

Insikt!

– Om invandrarföretagarna, rådgivarna och mötet med Skatteverket

---

SKV Rapport 2004:3

De har problem att förstå regelsystemet, de har problem att förstå frågorna från skattemyndigheten, de har problem med kontakter med myndigheter./Skattetjänsteman

Det finns en del redovisningsfirmor som lever gott på att likt den lokale byskrivaren i en by i turkiska Turkmenistan – med skrivmaskin sitta och författa olika dokument – starta eget-bidrag, skattejämningsansökningar, daglig bokföring, göra bokslut och deklaration – och allting utan några etiska eller moraliska skrupler./Rådgivare

När vi förklarar skattesystemet – ibland tappar dom hakan. Det är väldigt mycket. Herre Gud – hälften i skatt och bara hälften kvar! Hade det inte varit så hade jag klarat mig! Svårt att förstå varför är det bättre för staten att jag går arbetslös och får socialbidrag. Hade det inte varit så hög skatt hade jag kunnat klara mig själv på eget arbete./Rådgivare

Ju mindre jag har att göra med skattemyndigheten desto bättre./Invandrarföretagare

Förord

Företagande är för alla företagare förknippat med risker och myndighetskrav. Att förstå och leva upp till regelverken kan vara särskilt svårt för nya företag. Detta gäller inte minst de krav som ställs på skatteredovisningen och den underliggande bokföringen. Arbetslöshet och utslagning medför ökade sociala kostnader. Att bli företagare är för många invandrare helt naturligt medan det för andra är ett sätt att komma in på arbetsmarknaden.

Målen för integrationspolitiken är bl.a. lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Skatteverket har beslutat om flera mål som tar sikte på integrationspolitiken bl.a. att vi ska underlätta för medborgare med invandrabakgrund att förstå det svenska skattesystemet. Men för att vi ska kunna göra det måste vi förstå vad dom inte förstår.

Skatteverkets utvärderingsenhet har fått i uppdrag att kartlägga invandrarföretagen och svara på frågan om invandrarföretag möter specifika hinder och svårigheter i kontakten med Skatteverket och vad de beror på. Den analytiska ansatsen är problemorienterad och syftet är att en ökad insikt om de problem som faktiskt finns kan hjälpa oss att bättre tillgodose invandrarföretagens behov av hjälp och stöd och statens intresse av att rätt skatt betalas.

Undersökningen baserar sig bl.a. på intervjuer med personer med kunskap och erfarenhet av invandrarföretagare. När de intervjuade svarat på frågan om invandrarföretagarnas särskilda problem och svårigheter med skatter och kontakten med skattemyndigheten har de i första hand tänkt på företagare födda i Asien, Afrika och Östeuropa samt nystartade invandrarföretag

Men även mot denna bakgrund måste man ha en sak klar när man ska tolka intervjusvaren. Alla invandrarföretagare är individer och därför olika. Det enda de har gemensamt är att de råkar vara födda utanför Sveriges gränser och driver näringsverksamhet i Sverige. Vad de intervjuade gör är att generalisera utifrån sin kunskap och erfarenhet från sina möten med invandrarföretagare.

Frågor som rör integrationen av personer med invandrabakgrund hör till de svåraste – och samtidigt mest väsentliga – för utvecklingen av samhällslivet i Sverige och berör många politikområden.

Den här rapporten ”Insikt! – Om invandrarföretagarna, rådgivarna och mötet med Skatteverket”, har tagits fram av Håkan Malmer vid Skatteverkets utvärderingsenhet. Författaren svarar själv för innehållet och gjorda värderingar. I arbetet har även Ali Bahrami vid utvärderingsenheten deltagit.

Ett stort tack till alla personer som vid intervjuer har delat med sig av kunskap och erfarenhet.

Förord

Det är min förhoppning att den föreliggande rapporten ska ge en ökad insikt i invandrarföretagarnas möte med den svenska skattekulturen och ge uppslag till förbättringar i skilda hänseenden utifrån en faktabaserad diskussion.

Rapporten överlämnas härmed till chefen för huvudkontorets skatteavdelning.

Thord Sundström
/Chef för utvärderingsenheten/

Innehåll

Sammanfattning.....	7
1 Uppdraget.....	21
1.1 Målen i koncernplanen.....	21
1.2 Bakgrunden till uppdraget.....	22
1.3 Målet är att hjälpa.....	23
2 Undersökningens genomförande m.m.....	25
2.1 Olika undersökningsmetoder.....	25
2.1.1 Faktainsamling och undersökningsmetoder.....	25
2.1.2 Intervjuer med invandrarföretagare på deras hemspråk.....	25
2.1.3 Genomförande och metod för egna intervjuer.....	25
2.1.4 Statistiska undersökningar.....	26
2.2 Integrationspolitikens nyckelbegrepp.....	26
2.3 Erkända minoritetsspråk i Sverige.....	27
3 Invandrare och deras företagande i ett historiskt perspektiv.....	29
3.1 Inledning.....	29
3.2 Sverige välkomnade entreprenörer.....	29
3.3 Diskriminerande lagstiftning mot invandrarföretag.....	30
3.4 Sverige europeiseras.....	30
3.5 Från arbetskraftsinvandring till flyktning och anhöriginvandring.....	31
3.6 Invandrarnas motiv till att komma till Sverige.....	31
3.7 Svag arbetsmarknadsanknytning har medfört fler invandrarföretagare.....	32
3.8 Kostnaderna för invandringen – ekonomi och politik.....	33
4 Invandringen och befolkningens sammansättning.....	35
4.1 Befolkningens sammansättning.....	35
4.2 Sveriges framtida befolkning år 2020 - utländsk bakgrund.....	38
4.3 Invandrare i Sverige.....	38
4.4 Invandrarnas språk.....	41
4.5 Befolkningsförändringarna år 2002.....	41
4.6 Uppehållstillstånd.....	42
4.7 Illegal invandring.....	43
4.8 Några tankar om platsens betydelse för integrationsprocessen.....	43
5 Invandrarnas företagande.....	45
5.1 Definitioner.....	45
5.2 Invandrarföretagen – omfattningen på företagandet.....	46
5.3 Företagande efter invandringsår.....	49
5.4 Skillnader i företagandets struktur.....	49
5.5 Företagarnas inkomster.....	50
5.6 Invandrarföretagandet i olika skatteregioner.....	51
5.7 Invandrares sysselsättning – anställning eller företagande.....	54
5.8 Invandrarföretag och storleksklass.....	55
5.9 Invandrarföretagen och val av bransch.....	56

Innehåll

6	Invandrarföretagarnas attityder till skatter och skattemyndigheter.....	63
6.1	Företagsundersökningarna 2003	63
6.1.1	Särskilda enkätfrågor om utländsk bakgrund.....	63
6.1.2	Fakta om företagsundersökningarna 2003	63
6.1.3	Benämningarna invandrarföretagare och svenska företagare	64
6.2	Resultaten från riksenkäten	65
6.3	Resultat från regionenkäten.....	66
6.3.1	Bakgrundsdata om invandrarföretagen i enkäten.....	66
6.3.2	Invandrarföretagens kontakter med skattemyndigheten	67
6.4	Attitydskillnader mellan olika invandrargrupper	72
6.4.1	Attityder speglar behov och förväntningar.....	72
6.4.2	Företagare som vuxit upp i annat nordiskt land	73
6.4.3	Företagare som vuxit upp i utomeuropeiskt land	73
6.5	Sammanfattande slutsatser	74
7	Intervjuer med utomeuropeiska invandrarföretagare	77
7.1	Inledning.....	77
7.2	Urval och metod	77
7.3	Undersökningsresultat.....	78
7.3.1	Har invandrarföretagare särskilda problem och svårigheter?	78
7.3.2	Hur är synen på skattesystemet?	78
7.3.3	Hur är kunskapen om skatteregler och hur får man hjälp i skattefrågor?	79
7.3.4	Hur ser man på skattemyndigheten?	79
7.3.5	Hur är synen på svart eller vit företagareinkomst?	80
7.3.6	Hur är synen på att använda svart eller vit arbetskraft?	81
7.3.7	Kan man vara laglydig och nå framgång och i så fall hur?.....	82
7.3.8	Tips och önskemål - regelverken	82
7.3.9	Tips och önskemål - skattemyndigheten	83
7.4	Sammanfattande slutsatser	83
8	Invandrarföretagande, utvärderingsfrågor och de intervjuade i ljuset av genomförda intervjuer	85
8.1	Historisk och teoretisk beskrivning av invandrarföretagandets villkor	85
8.2	Utvärderingsfrågorna – en problematiserande ansats	87
8.3	De intervjuades referensram.....	88
8.4	Medelinvandrarföretagaren finns inte	89
9	Skatter och skatteredovisning sett ur invandrarföretagarens synvinkel.....	91
9.1	Inga skatter inga problem!.....	91
9.2	Språk- eller kommunikationsproblem i första hand?	91
9.3	Skilda kulturer och synsätt!	93
10	Från bidragstagare till skattebetalande företagare.....	97
10.1	Synpunkter från de intervjuade	97
10.2	Lönar sig arbete?	98
10.3	Varför beslutar sig vissa människor för att bli egenföretagare?.....	102
10.4	Från försörjningsstöd till företagande - de ekonomiska realiteterna.....	104
10.4.1	Om försörjningsstöd och företagareinkomst.....	104
10.4.2	Skattekontrollen i ett dilemma	107
10.5	Om goda råd till nya företagare.....	108
10.6	Några synpunkter på skattesystemet för företag	110
10.6.1	Beskattningsregler för nyföretagande	110
10.6.2	Beskattningsprinciper och komplexitet.....	110
10.6.3	Mera bidrag eller ändrade beskattningsregler	111

Innehåll

11	Invandrarföretagen och deras rådgivare.....	113
11.1	Invandrarföretagare behöver mer extern hjälp.....	113
11.2	Redovisningskonsulter av utländsk bakgrund.....	114
11.3	Behovet av hjälp till nystartade företag.....	116
11.4	Brister bland rådgivare till invandrarföretagare.....	118
11.5	Samhällets kontroll av enskilda näringsidkare och rådgivare.....	123
11.5.1	Förebyggande insatser.....	123
11.5.2	Skatterevision.....	124
11.5.3	Sanktioner mot oseriösa rådgivare.....	124
11.5.4	Om att arbeta förebyggande.....	126
11.6	Småföretagare med utländsk bakgrund.....	127
12	Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket.....	129
12.1	Inledning.....	129
12.1.1	Kraven på Skatteverket.....	129
12.1.2	Vad Skatteverket gjort för att möta kraven.....	130
12.2	Invandrarföretagarnas problem och den principiella lösningen.....	132
12.2.1	Invandrarföretagarnas problem vid mötet med Skatteverket.....	132
12.2.2	Den principiella lösningen.....	135
12.3	Den principiella lösningen omsatt i praktiken.....	138
12.3.1	Inledning.....	138
12.3.2	Ska vi översätta till andra språk?.....	138
12.3.3	Vilket budskap vill vi förmedla?.....	141
12.4	När vi invandrarföretagare med information?.....	142
12.4.1	Nyföretagarträffar – för dem som kan och vill.....	142
12.4.2	Att informera invandrarföretagare ställer särskilda krav.....	144
12.5	Hur ska vi ta hand om nystartade invandrarföretagare?.....	146
12.5.1	En personlig kontakt.....	146
12.5.2	Nyföretagargrupper.....	147
12.5.3	Särskilt om kontrollen av skatte- och avgiftsanmälningar.....	149
12.6	Om invandrarföretagare och fusk.....	150
12.6.1	Skattefusk sällan frågan om missförstånd om regelverket.....	150
12.6.2	Attityder till invandrarföretagens fusk.....	151
12.6.3	Fusk bland invandrarföretagare.....	152
12.7	Särskilt om nyföretagande och företagsöverlåtelser.....	156
12.7.1	Skatte- och avgiftsanmälan och starta eget bidrag.....	156
12.7.2	Rådgivarna och starta eget bidrag.....	159
12.7.3	Seriösa företagsöverlåtelser eller spelet om Svarte Petter?.....	160
12.7.4	Om tillväxt och tillgången på legalt kapital.....	161
12.8	Diskriminerar Skatteverket invandrare?.....	166
12.9	Tjänstemännens attityder gentemot de skattskyldiga – faktiska och önskade.....	170
13	Utländska enmansföretagare.....	171
13.1	Inledning.....	171
13.2	Problem i den praktiska tillämpningen.....	173
13.3	Rättsliga problem.....	177
13.4	Tänkbara lösningar.....	178
13.5	Synpunkter från de intervjuade.....	179
14	Slutsatser, förslag och slutord.....	181
14.1	Slutsatser och förslag.....	181
14.2	Slutord.....	183

Innehåll

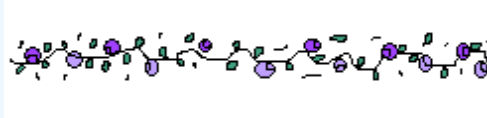
Tabellförteckning.....	185
Litteratur.....	187

Bilagor:

1. Ordförklaringar	191
2. Näringsgrensindelning, begränsad nivå.....	203
3. Veritas: Förslag till intervjuguide	205
4. Skatteuträkning inkomstår 2002 för näringsidkare, antaganden	209
5. Intervju och genomförandeschema.....	211
6. Erfarenheter med nyföretagarkontor.....	213
7. Tjänstemännens attityder – en bred kartläggning av vilka attityder medborgare upplever att skattetjänstemännen har.....	215
8. Rapportutdrag: Småföretagare med utländsk bakgrund av Petersson S. och Saleh R...223	

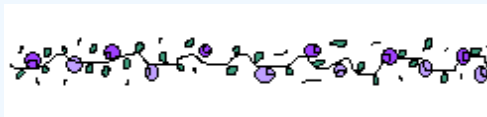

Till eftertanke

av Søren Kirkegaard

Om jag vill lyckas
med att föra en människa mot ett bestämt mål,
måste jag först finna henne där hon är
och börja just där.
Den som inte kan det
lurar sig själv när hon tror att hon kan hjälpa andra.
För att hjälpa någon
måste jag visserligen förstå mer än vad han gör,
men först och främst förstå det han förstår.
Om jag inte kan det,
så hjälper det inte att jag kan och vet mera.
Vill jag ändå visa hur mycket jag kan,
så beror det på att jag är fåfäng och högmodig och
egentligen vill bli beundrad av den andre i stället för att
hjälpa honom.
All äkta hjälpsamhet börjar med ödmjukhet inför den
jag vill hjälpa
och därmed måste jag förstå
att detta med att hjälpa inte är att vilja härska,
utan att vilja tjäna.
Kan jag inte detta
så kan jag inte heller hjälpa någon.

Søren Kirkegaard
Dansk filosof och författare
1813-1855

Sammanfattning

Var tionde invånare i Sverige är född utomlands. Vart femte företag i Sverige startas av en person med utländsk bakgrund. Den här rapporten som handlar om invandrarföretagare grundar sig på särskilda statistiska undersökningar hos Statistiska Centralbyrån, omfattande enkätundersökningar, intervjuer med invandrarföretagare på deras hemspråk och ett stort antal intervjuer med myndighetspersoner, rådgivare och redovisningskonsulter samt skattetjänstemän.

I rapporten analyseras samspelet mellan invandrarföretagarna och mötet med skattesystemet och Skatteverket. Rapporten avslutas med ett kapitel som koncentrerat sammanfattar de viktigaste slutsatser som dragits.

- **om skattesystemet**

En gammal klassisk beskattningsprincip är skatt efter bärkraft. Vårt skattesystem beskattar inkomster som ibland inte räcker till familjens försörjning. När det gäller lågavlönade finns som sista utpost möjligheten till försörjningsstöd. Den möjligheten är stängd för den som driver ett företag. En första konklusion är därför att vi har ett skatte- och bidragssystem som inte fungerar tillsammans vid låga företagsinkomster. Ett billigt och nära till hands liggande alternativ är enligt min mening att införa ett förvärvsavdrag i vart fall vid låga företagsinkomster. Ett förvärvsavdrag för just näringsidkare kan också motiveras med deras höga kostnader när de ska fullgöra sina skyldigheter i främst skattelagstiftningen (fullgörandekostnader).

- **om nystartade företag**

Invandrarföretagare behöver mer hjälp än andra företagare i starten. Vi behöver nå dessa invandrarföretagare för att förmedla information och för att ta bort rädsla. Den första kontakten invandrarföretagaren har med Skatteverket är vid företagsregistreringen. Det är inte rätt väg att göra detta till en maskinell hantering på Internet. Det kan i vissa fall vara lämpligt att de besöker oss redan i samband med att vi behandlar och beslutar om deras skatte- och avgiftsanmälan. Vi kan då etablera kontakt, ge information samt ställa och svara på frågor. Detta har också kontrollaspekter – ingen är betjänt av att det etableras oseriösa företag.

Nystartade företagare, inklusive alla invandrarföretagare, kan organisatoriskt samlas i nyföretagarkontor bemannade med personer med blandad kompetens – kunskapsmässigt, språkligt och etniskt. Vi bör tidigt besöka företagarna ute i deras verksamheter. Då kan vi snabbt och direkt få kunskap om den bedrivna verksamheten. Tillsammans med eller med hjälp av seriösa redovisningskonsulter kan vi få ut information till nyföretagarna. Vi måste ha en god relation till medlemmarna i denna viktiga yrkeskår.

Sammanfattning

- **om utländska företagare**

Den lagstiftning som berör utländska företagare fungerar totalt sett inte. Det kan inte ha varit lagstiftarens mening att skattemyndigheten genom kontroll och förebyggande åtgärder ska ha mindre möjligheter att komma tillrätta med missbruk av t.ex. F-skattsedel av utländska företagare än missbruk av svenska företagare. Ett sätt att i kontrollhänseende likställa utländska företagare med svenska företagare skulle kunna vara att Skatteverket i vissa fall kan tidsbegränsa F-skattsedeln.

- **om goda och dåliga rådgivare**

Det finns många redovisningskonsulter som mot ibland låg betalning och på ett uppoffrande sätt hjälper invandrarföretagare. Hjälper lämnas inte bara med deras redovisning utan i många andra ärenden med myndighetskontakter. Ett skäl är språkliga hinder, ett annat är rädsla för myndigheter – inte minst Skatteverket. De som hjälper dessa invandrarföretagare har den språkliga kompetensen att överbrygga budskapen mellan företagaren och Skatteverket. Det är av stor strategisk betydelse. Vi bör upprätta en god personlig relation till medlemmarna i denna yrkeskår och varför inte erbjuda dem kontinuerlig utbildning gratis?

Traditionellt har redovisningskonsulter varit lite av Skatteverkets förlängda arm, som ställt krav på sina klienter på bokföringens utförande, men också till nytta för företagaren själv. När ekonomin sviktar eller Skatteverkets kontrollanter kommer är det tryggt att ha ordning på räkenskaperna och sakkunnig hjälp som kan försvara redovisningen. Med nära kontakter med invandrare och invandrarföretagare växer det fram rådgivare av blandad och ibland usel kvalitet. Det är personer, som i eget ekonomiskt intresse struntar i det allmännas krav och klienternas bästa. Detta är en allvarlig utveckling. Skatteverket bör göra insatser för att dessa oseriösa rådgivare fasas ut genom närings- eller rådgivningsförbud. Detta kan ske genom skattekontroll av dem och deras klienter. Vid misstanke om oseriös rådgivning bör finnas en i lag föreskriven anmälningsskyldighet gällande Skatteverket och konkursförvaltare. Skattebrottsenheterna har en i lag inskriven brottsförebyggande uppgift och har möjlighet att bedriva spaning och underrättelseverksamhet.

Sverige har skatter som överstiger 50 procent av bruttonationalprodukten och merparten av dessa skatter betalas in av företagen främst i form av moms, punktskatter, arbetsgivaravgifter och inkomstskatt. De största företagen har egen anställd personal, men en stor del av företagen tar hjälp av en redovisningskonsult, för i vart fall bokslut och inkomstdeklaration. På dessa konsulter som hjälper företagen med skatteredovisning ställer inte samhället några kompetenskrav. Detta är inte en långsiktigt hållbar lösning när priset på redovisningstjänster till följd av överetablering snabbt sjunker. Det behövs en samverkan med branschen för att skapa någon form av auktorisationsförfarande för ”auktoriserade redovisningskonsulter”. Det brådskar.

Sammanfattning

- **att verka preventivt redan vid företagsregistreringen**

Resurserna för skattekontroll är starkt begränsade. Alla tillfällen måste tas tillvara för att skapa system som verkar preventivt. För att förbättra kontrollen vid och efter företagsregistreringen bör man göra ett antal förändringar som berör skatte- och avgiftsanmälan. Av skatte- och avgiftsanmälan bör framgå vem som är företaget behjälplig med bokföringen. Vidare bör av skatte- och avgiftsanmälan framgå vem som hjälpt företagaren med ansökan. Särskilt personer som inte i något avseende haft hjälp bör kallas till Skatteverket i samband med att vi behandlar och beslutar om deras skatte- och avgiftsanmälan. Denna information är värdefull för riskbedömningen av företaget och för utfasning av oseriösa rådgivare.

Om ett företag startar genom att ta över en redan befintlig verksamhet ska av skatte- och avgiftsanmälan framgå från vem verksamheten övertagits och överlåtelsesumman. Denna information är värdefull för riskbedömningen när överlåtelsesummor avsevärt skiljer sig från substansvärden eller lönsamhet i den tidigare bedrivna verksamheten.

Bakgrund

Arbetslöshet och utslagning medför ökade sociala kostnader. Att bli företagare är för många invandrare helt naturligt medan det för andra är ett sätt att komma in på arbetsmarknaden. Företagande är för alla företagare förknippat med risker och myndighetskrav. Att förstå och leva upp till regelverken kan vara särskilt svårt för nya företag. Detta gäller inte minst de krav som ställs på skatteredovisningen och den underliggande bokföringen.

Den här rapporten handlar om invandrarföretagarna och deras förhållande till främst Skatteverket och skattesystemet. Begreppet ”invandrarföretagare” kan ha lite olika innebörd beroende på om det handlar om offentlig statistik, vilka som svarar på enkäter etc. men dessa skillnader förklaras i respektive avsnitt.

Syfte

Målet i regeringens integrationspolitik är att hjälpa invandrare till likvärdig service och information och genom kunskap skapa respekt och tolerans för alla oavsett bakgrund. Invandrare är olika individer. Om vi ska kunna lyckas med att hjälpa dem måste vi förstå det varje individ förstår och börja där. Men detta kräver viss grundläggande kunskap om invandring, företagande och de problem som finns i integrationspolitiken. Målet för den här rapporten har detta vidare syfte och det beskrivs närmare i kapitel 1.

Undersökningsmetoder

Kunskap har hämtats in genom att ta del av relevanta undersökningar inom och utanför Skatteverket samt vid genomförda statistiska undersökningar. Men främst har kunskap inhämtats genom intervjuer. I kapitel 2 beskrivs vilka undersökningsmetoder som använts och lämnas förklaringar av ord som används inom integrationspolitiken.

Sammanfattning

Invandringen – ett historiskt perspektiv

För att bättre förstå dagens situation lämnas i kapitel 3 en kort historisk översikt över invandrare och deras företagande i ett historiskt perspektiv. Där berättas att utlänningar ända in på 1950-talet för att få starta företag bland annat måste visa säkerhet för tre års skatter till stat och kommun.

Förändringar i befolkningens sammansättning

Invandrarföretagandet kan inte ses isolerat från hur befolkningen i övrigt är sammansatt – hur många invandrare vi har, när de kom hit och deras motiv för att komma till Sverige. I kapitel 4 lämnas en beskrivning av var i världen den svenska befolkningen är född och beskrivs de senaste årens flyktinginvandring etc. Skatteverket är indelat i skatteregioner och statistik presenteras som klargör skillnader mellan regioner.

Invandrarföretagen enligt offentlig statistik

I Skatteverkets skatteregister finns inga uppgifter om var en person är född. I kapitel 5 finns en statistisk beskrivning av invandrarföretagen, som är en bearbetning av offentlig statistik.

Omfattningen av invandrarföretag blir beroende av vilka definitioner man använder på företag. Vid den statistiska presentationen har vi haft en bred ansats och räknat med även invandrars företagande vid sidan om anställning och i bolagsform. Vi delar in invandrarföretagarna i egenföretagare, delägare och kombinatorer. Egenföretagare är de som driver verksamheten personligen eller i handels- och kommanditbolag. De som driver verksamheten i aktiebolagsform benämns delägare. Om någon av de nu nämnda driver företag vid sidan av sin anställning benämner vi de som ingår i den sistnämnda gruppen som kombinatorer. Den beskrivning av invandrarföretagen, som lämnas i kapitel 5, bygger på särskilda beställningar från Statistiska Centralbyråns registerbaserade arbetsmarknadsstatistik som kompletterats med uppgifter om personers eller föräldrars födelseland. I statistikdatabasen finns bara med personer som har positiv och aktiv inkomst av näringsverksamhet, vilket medför att invandrarföretagare som går med förlust eller inte tar ut någon lön från sitt företag inte kommer med.

Vid utformningen av tabellmaterialet över invandrarföretagen har stor vikt lagts vid den geografiska fördelningen av invandrarföretagen på skatteregioner. Förutom omfattningen av invandrarernas företagande uppmärksammas skillnader i företagandet efter invandringsår, inkomster, sysselsättning, storleksklass och val av bransch.

Invandrarföretagen – likvärdig service och information

För att veta om man ger alla likvärdig service och nås av information måste detta också undersökas. I kapitel 6 redovisas resultat från Skatteverkets omfattande enkätundersökningar som genomförts vid slutet av 2003, främst den s.k. regionenkäten som omfattar 20 700 företag i Sverige. I regionenkäten ingår tillräckligt många företagare som huvudsakligen vuxit upp utanför Sverige för att vissa slutsatser ska kunna dras.

I regionenkäten ställs detaljerade frågor till företagarna inom olika områden. Sammanfattningsvis visar svaren från de tillfrågade att företagare som huvudsakligen vuxit upp utanför Sverige är minst lika nöjda som svenska företagare med den service och information de får och anser i minst lika hög grad som svenska företagare att skattemyndigheten totalt sett utför sin uppgift på

Sammanfattning

ett bra sätt. De har också ett större förtroende för skattemyndigheten än vad svenska företagare har.

Men det är inte alla som svarar på enkäter och det gäller särskilt personer som inte behärskar det svenska språket. Det finns därför anledning att anta att svaren inte är representativa för alla invandrarföretagare. De andra undersökningar som gjorts inom ramen för denna rapport visar tydligt att så inte är fallet.

Man kan säga att rapporten från och med kapitel 7 har sitt fokus på de grupper av invandrarföretagare som typiskt sett inte svarar på enkäter därför att de inte förstår språket och inte litar på myndigheter och därför inte heller litar på den sekretess som är en av grundpelarna i fristående undersökningsföretag.

Intervjuer med invandrarföretagare på persiska och arabiska

I kapitel 7 är det invandrarföretagen som själva kommer till tals. Det är fråga om resultaten från elva intervjuer genomförda på invandrarföretagens eget språk persiska och arabiska. Intervjuerna har genomförts i Stockholm av Veritas Communication AB på uppdrag av Skatteverket.

Det visade sig vara svårt att rekrytera intervjupersoner och de som blev intervjuade är inte helt representativa för persisk- och arabisktalande invandrarföretagare i Stockholm – att bli intervjuad om synen på skatter och skattefrågor uppfattades som känsligt. Inte desto mindre ger de genomförda intervjuerna en bild av hur invandrarföretagare ser på Skatteverket och på skatter – kanske inte minst på hur man ser på olika former av skattefusk.

De intervjuade invandrarföretagarna uttrycker önskemål om en egen kontaktperson, möjlighet till anonym rådgivning på eget språk samt information på flera språk eller lätt svenska.

Mer allsidig kunskap genom andra intervjuer

De ovan redovisade kunskapskällorna har av angivna skäl sina begränsningar. Företagare i allmänhet och invandrarföretagare i synnerhet sköter nämligen i stor utsträckning sina skattefrågor via ombud.

Invandrarföretagarens möte med det svenska skattesystemet berör förutom invandrarföretagarna själva i första hand de skattetjänstemän som ska handlägga deras skatteärenden och de ombud som åtagit sig att hjälpa dem. Men vid sidan av nu nämnda personer, som sysslar med skattefrågorna, finns företrädare för andra myndigheter, som har kunskaper om invandrarföretagare och deras kontakter med skattemyndigheten. I syfte att fånga upp denna kunskap har genomförts intervjuer med 39 personer. Flertalet av de intervjuade, bortsett från skattetjänstemännen, har själva invandrarbakgrund. En del av de intervjuade personerna har själva upplevt hur det har varit att vara invandrarföretagare. Sistnämnda personer har på ett särskilt bra sätt kunnat belysa orsaker till skillnader mellan svenska företagare och invandrarföretagare.

Från och med kapitel 8 redovisas resultat från de intervjuer som jag själv genomfört. Den intervjuade har informerats om syftet med undersökningen och sedan anonymt fått berätta fritt om sina erfarenheter av kontakter med utländska företagare och svara på huvudfrågan:

Har företagare med utländsk bakgrund särskilda problem och svårigheter när det gäller skatter eller kontakten med skattemyndigheten?

Sammanfattning

De intervjuades perspektiv

När man ställer frågan om företagare med utländsk bakgrund har särskilda problem och svårigheter när det gäller skatter eller kontakten med skattemyndigheten svarar de intervjuade var och en efter sin kunskap och erfarenhet. Den ställda frågan har fokus på problem och svårigheter och redovisningen blir därefter. Frågeställningen är problematiserande. Den typen av ansatser möts ofta av kritik – man kan hävda att man därigenom utpekar invandrarföretagen som problematiska. Men syftet är att en ökad insikt om de problem som faktiskt finns kan hjälpa oss att bättre tillgodose invandrarföretagens behov av hjälp och stöd och statens intresse av att rätt skatt betalas.

Medelsvensson finns inte. Det gör inte den genomsnittliga invandrarföretagaren heller. En genomsnittlig bild av invandrarföretagaren skulle bli en ungefär lika blandning av företagare födda i och utanför västvärlden. En sådan bild ger därför heller inte Skatteverket någon ledning när det gäller att ge bättre service och information till invandrarföretagen.

När de intervjuade svarat på frågan om invandrarföretagarnas särskilda problem och svårigheter med skatter och kontakten med skattemyndigheten har de i första hand haft i åtanke

- företagare födda i Asien, Afrika och Östeuropa
- nystartade invandrarföretag.

Men även mot denna bakgrund måste man ha en sak fullständigt klar för sig när man ska tolka intervju svaren. Den bild som en intervjuad ger om invandrarföretagare gäller inte alla. När den intervjuade svarar på frågan försöker han generalisera utifrån sin kunskap och erfarenhet från sina möten med invandrarföretagare. Men invandrarföretagare är individer och alla är olika. En högskoleutbildad tandläkare från Irak med egen tandläkarpraktik har mer gemensamt med en svensk tandläkare än han har med en bonde från Turkiet, som är analfabet och driver en korvkiosk. Det enda de har gemensamt är att de råkar vara födda utanför Sveriges gränser och driver näringsverksamhet i Sverige.

Om intervju citat och bedömningar

I regel efter redovisningen av intervju citat görs bedömningar. Detta görs dels för att sammanfatta men också för att inte belasta texten med att ta ställning till och kommentera varje enskilt citat. Den fortsatta resultatredovisningen i denna sammanfattning koncentrerar sig på redovisade bedömningar.

Skattesystemet – invandrarföretagarnas perspektiv

Kapitel 9 behandlar skatter och skatteredovisning sett ur invandrarföretagarens synvinkel. Det konstateras att företagare med utländsk bakgrund har särskilda problem och svårigheter när det gäller skatter eller kontakten med skattemyndigheten. Den fråga som i detta kapitel diskuteras är om det är fråga om språk eller kommunikationsproblem i första hand. Den bedömning som görs är att språk och kultur är var för sig viktiga beståndsdelar i kommunikation. Vad som har störst betydelse beror på sammanhanget. Alldeles oavsett vad man ska förmedla – antingen det nu är innehållet i ett myndighetsbrev från Skatteverket eller hur vårt skattesystem och vår skattkultur fungerar – måste det först och främst finnas en vilja hos mottagaren att förstå och hos avsändaren en vilja att försöka utforma budskapet så att mottagaren kan förstå. Vilket medium som används – muntligt, skriftligt, teckenspråk, tolk – har också stor betydelse. Samban-

Sammanfattning

den mellan individ och samhälle samt skatt och välfärd – något som vi matats med från barn-
domen – är inte lika uppenbara för alla invandrarföretagare.

I kapitlet noteras också två andra saker nämligen att redovisningskonsulter och rådgivare i
praktiken fungerar, som medium och budbärare för överföring av budskap mellan skatteför-
valtningen och invandrarföretagaren. Dessutom noteras att försörjningsstödet för företagare
fungerar på ett annat sätt än för löntagare – en familj där en i familjen är företagare kan inte få
försörjningsstöd. Detta är särskilt problematiskt för dem som står utanför arbetsmarknaden och
vill försörja sig som företagare.

Att gå från arbetslöshet till företagande

- **risker med företagandet**

Behovet av ökad sysselsättning är stort. Vinsten för samhället när en person går från arbetslös-
het till arbete eller till eget företagande uppgår till betydande belopp. Kapitel 10 handlar emel-
lertid om hur det är för individen att gå från bidragstagare till skattebetalande företagare. Att
frågan uppmärksammas hänger samman med att invandras företagande till en del är arbets-
löshetsdrivet och svårigheterna för invandrarföretagarna att förstå vilka risker som är förenade
med företagandet.

Att starta företag är särskilt riskfyllt för dem som har en familj att försörja och tidigare uppburet
försörjningsstöd – en risk som inte alla är medvetna om. Det privatekonomiska utbytet av fö-
retagandet är långt mindre än många blivande invandrarföretagare har en föreställning om.
Samhällsintresset av att upplysa om ovanstående och hjälpa företagare som misslyckats med
sitt företagande är mindre än samhällets intresse av att få fler att starta som företagare. Nu
nämnda brister drabbar oftare och hårdare invandrarföretagare och ofta med väsentliga person-
liga och samhälliga konsekvenser.

- **motiven för att starta företag**

Varför startar man då företag? För många invandrare är det en stark drivkraft att genom arbete
kunna försörja familjen, det är fråga om självförverkligande. För en del invandrargrupper är
egenföretagande ”finare” än att arbeta som anställd eller uppbära bidrag, det är fråga om status.
Att komma in på arbetsmarknaden och känna sig delaktig i samhället är svårt för många in-
vandrare - en sista utväg för många är att starta ett företag. I en del fall är affärsidén inte ge-
nomtänkt, vilket framtvingar skattefusk för försörjning. I andra fall är skattefusk en del av af-
färsidén. Genom att undvika beskattning kan uppnås försörjning, förändring i den sociala situ-
ationen eller att det skapas finansiella resurser för en eventuell fortsatt expansion av företaget,
man undviker den likviditetsransonering som finns på de finansiella marknaderna som i hög
grad drabbar invandrarföretagare utan kreditvärdig historia.

Det är alltså mycket svårt för en arbetslös eller lågavlönad familjeförsörjare att på skattemäs-
sigt lagligt sätt förbättra familjens ekonomiska situation av egen kraft. Detta ökar intresset för
svartarbete. När man i forskningen kring arbetsutbud studerar de ekonomiska drivkrafterna för
arbete avses nästan undantagslöst legalt (vitt) arbete. Det är nämligen endast sådana arbetsin-
komster som påverkar bidrag etc. Hur höga tröskeleffekter och ersättningsgrader påverkar om-
fattningen av svart arbete har inte studerats – i vart fall inte i Sverige.

Sammanfattning

- **lönar sig företagandet?**

Om behovet av ökad sysselsättning från samhällets sida är stort bör det finnas ekonomiska incitament för individen att arbeta. Så är i allmänhet inte fallet för flertalet barnfamiljer med försörjningsstöd. Det är ett pedagogiskt problem, inte bara för skatteförvaltningens personal, att förklara för en företagare logiken i att hans överskott i näringsverksamheten ska beskattas med mer än 50 procent fastän inkomsten ligger under det försörjningsstöd han tidigare fått. Frågan är hur man ska göra med skattekontrollen av denna typ av företag på kort och lång sikt.

Det är svårt för en företagare att beräkna sin disponibla inkomst efter skatt och med hänsyn till olika bidrag. Informationen till nystartade företagare från samhället om vad som gäller i bidragshänseende är bristfällig – informationen är inte heller händelseorienterad. För en invandrarföretagare är denna information särskilt svår att skaffa själv. Det samhälliga stödet är inriktat mot start av nya företag – inte att hjälpa företagare som misslyckats med sitt företag att avveckla det. Och den sistnämnda kategorin är den som verkligen behöver hjälp, om inte annat så för att hindra eller lindra ekonomiska och personliga problem, som ofta blir en följd av misslyckandet.

- **skattesystemets utformning**

Skattesystemet gynnar de som redan är etablerade på arbetsmarknaden framför dem som står helt utanför. Skattesystemet gynnar nämligen nyföretagande som går med förlust när personen i dessa fall kan kvitta förlusten mot tjänsteinkomst eller få skattereduktion. Frågan är om detta är rättvist? Totalt sett är regelverket på företagsbeskattningsområdet omfattande och svårt att överblicka. Det är också svårt att förstå och tillämpa för de skattskyldiga. Detta gäller inte minst personer med annat modersmål än svenska.

Det är rimligt att familjen i övrigt inte ska bli lidande för att en person i familjen är företagare antingen detta nu beror på skatte- eller bidragssystemet. Är den nuvarande lösningen värdig i ett välfärdssamhälle? Men lösningen kanske inte ska sökas enbart inom försörjningsstödet ram. Höjda grundavdrag är en statsfinansiellt sett dyr lösning. En statsfinansiellt billigare lösning skulle vara förvärvsavdrag vid låga inkomster. Det skulle ha positiva effekter på samhälls-ekonomi, sysselsättning och svartarbete. Åtminstone borde enskilda näringsidkare, som från företaget har sin huvudsakliga försörjning, kunna få förvärvsavdrag vid låga inkomster från företaget.

Rådgivarnas roll specialgranskas

- **landsmän hjälper**

I kapitel 11 specialgranskas rådgivarnas viktiga roll. Invandrarföretagare är i större behov av stöd och hjälp när det gäller bokföring och skattedeklaration än svenska företagare. Invandrarföretagare, som behöver hjälp med bokföring och deklaration, tar ofta hjälp av landsmän som har en fördel nämligen att kunna förstå invandrarens språk, kultur och hjälpbehov. Ett inte obetydligt antal invandrare har startat företag i redovisningskonsultbranschen. Priskonkurrensen i branschen är mycket stor.

Sammanfattning

- **inga kompetenskrav**

Invandrarföretagare är jämfört med svenska företagare mer beroende av sin redovisningskonsult. I Sverige uppställs till skillnad mot många andra länder inga som helst kompetenskrav på den som ska hjälpa någon annan med bokföring och skattedeklaration. Många invandrarföretagare är inte medvetna om detta. Redovisningskonsultbranschen skiljer sig också från vissa andra rådgivningsområden i Sverige t.ex. för mäklare och placeringsrådgivare som uppställer kvalitetskrav. Rådgivare i bokförings- och skattefrågor får i Sverige, oavsett kompetens och till skillnad mot vad som gäller i flertalet länder, företräda sina klienter inför domstol. Detta gagnar inte kvaliteten på rättsprocessen. Redovisningskonsulter, som själva är invandrare och som sköter sig bra, kan vara en viktig och mycket bra källa till kunskapsförmedling för sin klient.

Bland redovisningskonsulter, som vänder sig till invandrarföretagare, finns förhållandevis fler som har undermålig kvalitet på sina tjänster med allvariga konsekvenser för klienterna och för Skatteverket. Invandrarföretagaren som köper en tjänst från en redovisningskonsult eller rådgivare, har ofta stort förtroende för honom. Men bland dem, som hjälper invandrarföretagare, finns personer – ofta själva invandrare – som för egen vinning utnyttjar klienternas okunskap och rädsla för Skatteverket.

- **att verka preventivt**

Att hindra oseriös rådgivning har starkt preventiv effekt. Det är ovanligt att bokförare/revisorer blir dömda för eget skattebrott eller medhjälp till annans skattebrott. Det är också sällsynt att Skatteverket gör skatterevisioner hos bokförare och revisorer, fastän sådana skulle kunna ha en stor preventiv effekt. Om man vill arbeta preventivt mot oseriösa rådgivare finns också lagstiftning på området som skulle kunna användas.

Den som gjort sig skyldig till vårdslöst biträde kan – om brottet inte är ringa – av domstol förbjudas att lämna råd av juridisk eller ekonomisk art. Förutsättningen är att rådgivaren gjort sig skyldig till brott, inte bara vårdslöst biträde eller annat brott enligt brottsbalken t.ex. oredlighet mot borgenärer. Det kan också vara ett brott enligt specialstraffrätten exempelvis skattebrottslagen. Rådgivningsförbudet har alltså mer vidsträckt tillämpningsmöjligheter. Det maximala förbudet är numera högst 10 år. Rådgivningslagen är även tillämplig på rådgivare som är auktoriserade, godkända eller på annat sätt registrerade för sin yrkesutövning. Men lagens potential ligger på rådgivare stående utanför denna krets. Patent och registreringsverket uppger att det idag endast finns ett gällande förbud i registret. Ett skäl till att det finns så dömda kan vara att vare sig Skatteverket eller konkursförvaltare har anmälningsskyldighet till åklagare utan fokuserar på gärningsmannens brott.

Invandrarföretagens möte med Skatteverket

Inledningsvis i kapitel 12 redogörs för de krav som ställs på Skatteverket i integrationsfrågan. Om statsmakterna ställer krav på mer omfattande service t.ex. till invandrare måste resurserna för detta hämtas från något annat verksamhetsområde eller skapas genom effektiviseringar.

- **invandrarföretagen har särskilda behov och problem**

Mötet med medborgarna i allmänhet har varit föremål för omfattande arbete inom program Medborgarmötet inom Skatteverket. De erfarenheter, behov och framgångsfaktorer, som Medborgarmötet identifierat för invandrare i allmänhet gäller även för gruppen invandrarföretagare.

När det gäller svaret på frågan om invandrarföretagare har särskilda problem med kontakten med skattemyndigheten är svaret ett entydigt ja, och det beror på ett antal sinsemellan samver-

Sammanfattning

kande faktorer utan inbördes rangordning nämligen: Rädsla för Skatteverket, tidigare dåliga myndighetserfarenheter, bristande kommunikation, bristande kunskap samt bristande ömsesidig förståelse.

Efter detta konstaterade och en diskussion om den principiella lösningen behandlas ett antal frågor om vad man bör översätta, nyföretagarträffar, hur vi kan nå invandrarföretagare med information, behovet av kontakt, nyföretagargrupper etc.

- **om att informera**

De bedömningar som görs i språkfrågan är att det är en klar fördel om man kan informera på invandrarens hemspråk – man kan inte acceptera att språket är en hindrande faktor. Men man kan heller inte översätta allt, men viktig information bör finnas på deras eget språk. Inom företagsområdet bedöms tre saker vara särskilt viktiga att informera om nämligen *Starta eget företag*, *Skatte- och avgiftsanmälan* och *F-skatt*. De som står i begrepp att starta företag ska själva kunna bilda sig en uppfattning om vad som krävs av dem som företagare och veta vilka uppgifter som ska lämnas och inte redan från början hamna i händerna på oseriösa rådgivare. Inom dessa områden är det därför önskvärt med information på främmande språk.

När det gäller Skatteverkets nyföretagarträffar kommer till dessa i stor utsträckning bara de som kan svenska språket, de vill göra rätt för sig och de som vågar komma till myndigheten. Att kommunicera med invandrarföretagare i olika sammanhang ställer särskilda krav på kompetens, som inte alla skatteinformatörer har. Bland vår egen personal med utländsk bakgrund finns kompetens, som vi inte tillvaratar fullt ut.

Det är viktigt för kommunikationen med invandrarföretagaren att Skatteverket får ett ansikte – en person som företagaren kan återkomma till. Rätt genomförda är nyföretagargrupper effektiva och stimulerande för personalen. Det är en fördel om personalen i sådana nyföretagargrupper har en blandad kompetens.

- **om att kontrollera**

Nyregistrerade företag är en riskgrupp. Vid intervjuer har framkommit att personalen uppfattar att regelverket kring tilldelning av F-skatt i delar inte är tidsenligt och innehåller – liksom helårsredovisning till moms – kontrollproblem och möjligheter till fusk.

Skatteverket är en kontrollerande myndighet med uppgift att motverka olika former av fusk som förekommer inom alla samhällsgrupper och samhällsskikt. Ingen fuskare ska gå säker. Det ställs i skilda sammanhang frågor om fusk bland och orsakerna till fusk bland invandrarföretag. Den bedömningen görs, att när oredovisade inkomster eller löner inte bokförts och de därmed inte kommit att beskattas på rätt sätt, så är det inte fråga om något missförstånd om gällande regler. Vad gäller fuskets omfattning bland invandrare finns det inte anledning att tro annat, än att skattefusk bland invandrare och skattefusk bland svenskfödda räknat per person i respektive grupp har ungefär samma omfattning mätt i kronor trots att invandrare troligtvis svartarbetar fler timmar. Bidragssystemet bidrar till att priset på svartarbete kan hållas lägre. Invandrare, som driver företag, är i större utsträckning än svenska företagare etablerade i branscher som kännetecknas av stark konkurrens, som t.ex. i branscherna restaurang, taxi och livsmedelsdetaljhandel. På den grunden kan man möjligen anta att det genomsnittliga skattefusket bland invandrarföretagare är större än genomsnittet för alla svenska företagare. Men en sådan jämförelse är knappast rättvis. Vid intervjuer med skattetjänstemän är uppfattningen att givet bransch är fusk bland invandrarföretagare och svenska företagare av samma omfattning.

Sammanfattning

När det gäller fusk och bidrag och oavsett om det är fråga om svenskfödda eller invandrare uppger personalen vid intervjuer att man upplever regelverket i sekretesslagen som oklar, vilket i sin tur orsakar osäkerhet i tillämpningen, eftersom personalen inte vill göra något övertramp. Skattetjänstemän ska inte utreda bidragsfusk och andra myndigheter än Skatteverket ska inte utreda skattefusk. Men när misstanke om fusk i det ena eller andra avseendet uppkommer bör en myndighet, med uttryckligt stöd i sekretesslagen, ha möjlighet att lämna över ärendet till den andra myndigheten tillsammans med relevanta upplysningar. Detta bör gälla även om personen driver verksamheten personligen eller i bolagsform.

- **om att starta eget företag**

Många invandrare startar sitt företag och får genom arbetsförmedlingens försorg s.k. starta eget bidrag. Om samhället, efter företagsekonomisk prövning av affärsidén, preliminärt godkänt att ge stöd till nya företag vore det bra om Skatteverket hade kännedom om dessa ärenden för att snabbt kunna klara av helt okomplicerade skatte- och avgiftsanmälningar.

Service, information och kontroll hänger ihop. Finns ett kulturellt mönster att hantera lån och pengar på ett visst sätt måste Skatteverket vara tydlig med de krav Skatteverket ställer. Man måste exempelvis vara tydliga med att man i bokföringen måste ha ett kassakonto, att egna uttag/insättningar ska bokföras, att överföringar av medel till och från utlandet bör dokumenteras genom banktransaktion eller växlingskvitto samt att verifikationer och annat underlag ska sparas/arkiveras. Om Skatteverket gör det kan man få större förtroende för både Skatteverket och skattekontrollen.

Det finns personer, ”rådgivare”, som mot betalning hjälper andra att upprätta ansökan om starta eget bidrag utan att egentligen bry sig om klienten. Det vore önskvärt om det av skatte- och avgiftsanmälan (SoA) framgår vem som är företagets ”revisor” eller hjälpt den sökande vid upprättandet av skatte- och avgiftsanmälan. Då skulle man kunna ringa in oseriösa rådgivare.

För tillväxt krävs ofta investeringar som finansieras med externt kapital. Sådant kapital kan inte lånas ut från banksystemet om överlåtelssummorna till följd av informell ekonomi är orealistiskt höga. Skattekontroll kan gå hand i hand med tillväxt. Det är inte ovanligt att invandrare luras i samband med företagsförvärv. Om det framgick av SoA:n vem som var säljare av övertagen verksamhet och köpeskillingen för förvärvet skulle värdefulla kontrollmöjligheter skapas för Skatteverket.

- **om likabehandling**

En fråga omöjlig att besvara är om Skatteverket diskriminerar invandrare eller invandrarföretagare. Invandrare hävdar nämligen ofta att de blir kontrollerade bara för att de är invandrare. Skatteverket har inte tillgång till uppgifter om olika personers ursprung. Kontrollen är till stora delar baserad på maskinella urval efter vissa kriterier eller slumpmässighet och i övrigt baserad på riskbedömningar. Vem som blir utsatt för kontroll är därför inte ett uttryck för främlingsfientlighet. Vid intervjuerna har inte gjorts gällande att Skatteverkets tjänstemän i andra sammanhang skulle behandla invandrarföretagare på ett annat sätt än svenska företagare.

Sammanfattning

Utländska enmansföretagare – brister i kontrollsystemen

Ovan har behandlats egentliga invandrarföretag. I rapportens kapitel 13 har också tagits upp frågor som berör utländska enmansföretagare, som driver näringsverksamhet i Sverige. I avsnittet behandlas främst reglerna kring tilldelning av F-skattsedel till utländska företagare, som inte ska betala skatt här.

Följande bedömningar görs. Lagstiftningen som berör utländska företagare fungerar totalt sett inte på avsett sätt. Det kan inte ha varit lagstiftarens mening att skattemyndigheten genom kontroll och förebyggande åtgärder ska ha mindre möjligheter att komma tillrätta med missbruk av t.ex. F-skattsedel av utländska företagare än missbruk av svenska företagare. Ett sätt att i kontrollhänseende likställa utländska företagare med svenska företagare skulle kunna vara att tidsbegränsa F-skattsedeln.

F-skatt för EU-företagare har emellertid inte varit det stora problemet. Bristerna i lagstiftningen har tydliggjorts när rådgivare i stor skala satt systemet på prov. De utländska företagare som får F-skatt i Sverige ska normalt beskattas i sina hemländer. Mellan Skatteverket och skattemyndigheten i respektive land borde kunna träffas överenskommelse hur samarbete och information ska ske vid och efter tilldelning av F-skatt.

Det vore en fördel om kontoutdrag och deklarationsblanketter, som skickas utomlands, är på engelska.

Om en person, som inte har rätt att arbeta här, får skattsedel ska polisen underrättas. Underrättelseskyldigheten till polisen enligt utlänningsförordningen efterlevs inte på sina håll. Frågan är svår att hantera vid Skatteverket av flera skäl men kanske främst den, att personalen inte är specialutbildad i utlänningslagstiftningen. Det råder också oklarhet om ansvaret för frågan ligger hos dem som arbetar med folkbokföringen eller med skattefrågor med påföljd att frågan s.a.s. hamnar mellan stolarna. Dessutom noteras att det vid SINK-beslut till skillnad mot vid utfärdande av skattsedel inte finns någon anmälningskyldighet enligt utlänningslagen. Frågan är om detta är ett förbiseende av lagstiftaren.

1 Uppdraget

1.1 Målen i koncernplanen

Frågor som rör integrationen av personer med invandrabakgrund hör till de svåraste – och samtidigt mest väsentliga – för utvecklingen av samhällslivet i Sverige. Arbetslöshet och utslagning medför ökade sociala kostnader. Arbetslöshet skapar utanförskap och försvårar integration och medför risker för växande motsättningar mellan befolkningsgrupper. Medvetna strategier kan betyda mycket för att få utvecklingen på rätt kurs.

I koncernplanen för år 2003 har Riksskatteverket (RSV) beslutat om flera mål som tar sikte på integrationspolitiken.

Mål:

- Vi har underlättat för medborgare med invandrabakgrund att förstå det svenska skattesystemet (Verksamhetsområde skatt)
- Vi har förbättrat informationen till medborgare med invandrabakgrund (Verksamhetsområde exekution)

Aktiviteter:

- Kartläggning av målgruppens särskilda behov och krav (RSV)
- Anpassa nyföretagarinformation
- Ett aktivt etniskt mångfaldsarbete som leder till en personalsammansättning som bättre avspeglar förhållandena i samhället

Som framgår av aktiviteterna ska målgruppens särskilda behov och krav kartläggas. Utvärderingsenheten vid RSV:s skatteavdelning har fått i uppdrag att kartlägga företagare med utländsk bakgrund.

De utvärderingsfrågor som ska försöka besvaras är följande:

- Möter invandrarföretag specifika hinder och svårigheter och vad beror de på?
- Har invandrarföretag specifika hjälpbehov och i så fall vilka?
- Finns skillnader mellan företag som drivs av svenskfödd jämfört med utlandsfödda och vari består skillnaden?
- Särskilt bör belysas i vad mån kulturella och språkliga skillnader spelar någon roll i de tre frågorna ovan.
- Vilka erfarenheter och attityder har företagare med utländsk bakgrund till skattetjänstemän och omvänt?

Samtliga frågor tar naturligtvis sikte på förhållandena visavi skatteförvaltningen. Den mera generella frågan om invandrarföretagen och det svenska samhället har utförligt behandlats av Utredningen om företagande för personer med utländsk bakgrund (SOU 1999:49).

Uppdraget

Frågorna avser närmast att försöka klarlägga om invandrarföretag utsätts för särbehandling – diskrimineras – och kartlägga vilka hinder för invandrarföretagandet som kan finnas hos företagarna själva eller den ”värld” av skatteregler och personer med skattekunskaper som invandrarföretagaren möter. Till personer med skattekunskaper räknas inte bara skatteförvaltningens egen personal utan även skatterådgivare av olika slag som kan hjälpa invandrarföretagaren. De hinder som bör uppmärksammas är självfallet sådana som bedöms kunna medföra risk för diskriminering eller kommunikationsproblem eller brister i bemötandet såväl vid service som vid kontroll.

Med verkan från den 1 januari 2004 är landets 10 skattemyndigheter sammanslagna med RSV till en ny myndighet Skatteverket. När ordet skatteförvaltningen används avses samma sak som det nybildade verket.

1.2 Bakgrunden till uppdraget

Det förändrade Sverige

Mer än var tionde invånare i Sverige är född utomlands dvs. är invandrare

Ytterligare 800 000 personer har utländsk bakgrund dvs. är födda i Sverige men har en eller två föräldrar som är födda utomlands

Sverige har invånare från mer än 200 olika länder

Drygt 60 procent av dem som invandrat har idag svenskt medborgarskap

Majoriteten av dem som invandrat till Sverige har varit här i minst 10 år

För genomförandet av integrationspolitiken har regeringen utfärdat en särskild förordning (1986:856) om bl.a. myndigheternas ansvar och serviceskyldighet:

1 § Myndigheterna skall fortlöpande beakta samhällets etniska och kulturella mångfald både när de utformar sin verksamhet och när de bedriver den.

Myndigheterna skall verka för lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk eller kulturell bakgrund.

Myndigheterna skall i sin verksamhet särskilt motverka alla former av etnisk diskriminering.

2 § Myndigheterna skall inom ramen för tillgängliga resurser ge likvärdig service till alla oavsett etnisk eller kulturell bakgrund samt eftersträva att alla berörda nås av information om verksamheten. Myndigheterna skall därvid uppmärksamma att detta kan kräva särskilda åtgärder för nyanlända invandrare.

Uppdraget

I verksförordningen (1995:1322) föreskrivs att myndighetens chef skall se till att verksamheten bedrivs författningsenligt och effektivt men också bl.a. att myndighetschefen skall beakta de krav som ställs på verksamheten när det gäller totalförsvaret, regionalpolitiken, en ekologisk hållbar utveckling, jämställdheten mellan kvinnor och män samt integrationspolitiken.

Bestämmelsen i 1 § 3 st. (1986:856) tar sikte på såväl myndighetens arbetsgivaransvar som dess utåtriktade verksamhet i förhållande till medborgarna. De mål som uppställts i koncernplanen om företagare med utländsk bakgrund kan således sägas vara ett försök att svara på kraven i ovannämnda förordningar.

Riksdagen beslutade år 1997 om integrationspolitiken. Beslutet grundade sig på propositionen¹ Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik.

Målen för integrationspolitiken är:

- Lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.
- En samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund.
- En samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans och som alla oavsett bakgrund ska vara delaktiga i och medansvariga för.

Regeringen vill att integrationspolitiken ska genomsyra alla politikområden.

1.3 Målet är att hjälpa

Målen i RSV:s koncernplan och målet i regeringens integrationspolitik är att hjälpa invandrare till likvärdig service och information och genom kunskap skapa respekt och tolerans för alla oavsett bakgrund.

---

¹ prop. 1997/98:16

Uppdraget

Till Eftertanke

Om jag vill lyckas
med att föra en människa mot ett bestämt mål,
måste jag först finna henne där hon är
och börja just där.

Den som inte kan det
lurar sig själv, när hon tror att hon kan hjälpa andra.

För att hjälpa någon
måste jag visserligen förstå mer än vad han gör
men först och främst förstå det han förstår.

Om jag inte kan det
så hjälper det inte att jag kan och vet mera.

Vill jag ändå visa hur mycket jag kan,
så beror det på att jag är fåfång och högmodig och
egentligen vill bli beundrad av den andre i stället för att hjälpa honom.

All äkta hjälpsamhet börjar med ödmjukhet inför den jag vill hjälpa och
därmed måste jag förstå att detta med att hjälpa
inte är att vilja härska,
utan att vilja tjäna.

Kan jag inte detta
så kan jag inte heller hjälpa någon.

/Søren Kierkegaard

Invandrare är olika individer. Om vi ska kunna lyckas med att hjälpa dem måste vi förstå det varje individ förstår och börja där. Men detta kräver viss grundläggande kunskap om invandring, företagande och de problem som finns i integrationspolitiken.

Vi har uppfattat att vårt uppdrag har detta vidare syfte.

Ett samhälle som bygger på mångfald måste innehålla en grundläggande respekt för olikhet.

I en reaktion mot att använda begreppet invandrare finns en vilja att förneka alla olikheter som inte kan förklaras med sociala och ekonomiska faktorer. Att göra ”invandrarföretagare” till ett icke-problem genom att avskaffa begreppet är en alltför enkel operation som kan bli lika förödande som den förment brutala kategorisering man vill komma bort från.

2 Undersökningens genomförande m.m.

2.1 Olika undersökningsmetoder

2.1.1 Faktainsamling och undersökningsmetoder

Som ett led i arbetet med undersökningen har försök gjorts att samla in relevant material som tagits fram internt inom skatteförvaltningen (rapporter, pm etc.) samt externt publicerat skriftligt material om invandrarföretagare etc. En ständig ökning av publicerat material gör att det inte är möjligt att samla in allt.

I arbetet med att ta fram fakta för den här rapporten har använts flera olika undersökningsmetoder. Det har gjorts intervjuer med myndighetsföreträdare, skattetjänstemän, redovisningskonsulter och andra företagsrådgivare samt djupintervjuer med invandrarföretagare. Det har gjorts speciella uttag från den offentliga statistiken och vi har utnyttjat Skatteverkets stora enkätundersökningar för att belysa hur invandrarföretagen uppfattar Skatteverket och dess verksamhet. Nedan beskrivs översiktligt tillvägagångssättet. Vid redovisningen under respektive avsnitt lämnas en mer detaljerad beskrivning.

2.1.2 Intervjuer med invandrarföretagare på deras hemspråk

Av den invandrade befolkningen från Asien har de allra flesta kommit från Irak och Iran. Skatteverket har gett Veritas Communication AB i uppdrag att för verkets räkning göra djupintervjuer med företagare från Irak och Iran i Stockholmsområdet på deras eget hemspråk arabiska respektive persiska. Se kapitel 7.

2.1.3 Genomförande och metod för egna intervjuer

För genomförandet av undersökningen har intervjuats 39 personer fördelade på

- tolv personer från skatteförvaltningen i Stockholm, Göteborg, Malmö, Lund och Skövde
- åtta personer i myndigheter som Integrationsverket, Diskrimineringsombudsmannen, Migrationsverket, Länsstyrelsen i Skåne län, Nutek, Försäkringskassan i Skåne län
- sju personer i organisationer som Internationella Företagarföreningen i Sverige, Nyföretagarcentrum, Almi
- tolv andra rådgivare till företagare företrädesvis redovisningskonsulter och revisorer i Skåne och i Stockholmsregionen, varav fyra ingått i en gruppintervju

Personerna har valts ut för att de är experter eller har stor erfarenhet om företagare med utländsk bakgrund. Alla som valts ut för intervju har med stort engagemang tagit sig tid och ställt upp på intervju. Intervjupersonerna har valts ut genom s.k. snöbollsurval – intervjuade personer

Undersökningens genomförande

har tipsat om andra personer som bedöms sitta inne med stor kunskap. Intervjuerna har i regel genomförts på intervjupersonens arbetsplats och tagit 1-3 timmar i anspråk.

Den intervjuade har först informerats om syftet med undersökningen och sedan fått berätta fritt om sina erfarenheter av kontakter med utländska företagare och svara på frågan:

Har företagare med utländsk bakgrund särskilda problem och svårigheter när det gäller skatter eller kontakten med skattemyndigheten?

Intervjuerna har avslutats med att personen fått läsa igenom och kommentera en uppställning över olika områden samt lämna några avslutande kommentarer. Intervjuerna har spelats in på band och sedan skrivits ut. Intervju- och genomförandeschemat finns i [bilaga 5](#).

2.1.4 Statistiska undersökningar

Särskilda uttag har beställts från SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik i syfte att kartlägga och beskriva invandrades företagande. Det sålunda erhållna materialet har bearbetats och sammanställts i tabeller. Detta material presenteras huvudsakligen i kapitlen 4 och 5.

RSV genomför årliga enkätundersökningar. En stor undersökning år 2003 bland alla företag i Sverige har kompletterats med frågor om var respondenten huvudsakligen vuxit upp och i vilken utsträckning företaget har extern hjälp med sin redovisning – bokföring och deklaration. Enkätsvaren har särskilt analyserats med avseende på dem som svarat att de vuxit upp utanför Sverige. Resultaten presenteras i kapitel 6.

2.2 Integrationspolitikens nyckelbegrepp

Skattepolitikens nyckelbegrepp är välkända för alla inom skatteförvaltningen. Annorlunda kan det antas vara när det gäller integrationspolitiken. Nedan förklaras kortfattat de vanligaste orden som används i rapporten och i en bilaga finns ordförklaringar som hämtats från Nationalencyklopedin, [bilaga 1](#).

Med *invandrare* avses personer, som är födda utomlands och lagligen bosatta i Sverige. Med *invandrargrupper* avses utrikes födda personer med hänsyn till geografisk eller nationell bakgrund, alltså personer från vissa länder eller ländergrupper (världsdelar eller delar av världsdelar).

Personer med utländsk bakgrund är ett vidare begrepp som även inkluderar barn där minst en av föräldrarna är född utomlands.

Flykting är en person som lämnat sitt hemland och som inte kan återvändas dit p.g.a. fruktan för förföljelse beroende på ras, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiös eller politisk uppfattning.

Diskriminering, särbehandling (av individer eller grupper) vilken innebär ett avsteg från principen att lika fall ska behandlas lika. Det finns både positiv och negativ diskriminering. Enligt regeringsformen får en lag eller annan föreskrift inte innebära att någon missgynnas på grund av sitt kön eller därför att han med hänsyn till ras, hudfärg eller etniskt ursprung tillhör minoritet. I brottsbalken stadgas att de som i sitt yrke bedriver ekonomisk verksamhet och de som är

Undersökningens genomförande

anställda i offentlig förvaltning är förbjudna att diskriminera på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse.

Segregation innebär enligt Nationalencyklopedin ”det rumsliga avskiljandet av befolkningsgrupper”, vilket kan ske ”på grundval av socioekonomisk status, hudfärg, religion, etnisk tillhörighet e.d.”. Segregationen kan vara frivillig eller ofrivilligt påtvingad och diskriminerande. Frivillig segregation – att människor vill leva på olika sätt – är inget som måste problemstämplas och åtgärdas. Segregation blir ett problem först när människor eller grupper av människor tvingas leva under olika villkor, oftast präglade av knapphet och utanförskap, trots att de gör sitt bästa för att slippa det. I verkliga världen är det naturligtvis svårt att avgöra vad som är frivilliga eller påtvingade val. Man brukar tala om socioekonomisk, demografisk och etnisk segregation. Dessa typer av segregation skär kors och tvärs genom varandra.

Etnisk betyder sammanhängande med folk eller folkgrupper. Med *etnicitet* menas identifikation med och känsla av tillhörighet till en etnisk grupp. En grupps etniska identitet kan t.ex. förstärkas genom upplevelsen av ojämlika ekonomiska och politiska förhållanden inom t.ex. en nationalstat, genom känsla av utanförskap.

Integration. Nationalencyklopedin talar om *integration* enligt flera olika synsätt varför termen bör definieras i det sammanhang där den används.” I studier av internationell migration och etniska relationer används *integration* särskilt för att beteckna de sociala processer genom vilka minoriteter, t.ex. invandrade etniska grupper, slussas in i och blir delaktiga av det nya samhälle de flyttat till. Det kan gälla deras arbets- och bostadsmarknad eller deras sociala, kulturella och politiska liv.” Integration är närmast motsatsen till påtvingad segregation. En fråga är om frivillig segregation – genom exempelvis etniskt företagande – är det samma som integration.

Assimilation. Om en minoritet ger upp sin kultur för att anpassa sig till en majoritet och helt införlivar sig i den talar man om *assimilation*. Det är i officiella svenska sammanhang ingen gångbar målsättning utan anses strida mot integrationstanken.

2.3 Erkända minoritetsspråk i Sverige

Innan vi går in på frågan om invandrades språk kan det nämnas att Sverige år 2000 ratificerade två internationella konventioner² med inriktning på nationella minoriteter i Sverige.

Det innebär att fem grupper erkänns som nationella minoriteter i Sverige nämligen samer (ursprungsbefolkning), sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. De språk som erkänns som minoritetsspråk är samiska, finska, meänkieli (tornedalsfinska), romani chib och jiddisch.

---

² Europeiska stadgan (1992) om landsdels- och minoritetsspråk (*minoritetsspråkskonventionen*) och Europarådets ramkonvention (1995) om skydd för nationella minoriteter (*ramkonventionen*).

3 Invandrare och deras företagande i ett historiskt perspektiv

3.1 Inledning

Företag som ägs och drivs av personer med utländsk bakgrund har en lång historia i svenskt näringsliv. Företagare med utländsk bakgrund har i alla tider, såväl i Sverige som internationellt, hört ihop med handelns och ekonomins internationalisering. Synen på dessa företagare har skiftat över tiden. Stundtals har de uppfattats som innovatörer eller setts som förlossare i tider av ekonomisk kris och stagnation. Under andra perioder har de motarbetats och betraktats som hot mot inhemsk kultur, sysselsättning och näringsliv. Men de har alltid fungerat som bärare och vägröjare för nya idéer, varor och produktions- och distributionsformer.

Det har dock i Sverige aldrig funnits så många invandrarföretag som nu. Ökningen av antalet invandrarföretag har under 1980- och 1990-talet varit närmast explosionsartad. Bland de frågor vi idag brottas med hör bl.a. varför och hur invandrare blir företagare, synen på invandrarföretagare och vilken roll de och deras verksamhet spelar och kan komma att spela i svensk ekonomisk och social utveckling. Det blir utifrån dessa perspektiv intressant att se vilka erfarenheter av invandrarföretagsamhet och invandrarföretagande som funnits tidigare och vad de har att säga oss idag³.

3.2 Sverige välkomnade entreprenörer

Under 1600- och 1700-talen strävade den svenska staten efter största möjliga export, ekonomisk tillväxt och självförsörjning. Det gällde att attrahera kunniga utlänningar till Sverige och få dem att exploatera och förädla våra inhemska resurser genom kommersiellt och industriellt företagande som kunde ge landet inkomster. Det gällde med andra ord att få hit kapitalstarka individer med entreprenörsanda. Man lät främlingsfientlighet, religiös intolerans och trångsynta nationella överväganden stå tillbaka för att få ekonomiska fördelar.

Invandrarföretagarna kom främst från Holland, olika tyska stater, Skottland och England. Bland dem kan nämnas tyskarna Reinhold Rademacher och Herman Dassau som under 1600-talet grundade den framgångsrika stålmanufakturindustrin i Eskilstuna, skotten Colin Campbell som grundade det svenska Östindiska Kompaniet samt vallonen Louis De Geer som i mitten av 1600-talet var Sveriges störste och mest framgångsrika företagare. Välkända firmanamn och varumärken som t.ex. Bukowski, Carnegie, Felix, Mazetti, Gleerups, Bonnier, Marabou och Cloetta är bara några exempel på företag som en gång startades av personer som invandrat till Sverige.

---

³ Framställningen i detta avsnitt bygger i allt väsentligt på Nordlund S. (1999) och integrationsminister Mona Sahlin's tal vid Nutek-konferens den 26 maj 2003.

Det förekom på 1600- och 1700-talen speciella privilegier i form av skattelättnader och rätt till religionsutövning. Det fanns bl.a. ett speciellt judereglemente tillkommet i syfte att locka kapitalstarka judar till den tidens storstäder – Stockholm, Göteborg, Norrköping och Karlskrona.

Hur invandrarföretagarna inlemrades i och mottogs av den svenska befolkningen under denna tid vet man inte så mycket om. Utländska företagare var inte fullt ut jämställda med svenska medborgare – bl.a. fanns hinder för dem att bedriva detaljhandel.

3.3 Diskriminerande lagstiftning mot invandrarföretag

Under 1800-talet fram till första världskriget minskade invandrarföretagens relativa betydelse genom en ökad tillväxt av inhemska företag. Industrialiseringen gjorde att man blev medveten om potentialen hos de svenska naturtillgångarna. Ekonomisk nationalism fick en grogrund och en rad restriktioner infördes mot utlänningars rätt att driva näring. Man övergav den tidigare likställigheten mellan inländsk och utländsk man. För att få driva näring krävdes tillstånd från Hans Majestät Konungen. Lagstiftningen rörande utlänningars näringsrätt skärptes radikalt genom bestämmelserna i 1864 års näringsfrihetsförordning. Samtidigt som förordningen innebar en omfattande liberalisering var den nationalistisk och diskriminerade mot företagare med utländskt medborgarskap.

Näringsfrihetsförordningens främlingsfientliga bestämmelser om invandrares rätt till företagande kom i huvudsak att gälla från mitten av 1800-talet ända fram till 1960-talets slut. För att få tillstånd att driva rörelse måste utlänningen visa att han/hon hade godandel, att den tilltänkta verksamheten var till ”gagn”, inte konkurrerade mot inhemsk verksamhet och inte stred mot svensk affärssed. Det emellertid i särklass viktigaste hindret för invandrarföretagande, såväl i slutet av 1800-talet som på 1940- och 1950-talen, var kravet att utlänningen måste visa säkerhet för tre års skatter till stat och kommun. Lagstiftningens krav och ansökningsprocessens ofta förödmjukande och obehagliga undersökningar bidrog till att många företagare föredrog att vänta med att starta rörelse till dess de blivit svenska medborgare.

Under senare delen av 1800-talet till andra världskrigets slut fördes stundtals en mycket infekterad och upprörd debatt om utlänningars rätt att driva olika företag. Särskilt fanns det en negativ reaktion mot judisk invandrarföretagsamhet under hela mellankrigstiden. Det fanns krafter som försökte ”arisera” svenskt näringsliv. Utländska judiska personers ansökningar om att få driva företag avslogs – oavsett judens medborgarskap – mer än någon annan etnisk grupp.

3.4 Sverige europeiseras

Fram till år 1968 gällde som ovan nämnts näringsfrihetsförordningens diskriminerande regler för utländska företagare.

Med Sveriges inträde i EFTA och den begynnande svenska anpassningen till den allmänna ekonomiska integrationen i Västeuropa undanröjdes successivt skillnader mellan svenskar och utlänningar när det gällde rätt att driva näring. Dessa skillnader försvann definitivt på 1990-talet med Sveriges inträde i EU.

3.5 Från arbetskraftsinvandring till flykting och anhöriginvandring

Det finns anledning att lite närmare kommentera de senaste decenniernas invandring och invandringspolitik därför att denna är av stor betydelse för den fråga som längre fram närmare ska belysas – nämligen invandrarnas företagande⁴.

Vad Sverige efter andra världskriget fram till början av 1970-talet ansågs behöva var inte kapitalstarka och duktiga invandrarföretagare utan arbetskraft. Arbetskraftsinvandrarna kom i första hand från Norden, Västeuropa, Jugoslavien och Grekland. Men det kom också en del flyktingar från de av f.d. Sovjetunionen kontrollerade kommunistländerna i Östeuropa.

Under andra världskriget kom många flyktingar från de nordiska länderna och Baltikum till Sverige och eftersom det rådde arbetskraftsbrist fick många av dem arbete i industrin och inom jord- och skogsbruket. Efter krigsslutet och fram till mitten av 1960-talet rådde en stor arbetskraftsbrist och liberaliseringen av invandringspolitiken fortsatte. Nordiska medborgare fick möjlighet att utan krav på uppehålls- och arbetstillstånd bosätta sig och söka arbete i vilket nordiskt land som helst. Även medborgare från övriga västeuropeiska länder kunde resa till Sverige som turister, söka arbete och om man fick erbjudande – söka arbets- och uppehållstillstånd. Medan antalet arbetskraftsinvandrare låg på 29 000 personer om året låg flyktinginvandringen på runt 1 500 personer.

År 1967 avskaffades systemet med fri arbetskraftsinvandring utom för nordiska medborgare. Från mitten av 1970-talet har den utomnordiska arbetskraftsinvandringen reducerats till några hundra personer om året. I stället har arbetskraftsinvandringen från mitten av 1970-talet ersatts av en omfattande flykting- och anhöriginvandring, huvudsakligen från Östeuropa och tredje världen. En allt större del av invandringen till vårt land utgörs av personer från dessa länder som har haft flyktingliknande skäl eller anknytning till någon som redan invandrat till Sverige.

Förändringen i invandringen har också påverkat integrationspolitiken, där invandrare tidigare förväntades att antingen assimileras eller återvända till sitt ursprungsland. Sedan 1970-talet har vi gått mot en aktiv integrationspolitik som syftar till att integrera personer till det civila samhället. I praktiken är det dock relativt lite som skett efter 1970-talet, även om förändringen i synsätt från assimilation till integration är nog så viktig.⁵

3.6 Invandrarnas motiv till att komma till Sverige

Invandrarnas motiv för att komma till Sverige har förändrats över tiden. Mycket förenklat kan man beskriva skillnaderna så här om man målar med bred pensel.

Majoriteten av de invandrare som kom till Sverige fram till början av 1970-talet var personer som sökte sin lycka i Sverige som företagare eller som anställda. De hade möjligheter att integreras i det svenska samhället genom sitt arbete. De försörjde sig själva genom sitt arbete.

Majoriteten av de invandrare som kommit under de senaste decennierna har i Sverige sökt skydd från förtryck och förföljelse. Flyktingar har inte fått arbeta utan har vanligen placerats på

---

⁴ Framställningen i denna del bygger på uppgifter från Lundh C., m.fl. (2002) s.16 ff.

⁵ SCB (2002a) Kap 2: Invandring och integration av Mikael Hjern, s.33

förläggningar i avvaktan på beslut om att få stanna (asyl). Det har fördröjt deras integrering i det svenska samhället. De har under tiden fått sin försörjning genom olika former av bidrag.

3.7 Svag arbetsmarknadsanknytning har medfört fler invandrarföretagare

Under 1970 och 1980-talen försämrades invandrarnas sysselsättningsgrad och inkomster påtagligt och under 1990-talets ekonomiska kris förvärrades situationen för de flesta invandrargrupper.

Sysselsättningsintensitet och inkomstnivå minskade och deras arbetslöshet ökade absolut och relativt jämfört med personer födda i Sverige. De förklaringsansatser som förts fram i forskningen⁶ tar sikte på såväl utbuds- som efterfrågesidan på arbetsmarknaden. Det gäller mer tillspetsat förändringar i invandrarnas ”karaktäristika” och strukturella förändringar i den svenska ekonomin.

Människor har olika medfödda, kulturella eller sociala egenskaper som kan vara mer eller mindre värdefulla i arbetslivet och som av arbetsgivare värderas i produktivitetstermer. Andra produktivitetshöjande kunskaper och erfarenheter kan förvärvas via formell utbildning eller genom upplärning på arbetet. Ökad kunskap och erfarenhet innebar större chans att få arbete och/eller ökad arbetsinkomst.

Humankapitalet hos de grupper som kom före 1975 passade den rådande ekonomiska strukturen. Invandrarna fick sysselsättning främst i industriarbeten som under 1960-talet inte krävde särskilt mycket utbildning eller svensk kunskaper. De grupper som kom efter 1975 anses stå kulturellt längre från ursprungsbefolkningen och ha ett humankapital som inte är särskilt efterfrågat på den svenska arbetsmarknaden eftersom färdigheter i svenska språket och svensk kulturkompetens blivit allt viktigare.

Sedan mitten av 1960-talet har sysselsättningen ökat inom tjänstesektorn medan den minskar inom industrisektorn, den sektor där invandrarna i huvudsak fick anställning. Den svenska ekonomin har sedan början av 1970-talet haft låg ekonomisk och industriell tillväxt och därmed minskat behov av ”extra” arbetskraft. Den strukturella omvandlingen av industri- och tjänstesektorn från andra hälften av 1980-talet har lett till ökad efterfrågan på arbetskraft med mer språk och kulturspecifik kompetens, medan den okvalificerade arbetskraften rationaliserats bort i allt snabbare takt. Detta drabbar främst nyligen invandrade grupper men även grupper som varit länge i Sverige.

Men även institutionella förhållanden har påverkat invandrarnas möjligheter till att få eller behålla en anställning, till exempel långa handläggningstider i väntan på uppehållstillstånd, ett skattesystem som avsevärt fördyrar arbetskraften och en arbetsrätt som bestraffar nykomlingar på arbetsmarknaden (sist in, först ut). Långa tider utan arbetsmarknadskontakt gör att kompetens går förlorad och att man hamnar i ett passiviserande bidragsberoende, som försvårar ekonomisk integrering. För många nya invandrare blir socialbidraget den normala inkomstkällan. Ett stelt lönebildningssystem och en solidarisk lönepolitik har gjort att invandrare inte, som i många andra länder, kunnat bjuda ut sitt arbete till lägre löner. Det är i huvudsak inom egenfö-

---

⁶ Bevlander m.fl. (1977)

retagandet invandrare kunnat arbeta med lägre timförtjänster genom att hålla lägre priser eller ha längre arbetstider. Det är därför inte förvånande med ett ökat företagande bland invandrare.

Även olika former av diskriminering kan ha orsakat den försämrade arbetsmarknadsanknytningen. Diskriminering kan uppstå på grund av att en arbetsgivare har otillräcklig eller felaktig information om den individ som söker arbete eller den grupp som individen tillhör. På grund av höga informationskostnader vid anställning utgår arbetsgivare från grövre indikatorer eller givna föreställningar om den (könsmässiga, nationella, etniska, religiösa osv.) grupp individen tillhör och minimerar därmed rekryteringskostnaderna. Att utgå från verkliga eller inbillade gruppegenskaper när det är kostsamt att fastställa individuell produktivitet leder till diskriminering eftersom en del individer har högre produktivitet än gruppen eller eftersom hela gruppen kan ha missbedömts. På det viset anställs en konkurrerande arbetssökande trots lägre produktivitet. Förenklat skulle man kunna säga att svenska arbetsgivare är mer benägna att anställa etniska svenskar eller invandrargrupper med gott renommé.

3.8 Kostnaderna för invandringen – ekonomi och politik

Arbetskraftsinvandring är i allmänhet lönsam för mottagarlandet, eftersom invandrare i allmänhet består av personer i yrkesverksam ålder. Mottagarlandet slipper stå för kostnader för individerna före invandringstidpunkten t.ex. för skolutbildning. Eftersom andelen barn och åldringar är mindre bland arbetskraftsinvandrare än bland den inhemska befolkningen belastas inte offentlig service och socialförsäkringar så mycket samtidigt som den arbetande invandraren betalar mer i skatt per capita. Under 1960- och 1970-talet skedde det en inkomstöverföring via den offentliga sektorn från invandrare till infödda på motsvarande en procent av BNP.

Den omfattande invandringen till Sverige av flyktingar som under lång tid haft stora svårigheter att få jobb har förändrat ”ekonomin” i invandringen. Under 1990-talet uppskattades nettoöverföringen gå i den andra riktningen, från infödda till invandrare, med i storleksordningen 1-2 procent av BNP.⁷ De ökade kostnaderna för flykting- och anhöriginvandring kan ses som en kalkylerad kostnad som vi är villiga att betala i humanitetens och solidaritetens namn. Givet budgetrestriktioner i den offentliga sektorn framtvingar sådana kostnadsökningar omprioriteringar av transfereringar och verksamhet, vilket i sin tur kan få fördelningsmässiga effekter. Risken är därmed uppenbar att kostnaderna för den misslyckade arbetsmarknadsintegrationen exploateras av främlingsfientliga extremgrupper.

I valrörelsen 1991 rönste det nybildade högerpopulistiska partiet Ny Demokrati stora framgångar på ett politiskt program som kritiserade den förda invandrings- och flyktingpolitiken. Framgången grundades i stora stycken på en rädsla för det främmande och för att svenskar skulle drabbas ekonomiskt av invandringen. Det etablerade Sverige togs på sängen. Det hade i Sverige varit tabu att i offentliga sammanhang tala om problem som sammanhängde med invandringen t.ex. flyktingars svårigheter att få jobb eller tendenser till ökat socialbidragsmottagande.

Efter valet 1991 har politiken förändrats. Det är numera ”tillåtet” att i offentliga sammanhang tala om de problem som finns t.ex. med flyktingarnas bristande arbetsmarknadsanknytning. Förhoppningar knyts till ett ökat företagande bland invandrare. Forskningen om invandring har ökat kraftigt under senare år. Regeringen tillsatte en särskild integrationsminister. En ny statlig

---

⁷ Lund C. m.fl. (2002) s. 44

Ett historiskt perspektiv

myndighet, Integrationsverket, bildades för några år sedan. I många kommuner har inrättats integrationskanslier och bedrivs integrationsprojekt. Arbetsförmedlingarna har särskilda program för invandrare. För genomförandet av integrationspolitiken har regeringen utfärdat en särskild förordning om bl.a. myndigheternas ansvar och serviceskyldighet.

Integrationsverket slår fast att den viktigaste orsaken till marginalisering och utanförskap är bristande möjligheter till arbete och egenförsörjning och därmed delaktighet och medansvar i samhället.

4 Invandringen och befolkningens sammansättning

4.1 Befolkningens sammansättning

Låt oss se på hur befolkningsstrukturen förändrats med avseende på invandrare och personer med utländsk bakgrund genom att ta en titt på den officiella statistiken.

När detta skrivs i mars 2004 används statistik som ligger längre tillbaka i tiden. Europeiska Unionen, EU, består ännu så länge av 15 medlemsländer men redan under 2004 sker en utökning till 25 länder. När i det följande talas om EU avses de länder som var medlemmar i EU år 2003. Sovjetunionen har upplösts men i den statistik som redovisas finns Sovjetunionen med. Med Sovjetunionen avses inte bara Ryssland utan alla de länder som låg i det tidigare Sovjetunionen. I den indelning i världsdelar som redovisas nedan har Turkiet förts till Asien.

När man talar om invandring använder man sig av begreppen ”utländsk bakgrund” och ”invandrare”. Person med invandrarbakgrund är som tidigare nämnts en person som antingen själv är född utomlands och/eller har minst en förälder som är född utomlands. För många personer är föräldrarnas födelseland inte känt.

1. Tabell. Personer med okänd och utländsk bakgrund 1990 och 2001 samt förändring under perioden

Bakgrundsland	Antal		Andel		Förändring 1990-2001
	1990	2001	1990	2001	
Norden (utom Sverige)	529 175	560 422	15,6%	19,6%	5,9%
EU 15 (utom Norden)	153 005	179 419	4,5%	6,3%	17,3%
Europa (utom EU 15 och Norden)	168 279	285 571	5,0%	10,0%	69,7%
Sovjetunionen	11 783	12 461	0,3%	0,4%	5,8%
Afrika	25 941	58 966	0,8%	2,1%	127,3%
Asien	119 086	255 952	3,5%	9,0%	114,9%
Nordamerika	29 839	38 162	0,9%	1,3%	27,9%
Sydamerika	32 862	52 591	1,0%	1,8%	60,0%
Oceanien	1 769	3 223	0,1%	0,1%	82,2%
Okänt	2 314 938	1 408 619	68,4%	49,3%	-39,2%
Totalt	3 386 677	2 855 386	100,0%	100,0%	-15,7%

Källa: SCB och egna bearbetningar

Som framgår av tabellen är ursprungslandet okänt för ett mycket stort antal personer. Det beror på att för personer, födda före 1932, höll man i statistiken inte reda på var föräldrarna var födda antingen de nu var födda i Sverige eller utomlands. Den alldeles övervägande delen av dessa är emellertid vanliga svenskar. En förutsättning för att relationen barn-mor-far ska kunna etableras i statistiken är dessutom att modern och/eller fadern varit folkbokförd någon gång från och med 1947.

Invandringen och befolkningens sammansättning

Som framgår av tabellen ovan minskar antalet personer med okänd bakgrund över tiden allt eftersom äldre personer avlider och därmed inte längre ingår i statistiken.

Eftersom flertalet av de med okänd bakgrund är svenskfödda fås en mer rättvisande bild av befolkningens sammansättning vad gäller utländsk bakgrund om man helt enkelt exkluderar personer med okänt bakgrundsland och således bara tar med de personer där bakgrundslandet är känt. Det blir med andra ord en minimiskattning av antalet personer med utländsk bakgrund.

2. Tabell. Personer med känd utländsk bakgrund 1990 och 2001 samt förändring under perioden

Bakgrundsland	Antal		Andel		Förändring 1990-2001
	1990	2001	1990	2001	
Norden (utom Sverige)	529 175	560 422	49,4%	38,7%	5,9%
EU 15 (utom Norden)	153 005	179 419	14,3%	12,4%	17,3%
Europa (utom EU 15 och Norden)	168 279	285 571	15,7%	19,7%	69,7%
Sovjetunionen	11 783	12 461	1,1%	0,9%	5,8%
Afrika	25 941	58 966	2,4%	4,1%	127,3%
Asien	119 086	255 952	11,1%	17,7%	114,9%
Nordamerika	29 839	38 162	2,8%	2,6%	27,9%
Sydamerika	32 862	52 591	3,1%	3,6%	60,0%
Oceanien	1 769	3 223	0,2%	0,2%	82,2%
Totalt	1 071 739	1 446 767	100,0%	100,0%	35,0%
Andel av totalbefolkningen i Sverige	12%	16%			

Källa: SCB och egna bearbetningar

Antalet personer med känd utländsk bakgrund uppgår till ca 1,5 miljoner år 2001, vilket motsvarar ca 16 procent av totalbefolkningen. Totalt sett ökade antalet personer med utländsk bakgrund med 35 procent jämfört med 1990.

Folkmängden i Sverige totalt ökade med 591 000 mellan år 1990 och 2001. Av denna ökning svarade personer med icke-svenskt ursprung för 375 000 eller 63 procent.

Antalet personer med utländsk bakgrund ökar i samtliga grupper. Bakgrundsområdet Norden dominerar men har en mycket låg procentuell ökning under perioden. Ser vi i stället till förändringarna har andelen personer med utländsk bakgrund från Asien och Afrika mer än fördubblats under perioden.

Rent allmänt menar vi att begreppet utländsk bakgrund, som det definieras i statistiken, inte är något bra mått när man ska studera integrationspolitik. En mycket stor del av personer med utländsk bakgrund är sådana som uppfattas som vanliga svenskar. Detta gäller t.ex. den övervägande delen av de personer som är födda och uppvuxna i Sverige men har föräldrar som invandrat från Europa särskilt de som invandrat från Västeuropa och övriga Norden. Vi kommer dock inledningsvis att redovisa vissa uppgifter om personer med utländsk bakgrund.

Skatteförvaltningen i Sverige är indelad i skatteregioner som följer nuvarande länsgränser enligt vad som framgår av nedanstående tabell. Den 1 januari 2004 slogs alla skatteregioner ihop med Riksskatteverket och bildade ett Skatteverk. Det kan därför vara av intresse att här redovisa den tidigare indelningen i skatteregioner

Invandringen och befolkningens sammansättning

3. Tabell. Administrativ indelning i skatteregioner och relation till rikets länsindelning

Skatte- regions nr	Skatteregion	Regionen omfattar följande nuvarande län	I detta län ingår numera de tidigare länen	Tidigare länsbokstavs- beteckningar
01	Stockholm	Stockholm 01, Gotland 09		ab, i
05	Linköping	Östergötland 05, Jönköping 06		e, f
07	Växjö	Kronoberg 07, Kalmar 08, Blekinge 10, Halland 13		g, h, k, n
12	Malmö	Skåne 12	Malmöhus 12, Kristianstad 11	l, m
14	Göteborg	Västra Götaland 14	Göteborg och Bohus 14, Skaraborg 15, Västergötland 16	o, p, r
18	Örebro	Örebro 17, Värmland 18		s, t
19	Västerås	Uppsala 03, Södermanland 04, Västmanland 19		c, d, u
21	Gävle	Gävleborg 20, Dalarna 21		w, x
23	Östersund	Västernorrland 22, Jämtland 23		y, z
25	Luleå	Västerbotten 24, Norrbotten 25		ac, bd

I tabellen nedan redovisas antalet personer med utländsk bakgrund fördelade på skatteregioner.

4. Tabell. Personer med känd utländsk bakgrund av skilda slag år 2001 samt index för olika skatteregioner

Skatteregion	Alla	Andel av riket	Index för utländsk bakgrund	Utomnordisk bakgrund	Index för utomnordisk bakgrund	Ej Västeuropeisk bakgrund	Index för ej Västeuropeisk bakgrund
Stockholm	462 326	32,0%	150%	306 104	162%	240 946	160%
Linköping	93 109	6,4%	78%	62 236	85%	51 542	88%
Växjö	90 947	6,3%	67%	60 179	72%	46 897	71%
Malmö	199 652	13,8%	108%	145 487	128%	118 535	131%
Göteborg	254 465	17,6%	104%	159 585	107%	128 388	108%
Örebro	68 984	4,8%	78%	33 076	61%	25 871	60%
Västerås	142 956	9,9%	108%	71 763	89%	57 453	89%
Gävle	53 014	3,7%	59%	22 374	41%	16 938	39%
Östersund	27 745	1,9%	46%	10 762	29%	8 323	28%
Luleå	53 569	3,7%	65%	14 779	29%	12 033	30%
Riket	1 446 767	100,0%	100%	886 345	100%	706 926	100%

Källa: SCB och egna bearbetningar

Anm. Västeuropeisk bakgrund = Nordisk eller EU15 bakgrund

Skatteregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö har många invånare. Det är därför inte förvånande att de också har många personer med utländsk bakgrund. Men om man konstruerar index som tar hänsyn till regionernas befolkningsstorlek finner man att Stockholm, Göteborg, Malmö och Västerås har fler personer med utländsk bakgrund än som svarar mot regionens befolkning.

Om vi ser till personer med bakgrund utanför Norden och Västeuropa har skatteregionerna Stockholm och Malmö en förhållandevis hög andel och skatteregionerna Gävle, Östersund och Luleå en liten andel sådana personer.

Invandringen och befolkningens sammansättning

4.2 Sveriges framtida befolkning år 2020 - utländsk bakgrund

Som underlag för samhällsplaneringen gör SCB befolkningsframskrivningar. SCB räknar med att från sekelskiftet fram till år 2020 kommer befolkningen öka med 830 000 till 9,7 miljoner. Personer med utländsk bakgrund, utrikes födda eller barn till utrikes födda, tror man kommer att svara för nästan hela folkökningen.

År 2020 beräknas antalet personer med utländsk bakgrund uppgå till drygt 2 miljoner. År 2020 kommer enligt prognosen var femte person av Sveriges befolkning antingen vara invandrare eller barn till invandrare.

4.3 Invandrare i Sverige

Den bild som lämnats ovan speglar de totala förändringarna och inkluderar således att invandrade personer får barn, att invandrade personer dör eller att personer med annat födelseland utvandrar eller invandrar till Sverige. När det gäller invandring bör man komma ihåg att asylsökande flyktingar inte är ”invandrare” i den officiella statistiken. Först när en person får uppehållstillstånd i Sverige blir han eller hon invandrare. Som invandrare räknas heller inte en person som har utländskt medborgarskap om personen är född i Sverige.

Begrepp som asyl, uppehållstillstånd samt ett stort antal andra begrepp som används i den kommande framställningen finns definierade i ordförklaringarna, [bilaga 1](#).

Under efterkrigstiden har antalet invandrare i Sverige ökat snabbt. Andelen utrikes födda av landets befolkning var endast cirka en procent år 1940. Den ökade sedan till cirka fyra procent 1960, till nästan sju procent 1970. År 2001 hade denna andel stigit till drygt 11,5 procent.

5. Tabell. Invandrare (födda utomlands) 1990 och 2001 samt förändring under perioden

Födelseland	Antal		Andel		Förändring 1990-2001
	1990	2001	1990	2001	
Norden (utom Sverige)	319 082	279 361	40,4%	27,2%	-12,4%
EU15 (utom Norden)	91 165	98 845	11,5%	9,6%	8,4%
Europa utom EU15 och Norden	129 641	238 261	16,4%	23,2%	83,8%
Sovjetunionen	7 471	7 727	0,9%	0,8%	3,4%
Afrika	27 343	57 316	3,5%	5,6%	109,6%
Asien	150 487	265 898	19,0%	25,9%	76,7%
Nordamerika	19 087	24 939	2,4%	2,4%	30,7%
Sydamerika	44 230	52 140	5,6%	5,1%	17,9%
Oceanien	1 866	3 180	0,2%	0,3%	70,4%
Okänt	65	307	0,0%	0,0%	372,3%
Totalt	790 437	1 027 974	100,0%	100,0%	30,1%
Andel av totalbefolkningen i Sverige	9,2%	11,5%			

Källa: SCB och egna bearbetningar

Antalet personer födda utomlands uppgick år 2001 till drygt 1 miljon personer vilket är en ökning med 30 procent jämfört med 1990.

Invandringen och befolkningens sammansättning

En kraftig förskjutning har skett av den invandrade befolkningens sammansättning. Antalet invandrare från de andra nordiska länderna har minskat medan antalet invandrare från Afrika, Asien och Europa utanför EU ökat mycket kraftigt.

Som framgår av tabellen nedan kommer invandringen från Afrika främst från länderna Somalia och Etiopien, invandringen från Asien från Iran och Irak samt invandringen från övriga Europa (länder utanför EU 15 och Norden) främst från f.d. Jugoslavien och Bosnien Hercegovina.

6. Tabell Folkmängd efter födelse land med mer än 9 000 utrikes födda, år 2002

Födelse land	Antal	Procent av utrikes födda	Procent av total- befolkningen
1 Finland	191 515	18,2%	2,14%
2 Jugoslavien	74 418	7,1%	0,83%
3 Irak	62 751	6,0%	0,70%
4 Bosnien Hercegovina	52 948	5,0%	0,59%
5 Iran	52 721	5,0%	0,59%
6 Norge	44 474	4,2%	0,50%
7 Polen	41 119	3,9%	0,46%
8 Danmark	39 890	3,8%	0,45%
9 Tyskland	39 447	3,7%	0,44%
10 Turkiet	33 094	3,1%	0,37%
11 Chile	27 345	2,6%	0,31%
12 Libanon	20 473	1,9%	0,23%
13 Storbritannien o Nordirland	16 055	1,5%	0,18%
14 Syrien	15 156	1,4%	0,17%
15 USA	14 495	1,4%	0,16%
16 Somalia	14 005	1,3%	0,16%
17 Ungern	13 935	1,3%	0,16%
18 Thailand	12 375	1,2%	0,14%
19 Rumänien	12 172	1,2%	0,14%
20 Vietnam	11 511	1,1%	0,13%
21 Etiopien	11 409	1,1%	0,13%
22 Grekland	10 911	1,0%	0,12%
23 Estland	10 079	1,0%	0,11%
24 Kina	9 776	0,9%	0,11%
25 Sydkorea	9 441	0,9%	0,11%
Delsumma	841 515	79,9%	9,41%
Övriga länder	211 948	20,1%	2,37%
Summa utrikes födda	1 053 463	100,0%	11,78%
Födda i Sverige	7 887 325		88,22%
Totalbefolkning år 2002	8 940 788		100,00%

Invandrare från Finland är den överlägset största befolkningsgruppen – men den gruppen minskar medan invandringen från Norge och Danmark ökar. Medan många nya befolkningsgrupper drar sig till storstäderna är den finländska befolkningen fördelad med tyngdpunkt på norra Sverige samt i Västeråsregionen.

Invandringen och befolkningens sammansättning

7. Tabell. Skatteregioner födda i Finland, andel av födda i Finland och andel av utlandsfödda

Skatteregion	Andel födda i Finland	Andel finlandsfödda av utlandsfödda
Stockholm	34,7%	19,9%
Linköping	5,4%	14,6%
Växjö	3,7%	10,6%
Malmö	4,1%	5,0%
Göteborg	14,4%	14,9%
Örebro	4,8%	19,4%
Västerås	16,5%	31,8%
Gävle	5,6%	31,8%
Östersund	2,6%	28,8%
Luleå	8,2%	48,1%
Riket	100,0%	18,4%

I skatteregion Luleå är nästan hälften av invandrarna födda i Finland medan motsvarande värde för skatteregion Skåne är bara 5 procent. Mönstret är tydligt – ju längre söderut man kommer desto mindre är andelen finländare bland de utlandsfödda. En slutsats som kan dras är att skatteregionerna har helt olika förutsättningar att möta invandrare.

Det finns anledning att anta att för skatteförvaltningens arbetsbelastning har det viss betydelse om invandrarna kommer exempelvis från något nordiskt land eller kommer från ett land utanför Västeuropa. Invandrarna är inte heller jämnt fördelade över landets skatteregioner. Storstadsregionerna har relativt sett en större andel invandrare än riksgenomsnittet medan övriga regioner har mindre. Detta framgår av nedanstående tabell.

8. Tabell. Invandrare (utrikes födda) i olika skatteregioner år 2001 samt index för invandrtäthet (i förhållande till befolkningsantalet)

Skatteregion	Alla	Index för		Född utanför Norden	Index för född utomnordisk	Ej född i Västeuropa	Index för ej född i Västeuropa
		Andel av riket	utlandsfödd				
Stockholm	331 199	32,2%	151%	250 192	157%	213 720	154%
Linköping	69 846	6,8%	82%	55 048	89%	49 363	92%
Växjö	65 809	6,4%	68%	51 168	73%	43 576	71%
Malmö	152 135	14,8%	116%	124 822	130%	109 907	132%
Göteborg	181 446	17,7%	105%	134 496	107%	117 338	107%
Örebro	46 032	4,5%	73%	28 501	62%	24 821	62%
Västerås	98 343	9,6%	105%	61 170	90%	53 511	90%
Gävle	33 465	3,3%	53%	19 131	41%	16 323	41%
Östersund	17 140	1,7%	40%	9 576	31%	8 295	31%
Luleå	32 252	3,1%	55%	14 202	33%	12 607	34%
Riket	1 027 667	100,0%	100%	748 306	100%	649 461	100%

Källa: SCB och egna bearbetningar

Anm. Västeuropeisk bakgrund =Nordisk eller EU15 bakgrund

Som framgår av tabellen är det framför allt skatteregionerna Stockholm och Malmö som har förhållandevis många invandrare med födda utanför Norden och utanför Västeuropa medan regionerna Gävle, Östersund och Luleå har förhållandevis få.

4.4 Invandrarnas språk

De största språken bland dem som bor i Sverige och är födda i ett annat land är i storleksordning:

- Finska
- Bosniska/kroatiska/serbiska
- Arabiska
- Persiska
- Spanska
- Engelska, förstås av många invandrare från Indien, Pakistan, Uganda, Kenya osv.
- Sorani, talas av kurder från exempelvis Irak
- Somaliska
- Franska, förstås även av invandrare från flera afrikanska länder.

4.5 Befolkningsförändringarna år 2002

Under 2002 hade Sverige ett invandringsöverskott på 31 078 personer, det största invandringsöverskottet sedan 1994. De mest frekventa invandringsländerna framgår av tabellen nedan.

9. Tabell. Invandring av utrikes födda - mest frekventa födelseländer, 2001-2002

Födelseland	2001	2002	Förändring
Irak	6 663	7 472	809
Norge	3 104	3 443	339
Finland	3 349	3 262	-87
Danmark	2 418	2 969	551
Jugoslavien	2 316	2 140	-176
Tyskland	1 806	1 883	77
Iran	1 444	1 587	143
Storbritannien och Nordirland	1 433	1 449	16
Thailand	938	1 326	388
USA	1 250	1 245	-5
Kina	1 060	1 204	144
Polen	930	1 195	265
Bosnien Hercegovina	1 022	1 187	165
Ryssland	962	1 055	93
Turkiet	861	984	123
Övriga	17 442	18 420	978
Totalt	46 998	50 821	3 823

Totalt invandrade drygt 50 000 personer år 2002 och invandringen från Irak var störst och således större än från något annat nordiskt land. Den ökade invandringen under 2002 består till största delen av personer från Asien, främst från Irak. Även invandringen från Danmark och Norge har fortsatt att öka, liksom invandringen från länder i Europa utanför EU, bland annat Polen och Bosnien-Hercegovina.

En stor del av de blivande invandrarna är de flyktingar som tas emot. En del av dessa personer kommer i sinom tid att få uppehållstillstånd i Sverige och därmed att i statistiken bli ”invandrare”. I tabellen nedan förtecknas de asylsökandes medborgarskap om antalet år 2002 översti-

Invandringen och befolkningens sammansättning

ger 500 stycken.

10 Tabell. Asylsökande flyktingars medborgarskap

Medborgarskap	2001	2002	Förändring
Jugoslavien	3 121	5 852	2 731
Irak	6 223	5 446	-777
Bosnien-Hercegovina	2 771	2 885	114
Ryssland	848	1 492	644
Somalia	526	1 107	581
Statslös	542	859	317
Ukraina	327	786	459
Slovakien	341	781	440
Azerbajdzjan	156	778	622
Bulgarien	453	767	314
Iran	777	762	-15
Vitryssland	331	722	391
Turkiet	458	696	238
Uzbekistan	342	640	298
Syrien	440	541	101
Rumänien	76	534	458
Afghanistan	593	527	-66
Makedonien	401	501	100
Övriga medborgarskap	4 782	7 340	2 558
Samtliga medborgarskap	23 508	33 016	9 508

Källa: SCB Migration 2002 och egna bearbetningar

Under år 2002 ökade antalet asylsökande kraftigt. Under året sökte 33 016 personer asyl i Sverige. Detta var ca 9 500 fler än under 2001. Jämfört med 2000 har antalet asylsökande fördubblats. Ökningen av asylsökande under 2002 kan till största del härledas till länder i Europa utanför EU och Norden.

Den största ökningen av ansökningar från ett enskilt land kom från Jugoslavien.

Det har skett en kraftig ökning av ansökningar från det forna Sovjetunionen; främst Ryssland och Azerbajdzjan men även från Ukraina, Vitryssland, Moldavien med flera.

Under 2002 ökade också antalet ansökningar från EU:s kandidat- och blivande medlemsländer.

4.6 Uppehållstillstånd

Under 2002 fick 44 664 personer uppehållstillstånd⁸, ungefär lika mycket som under de senaste åren.

De flesta⁹ som får uppehållstillstånd i Sverige får det inte på grund av flyktinguskäl utan av anhöriguskäl. Sålunda fick 7 451 personer uppehållstillstånd av flyktinguskäl, andra skyddsbehov och humanitära skäl. 1 042 personer fick tillstånd inom den så kallade flyktingkvoten. 22 247 personer fick uppehållstillstånd av anhöriguskäl och av dem var 4 632 anhörig till flykting.

⁸ se ordförklaringar, bilaga 1

⁹ Källa: Migrationsverket

Invandringen och befolkningens sammansättning

Flest tillstånd fick personer som kom från följande länder; Irak (7 770) Förbundsrepubliken Jugoslavien (2 205), Tyskland (3 316), Storbritannien (1 809), Bosnien-Hercegovina (1 189) och Somalia (1 049).

Av de personer som fick uppehållstillstånd hade 17 procent skydds- eller humanitära behov. 50 procent var anhöriga. Resterande 33 procent fick sitt tillstånd på grund av gäststudier, arbetsmarknadsskäl, adoptioner och enligt EES-avtalet.

4.7 Illegal invandring

Före år 2000 bedömdes antalet personer som illegalt uppehöll sig i Sverige som relativt begränsat. Man bedömer att antalet ökat kraftigt 2001-2003. Det är fråga om personer som kommit in i landet som turister men helt enkelt bara stannat kvar. Det kan också vara fråga om personer som ansökt om uppehållstillstånd (asyl eller annan grund) men som fått avslag på sin ansökan och inte vill återvända. Det förekommer också att personer under förespeglning av arbete och uppehållstillstånd i Sverige lurats av pengar – de har fått betala för falska handlingar.

Orsakerna till ökningen tros vara Sveriges inträde i Schengensamarbetet, efterfrågan på billig (svart) arbetskraft i vissa branscher, möjligheten att anlita bemanningsföretag och den minimala risken att bli upptäckt.

Man bedömer att flertalet av dem som befinner sig illegalt i Sverige uppehåller sig i Stockholmsområdet där det är förhållandevis enkelt att gömma sig. Det förekommer att dessa personer utnyttjas på olika sätt då de har små möjligheter att få sin lagliga rätt prövad utan att deras illegala vistelse i Sverige upptäcks och leder till avvísning.

När en person kommer till Sverige, som flykting, tas fingeravtryck för att kontrollera att personen inte tidigare sökt asyl i Sverige eller annat land inom Schengensamarbetet. Fingeravtryck tas emellertid inte när en person får tillstånd att invandra till Sverige som anhörig. Det förekommer att anhöriginvandrad person anmäler sig som flykting (under annat namn och får dubbla identiteter) och med hjälp av flyktingidentiteten senare kan få hit andra ”anhöriga”. Förekomsten av dubbla identiteter kan i sig också vålla myndigheterna problem¹⁰. I Storbritannien (och nu i febr. 2004 även i Sverige) finns planer på att förse hela befolkningen med identitetshandlingar med s.k. biometrisk information (t.ex. fingeravtryck).

4.8 Några tankar om platsens betydelse för integrationsprocessen

Integrationsverket slår fast att den viktigaste orsaken till marginalisering och utanförskap är bristande möjligheter till arbete och egenförsörjning och därmed delaktighet och medansvar i samhället.

Det är säkert riktigt och så har i vart fall varit fallet i ett historiskt perspektiv. Men idag finns även andra viktiga förhållanden som spelar in.

---

¹⁰ Migrationsverket. Projekt Argus. Slutrapport 2000-12-31

Invandringen och befolkningens sammansättning

Vi föds till tre primära identiteter: kön, familj/klan och etnisk grupp. Senare i livet förvärvas andra identiteter: mamma, präst, fotbollsspelare etc. De primära behöver inte vara viktigare – lagtillhörigheten för en fotbollsspelare kan vara viktigare än släkttillhörigheten.

Att helt byta identitet t.ex. från invandrad kurd till assimilerad svensk kräver en hel del arbete och det är inte säkert att det går att göra ett sådant byte även om personen vill. Etnologer brukar säga att en sådan process löper över tre generationer. Förr uppfattades assimilationsprocessen som obönhörlig – det är i stort sett bara romer och judar som över flera generationer lyckats bevara sin särart inom en annan etnisk grupps domäner. Resonemanget bygger på att platsen där folk bor har avgörande betydelse. En nation är en plats där den ena eller andra etniska gruppen dominerar; Sverige är en plats som domineras av etniska svenskar. ”Det svenska” är den självklara normen. Den är svår att utskilja för svenskar men mycket märkbar och mer eller mindre uthärdlig för andra grupperingar t.ex. svenskarnas saklighet, konfliktundvikande och duktighetssträvande.

En av de stora samhällsvetenskapliga diskussionerna under 1990-talet handlade om platsens avklingande betydelse för identitetsbyggandet.¹¹ Fram växte begrepp som nätverkssamhälle, platslöshet, transnationalism och globalisering. Allt fler grupper, såväl etniska som religiösa – oftast både och – klarar att framgångsrikt bevara och förnya sig själva, att inte assimileras. Detta möjliggörs i hög grad av modern teknik. Med hjälp av parabolantenner, mobiltelefoner, Internet och lågprisflyg är det möjligt för minoriteter att bygga upp nätverk med tillgång till ständigt aktuell information om händelser och personer inom den egna gemenskapen, oavsett om dessa bor kvar ”hemma” eller befinner sig i en helt annan del av världen. Detta väcker frågor om hur tekniken påverkar integrations- eller assimilationsprocesserna när det gäller arbeidskraftsinvandrare, flyktingar och turister i det sociala landskapet.

Och vad betyder det för dem som bor i de invandrantäta stadsdelarna Rinkeby, Bergsjön eller Rosengård, att mångkulturella världar formas på platser, som i går dominerades av en enda etnisk grupp.

12

*Ingen här på Rosengård prenumererar på Sydsvenskan.
Ingen ser på svensk TV. Du har väl sett parabolerna?*

¹¹ Braziel J. E. och Mannur A. (2003) Theorizing diaspora, Blackwell. *Farväl till platsen*, Axess recension, dec. 2003, s.41

¹² Lifvendahl T. (2003)

5 Invandrarnas företagande

5.1 Definitioner

De flesta människor behöver arbeta för att tjäna sitt uppehälle. Arbetet kan man utföra som anställd eller som egenföretagare. Vi är intresserade av i vilken utsträckning invandrare tjänar sitt uppehälle som företagare.

Företagande kan ske som *egenföretagare*. Det innebär att man personligen driver företaget dvs. äger dess tillgångar och ansvarar för företagets skulder. Bär sig inte företaget och man inte kan betala skulderna riskerar man personlig konkurs. Inkomsten redovisas vid beskattningen som inkomst av näringsverksamhet.

Företagande kan även ske i *handels- och kommanditbolag* som är en juridisk person. Då är det visserligen bolaget som äger tillgångar och svarar för skulder men handelsbolagsdelägarna svarar solidariskt för bolagets skulder. Kan dessa inte betalas riskerar ägaren att sättas i personlig konkurs. Kommanditdelägaren kan dock bara förlora sin insats. Inkomsten redovisas vid beskattningen som inkomst av näringsverksamhet.

Företagande kan emellertid också utföras i *aktiebolagsform* som ensamägare eller delägare i företaget. Då svarar i princip aktiebolaget för alla förpliktelser. I aktiebolag uppstår ägaren lön (anställningsinkomst) från sitt bolag. En beskrivning av invandrades företagande bör inkludera denna grupp som vi benämner *delägare*, även i det fall de ensamma äger hela företaget.

Det finns också personer som vid sidan om sin anställning driver företag. Dessa är det också intressant att få grepp om. Vi benämner dessa som *kombinatörer*.

Omfattningen av invandrarföretag blir beroende av vilka definitioner man använder på företag.

Statistiska centralbyrån, SCB, ansvarar för den officiella statistiken över befolkningens sysselsättning. RSV har uppdragit åt SCB att ta fram uppgifter om egenföretagare, delägare och kombinatörer. Redovisningen bygger på SCB:s register RAMS¹³ och dess definition på sysselsättning. För att komma med ska man vara förvärvsarbetande enligt RAMS och då räknas som förvärvsarbetande personer som har en arbetsinkomst som motsvarar minst fyra timmars arbete i november eller varit tillfälligt frånvarande under november månad.

Nedan följer några krav för att en person ska komma med i SCB:s statistik.

För att ingå i gruppen *egenföretagare* krävs att man har positiv inkomst av aktiv näringsverksamhet vid inkomsttaxeringen. Personer, som är delägare i handels- eller kommanditbolag, redovisar sin inkomst som inkomst av näringsverksamhet. Dessa personer kommer alltså med

---

¹³ Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS) 2001, <http://www.scb.se/statinfo/2001/AM0207.asp>

Invandrarnas företagande

men vi kan inte urskilja företagsformen. För att räknas med i denna grupp ska personen ha sin huvudsakliga förvärvsinkomst från näringsverksamheten. Avgörande är förhållandena under november månad. Totalt finns i materialet 210 238 egenföretagare. Av dessa är 30 524 födda utomlands.

För att räknas som *delägare* krävs att man har förvärvsinkomst från sitt ägda aktiebolag. Som delägare räknas även de som äger bolaget till hundra procent. Totalt finns i materialet 89 119 delägare. Av dessa är 5 561 födda utomlands.

Som *kombinator* räknas person som vid sidan av anställningsinkomst (oavsett varifrån) har positiv inkomst av aktiv näringsverksamhet. Kombinatorer som man får fram från sysselsättningsregistret har inkomst som egna företagare (inte som företagare i eget AB). Totalt finns i materialet 73 611 kombinatorer. Av dessa är 6 262 födda utomlands.

Den statistik som redovisas i det följande omfattar således 372 968 företagare varav 42 347 är utlandsfödda och 67 505 har känd utländsk bakgrund.

Den här presenterade statistiken omfattar således inte personer som är registrerade som egenföretagare men där ingen verksamhet bedrivs eller inte ger något överskott (inkomst av näringsverksamhet). Statistiken omfattar inte heller delägare i företag där delägaren inte får någon lön. För att komma med i statistiken måste alltså delägare få lön och egenföretagare ha en positiv inkomst av aktiv näringsverksamhet vid inkomsttaxeringen. Syftet med att driva företag är att de ska gå med vinst för ägaren. Därigenom genereras skatteintäkter till staten.

I praktiken innebär detta att den här redovisade omfattningen av företagandet blir för låg eftersom nystartade egenföretag som inledningsvis eller tillfälligt går med underskott inte kommer med i redovisningen och inte heller kommer med delägare i aktiebolag där ägaren inte tar ut någon lön.

Den följande redovisningen av företagandet bygger på nu redovisade kriterier.

5.2 Invandrarföretagen – omfattningen på företagandet

Omfattningen på invandrarföretag och företag med utländsk bakgrund är beroende på hur man behandlar uppgifterna i den tillgängliga statistiken.

När det gäller födelseland är det inget problem med statistiken. Det är bara en handfull personer för vilka man inte känner till deras födelseland. Annorlunda är det med begreppet utländsk bakgrund. Vi har berört denna fråga tidigare.

Det finns ungefär 25 000 företagare, för vilka man inte känner till föräldrarnas födelseland. Hur många av dessa som har föräldrar födda utanför Sverige vet man således inte. Det är i alla fall huvudsakligen fråga om äldre personer (födda före 1932) och i denna grupp är företagandet lågt. Vi har valt att helt bortse från denna grupp och endast behandla företagare för vilka bakgrunden (föräldrarnas födelseland) är känd.

Tabellen nedan omfattar företagare med känd utländsk bakgrund alltså även företagandet bland andra generationens invandrare. Med företagare räknas givetvis även här person som omfattas av definitionerna på egenföretagare, delägare och kombinatorer som presenterats ovan.

Invandrarnas företagande

Med dessa mått finns i Sverige nästan 70 000 företag som drivs av personer med utländsk bakgrund. Och om dessa ställs i relation till det totala antalet företag i Sverige (med samma definition¹⁴) utgör antalet företag med utländsk bakgrund 18,1 procent.

11. Tabell. Företagare med känd utländsk bakgrund 1990 och 2001, samt förändring

Bakgrundsland	1990	2001	Andel år 2001	Förändring 1990-2001
Norden (utom Sverige)	18 888	24 628	36%	30%
EU 15 (utom Norden)	7 577	10 434	15%	38%
Europa (utom EU 15 och Norden)	7 817	11 213	17%	43%
Sovjetunionen	442	589	1%	33%
Afrika	721	1 550	2%	115%
Asien	5 035	15 626	23%	210%
Nordamerika	1 441	2 150	3%	49%
Sydamerika	510	1 151	2%	126%
Oceanien	50	164	0%	228%
Totalt antal företagare	42 481	67 505	100%	59%
Antal personer med utländsk bakgrund	1 071 739	1 446 767		35%
Företagsfrekvens	4,0%	4,7%		

Vi kan se att antalet företagare med känd utländsk bakgrund ökat med nästan 60 procent och att företagsfrekvensen bland personer med utländsk bakgrund under perioden 1990-2001 ökat från 4,0 till 4,7 procent. En mycket stor del av ökningen härrör från personer med utländsk bakgrund i Asien.

Från Skatteverkets erfarenhet – att kommunicera med medborgarna – är problemen inte lika stora med personer som är födda och har vuxit upp i Sverige och gått i svensk skola. Vi kommer därför endast undantagsvis att presentera statistik etc. för personer med utländsk bakgrund. Vi håller oss i stället till begreppet invandrare i betydelsen personer som är utlandsfödda och själva invandrat. Förutom vad som nyss sagts är ett annat skäl behovet av att hålla nere antalet tabeller.

Hur ser då den totala bilden ut av företagandet i Sverige om man ser till födelselandet?

Vi har tidigare sett att företagsfrekvensen ökat bland personer med utländsk bakgrund. Man kan naturligtvis inte förvänta sig lika höga siffror bland personer som är utlandsfödda. Trots stor utomnordisk invandring under senare år (ju senare invandring desto lägre företagsfrekvens kan man förvänta sig) kan noteras att företagsfrekvensen ökat. Bland de utlandsfödda är asiaterna den största gruppen och asiaterna svarar för nästan hela ökningen av antalet utlandsfödda företagare mellan åren 1990 och 2001.

¹⁴ $67505/372968=0,181$

Invandrarnas företagande

12. Tabell. Utlandsfödda företagare, åren 1990 och 2001, förändring mellan åren samt företagsfrekvens

Födelseland	1990	2001	Andel år 2001	Förändring	
				Förändring	1990-2001
Norden (utom Sverige)	10 996	10 634	25%	-362	-3%
EU 15 (utom Norden)	5 179	5 483	13%	304	6%
Europa (utom EU 15 och Norden)	6 224	7 634	18%	1 410	23%
Sovjetunionen	198	267	1%	69	35%
Afrika	685	1 374	3%	689	101%
Asien	4 909	14 840	35%	9 931	202%
Nordamerika	595	929	2%	334	56%
Sydamerika	463	1 033	2%	570	123%
Oceanien	38	145	0%	107	282%
Okänt	0	8	..	8	..
Antal företagare	29 287	42 347		13 060	45%
Totalt antal utomlands födda	790 437	1 027 974			30%
Företagsfrekvens	3,7%	4,1%			

Antalet företagare bland invandrarna har ökat med 45 procent. Det kan jämföras med att ökningen av antalet invandrare under samma tid är 30 procent. Företagandet bland invandrare ökar alltså väsentligt mer än själva invandringen. Antalet företagande asiater har mer än tredubblats och antalet företagande afrikaner och sydamerikaner har mer än fördubblats.

Nedanstående tabell upptar företagare i yrkesverksam ålder dvs. 16-64 år. De siffrorna är naturligtvis något lägre än ovanstående. Tabellen innehåller också uppgift om andelen företagarkvinnor.

13. Tabell. Antalet företagare 16-64 år, efter födelseland år 2001, andel av total och andel företagarkvinnor

Födelseland	Totalt	Andel av totalt antal företagare	Andel företagarkvinnor
Sverige	318 399	88,5%	31,6%
Norden (utom Sverige)	10 197	2,8%	40,5%
EU15 (utom Norden)	5 206	1,4%	27,8%
Europa (utom EU15 och Norden)	7 443	2,1%	39,2%
Sovjetunionen	263	0,1%	58,2%
Afrika	1 363	0,4%	20,0%
Asien	14 793	4,1%	23,8%
Nordamerika	893	0,2%	40,6%
Sydamerika	1 024	0,3%	33,8%
Oceanien	145	0,0%	32,4%
Okänt	8	0,0%	25,0%
Totalt antal företagare	359 734	100,0%	31,7%

Hur många företagare det finns från ett geografiskt område beror till stor del på hur stort totalantalet invandrare är från området. Antalet invandrare från Norden, Asien och övriga Europa (Europa utom EU 15 och Norden) ligger i samma storleksordning, jfr tabell 1 i avsnitt 4.1 Men det finns ändå stora skillnader – företagandet bland asiaterna är högre än för de övriga.

Invandrarnas företagande

När det gäller andelen företagarkvinnor bland företagarna från respektive land är kvinnorna i majoritet endast bland företagarna födda i Sovjetunionen. Lägst andel kvinnor bland företagarna finns bland dem som är födda i Afrika och Asien. Svenska kvinnor ligger ungefär på genomsnittet för alla företagare.

5.3 Företagande efter invandringsår

Av de invandrare som etablerar sig som företagare har större delen varit en längre tid i Sverige. Av tabellen nedan framgår att 7 procent av företagarna år 2001 invandrat efter år 1995.

14. Tabell. Företagare med känt invandringsår och invandrat efter år 1995

Födelseland	Antal	Andel av invandrat efter 1995		Andel invandrat efter 1995 (kol 2 / kol1)
		Invandrat efter 1995	Andel av invandrat efter 1995	
	kol 1	kol 2	kol 3	kol 4
Norden (utom Sverige)	9 729	497	17%	5%
EU15 (utom Norden)	5 057	500	17%	10%
Europa (utom EU15 och Norden)	7 262	414	14%	6%
Sovjetunionen	259	11	0%	4%
Afrika	1 356	138	5%	10%
Asien	14 774	1 153	39%	8%
Nordamerika	873	148	5%	17%
Sydamerika	1 020	78	3%	8%
Oceanien	143	35	1%	24%
Total	40 473	2 974	100%	7%

Anm. För ca 2 procent av invandrarföretagarna är invandringsåret inte känt. Men de är jämnt fördelade över de geografiska regionerna

Den alldeles övervägande delen av invandrarföretagen (93 procent) har alltså kommit före år 1996.

Om man enbart ser till gruppen företagare som invandrat efter år 1995 svarar asiaterna för hela 39 procent av det totala antalet invandrarföretag.

Störst andel nyföretagare (invandrat efter 1995) i förhållande till antalet invandrarföretagare från samma område, finns bland personer från Oceanien och Nordamerika (24 resp. 17 procent) medan nyföretagarna från f.d. Sovjetunionen endast uppgår till 4 procent. (kolumn 4).

5.4 Skillnader i företagandets struktur

Som beskrivits ovan kan företagande ske som personligt företagande, i aktiebolagsform (delägare) och som sidoinkomst till anställningsinkomst (kombinator).

Invandrarnas företagande

15. Tabell. Företagare 16-64 år, efter födelseland; fördelning på egenföretagare, delägare och kombinatörer, procent

Födelseland	Egenföret	Delägare	Kombinatörer
Sverige	54%	25%	21%
Norden (utom Sverige)	61%	21%	18%
EU15 (utom Norden)	63%	21%	16%
Europa (utom EU15 och Norden)	70%	13%	17%
Sovjetunionen	63%	14%	23%
Afrika	78%	8%	14%
Asien	85%	5%	10%
Nordamerika	62%	14%	24%
Sydamerika	67%	7%	26%
Oceanien	60%	12%	28%
Okänt	88%	13%	..
Totalt antal företagare	56%	24%	20%

Av tabellen framgår att asiater och afrikaner i större utsträckning än andra driver sitt företag personligen (som egen firma eller i handelsbolag) medan svenskfödda och de som är födda inom Norden och EU15 i högre grad än andra väljer aktiebolagsformen. Det är också mera sällan asiater och afrikaner har företagandet som sidoinkomst till annan anställning (kombinatörer). Förklaringar till skillnaderna kan vara olika traditioner, olika tillgång till kapital (för aktiebolagsbildning) och olika tillgång till den arbetsmarknaden som anställd.

Det finns ett samband mellan val av företagsform och invandringsåret. Bland dem som invandrat före 1995 är andelen delägare i aktiebolag 13 procent mot endast 4 procent bland dem som invandrat 1995 eller senare.

5.5 Företagarnas inkomster

Totalt redovisar företagare inkomster på 69 miljarder kronor varav invandrarföretagen svarar för 7 miljarder eller 10 procent.

16 Tabell. Arbetsinkomst för företagare fördelad på företagarinkomst och löneinkomst

Födelseland	Antal och inkomst i mdr kronor				Andel av:			
	Antal	F-ink	Lönink	Arb ink	Antal	F-ink	Lönink	Arb ink
Sverige	330 621	25,0	37,2	62,1	88,6%	86,6%	92,1%	89,8%
Övriga	42 347	3,9	3,2	7,0	11,4%	13,4%	7,9%	10,2%
Totalt	372 968	28,8	40,4	69,2	100%	100%	100%	100%

Invandrarföretagare har en högre företagarinkomst än svenska företagare men en lägre löneinkomst och totalt sett en något lägre arbetsinkomst. Till stor del kan svenskarnas högre löneinkomst förklaras med att förhållandevis fler svenskfödda har företag ”vid sidan om” en anställningsinkomst medan invandrare i större utsträckning väljer företagande för att den traditionella arbetsmarknaden som anställd är svår att komma in på.

Hur ser då inkomstförhållandena ut för invandrarföretagarna med olika bakgrund jämfört med svenskfödda om de är egenföretagare, delägare eller kombinatörer?

Invandrarnas företagande

17. Tabell. Faktisk och indexerad arbetsinkomst för egenföretagare, delägare och kombinatörer efter födelseland fördelad på företagarinkomst (F-ink), löneinkomst (Lönink) och sammanlagd arbetsinkomst (Arb ink).

Födelseland	Egenföretagare			Delägare			Kombinatörer			Samtliga		
	F-ink	Lönink	Arb ink	F-ink	Lönink	Arb ink	F-ink	Lönink	Arb ink	F-ink	Lönink	Arb ink
Sverige	101%	104%	101%	97%	100%	100%	98%	99%	99%	98%	104%	101%
Norden (utom Sverige)	101%	86%	100%	110%	96%	96%	117%	100%	101%	110%	87%	96%
EU15 (utom Norden)	122%	112%	121%	154%	127%	127%	152%	130%	132%	136%	110%	121%
Europa (utom EU15 och Norden)	106%	101%	105%	196%	112%	113%	143%	129%	131%	131%	86%	105%
Sovjetunionen	91%	69%	89%	72%	96%	96%	105%	110%	109%	103%	89%	94%
Afrika	112%	102%	111%	18%	130%	129%	130%	114%	115%	151%	65%	101%
Asien	75%	43%	72%	185%	82%	84%	113%	83%	86%	108%	31%	63%
Nordamerika	89%	128%	93%	169%	120%	121%	105%	111%	110%	100%	102%	101%
Sydamerika	105%	97%	104%	46%	81%	80%	120%	82%	86%	126%	66%	91%
Oceanien	94%	110%	95%	248%	111%	112%	83%	93%	92%	101%	92%	96%
Okänt	104%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Alla	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Faktisk genomsnittsinkomst, kr	127 574	12 575	140 149	3 050	229 431	232 481	23 676	234 519	258 195	77 314	108 196	185 509
I procent av genomsnittlig arbetsinkomst för samtliga	69%	7%	76%	2%	124%	125%	13%	126%	139%	42%	58%	100%

Anm. 8 utlandsfödda personer med okänt ursprung har inte redovisats i tabellen

Av de olika grupperna har egenföretagarna den lägsta genomsnittliga arbetsinkomsten (140 tkr) och kombinatörerna den högsta arbetsinkomsten (258 tkr).

De som är födda i Sverige har inkomster som ligger mycket nära genomsnittet – men de har något högre löneinkomster. Klart högst inkomst räknat på samtliga har de som är födda i EU15 (utom Norden) med index 121 procent och lägst inkomster har de som är födda i Asien med index 63 procent.

De allra högsta företagarinkomsterna återfinns bland delägare från Oceanien¹⁵ och Europa (utom EU15 och Norden). De allra lägsta företagarinkomsterna redovisas av delägare från Afrika.

5.6 Invandrarföretagandet i olika skatteregioner

Vi ska nu se närmare på hur invandrarföretagen fördelar sig på olika skatteregioner och om det finns några skillnader i företagande mellan olika grupper eller skatteregioner.

Sammantaget har Stockholmsregionen har en väsentligt större andel utlandsfödda än som svarar mot regionens andel av rikets befolkning och Stockholmsregionen är den enda region som har en påtagligt större andel invandrarföretagare än som svarar mot andelen utlandsfödda, se nedanstående tabell.

¹⁵ Endast 18 observationer

Invandrarnas företagande

18. Tabell. Skatteregioner: Befolkningsandel, andel utlandsfödda, andel utlandsfödda företagare samt dito utanför Västeuropa (Norden och EU 15)

Skatteregion	Befolkning	Utlandsfödda	Antal utlandsfödda företagare	Andel företagare födda utanför Västeuropa
Stockholm	21%	32%	37%	39%
Linköping	8%	7%	6%	6%
Växjö	9%	6%	6%	5%
Malmö	13%	15%	15%	16%
Göteborg	17%	18%	16%	16%
Örebro	6%	5%	4%	4%
Västerås	9%	10%	9%	7%
Gävle	6%	3%	3%	3%
Östersund	4%	2%	2%	2%
Luleå	6%	3%	3%	2%
Riket	100%	100%	100%	100%

Anm. Västeuropeisk bakgrund = Nordisk eller EU15 bakgrund

Vi ser nu närmare på hur invandrarföretagen fördelar sig på skatteregioner. Totalt sett fördelar sig invandrarföretagen antalsmässigt mellan skatteregioner på sätt som framgår av nedanstående tabell.

19. Tabell. Antal invandrarföretagare med olika ursprung fördelade på skatteregioner

Skatteregion	Norden (utom Sverige)	EU15 (utom Norden)	Europa (utom EU15 och Norden)	Sovjetunionen	Afrika	Asien	Nordamerika	Sydamerika	Oceanien	Okänt	Summa
Stockholm	3 367	2 142	2 475	152	760	5 774	437	641	67	1	15 816
Linköping	549	323	455	9	40	1 061	41	14	7	1	2 500
Växjö	692	479	711	4	34	569	48	41	6	1	2 585
Malmö	1 111	794	2 010	27	131	1 866	89	99	17	1	6 145
Göteborg	1 619	790	1 144	29	205	2 593	119	107	25	1	6 632
Örebro	532	217	184	7	34	664	39	20	2	0	1 699
Västerås	1 460	400	436	18	69	1 185	82	77	9	2	3 738
Gävle	480	183	88	4	29	551	35	19	5	0	1 394
Östersund	291	86	72	6	21	260	24	10	3	0	773
Luleå	533	69	59	11	51	317	15	5	4	1	1 065
Riket	10 634	5 483	7 634	267	1 374	14 840	929	1 033	145	8	42 347

I tabellen ovan har markerats de antalsmässigt sju största grupperna invandrarföretagare. Fyra av dessa sju grupper återfinns i Stockholm och utan jämförelse största grupp är asiater i Stockholm. Två av de största grupperna invandrarföretagare återfinns i Malmö och utgörs av asiater och övriga Europa dvs. utanför EU 15 och Norden. Den sista stora gruppen (av de sju) är invandrarföretagare i Göteborg som är födda i Asien.

Från skatteregionernas synpunkt fördelar sig invandrare från olika geografiska områden som framgår av nedanstående tabell.

Invandrarnas företagande

20. Tabell. För skatteregioner, invandrarföretagarnas ursprung

Skatteregion	Norden (utom Sverige)	EU15 (utom Norden)	Europa (utom EU15 och Norden)	Sovjet- unionen	Afrika	Asien	Nord- amerika	Syd- amerika	Oceanien	SUMMA
Stockholm	21%	14%	16%	1%	5%	37%	3%	4%	0%	100%
Linköping	22%	13%	18%	0%	2%	42%	2%	1%	0%	100%
Växjö	27%	19%	28%	0%	1%	22%	2%	2%	0%	100%
Malmö	18%	13%	33%	0%	2%	30%	1%	2%	0%	100%
Göteborg	24%	12%	17%	0%	3%	39%	2%	2%	0%	100%
Örebro	31%	13%	11%	0%	2%	39%	2%	1%	0%	100%
Västerås	39%	11%	12%	0%	2%	32%	2%	2%	0%	100%
Gävle	34%	13%	6%	0%	2%	40%	3%	1%	0%	100%
Östersund	38%	11%	9%	1%	3%	34%	3%	1%	0%	100%
Luleå	50%	6%	6%	1%	5%	30%	1%	0%	0%	100%
Riket	25%	13%	18%	1%	3%	35%	2%	2%	0%	100%

I varje skatteregion har markerats den största gruppen invandrarföretagare. I skatteregion Malmö är företagare från ”Resteuropa” den största gruppen. I skatteregionerna Växjö, Västerås, Östersund och Luleå är företagare från Norden (utom Sverige) den största företagargruppen. Asiaterna är den största invandrarföretagsgruppen i de övriga skatteregionerna.

Det är välkänt att invandrare tenderar att söka sig till ”sina egna”. I tabellen nedan försöker vi regionvis spegla om detta förhållande även gäller invandrarföretagandet.

21. Tabell. Invandrarföretagare med olika ursprung; deras fördelning på skatteregioner

Skatteregion	Norden (utom Sverige)	EU15 (utom Norden)	Europa (utom EU15 och Norden)	Sovjet- unionen	Afrika	Asien	Nord- amerika	Syd- amerika	Oceanien	Summa
Stockholm	32%	39%	32%	57%	55%	39%	47%	62%	46%	37%
Linköping	5%	6%	6%	3%	3%	7%	4%	1%	5%	6%
Växjö	7%	9%	9%	1%	2%	4%	5%	4%	4%	6%
Malmö	10%	14%	26%	10%	10%	13%	10%	10%	12%	15%
Göteborg	15%	14%	15%	11%	15%	17%	13%	10%	17%	16%
Örebro	5%	4%	2%	3%	2%	4%	4%	2%	1%	4%
Västerås	14%	7%	6%	7%	5%	8%	9%	7%	6%	9%
Gävle	5%	3%	1%	1%	2%	4%	4%	2%	3%	3%
Östersund	3%	2%	1%	2%	2%	2%	3%	1%	2%	2%
Luleå	5%	1%	1%	4%	4%	2%	2%	0%	3%	3%
Riket	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

I ovanstående tabell har markerats procenttal som med mer än 10 procentenheter överstiger det som gäller för skatteregionen (Summa).

Som framgår av tabellen finns den största andelen invandrarföretagare i Stockholm (37 %). Men när det gäller invandrarföretagare med ursprung i Sovjetunionen, Afrika och Sydamerika finns mer än hälften av företagen med detta ursprung i Stockholm.

Invandrarföretagarna från Europa (utom EU15 och Norden) har ett starkt fäste i skatteregion Malmö.

5.7 Invandrares sysselsättning – anställning eller företagande

Ett viktigt mål i den ekonomiska politiken är att öka både antalet och andelen sysselsatta. Ett viktigt skäl till denna fokusering är att antalet sysselsatta minskar och antalet offentligt försörjda ökar i Sverige. Mellan åren 1990 och 2001 minskade sysselsättningen totalt med 7,4 procent. Antalsmässigt är det bland personer födda i Sverige och övriga Norden som sysselsättningen minskar.

Tillskottet av sysselsättning kommer från personer födda i andra länder.

22. Tabell. Befolkningens sysselsättning 1990 och 2001 samt förändring

Födelse-land	År		Förändring	
	1990	2001	Absolut	Relativ
Sverige	3 941 725	3 621 421	-320 304	-8,1%
Norden (utom Sverige)	203 265	133 534	-69 731	-34,3%
EU15 (utom Norden)	53 572	41 980	-11 592	-21,6%
Europa (utom EU15 och Norden)	70 844	96 164	25 320	35,7%
Sovjetunionen	2 612	2 592	-20	-0,8%
Afrika	14 349	22 812	8 463	59,0%
Asien	57 457	95 956	38 499	67,0%
Nordamerika	8 084	9 779	1 695	21,0%
Sydamerika	20 593	24 979	4 386	21,3%
Oceanien	869	1 429	560	64,4%
Okänt	26	85	59	..
Summa	4 373 396	4 050 731	-322 665	-7,4%

Trots att antalet sysselsatta personer födda i Sverige minskar är förvärvsfrekvensen hög i den yrkesaktiva åldern 16-64 år. Av tabellen nedan framgår att bland personer födda i Sverige är denna andel 75 procent. Motsvarande andel bland de utrikes födda är betydligt lägre – bara 54 procent. Men det finns stora skillnader. De som är födda i Norden (utom Sverige) har en förvärvsfrekvens som ligger på 66 procent medan de som är födda i Asien och Afrika har en förvärvsfrekvens som ligger under 50 procent.

Invandrarnas företagande

23. Tabell. Olika mått på sysselsättning och företagande; förvärvsfrekvens, företagarefrekvens och företagare bland sysselsatta

Ursprung (född i)	Befolkning	Alder 16-64	Sysselsatta	Företagare	Förvärvs-	Företagare-	Företagare
		år	16-64 år	16-64 år	frekvens	frekvens	bland
	kol 1	kol 2	kol 3	kol 4	(kol 3/kol2)	(kol 4/kol 2)	sysselsatta
					kol 5	kol 6	kol 7
Sverige	7 881 154	4 851 949	3 621 421	318 399	75%	6,6%	8,8%
Norden (utom Sverige)	279 361	202 413	133 534	10 197	66%	5,0%	7,6%
EU15 (utom Norden)	98 845	70 842	41 980	5 206	59%	7,3%	12,4%
Europa utom EU15 och Norden	238 261	181 114	96 164	7 443	53%	4,1%	7,7%
Sovjetunionen	7 727	4 746	2 592	263	55%	5,5%	10,1%
Afrika	57 316	49 813	22 812	1 363	46%	2,7%	6,0%
Asien	265 898	221 478	95 956	14 793	43%	6,7%	15,4%
Nordamerika	24 939	18 412	9 779	893	53%	4,9%	9,1%
Sydamerika	52 140	43 628	24 979	1 024	57%	2,3%	4,1%
Oceanien	3 180	2 701	1 429	145	53%	5,4%	10,1%
Okänt	307	211	85	8	..	..	..
Totalbefolkning	8 909 128	5 647 307	4 050 731	359 734	72%	6,4%	8,9%
- varav utrikes födda	1 027 974	795 358	429 310	41 335	54%	5,2%	9,6%

Om vi i stället ser till företagarefrekvens (kol 6) har de utrikes födda en företagarefrekvens på 5,2 procent mot 6,6 procent för dem som är födda i Sverige. För personer födda i EU 15 (utanför Norden) och i Asien är företagarefrekvensen bland de yrkesverksamma till och med något högre än för de som är födda i Sverige.

En omdiskuterad fråga är om invandrare väljer eller tvingas att bli företagare för att de inte kan komma in på den reguljära arbetsmarknaden. I tabellen ovan (kolumn 7) har antalet företagare relaterats till dem som är sysselsatta.

Andelen företagare bland de sysselsatta är klart högre bland dem som är födda utomlands (9,6 %) än bland sysselsatta födda i Sverige (8,8 %). Den grupp som har den lägsta sysselsättning bland de utrikes födda – asiaterna – har den högsta andelen företagare bland de sysselsatta. Mönstret är dock inte entydigt. Invandrare från Sydamerika uppvisar en markant lägre andel företagare bland de sysselsatta än andra grupper. Och afrikanerna, som har en låg förvärvsfrekvens, har också en låg företagsfrekvens.

Slutsatsen är att det finns fler förklaringsfaktorer än låg sysselsättning till varför invandrare blir företagare. Traditioner och kultur i gamla hemlandet är andra tänkbara faktorer.

5.8 Invandrarföretag och storleksklass

Invandrarföretagarna kan vara verksamma som enmansföretagare (noll anställda) eller ha anställd personal. I tabellen nedan har företagarna grupperats efter storlek på företaget mätt efter antalet anställda. Längst ut till höger i tabellen anges den procentuella fördelningen för de tre olika storleksgrupperna.

Invandrarnas företagande

24. Tabell. Företagsstorlek efter antal anställda och företagarens födelse-land

Anställda	Antal				Andel		
	0	1-5	>5	Total	0	1-5	>5
Sverige	177 924	68 382	84 315	330 621	54%	21%	26%
Norden (utom Sverige)	6 424	1 952	2 258	10 634	60%	18%	21%
EU15 (utom Norden)	3 342	1 022	1 119	5 483	61%	19%	20%
Europa utom EU15 och Norden	4 873	1 374	1 387	7 634	64%	18%	18%
Sovjetunionen	176	33	58	267	66%	12%	22%
Afrika	911	227	236	1 374	66%	17%	17%
Asien	10 090	3 144	1 606	14 840	68%	21%	11%
Nordamerika	581	106	242	929	63%	11%	26%
Sydamerika	617	136	280	1 033	60%	13%	27%
Oceanien	88	15	42	145	61%	10%	29%
Okänt	5	3		8	..	..	..
Total	205 031	76 394	91 543	372 968	55%	20%	25%

Enmansföretagande är vanligare bland dem som är födda utanför Sverige. Men marginellt större andel företagare i gruppen med fler än 5 anställda är födda i Nord- och Sydamerika samt i Oceanien.

I tabellen nedan har invandrarföretagen fördelats på skatteregioner. I skatteregionerna Västerås, Gävle och Linköping är andelen enmansföretagare lägre. I skatteregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö är invandrarföretaget jämförelsevis oftare enmansföretagare.

25 Tabell. För skatteregioner: Antal invandrarföretag med anställda i olika storleksklasser efter antal anställda

Antal anställda	0	1-5	>5	Total	0	1-5	>5
Stockholm	10 590	2 621	2 605	15 816	67%	17%	16%
Linköping	1 448	594	458	2 500	58%	24%	18%
Växjö	1 567	566	452	2 585	61%	22%	17%
Malmö	4 044	1 092	1 009	6 145	66%	18%	16%
Göteborg	4 374	1 142	1 116	6 632	66%	17%	17%
Örebro	1 014	412	273	1 699	60%	24%	16%
Västerås	2 142	846	750	3 738	57%	23%	20%
Gävle	802	348	244	1 394	58%	25%	18%
Östersund	466	184	123	773	60%	24%	16%
Luleå	660	207	198	1 065	62%	19%	19%
Riket	27 107	8 012	7 228	42 347	64%	19%	17%

5.9 Invandrarföretagen och val av bransch

Uppgift har inhämtats från SCB om invandrarföretagens fördelning länsvis efter 2-ställig SNI-kod. I nedanstående tabell har sammanställning gjorts på skatteregioner och vissa näraliggande branscher har sammanslagits. Numreringen är s.k. begränsad nivå 00-41. Indelningen framgår av [bilaga 2](#).

Först måste konstateras att största ”bransch” är den för vilken branschen är okänd dvs. SNI-kod saknas. Detta måste beaktas vid eventuella slutsatser från efterföljande tabeller om nämligen de okända SNI-koderna inte fördelar sig slumpmässigt utan är koncentrerade till vissa branscher.

I tabellen nedan jämförs den procentuella andelen företagare i de tio vanligaste branscherna för invandrarföretag med motsvarande andel för svenskfödda företagare.

Invandrarnas företagande

26 Tabell. Invandrarföretag med känd SNI-kod, andel i procent

Bransch	Antal invandrar- företag	Andel invandrar- företag	Andel för företagare födda i Sverige	Differens (kol 3 - kol 4)
(kol 1)	(kol 2)	(kol 3)	(kol 4)	(kol 5)
Okänd, 00	6 521	15%	9%	6%
Hotell och rest 38	6 174	15%	2%	13%
Detaljhandel 23	4 977	12%	7%	5%
Andra företagstj. 31	4 579	11%	11%	0%
Transport 24	3 091	7%	6%	1%
Industri 04-19	3 042	7%	10%	-3%
Annan service 41	2 328	5%	4%	1%
Byggn. 20	2 089	5%	11%	-6%
Hälso- sjukv. 34	1 786	4%	4%	0%
Partihandel 22	1 727	4%	4%	0%
Handel o service motorf. 21	987	2%	3%	-1%
Delsumma	30 780	88%	71%	17%
Övriga	11 567	14%	29%	-15%
Totalt	42 347	100%	100%	0%

Som framgår av tabellen ovan är invandrarföretagen överrepresenterade i branscherna hotell och restaurang, detaljhandel och okänd bransch. Invandrarföretagarna är – något förvånande – underrepresenterade i byggnadsbranschen. Underrepresentationen i byggbranschen kan bero på att invandrarföretagare inte i samma utsträckning startar företag i branschen utan bara används som arbetskraft (vitt eller svart). Det kan möjligen också bero på att utländska företagare etablerar sig i byggnadsbranschen (har F-skatt men betalar inte inkomstskatt) men inte bosätter sig i Sverige och därmed inte ingår i statistiken.

Av tabellen nedan framgår antalet invandrarföretag i varje region efter bransch.

Invandrarnas företagande

27 Tabell. Invandrarföretag fördelade på bransch och skatteregion

Skatteregion	Stock- holm	Lin- köping	Växjö	Malmö	Göte- borg	Örebro	Väste- rås	Gävle	Öster- sund	Luleå	Riket	Procent
Okänd, 00	3 331	288	286	785	1 065	199	263	112	80	112	6 521	15%
Jordbr, skogsbr, fiske 01-03	96	52	96	146	98	57	100	37	41	41	764	2%
Industri 04-19	823	293	286	414	469	123	367	132	54	81	3 042	7%
Byggn. 20	771	98	120	280	309	73	271	81	39	47	2 089	5%
Handel o service motorf. 21	249	64	86	149	195	56	101	36	16	35	987	2%
Partihandel 22	647	97	131	299	252	44	149	56	17	35	1 727	4%
Detaljhandel 23	1 595	339	311	877	820	233	460	148	56	138	4 977	12%
Transport 24	1 607	62	62	494	559	54	175	26	16	36	3 091	7%
Post, bank försäkr. 25-27	104	7	8	27	20	8	23	3	5	4	209	0%
Fastighetsförv. 28	124	10	28	65	60	15	38	13	4	12	369	1%
Uthyrning 29	61	21	8	33	33	6	24	13	4	5	208	0%
Datatjänster 30	271	28	19	57	82	27	67	15	6	8	580	1%
Andra företagstj. 31	2 155	194	176	657	594	124	428	94	65	92	4 579	11%
Utbildn. 32	327	56	64	116	144	41	87	33	20	20	908	2%
Forskn. 33	62	4	4	24	24	0	32	3	1	4	158	0%
Hälsa- sjukv. 34	623	100	110	277	287	85	173	59	25	47	1 786	4%
Omsorg 35-37	236	42	47	89	99	29	63	33	21	23	682	2%
Hotell och rest 38	1 351	558	508	909	981	385	607	391	232	252	6 174	15%
Intresseorg. och religion 39	36	7	9	8	9	3	11	1	1	2	87	0%
Rekreation, kultur, sport 40	397	29	52	126	95	30	49	25	15	9	827	2%
Annan service 41	849	138	161	288	391	96	221	80	48	56	2 328	5%
Offent. förv. 42	101	13	13	25	46	11	29	3	7	6	254	1%
Totalt antal	15 816	2 500	2 585	6 145	6 632	1 699	3 738	1 394	773	1 065	42 347	100%

Om vi bortser från gruppen näringsgrenskod okänd utgörs den största enskilda gruppen av andra tjänsteföretag i Stockholm. Det är svårt att av tabellen få grepp över var det finns fler företag i en viss bransch i en viss region pga. att både regioner och branscher är olika stora.

I tabellen nedan har markerats om invandrarföretag är över- eller underrepresenterade i en viss skatteregion. Med enkel ram har markerats tal mindre än 50 procent och med dubbel ram har markerats tal större än 150 procent.

Tabellen nedan är indexerad både med avseende på storleken av respektive bransch och med avseende på storleken på respektive skatteregion. Detta gör att det går att göra jämförelser både radvis och kolumnvis. Av tabellen utläses exempelvis (första siffran längst upp till vänster, 137 procent¹⁶) att skatteregion Stockholm – jämfört med andra skattregioner (kolumner) – har den högsta andelen företag för vilken SNI-kod saknas. Men siffran säger samtidigt att man har fler i den ”branschen” än i jämförbara branscher. Speciellt liten andel invandrarföretag finns däremot för skatteregion Stockholm i branschen ”Jordbruk, skogsbruk och fiske” (34 procent).

¹⁶ Indextalet 137 procent har från den föregående tabellen beräknats som $(3331/15816)/(6521/42347)$.

Invandrarnas företagande

28 Tabell. Invandrarföretag. Index för branschförekomst, hög index = förhållandevis fler företag i branschen i skattregionen. Enkel ram tal <50% och dubbel ram tal >150 %.

Skattregion	Stockholm	Linköping	Växjö	Malmö	Göteborg	Örebro	Västerås	Gävle	Östersund	Luleå	Riket
Okänd. 00	137%	75%	72%	83%	104%	76%	46%	52%	67%	68%	100%
Jordbr, skogsbr, fiske 1-3	34%	115%	206%	132%	82%	186%	148%	147%	294%	213%	100%
Industri 4-19	72%	163%	154%	94%	98%	101%	137%	132%	97%	106%	100%
Byggn. 20	99%	79%	94%	92%	94%	87%	147%	118%	102%	89%	100%
Handel o service motorf. 21	68%	110%	143%	104%	126%	141%	116%	111%	89%	141%	100%
Partihandel 22	100%	95%	124%	119%	93%	64%	98%	99%	54%	81%	100%
Detaljhandel 23	86%	115%	102%	121%	105%	117%	105%	90%	62%	110%	100%
Transport 24	139%	34%	33%	110%	115%	44%	64%	26%	28%	46%	100%
Post, bank försäkr. 25-27	133%	57%	63%	89%	61%	95%	125%	44%	131%	76%	100%
Fastighetsförv 28	90%	46%	124%	121%	104%	101%	117%	107%	59%	129%	100%
Uthyrning 29	79%	171%	63%	109%	101%	72%	131%	190%	105%	96%	100%
Datatjänster 30	125%	82%	54%	68%	90%	116%	131%	79%	57%	55%	100%
Andra företagstj. 31	126%	72%	63%	99%	83%	67%	106%	62%	78%	80%	100%
Utbildn. 32	96%	104%	115%	88%	101%	113%	109%	110%	121%	88%	100%
Forskn. 33	105%	43%	41%	105%	97%	0%	229%	58%	35%	101%	100%
Hälsa- sjukv. 34	93%	95%	101%	107%	103%	119%	110%	100%	77%	105%	100%
Omsorg 35-37	93%	104%	113%	90%	93%	106%	105%	147%	169%	134%	100%
Hotell och rest 38	59%	153%	135%	101%	101%	155%	111%	192%	206%	162%	100%
Intresseorg. och religion 39	111%	136%	169%	63%	66%	86%	143%	35%	63%	91%	100%
Rekreation, kultur, sport 40	129%	59%	103%	105%	73%	90%	67%	92%	99%	43%	100%
Annan service 41	98%	100%	113%	85%	107%	103%	108%	104%	113%	96%	100%
Offent. förv. 42	106%	87%	84%	68%	116%	108%	129%	36%	151%	94%	100%
Totalt antal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Av tabellen framgår att skattregion Stockholm har förhållandevis många invandrarföretagare i branscherna transport, ”post, bank, försäkring”, ”rekreation, kultur och sport” samt ”andra tjänsteföretag”. Och ser vi till storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö finns det bara ett extremvärde – nämligen Jordbruk, skogsbruk och fiske i Stockholm – och det har ju sin naturliga förklaring. Det finns inte extremt stor andel av invandrarföretagen i restaurangbranschen i storstadsregionerna, de finns i Norrland! Av branscherna är annars transportbranschen och forskningen mest ojämnt fördelade. Den region som förefaller ha ”ojämnast” fördelning av invandrarföretagen på branscher är skattregionerna Gävle och Östersund.

Hur drivs invandrarföretagen i olika branscher – är det fråga om enskild näringsverksamhet, i aktiebolagsform (delägare) eller som sidoinkomst till en anställning (kombinatör)? Och är det någon skillnad mot andra företagare?

Invandrarnas företagande

29 Tabell. Invandrarföretagarnas fördelning på olika företagsformer i olika branscher och skillnad (procentenheter) mot andra företagare

Bransch	Invandrarföretagare			Differens mot andra företagare		
	Enskild näringsverksamhet	Delägare	Kombinatör	Enskild näringsverksamhet	Delägare	Kombinatör
Okänd, 00	98%	0%	2%	1%	0%	-1%
Jordbr, skogsbr, fiske 1-3	83%	13%	4%	-4%	4%	0%
Industri 4-19	45%	29%	26%	15%	-13%	-2%
Byggn. 20	68%	24%	8%	14%	-12%	-2%
Handel o service motorf. 21	72%	20%	8%	25%	-24%	-1%
Partihandel 22	50%	35%	16%	22%	-17%	-5%
Detaljhandel 23	84%	11%	5%	37%	-32%	-6%
Transport 24	83%	7%	10%	33%	-28%	-5%
Post, bank försäkr. 25-27	18%	10%	72%	6%	-6%	0%
Fastighetsförv 28	56%	20%	24%	6%	-9%	3%
Uthyrning 29	73%	18%	10%	34%	-30%	-5%
Datatjänster 30	51%	24%	25%	7%	-6%	-1%
Andra företagstj. 31	65%	19%	17%	12%	-12%	0%
Utbildn. 32	15%	6%	79%	2%	0%	-1%
Forskn. 33	14%	11%	75%	6%	0%	-6%
Hälsa- sjukv. 34	43%	17%	40%	8%	1%	-9%
Omsorg 35-37	10%	6%	84%	0%	-1%	1%
Hotell och rest 38	81%	13%	6%	32%	-21%	-11%
Intresseorg. och religion 39	0%	0%	100%	-1%	0%	1%
Rekreation, kultur, sport 40	69%	9%	22%	9%	-2%	-7%
Annan service 41	95%	3%	2%	5%	-4%	-1%
Offent. förv. 42	0%	0%	100%	0%	0%	0%
Totalt antal	72%	13%	15%	18%	-12%	-6%

Först konstateras att i näringsgrenskod okänd nästan alltid är fråga om enskild näringsverksamhet och att det gäller för både invandrarföretagare och för svenska företagare.

Om vi bortser från det nyss nämnda finns ett extremvärde i branschen ”annan service” där hela 95 procent drivs som enskild näringsverksamhet och ”intresseorg. och religion” samt offentlig förvaltning där noll procent driver företaget som enskild näringsverksamhet.

Om vi i stället ser till skillnaderna mot svenska företagare noterar vi – nu som tidigare – att fler invandrarföretagare driver sitt företag som enskild näringsverksamhet +18 procentenheter. De största avvikelserna finns i detaljhandel, transport, uthyrning samt i hotell och restaurang i vilka avvikelserna mot svenska företagare (större andel enskild näringsverksamhet) överstiger 30 procentenheter.

I efterkommande tabeller ska vi studera om det finns skillnader i branschval för personer med olika bakgrund.

Invandrarnas företagande

30 Tabell. Antalet invandrarföretagare i olika branscher efter födelseland

Bransch	Norden (utom Sverige)	EU15 (utom Norden)	Europa	Sovjet- unionen	Afrika	Asien	Nord- amerika	Syd- amerika	Oceanien	Total
			utom EU15 och Norden							
Okänd	1 340	837	1 093	47	196	2 671	151	171	14	6 520
Jordbr, skogsbr, fiske 1-3	430	134	111	2	5	41	26	6	9	764
Industri 4-19	1 219	464	693	16	51	451	65	64	18	3 041
Byggn. 20	1 296	265	327	5	19	95	39	32	11	2 089
Handel o service motorf. 21	402	97	222	5	19	221	8	10	2	986
Partihandel 22	506	302	365	17	54	421	30	27	3	1 725
Detaljhandel 23	703	422	713	22	156	2 856	31	67	7	4 977
Transport 24	534	218	516	13	302	1 434	10	61	3	3 091
Post, bank försäkr. 25-27	53	34	36	1	16	46	13	9	1	209
Fastighetsförv 28	155	50	91	3	10	49	6	4	1	369
Uthyrning 29	36	11	23	0	6	127	1	3	1	208
Data tjänster 30	170	94	139	7	17	77	46	27	3	580
Andra företagstj. 31	1 435	928	994	52	184	493	218	244	31	4 579
Utbildn. 32	253	233	144	11	25	126	63	40	13	908
Forskn. 33	37	30	35	2	6	21	20	5	2	158
Hälso- sjukv. 34	627	226	463	21	48	275	56	65	5	1 786
Omsorg 35-37	270	66	111	4	15	155	20	39	2	682
Hotell och rest 38	202	585	977	8	152	4 170	17	55	5	6 171
Intresseorg. och religion 39	36	14	13	1	1	13	5	3	1	87
Rekreation, kultur, sport 40	238	195	124	11	37	111	58	48	5	827
Annan service 41	592	232	410	13	48	943	40	43	7	2 328
Offent. förv. 42	100	46	34	6	7	44	6	10	1	254
Totalt antal	10 634	5 483	7 634	267	1 374	14 840	929	1 033	145	42 339

Anm. 8 företagare med okänd bakgrund ej medtagna i tabellen

Redan en snabb blick på bruttosiffrorna i tabellen ovan ger vid handen att det finns stora skillnader i branschetablering mellan invandrarföretagarna beroende på deras ursprung. Invandrarföretagare från Norden återfinns tungt i industri- och byggbranschen, afrikaner i transportbranschen medan asiaterna återfinns i hotell- och restaurangbranschen.

Skillnaderna blir tydligare i efterföljande tabell där i stället för antalssiffror använts procentandelar.

Invandrarnas företagande

31 Tabell. Efter födelseland – företagarnas procentuella fördelning på bransch

Bransch	Sverige	Norden (utom Sverige)	EU15 (utom Norden)	Europa utom EU15		Sovjet- unionen	Afrika	Asien	Nord- amerika	Syd- amerika	Oceanien	Total
				och Norden								
Okänd	9%	13%	15%	14%	18%	14%	18%	16%	17%	10%	10%	
Jordbr, skogsbr, fiske 1-3	13%	4%	2%	1%	1%	0%	0%	3%	1%	6%	12%	
Industri 4-19	10%	11%	8%	9%	6%	4%	3%	7%	6%	12%	10%	
Byggn. 20	11%	12%	5%	4%	2%	1%	1%	4%	3%	8%	10%	
Handel o service motorf. 21	3%	4%	2%	3%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	3%	
Partihandel 22	4%	5%	6%	5%	6%	4%	3%	3%	3%	2%	4%	
Detaljhandel 23	7%	7%	8%	9%	8%	11%	19%	3%	6%	5%	8%	
Transport 24	6%	5%	4%	7%	5%	22%	10%	1%	6%	2%	6%	
Post, bank försäkr. 25-27	1%	0%	1%	0%	0%	1%	0%	1%	1%	1%	1%	
Fastighetsförv 28	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%	0%	1%	2%	
Uthyrning 29	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	1%	0%	
Datajänster 30	2%	2%	2%	2%	3%	1%	1%	5%	3%	2%	2%	
Andra företagstj. 31	11%	13%	17%	13%	19%	13%	3%	23%	24%	21%	11%	
Utbildn. 32	3%	2%	4%	2%	4%	2%	1%	7%	4%	9%	3%	
Forskn. 33	0%	0%	1%	0%	1%	0%	0%	2%	0%	1%	0%	
Hälso- sjukv. 34	4%	6%	4%	6%	8%	3%	2%	6%	6%	3%	4%	
Omsorg 35-37	2%	3%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	4%	1%	2%	
Hotell och rest 38	2%	2%	11%	13%	3%	11%	28%	2%	5%	3%	3%	
Intresseorg. och religion 39	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	1%	0%	
Rekreation, kultur, sport 40	3%	2%	4%	2%	4%	3%	1%	6%	5%	3%	3%	
Annan service 41	4%	6%	4%	5%	5%	3%	6%	4%	4%	5%	4%	
Offent. förv. 42	1%	1%	1%	0%	2%	1%	0%	1%	1%	1%	1%	
Totalt antal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Av tabellen framgår att invandrarföretagarna från Norden har ett branschval som i hög grad överensstämmer med det för svenska företagare – om vi bortser från jordbruk etc. – i vilken bransch svenska företagare dominerar kraftigt. Invandrarföretagare från Sovjetunionen, Nord-Sydamerika och Oceanien har en förhållandevis stor andel i branschen ”andra företagstjänster” men har en liten andel i ”hotell- och restaurang”. Samtliga andra invandrargrupper har en väsentligt större andel företag i just ”hotell- och restaurang”. En förhållandevis stor del av invandrarföretagare från Afrika och Asien återfinns i branscherna detaljhandel och transport.

6 Invandrarföretagarnas attityder till skatter och skattemyndigheter

6.1 Företagsundersökningarna 2003

6.1.1 Särskilda enkätfrågor om utländsk bakgrund

Skatteförvaltningen genomför regelbundet riksomfattande enkätundersökningar bland företagen. Undersökningarna år 2003 har kompletterats med frågor om var de svarande huvudsakligen vuxit upp. Det är således första gången skattemyndigheterna har möjlighet att direkt se och jämföra attityderna för dem som vuxit upp utanför Sverige med dem som vuxit upp i Sverige.

Senhösten 2003 genomfördes två undersökningar bland företagen (benämnda riksenkät och regionenkät). Det är fråga om postala enkäter med kompletterande telefonintervjuer. De tekniska rapporter som återger enkätformulären och närmare beskriver urval, metod och fältarbetets genomförande redovisas inte här utan läsaren hänvisas till särskilda SKV-rapporter.

I det följande analyseras svaren på följande fråga som ställdes i bägge enkäterna nämligen:

Var någonstans har du huvudsakligen vuxit upp?

- I Sverige
- I annat land i Norden
- I annat land i Europa
- I annat land utanför Europa
- Vet ej/Ej svar

Vi jämför resultaten för företagare som vuxit upp i Sverige med hela gruppen företagare som vuxit upp utanför Sverige och när så är möjligt även med delgrupperna annat land i Norden, annat land i Europa eller annat land utanför Europa.

6.1.2 Fakta om företagsundersökningarna 2003

I den s.k. riksenkäten ställs övergripande frågor om inställningen till skatter, skattemyndigheten, broschyrer och blanketter, skattefusk och skattekontroll samt om förtroendet till skattemyndigheten. Enkäten innehåller också några frågor om kronofogdemyndigheten och indrivningssystemet. Riksenkäten 2003 har genomförts med ett stratifierat urval om 3 000 företag och med en vägd svarsfrekvens på 54 %. Av de svarande har bara 57 personer (vägt antal) huvudsakligen vuxit upp utanför Sverige. Det gör att det statistiska underlaget är otillräckligt för att med bestämdhet kunna uttala sig om skillnader mellan företagare som vuxit upp i Sverige och om de skiljer sig från dem som vuxit upp utanför Sverige.

Invandrarföretagarnas attityder

I den s.k. regionenkäten ställs frågor bl.a. om skattemyndighetens öppettider, personalens sakkunskap och bemötande av de skattskyldiga, om skattemyndigheten handlägger ärenden snabbt, är rättvis och har en bra kontroll etc. Syftet med enkäterna är bl.a. att få underlag för regionala jämförelser – därför benämningen regionenkät. Regionenkäten 2003 genomfördes med ett stratifierat urval med 20 700 företag och med en vägd svarsfrekvens också för denna på 54 %. I denna undersökning har 555 personer svarat (vägt antal) som huvudsakligen har vuxit upp utanför Sverige. Det gör att det statistiska underlaget i denna enkät är tillräckligt för att kunna uttala sig om skillnader mellan personer som vuxit upp i Sverige å ena sidan och utanför Sverige å andra sidan. Det är också möjligt att med stor försiktighet kunna uttala sig om skillnader mellan personer som vuxit upp i olika delar av världen (vägt antalet svarande ligger i intervallet 137-215 personer). Vid signifikanstestningen har använts en ”Effektiv bas” istället för den vägda eller den ovägda. Den effektiva basen används för att minska sannolikheten för att avvikelser markeras som signifikanta som en följd av vägningen av data.

I enkäterna ska förutom vissa bakgrundsfrågor besvaras attitydfrågor som inleds med följande fråga. ”I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden om du använder en skala från 1 till 5.” För den som inte har någon uppfattning finns ett särskilt sådant svarsalternativ. Medelvärde för de svarande beräknas och är det lika många som instämmer som inte instämmer och i samma grad blir medelvärdet lika med tre (3). Är det fler som i hög grad instämmer i ett påstående kommer följaktligen medelvärdet att bli större än tre.

6.1.3 Benämningarna invandrarföretagare och svenska företagare

I den officiella statistiken har orden invandrare respektive person med utländsk bakgrund en precis innebörd. En invandrare är en person som är född utomlands och en person med utländsk bakgrund är antingen själv född utomlands eller har någon förälder som är det.

Skatteverket måste kunna kommunicera med alla medborgare. Hur väl en person kan förstå våra broschyrer och blanketter och kommunicera med skattetjänstemän tror vi i högre grad beror på var individen vuxit upp än var han eller hans föräldrar råkar vara födda. Har man nämligen vuxit upp i Sverige och därmed gått i vanlig svensk skola och lärt sig svenska där har man normalt bättre förutsättningar att kommunicera med svenskfödda på svenska språket än om man vuxit upp utomlands och kommit till Sverige senare i livet. Därför har Skatteverket valt att i enkäten fråga efter var personen huvudsakligen vuxit upp.

Vid utformningen av svarsalternativen för olika ursprung har vi i enkäten bara fyra svarsalternativ som uttrycker var man har vuxit upp. Skälet är att en mer detaljerad indelning i den här undersökningen inte är meningsfull rent statistiskt eftersom vi då skulle få ett för litet antal svar i varje grupp.

När vi i det följande redovisar resultaten från den statistiska undersökningen och talar om ”invandrarföretagare” menar vi personer som besvarat enkäten och då angett att de vuxit upp utanför Sverige. Av förenklingsskäl används begreppet ”svenska företagare” för dem som besvarat enkäten och då angett att de vuxit upp i Sverige.

6.2 Resultaten från riksenkäten

I den s.k. riksenkäten ställs övergripande frågor om inställningen till skatter, skattemyndigheten, broschyrer och blanketter, skattefusk och skattekontroll samt om förtroendet till skattemyndigheten. Som nämnts ovan är det statistiska underlaget otillräckligt för att med säkerhet uttala sig om invandrarföretagare skiljer sig från svenska företagare. Om undersökningen skulle göras om skulle man alltså kunna få annorlunda svar.

Normalt sett brukar vi – när vi avrapporterar undersökningresultat – begränsa oss till statistiskt säkerställda skillnader. Då undersökningen är den första i sitt slag har resultaten ändå sitt intresse. De uttalanden som görs i det följande avser alltså endast resultaten som de framkommit i den nu genomförda riksenkäten.

I det följande sammanfattas de tendenser som finns i lämnade svar.

Allmänna frågor

- Är du intresserad av skattefrågor i största allmänhet?
- Vad tycker du i stort om skattesystemet, dvs. skatternas storlek och reglernas utformning?
- Vad tycker du i stort om skattemyndigheterna, dvs. tjänstemännen vid dessa myndigheter och det sätt på vilket de utför sina arbetsuppgifter?

Invandrarföretagens svar har god överensstämmelse med svaren från svenska företagare.

Broschyrer och blanketter för företag

- Skattemyndigheten skickar ut broschyrer och blanketter i god tid
- Jag har lätt att få tag i de broschyrer och blanketter jag behöver
- Skattemyndighetens broschyrer innehåller den information jag behöver
- Skattemyndighetens broschyrer och blanketter är begripliga
- Totalt sett är skattemyndighetens broschyrer och blanketter bra

Invandrarföretagens svar har god överensstämmelse med svaren från svenska företagare. Man är på den sammanfattande sista delfrågan mer positiv än svenska företagare.

Förutsättningarna för företag att göra rätt för sig

- Vi har ett enkelt skattesystem för företag
- Systemet med skattekonto är bra
- Information om ändrade skatteregler för företag kommer i tid
- Det är lätt för företag att deklarerera och lämna uppgifter om olika skatter
- Skattemyndighetens Servicetelefon 020-567 000 är bra
- Det är enkelt att få hjälp av skattemyndighetens personal
- Totalt sett är det lätt för företag att göra rätt för sig

Invandrarföretagens svar har god överensstämmelse med svaren från svenska företagare. Man är på delfrågan om Servicetelefon mer positiv än svenska företagare.

Invandrarföretagarnas attityder

Ärlighet och fusk med skatt

- Vårt företag är berett att betala sina skatter så länge alla eller nästan alla gör det
- Vårt företag försöker undvika att göra affärer med företag som skattefuskar
- Vårt företag är i stor utsträckning utsatt för konkurrens från företag inom branschen som skattefuskar
- Det förekommer i vår bransch att anställda begär "svart lön" dvs. att uppgift om ersättningen inte lämnas till skattemyndigheterna
- Totalt sett är omfattningen på skattefusket ett allvarligt problem

Invandrarföretagens svar har god överensstämmelse med svaren från svenska företagare.

Skattemyndighetens kontroll

- Det är troligt att skattemyndigheten skulle upptäcka ett skattefusk, i ett företag som vårt, mot bakgrund av storlek, bransch etc.
- Om skattemyndigheten skulle upptäcka skattefusk, i ett företag som vårt, blir konsekvenserna allvarliga mot bakgrund av storlek, bransch etc.
- Skattemyndigheten är bra på att bekämpa skattefusket bland företagen
- Skattemyndigheten är bra på att kontrollera företagsdeklarationer
- Totalt sett är skattekontrollen bra

Invandrarföretagen instämmer i högre grad än svenska företagare i ovannämnda frågor. Särskilt invandrarföretagare från land utanför Europa instämmer. Regionenkäten (se nedan) innehåller också identiska frågor om skattemyndighetens kontroll så genom att studera den enkäten kan vi se om vissa av de nu noterade skillnaderna i uppfattning "håller".

6.3 Resultat från regionenkäten

6.3.1 Bakgrundsdata om invandrarföretagen i enkäten

En av de första frågorna i enkäten lyder "Var någonstans har du huvudsakligen vuxit upp". Det är 88 procent som svarar Sverige, 5 procent som svarar annat land och 6 procent som inte svarar. Andelen "Sverige" bland dem som svarar är således 94 procent (88/0,94). Från den officiella statistiken över invandrarföretagen vet vi att år 2001 var andelen företagare i åldersgruppen 16-64 år 88,5 procent och andelen utlandsfödda företagare följaktligen 11,5 procent. En tänkbar förklaring till skillnaden kan vara att en del av utlandsfödda företagare kommit hit som små och således vuxit upp i Sverige. Den officiella statistiken (SCB:s statistik över ålder på invandrare för år 2002) visar att av de invandrade 0-64 åringarna var 30 procent yngre än 10 år och rimligt är att barn även under årtionden dessförinnan utgjort en betydande del. Hur väl detta stämmer med tidigare år för företagare har vi ingen uppfattning om. Av betydelse i sammanhanget är självklart också hur de svarande ser på var gränsen går för "huvudsakligen vuxit upp".

Av invandrarföretagarna har 62 procent drivit sitt företag i mer än 5 år medan motsvarande siffra för svenska företagare är 70 procent. Skillnaden är dock inte statistiskt signifikant. Men företagare som huvudsakligen vuxit upp i land utanför Europa har i väsentligt större utsträckning nystartat. Andelen företagare som drivit företaget mindre än 2 år är 24 procent i den gruppen mot 12 procent för svenska företagare.

Invandrarföretagarnas attityder

Hela 50 procent av invandrarföretagen drivs huvudsakligen i storstadsområdena (Stockholm, Göteborg och Malmö) mot 30 procent för svenska företag.

Invandrarföretagare anlitar extern hjälp t.ex. av redovisningskonsult i högre grad än svenska företag (84 mot 77 procent). Det gäller för alla delmomenten löpande bokföring, årsbokslut, skattedeklaration och inkomstdeklaration.

6.3.2 Invandrarföretagens kontakter med skattemyndigheten

Kanske något överraskande skiljer sig inte invandrarföretagen från svenska företag när det gäller frekvensen på kontakter med skattemyndigheten dvs. antalet kontakter totalt sett.

Om vi ser till företag som haft kontakt med skattemyndigheten är det ingen större skillnad mellan invandrarföretagare och svenska företagare när det gäller vilken typ av ärende man har haft kontakt med skattemyndigheten.

Om vi däremot ser till sättet att kontakta skattemyndigheten är andelen invandrarföretag som har fler än 6 brevkontakter dubbelt så stor som för svenska företagare. Andelen invandrarföretagare som har haft kontakt genom personligt besök är ungefär dubbelt så stor som för svenska företagare. Servicetelefonen 020-56 70 00 däremot utnyttjas lika ofta av invandrarföretagare som av svenska företag. Däremot är det klart färre av dem som har besökt Skatteverkets hemsida¹⁷ www.rsv.se.

En tentativ slutsats man kan dra – framför allt av den förhållandevis stora mängden brevkontakter – är att invandrarföretagarnas skatteredovisningar etc. ger upphov till förhållandevis många myndighetsbrev och att företagarna i den fortsatta kontakten med skattemyndigheten väljer att besöka myndigheten.

Invandrarföretagare som haft kontakt, använt servicetelefon respektive hemsida skiljer sig inte från svenska företag på frågorna:

- Tycker du det är lätt att använda Skattemyndighetens servicetelefon?
- Tycker du det är lätt att använda Riksskatteverkets hemsida - www.rsv.se?
- Är du nöjd eller missnöjd med kontakterna med skattemyndigheten?

I regionenkäten ställs detaljerade frågor till företagarna om:

Tillgänglighet, personalens bemötande, personalens sakkunskap, myndighetens snabbhet och förmågan att kommunicera, kvaliteten på informationen, effektiviteten i skattemyndighetens kontroll, om skattemyndigheten är rättvis samt om man uppfattar att skattemyndigheten totalt sett utför sin uppgift på ett bra sätt. Slutligen frågar man om företagaren totalt sett har förtroende för skattemyndigheten.

Den redovisning som lämnas i det följande tar som ovan sin utgångspunkt i skillnader mellan invandrarföretagare och svenska företagare. Eftersom frågorna tar sikte på företagarens egen erfarenhet av myndigheten avser svaren – om inte annat särskilt anges – endast företagare som haft kontakt med myndigheten. I det statistiska materialet ingår 420 personer (vägt antal). Det gör att det statistiska underlaget i denna enkät är tillräckligt för att kunna uttala sig om skillnader mellan personer som vuxit upp i Sverige å ena sidan och utanför Sverige å andra sidan i

---

¹⁷ Numera www.skatteverket.se

Invandrarföretagarnas attityder

vart fall om skillnaderna är någorlunda stora. Det är också möjligt att med viss försiktighet kunna uttala sig om skillnader mellan personer som vuxit upp i olika delar av världen (vägt antalet svarande som har haft kontakt med myndigheten ligger i intervallet 106-165 personer).

Frågor om tillgänglighet

- Skattemyndigheten har öppettider som passar mig
- Skattemyndigheten har telefontider som passar mig
- Det är lätt att komma fram på telefon
- Det är enkelt att få kontakt med rätt person
- Tjänstemännen återkommer till mig om de inte fanns på plats när jag sökte dem
- På det hela taget är tillgängligheten bra

Invandrarföretagare är lika nöjda med tillgängligheten som svenska företagare.

När det gäller telefontider är medelvärdet signifikant högre och det är signifikant fler bland invandrarföretagarna som instämmer i att telefontiderna passar. Särskilt bland invandrarföretagare utanför Norden är det fler som instämmer i påståendet om telefontider.

Frågor om bemötandet

- Personalen är trevlig
- Personalen är intresserad och försöker sätta sig in i min situation
- Jag får den hjälp jag behöver
- Skattemyndigheten uttrycker sig vänligt i sina brev
- Man får en ursäkt när fel begåtts av skattemyndigheten
- På det hela taget är bemötandet bra

Invandrarföretagare är lika nöjda med bemötandet som svenska företagare.

När det gäller ”att man får en ursäkt” är medelvärdet signifikant högre och det är signifikant fler bland invandrarföretagarna som instämmer i att man får en ursäkt när ett fel begåtts av skattemyndigheten. Särskilt bland invandrarföretagare utanför Norden är det fler som instämmer i påståendet om att man får en ursäkt.

Frågor om snabbhet

- Jag får snabbt svar på mina frågor
- Skattemyndigheten blir snabbt klara med mina beslut
- Skattemyndigheten håller utlovade tider för svar eller beslut
- När skattemyndigheten gjort något fel rättar man snabbt felet
- På det hela taget arbetar skattemyndigheten snabbt

Invandrarföretagare är lika nöjda med snabbheten som svenska företagare.

För två av delfrågorna nämligen ”att hålla utlovade tider för svar eller beslut” samt för ”att snabbt rätta fel” är medelvärdet signifikant högre och det är signifikant fler bland invandrarföretagarna som instämmer. Särskilt invandrarföretagare utanför Norden instämmer i påståendet att skattemyndigheten håller utlovade tider.

Invandrarföretagarnas attityder

Frågor om sakkunskap

- Personalen är kunnig
- Den tjänsteman jag får kontakt med kan svara på mina frågor
- Jag kan få tag på personal med specialkompetens
- Jag kan lita på att de svar/besked jag får är korrekta
- Skattemyndigheten fattar korrekta beslut
- På det hela taget har personalen bra sakkunskap

Invandrarföretagare är lika nöjda med personalens sakkunskap m.m. som svenska företagare.

Frågor om kommunikation

- Skattemyndigheten motiverar sina beslut på ett bra sätt
- Personalen använder ett enkelt och begripligt skriftspråk
- Personalen använder ett enkelt och begripligt talspråk
- Skattemyndigheten ger bra förklaringar på mina frågor
- Jag föredrar att skattemyndigheten använder telefon istället för brev när man har frågor
- Skattemyndigheten lämnar skriftligt svar när jag ber om det
- På det hela taget är det lätt att kommunicera med skattemyndigheten

Frågan om man föredrar att skattemyndigheten använder telefon i stället för brev innebär inte något ”betygsättande” av myndigheten och lämnas för tillfället därhän. Men vi återkommer strax till frågan.

Med nu nämnd ”reservation” konstateras att invandrarföretagare är mer nöjda med kommunikationen än svenska företagare eftersom man på den sista och sammanfattande frågan har ett signifikant högre medelvärde och att det är signifikant fler som instämmer i påståendet att ”det på det hela taget är lätt att kommunicera med skattemyndigheten”. Särskilt invandrarföretagare i annat land i Europa instämmer i påståendet.

Också på delfrågan ”Skattemyndigheten motiverar sina beslut på ett bra sätt” är medelvärdet signifikant högre för invandrarföretagare än för svenska företagare. Särskilt invandrarföretagare i annat land i Europa (utanför Norden) instämmer i påståendet.

Bör då skattemyndigheten använda telefon i stället för brev när man kontaktar skattemyndigheten? Både för svenska och utländska företagare gäller att något fler föredrar telefonkontakt. Det finns dock bland invandrarföretagare utanför Norden och jämfört med svenska företagare signifikant fler som inte instämmer alls i påståendet ”Jag föredrar att skattemyndigheten använder telefon i stället för brev när man har frågor”.

En förklaring kan vara följande: Av invandrarföretagarna anlitar 84 procent extern hjälp t.ex. av redovisningskonsult – en betydligt större andel än för svenska företagare. Om man får en förfrågan från skattemyndigheten per telefon kan det vara svårt för en företagare som inte är insatt i skatte- och redovisningsfrågor att förmedla frågan vidare till sin redovisningskonsult.

Invandrarföretagarnas attityder

Frågor om information

- Skattemyndigheten informerar bra om mina rättigheter
- Skattemyndigheten informerar bra om mina skyldigheter
- Skattemyndigheten informerar bra om ny lagstiftning
- Jag kan lätt få tag på den information jag behöver
- Totalt sett informerar skattemyndigheten bra

Invandrarföretagare är mer nöjda med informationen än svenska företagare. När det gäller den sammanfattande frågan – Totalt sett informerar skattemyndigheten bra – är nämligen medelvärdet signifikant högre för invandrarföretagen - 3,7 på den femgradiga skalan mot 3,4 - för svenska företagare. För invandrarföretagare är medelvärdet även på frågan om ny lagstiftning högre jämfört med för svenska företagare. För samtliga delfrågor gäller att invandrare från annat land i Europa instämmer högre än vad svenska företagare gör.

Frågor om skattemyndighetens kontroll

- Skattemyndigheten är bra på att upptäcka skattefusk
- Det är troligt att skattemyndigheten skulle upptäcka skattefusk i ett företag som vårt mot bakgrund av storlek, bransch etc.
- Om skattemyndigheten skulle upptäcka skattefusk i ett företag som vårt blir konsekvenserna allvarliga mot bakgrund av storlek, bransch etc.
- Totalt sett fungerar kontrollen bra

Invandrarföretagare är mer nöjda med skattekontrollen än svenska företagare. När det gäller den sammanfattande frågan – Totalt sett fungerar kontrollen bra – är nämligen medelvärdet signifikant högre för invandrarföretagen – 4,1 på den femgradiga skalan mot 3,8 - för svenska företagare.

Medelvärdet för invandrarföretagare ligger signifikant högre också på frågorna om skattemyndigheten skulle upptäcka skattefusk och på frågan om konsekvenserna av en eventuell upptäckt. Skattekontrollens preventiva effekt brukar definieras som den sammanvägda effekten av bedömningen av upptäcktsrisk och bedömningen av konsekvenserna. För skattekontrollen gäller således att dess preventiva effekt är högre bland invandrarföretagare än bland svenska företagare och detta gäller särskilt invandrarföretagare utanför Norden.

Det bör noteras att bland utomnordiska invandrare finns signifikant fler som inte instämmer i att skattekontrollen fungerar bra (11 procent mot 5 procent för svenska företagare). Orsaken till detta vet vi inget om. Många utomnordiska invandrare är etablerade i konkurrensutsatta branscher som restaurang och livsmedelsdetaljhandel. Det kan vara brister i kontrollens effektivitet i dessa branscher men det kan också vara fråga om missnöje med hur kontrollen utförs i det enskilda fallet.

Frågor om rättvisa

- Skattemyndigheten tar tillvara mina rättigheter
- Skattemyndigheten behandlar alla rättvist
- Skattemyndigheten har en enhetlig tolkning av skattelagarna
- Skattemyndigheten hanterar de uppgifter man har om företaget på ett säkert sätt
- Totalt sett ger skattemyndigheten alla en rättvis och säker behandling

Invandrarföretagare anser att skattemyndigheten är rättvis i samma utsträckning som svenska företagare. På delfrågan om enhetlig tolkning av skattelagarna ligger även medelvärdet för in-

Invandrarföretagarnas attityder

vandrarföretagen högre än för svenska företagare. På samtliga delfrågor och jämfört med svenska företagare är det signifikant fler som instämmer helt (betyget 5 på skalan 1-5). Fler invandrarföretagare utanför Europa instämmer i samtliga påståenden jämfört med svenska företagare.

Enkätformuläret avslutas med två sammanfattande frågor – hur man ser på skattemyndighetens sätt att arbeta och om man har förtroende för skattemyndigheten.

32. Tabell. Hur skattemyndigheten utför sin uppgift, svar efter var företagaren vuxit upp

Påstående: Totalt sett utför skattemyndigheten sin uppgift på ett bra sätt (Alla svarande)	Huvudsakligen vuxit upp				
	Sverige	Utanför Sverige	Annat land i Norden	Annat land i Europa	Land utanför Europa
Svarsalternativ	kol 1	kol 2	kol 3	kol 4	kol 5
Instämmer helt (5)	15	25+	12	29+	30+
(4)	28	25	21	23	29
(3)	24	23	35	23	16
(2)	6	6	4	5	7
Instämmer inte alls (1)	3	3	8	1	3
Ingen uppfattning/ej svar	24	18	20	19	15
Medelvärde	3,6	3,8	3,3	3,9+	3,9+

Signifikansredovisning har skett mot kol 1. Ett (+) indikerar ett signifikant högre och (-) ett signifikant lägre värde
Kol 1 är svenska företagare och kol 2 är samtliga invandrarföretagare

Invandrarföretagare (samtliga) anser att skattemyndigheten utför sin uppgift på ett bra sätt i samma utsträckning som svenska företagare – den skillnad i medelvärde som finns är inte statistiskt belagd. Däremot kan vi se att invandrarföretagare utanför Norden är signifikant mer uppskattande än vad svenska och nordiska företagare är – medelvärdet är högre och fler instämmer helt i påståendet att skattemyndigheten utför sin uppgift på ett bra sätt.

Det är viktigt att skattemyndigheten har förtroende både bland dem som har haft kontakt med skattemyndigheten och bland dem som inte haft det.

Invandrarföretagarna har totalt sett ett större förtroende för skattemyndigheten än vad svenska företagare har. Medelvärdet för den gruppen ligger signifikant högre än för svenska företagare och det är signifikant fler som instämmer helt i påståendet.

33. Tabell. Förtroendet för skattemyndigheten, svar efter var företagaren vuxit upp, alla svarande, procent

Totalt sett har jag förtroende för skattemyndigheten (Alla svarande)	Huvudsakligen vuxit upp				
	Sverige	Utanför Sverige	Annat land i Norden	Annat land i Europa	Land utanför Europa
Svarsalternativ	kol 1	kol 2	kol 3	kol 4	kol 5
Instämmer helt (5)	20	28+	15	27	36+
(4)	33	30	24	35	29
(3)	23	20	36	19	11
(2)	7	5	6	3	8
Instämmer inte alls (1)	5	3	4	3	3
Ingen uppfattning/ej svar	12	14	16	13	12
Medelvärde	3,7	3,9+	3,5	3,9	4,0+

Signifikansredovisning har skett mot kol 1. Ett (+) indikerar ett signifikant högre och (-) ett signifikant lägre värde
Kol 1 är svenska företagare och kol 2 är samtliga invandrarföretagare

Invandrarföretagarnas attityder

Företagare från Norden har lägre värde än de två andra grupperna av invandrarföretagare. Det lägre värdet (för instämmer helt och för medelvärde) som invandrarföretagare från de andra nordiska länderna har är inte statistiskt säkerställt gentemot svenska företagare men väl mot de andra grupperna (i kol 4 och kol 5).

Tabellen ovan avser alla svarande dvs. oavsett om man varit i kontakt med skattemyndigheten eller inte. I nedanstående tabell redovisas bara de som svarat att de varit i kontakt med skattemyndigheten under det senaste året.

34. Tabell. Förtroendet för skattemyndigheten, svar efter var företagaren vuxit upp, alla svarande som varit i kontakt med skattemyndigheten under de senaste 12 månaderna, procent

Totalt sett har jag förtroende för skattemyndigheten (Svarande som varit i kontakt)	Huvudsakligen vuxit upp				
	Sverige	Utanför Sverige	Annat land i Norden	Annat land i Europa	Land utanför Europa
Svarsalternativ	kol 1	kol 2	kol 3	kol 4	kol 5
Instämmer helt (5)	19	27+	14	26	38+
(4)	35	30	21	38	27
(3)	25	23	44+	20	12
(2)	8	5	6	3	7
Instämmer inte alls (1)	4	4	3	4	4
Ingen uppfattning/ej svar	9	12	12	10	13
Medelvärde	3,6	3,8	3,4	3,9	4,0+

Signifikansredovisning har skett mot kol 1. Ett (+) indikerar ett signifikant högre och (-) ett signifikant lägre värde. Kol 1 är svenska företagare och kol 2 är samtliga invandrarföretagare.

Det finns ingen nämnvärd skillnad mellan denna tabell och den föregående. De skillnader som finns kan hänföras till avrundningsfel. Att medelvärdet för invandrarföretagarna totalt sett – siffran 3,8 – inte längre är statistiskt säkerställt beror på att antalet observationer i gruppen ” varit i kontakt ” är lägre än för gruppen ” alla svarande ”.

Ovan har redovisats att andelen invandrarföretag som har fler än 6 brevkontakter är dubbelt så stor som för svenska företagare och att andelen invandrarföretagare som har haft kontakt genom personligt besök är ungefär dubbelt så stor som för svenska företagare.

Skatteförvaltningen har både en service- och kontrollfunktion – alla kontakter med skattemyndigheten är därför inte av det ” trevliga ” slaget. Av redovisningen framgår att förtroendet bland företagarna är lika stort bland dem som haft kontakt med skattemyndigheten som bland alla företagare. Och värdena ligger klart på den positiva sidan (>3). Särskilt invandrarföretagare utanför Europa har högt förtroende för skattemyndigheten.

6.4 Attitydskillnader mellan olika invandrargrupper

6.4.1 Attityder speglar behov och förväntningar

Invandrarföretagare som vuxit upp utomlands har det gemensamt att de behärskar också något annat språk än svenska. Vidare gäller att de som grupp sett inte behärskar svenska språket lika bra som företagare som vuxit upp i Sverige.

Invandrarföretagarnas attityder

Vidare kan man anta att företagare som vuxit upp utomlands har någon erfarenhet av hur skattemyndigheten fungerar i det land man vuxit upp i. Antingen har man egna konkreta erfarenheter eller har man fått dessa förmedlade av landsmän.

Sammantaget påverkar nu nämnda förhållanden de behov och förväntningar som invandrarföretagarna har och kommer till uttryck i svaren på de attitydfrågor vi ställt.

6.4.2 Företagare som vuxit upp i annat nordiskt land

För personer som vuxit upp i annat nordiskt land finns i vår undersökning inga signifikanta avvikelser i medelvärden i förhållande till svenska företagare. Vi kan dock notera att medelvärdena för svaren från denna grupp för de flesta frågor ligger något lägre än för svenska företagare. Vi kan inte uttala oss om avvikelser beror på slumpen eller inte. Det hade behövts fler svar för att kunna avgöra det.

Det finns emellertid två frågor där nordiska invandrare jämfört med svenska företagare uppvisar signifikant fler som ”instämmer inte” i de positivt formulerade påståendena.

På frågan om ”Personalen är kunnig” är det bland nordiska invandrarföretagare 23 procent som inte instämmer (mot 10 procent för svenska företagare) och på frågan ”Jag kan få tag på personal med specialkompetens” är det 22 procent som inte instämmer (mot 10 procent för svenska företagare).

Invandrare från de andra nordiska länderna ”tycker” som svenska företagare. Är det vad vi kunde förvänta oss?

Invandrarföretagare som vuxit upp i annat nordiskt land har genomsnittligt sett inte samma språkbarriär att forcera som en person som invandrat från ett utomnordiskt land. I många fall kan man göra sig förstådd på sitt hemlands språk och finska är ett i Sverige erkänt minoritetsspråk som de har rätt att kommunicera på med oss.

Vidare finns det likheter i regelverken rörande beskattning, deklaration och myndigheters utträdande med det i deras hemland. Så det är kanske inte så förvånande att invandrare från annat nordiskt land inte skiljer sig från svenska företagare i vår undersökning. En fråga man kan ställa sig är vad som ligger bakom svaren ovan på frågorna om kompetensen hos skatteförvaltningens personal? – Är personalen i deras nordiska hemland kunnigare?

6.4.3 Företagare som vuxit upp i utomeuropeiskt land

För företagare som vuxit upp utanför Europa finns flera signifikanta skillnader i medelvärden i förhållande till svenska företagare. Det gäller följande viktiga frågor.

- Skattemyndigheten informerar bra om ny lagstiftning
- Skattemyndigheten är bra på att upptäcka skattefusk
- Skattemyndigheten behandlar alla rättvist
- Skattemyndigheten har en enhetlig tolkning av skattelagarna
- Totalt sett utför skattemyndigheten sin uppgift på ett bra sätt
- Totalt sett har jag förtroende för skattemyndigheten

Invandrarföretagarnas attityder

Är svaren vad vi kunde förvänta oss? Svaren från de utomeuropeiska invandrarföretagarna är ju genomgående mer positiva än från svenska företagare.

Invandrarföretagare som vuxit upp i ett utomeuropeiskt land har i allmänhet en språkbarriär att forcera och det finns få länder där regelverken rörande beskattning, deklaration och myndigheters uppträdande överensstämmer med förhållandena i Sverige.

Personer som driver företag i Sverige har i allmänhet en förmåga att kommunicera på svenska. Hur bra är individuellt. Men vi kan anta att de som besvarat enkäten kan läsa och förstå svenska språket. De svar vi utgått från är i regel endast från personer som under det senaste året varit i kontakt med skattemyndigheten och vi har sett av bakgrundsdata att de haft förhållandevis fler kontakter än svenska företagare.

Vidare kan man anta att företagare som vuxit upp utomlands har någon erfarenhet av hur skattemyndigheten fungerar i det land man vuxit upp i. Antingen har man egna konkreta erfarenheter eller har man fått dessa förmedlade av landsmän.

Men det finns också andra saker som gör att man bör vara extra försiktig när man tolkar svaren från personer som vuxit upp i en annan kultur och har andra erfarenheter. Vi vet inte hur företagare utanför Norden uppfattar vårt initiativ att ställa frågor om oss och vår verksamhet – förstår man att vi vill ha uppriktiga svar? Och om invandrarföretagare inte i samma utsträckning litar på anonymitetsskyddet – påverkar det svaren i positiv riktning?

6.5 Sammanfattande slutsatser

För genomförandet av integrationspolitiken har, som tidigare nämnts, regeringen utfärdat en särskild förordning (1986:856) om bl.a. myndigheternas ansvar och serviceskyldighet:

1 § Myndigheterna skall fortlöpande beakta samhällets etniska och kulturella mångfald både när de utformar sin verksamhet och när de bedriver den.

Myndigheterna skall verka för lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk eller kulturell bakgrund.

Myndigheterna skall i sin verksamhet särskilt motverka alla former av etnisk diskriminering.

2 § Myndigheterna skall inom ramen för tillgängliga resurser ge likvärdig service till alla oavsett etnisk eller kulturell bakgrund samt eftersträva att alla berörda nås av information om verksamheten. Myndigheterna skall därvid uppmärksamma att detta kan kräva särskilda åtgärder för nyanlända invandrare.

För att leva upp till kraven i förordningen pågår sedan en tid tillbaka inom skatteförvaltningen många olika aktiviteter i syfte att klargöra behoven hos skilda delar av befolkningen, inte minst de med utländsk bakgrund, och att underlätta för dem att fullgöra sina skyldigheter. Jämför förordningens första paragraf.

Men för att veta om man ger alla likvärdig service och nås av information måste detta också undersökas. Jämför förordningens andra paragraf. Detta har gjorts vad gäller företagen i 2003 års riksomfattande företagsundersökningar.

Ovan har redovisats resultaten från Skatteverkets enkätundersökningar bland företagare och vi har jämfört resultaten för utländska företagare med svenska företagare. Man kan alltid ifråga-

Invandrarföretagarnas attityder

sätta formuleringen i enkäter ställda frågor och resultaten – det statistiska bortfallet är alltid ett problem. Vi vet nämligen inte hur de som inte svarat egentligen skulle ha svarat om de gjort det. Skatteverket har på olika sätt försökt hålla nere bortfallet och försöka kompensera för det genom att i gruppen som inte svarat på den skriftliga enkäten göra telefonintervjuer. Att få tillräckligt antal svar i olika delgrupper är också ett problem.

Men resultaten är ändå uppmuntrande för Skatteverket.

I riksenkäten är antalet svar från invandrarföretagare visserligen otillräckligt för att uttala sig om skillnader mellan invandrarföretagare och svenska företagare men genomgående uppvisade svaren från invandrarföretagen god överensstämmelse med de från svenska företagare när det gäller inställningen till skattesystemet, skattemyndigheten, broschyrer och blanketter, förutsättningarna för att göra rätt för sig, ärlighet och fusk med skatt och skattemyndighetens kontroll. Man var på de sammanfattande frågorna om broschyrer och blanketter mer positiv och vi kunde för vissa delfrågor notera en högre grad av positivt instämmande i olika frågor från företagare som vuxit upp utanför Europa.

I regionenkäten var antalet svar däremot tillräckligt för att uttala sig om skillnader mellan invandrarföretagare och svenska företagare. Med stor försiktighet är antalet svar också tillräckligt för att i vissa fall uttala sig om skillnader mellan personer som vuxit upp i andra nordiska länder, i Europa utanför Norden och i länder utanför Europa.

I regionenkäten ställs detaljerade frågor till företagarna inom olika områden. Sammanfattningsvis kan man säga att invandrarföretagarna är lika nöjda som svenska företagare med tillgängligheten, med bemötandet, med snabbheten, med sakkunskapen, med kommunikationen och upplever i lika hög grad som svenska företagare att skattemyndigheten är rättvis. Man är mer nöjda än svenska företagare med informationen och med skattekontrollen. På de sammanfattande frågorna om skattemyndigheten totalt sett utför sin uppgift på ett bra sätt och om man har förtroende för skattemyndigheten får skattemyndigheten ett bra ”betyg”.

Ovan har redovisats resultaten från Skatteverkets enkätundersökningar bland företagare och vi har jämfört resultaten för utländska företagare med svenska företagare.

Invandrarföretagen är minst lika nöjda som svenska företagare med den service och information de får och anser i minst lika hög grad som svenska företagare att skattemyndigheten totalt sett utför sin uppgift på ett bra sätt. Invandrarföretagare har ett större förtroende för skattemyndigheten än vad svenska företagare har.

Med avseende på vad som stadgas i den ovannämnda förordningens andra paragraf ger svaren från invandrarföretagarna vid handen att skattemyndigheten inom ramen för tillgängliga resurser ger dem likvärdig service och information.

7 Intervjuer med utomeuropeiska invandrarföretagare

7.1 Inledning

Som framgått av resultaten från 2003 års företagsundersökning skiljer sig attityderna från invandrarföretagare som vuxit upp utanför Sverige och Norden från de som svenska och nordiska företagare har. Invandrarföretagarna från Asien är den största gruppen invandrarföretagare. Av nu nämnda skäl har Skatteverket beslutat att särskilt undersöka denna grupp företagare.

Av den invandrade befolkningen från Asien har de allra flesta kommit från Irak och Iran. Skatteverket har gett Veritas Communication AB i uppdrag att för verkets räkning göra djupintervjuer med företagare från Irak och Iran i Stockholmsområdet på deras eget hemspråk arabiska respektive persiska.

Syftet med undersökningen var att få förståelse för de utomeuropeiska företagarnas attityd till skattefrågor och skattemyndigheten samt att ge grundläggande information om företagarnas beteende och behov när det gäller skattefrågor.

I det följande redovisas resultaten från undersökningen vad gäller attityder.

7.2 Urval och metod

Sammanlagt genomfördes 11 djupintervjuer på vardera ca 1,5 timme. Intervjuerna genomfördes på företagarens eget modersmål. Fem intervjuer genomfördes på arabiska och sex stycken på persiska. Intervjuerna genomfördes av företagare i Stockholmsområdet med en spridning på branscher som är vanliga i denna invandrargrupp. De intervjuade personerna drev följande verksamheter:

- En redovisningskonsult
- Två restaurangägare
- En godisaffär
- En resebyrå
- En livsmedelsaffär
- En översättningsfirma
- En privattandläkare
- En transportör (Taxi)
- Två inom byggbranschen

Intervjuer med utomeuropeiska invandrarföretagare

Av de intervjuade var nio män och två kvinnor. Fem av dem drev verksamheten i aktiebolagsform, en i handelsbolagsform och fem drev verksamheten som egenföretagare. De intervjuade företagarna hade – med ett undantag – vistats i Sverige över 15 år och alla utom en hade varit företagare i mer än 5 år. Det var i samtliga fall fråga om små företag som hade inga eller i vart fall färre än fem anställda. Det finns förhållandevis fler invandrare som drev verksamheten i aktiebolagsform i den intervjuade gruppen än bland invandrarföretag i allmänhet. Men vi hade inte ställt upp krav på representativitet i just detta hänseende vid rekryteringen av intervjupersoner. Det förhållandet att så många av de intervjuade drev verksamheten i bolagsform tyder på att de intervjuade var förhållandevis etablerade som företagare.

Undersökningsföretaget rapporterade att de intervjuade uppfattat ämnet ”Att prata om skattefrågor och synen på myndigheter” som känsligt. Man rapporterade stora svårigheter med rekryteringen till intervjuerna, flera fall av avhopp efter rekrytering och att de intervjuade gav påtagligt mer politiskt korrekta och spända svar i början av intervjuerna. Den sedvanliga tekniken att använda bandspelare och sedan analysera svaren kunde inte genomföras.

Den intervjuguide som använts vid intervjuerna finns som [bilaga 3](#).

7.3 Undersökningsresultat

7.3.1 Har invandrarföretagare särskilda problem och svårigheter?

- Flertalet tycker att man har i princip samma problem som alla småföretagare.
- Språksvårigheter och bristande kunskap om samhällsstruktur nämns som områden där invandrare har större svårigheter.
  - *“Invandrare vet inte hur de ska fiffla med skatter så de åker fast oftare medan svenskarna kan regelverket och sköter det snyggare”*
  - *“De flesta invandrare kan inte reglerna trots att vissa kan mycket bra svenska”*
- Bristande kulturkompetens ett annat problem.
  - *“Vi invandrare möter myndigheterna med aggression och fastnar i vår kommunikation”*.

7.3.2 Hur är synen på skattesystemet?

- Skatter behövs för gemensamma utgifter.
  - *“Det är ett nödvändigt ont”*
- Vad skattemedlen används till är viktigast. Olika uppfattning om huruvida politikerna fördelar medlen rätt.
- Skattesystemet uppfattas som krångligt och svårbegripligt.
  - *“Jämfört med Tyskland är beskattningen av vår bransch mycket krångligare i Sverige” Varför schabloniserar man inte taxibranschen?”*
  - *”Skatteregler fungerar inte som det är tänkt. Till och med motverkar de ibland sitt eget syfte.”*

Intervjuer med utomeuropeiska invandrarföretagare

- Skattetrycket upplevs tungt och småföretagarfientligt.
  - *“Skattetrycket är mycket hårt. Det slår ut många småföretag och tvingar andra att fuska.”*
  - *“Skattetrycket är tungt. Trots att jag jobbar så hårt och inte har ett privatliv blir det inte särskild mycket pengar över”.*
- Att det finns tolkningsutrymme i regelverken vid en tvist upplevs som en hämmande osäkerhetsfaktor.

7.3.3 Hur är kunskapen om skatteregler och hur får man hjälp i skattefrågor?

- Flertalet har låg kunskap om avdragsmöjligheter.
  - *“Jag visste inte att jag kan dra av kostnader för arbetskläder och utrustning. Jag går bara och köper vad jag behöver och bryr mig inte om kvitton.” (Samma företagare hade över två tredjedelar av inkomsten som svart förra året).*
- Avdragsmöjligheter anses av en företagare vara gynnsammare i Sverige än andra länder.
- Några förväntar sig hjälp från revisor.
  - *“Jag ger revisor alla fakturor och han bestämmer vilka som kan användas. Han säger stopp när det behövs.”*
- Revisor och bokföringskonsulter är den viktigaste informationskällan (10 av 11 intervjuade anlitar bokföringskonsult) och det vanligaste sättet att finna sin bokföringskonsult är via bekanta.
- De flesta föredrar svenska konsulter och uppfattar dem som mer pålitliga.
  - *“Jag har dåliga erfarenheter av invandrare som revisor. En svensk är bättre och mera pålitlig trots att hon är dyrare men det är en annan känsla.”*
- De flesta vet att huvudansvaret ligger hos företagaren men tror att många andra företagare inte vet hur ansvarsfördelningen ligger till

7.3.4 Hur ser man på skattemyndigheten?

Bland de intervjuade företagarna fanns mycket olika uppfattning om skattemyndigheten.

- Från ganska positiv.....
  - *“Man känner sig pressad av skattemyndigheten och är naturligtvis på sin vakt men det är ingen negativ känsla”.*
  - *“Min syn har ändrats genom åren: tidigare ett skrämmande begrepp men på senaste tio åren mera serviceinriktat”.*
- Till neutral...
  - *“De är den svåraste myndighet som jag har haft att göra med men helt omöjliga är de inte”.*
- Till mycket negativ...
  - *“Ju mindre jag har att göra med dem desto bättre”*
  - *“Man kan åka fast när som helst. Det påminner om Irans säkerhetstjänst.”*

När det gäller kontakterna med skattemyndigheten var åsikterna också tudelade – det fanns både de som hade positiva och negativa omdömen.

Intervjuer med utomeuropeiska invandrarföretagare

- Tillmötesgående.
  - *“De har alltid varit trevliga. Till och med en gång sa de till mig att jag borde byta revisor för att jag betalar för mycket skatt och revisorn borde ha hjälpt mig”*
- Flexibla.
  - *“De är hårda men inte oresonabla. De flesta fall jag har hört har man hittat en rättvis lösning”*
- Otydliga.
  - *“Antingen är det jag som inte begriper mig på dem eller är det de som begriper sig inte på mig och efterhand är det omöjligt att bevisa att de har sagt fel”*
- Omständligt.
  - *“Skattemyndighetens problem är volymen av arbete. Varje ark har flera handläggare och inga av dem kan sitt jobb och alla håller varandra i ryggen”*
- Opålitliga.
  - *“Man får olika svar från olika tjänstemän. I vissa fall är det säkrare att fråga externa konsulter”*
- Företagarna upplever ökat tryck från skattemyndigheten inom vissa branscher.
  - *“Skattemyndigheten har blivit tuffare mot vissa branscher (bland annat taxi) och det har bidragit till att många inte klarar sig längre”*

Undersökningsföretaget sammanfattade de intervjuades uppfattning om skattemyndighetens styrkor och svagheter så här:

- Styrkor
  - Rättvis
  - Bra kontroll
  - Bra för systemet i Sverige
- Svagheter
  - Opersonlig
  - Byråkratiskt
  - Brist på flexibilitet
  - Envis
  - Litar inte på småföretagare
  - Krångligt språk

7.3.5 Hur är synen på svart eller vit företagarinkomst?

Vita inkomster

- Man ser följande fördelar med vita inkomster:
  - Prestige
    - *“Inkomst är en del av ens identitet”*
  - Man får högre sjukpenning och pension
  - Bättre kontakter med banker
- Man ser problem/nackdelar med vita inkomster:
  - Hård beskattning.
  - Det tar tid.
    - *“Det räcker inte att man måste betala pengar man måste lägga massa tid”.*
  - Få är duktiga på att dra av skatter.
    - *”Om man kan regelverken kan man öka vita delen av sina inkomster. Det är bristande kunskap som gör att man jobbar svart”*

Intervjuer med utomeuropeiska invandrarföretagare

Svarta inkomster

- Man ser följande fördelar med svarta inkomster
  - Likviditet och kapitalbildning.
    - *“Med svarta pengar kan du växa snabbare eller man tror det i alla fall”.*
  - Rättvisan
    - *“Man säger till sig själv: jag betalar ändå mycket skatt. Varför ska jag betala ännu mer? Jag sliter som en hund varför ska jag inte kunna stoppa lite extra i egen ficka?”*
  - Lättare att hantera konjunkturen.
    - *“När det är goda tider och inkomster är höga har man större möjlighet att följa skatteregler. Under dåliga tider blir man tvungen att visa mindre inkomster.”*

- Man ser följande nackdelar med svarta inkomster
  - Svarta pengar kan inte omsättas i verksamheten och kontakten med bankerna bli lidande.
    - *“Rädsla för skattemyndigheten gör att många investerar sina pengar utomlands, gömmer det i madrassen eller spelar på kasino”*
  - Juridiska påföljder.
    - *“Man kan råka illa ut”*
  - Skuldkänsla.
    - *“Även med svarta pengar går det hela bara runt. Man känner sig som en prostituerad”*

7.3.6 Hur är synen på att använda svart eller vit arbetskraft?

Företagarna har behov av arbetskraft – hur se de på att använda sig av svart eller vit arbetskraft?

Vit arbetskraft

- Man ser följande fördelar med vit arbetskraft:
  - Man kan ställa den anställde till ansvar
  - Trygghet
  - Man gör rätt för sig
- Man ser problem/nackdelar med vit arbetskraft:
  - Arbetsgivaravgift (viktigast).
    - *“Hög arbetsgivaravgift hindrar mig ifrån att anställa eller tvingar mig att anställa svart”*
  - Semesterersättning
  - Sjuklöneperiod
    - *“Folk kan fuska med sjukdomar”*
  - Uppsägningstid och arbetsmarknadsregler
    - *“Vit arbetskraft har inga fördelar för mig. Det är bara dyrt och krångligt och man blir involverad i fackliga frågor, men det som skrämmer mest är arbetsgivaravgiften.”*
  - Brist på vit arbetskraft
    - *“De som utnyttjar ersättningsystemet kräver ibland att jobba svart”*
    - *“De vill ha två sorts pengar: en för sina utgifter– den betalar socialen; och en för att spara– det jobbar de svart för”*

Intervjuer med utomeuropeiska invandrarföretagare

- Fackliga konflikter
  - *“I vår bransch (detaljhandel) finns inga fördelar. Man kommer i konflikt med facken.”*
- Extra kostnader
- Tillgång till vit arbetskraft är begränsad inom vissa branscher
  - *“I Stockholm är det inte lätt att få tag på taxiförare som är beredd att jobba vitt. Jag hade en förare som sjukskrev sig. Sedan sa han 'om du betalar svart är jag beredd att jobba annars har jag ryggsnitt och kan inte jobba.'”*
- Liten marginal

Svart arbetskraft

- Man ser följande fördelar med svart arbetskraft:
  - Billigare (framför allt arbetsgivaravgiften).
  - Mindre krångel
  - Smidigare sätt att reglera arbetstoppar och tillfälliga jobb.
    - *“Det är främst för tillfälliga behov man tar in svart arbetskraft”.*
  - God tillgång till arbetskraft.
    - *“I storstäderna finns det gott om svart arbetskraft. Det är folk som lever på socialen eller de som har gått under jorden (fått avvisning) men i små städer måste man söka sig till flyktingförläggningar.”*
- Man ser problem/nackdelar med svart arbetskraft:
  - Olagligt.
  - Svårt att avkräva ansvar.
    - *“Svart arbetskraft är jobbiga och uppkäftiga. De kan dra när som helst och hur som helst”*
  - I de branscher där man inte har svarta inkomster är det sällsynt med svart arbetskraft.

7.3.7 Kan man vara laglydig och nå framgång och i så fall hur?

- Det finns bland de intervjuade delade åsikter om huruvida man kan vara framgångsrik och följa lagen:
  - *“I början var jag mycket entusiastisk och ville jobba vitt men det går inte ihop”*
  - *“Det är möjligt förutsatt att företaget har realistiska och marknadsanpassade kalkyler”*
- Sätten att lyckats:
  - Genom att lära sig av förebilder
  - Genom rätt prissättning
    - *“Företagen måste våga ta betalt för sina tjänster”*
  - Genom kunskap om regelverken

7.3.8 Tips och önskemål - regelverken

- Minska skatt och moms.
- Bekämpa missbruk inom välfärdssystemet:
  - *“Om staten hindrar allt fusk med sjukskrivningar, förtidspensioner och socialbidrag minskar utbudet av svart arbetskraft”.*

Intervjuer med utomeuropeiska invandrarföretagare

- Rätt utformade schabloner välkomnas (Taxi och restaurang).
  - ”Schablonisering är bra men då måste man skilja mellan den restaurang som finns på Kungsgatan och den som befinner sig i Husby centrum”.
- Åtgärda snedvridningen mellan privata tandläkare och folk tandvården.
- Differentiera regelverket mer efter företagens storlek. Ta hänsyn till småföretag.
- Branschanpassa reglerna bättre.

7.3.9 Tips och önskemål - skattemyndigheten

- Inför en speciell kontaktperson så företagarna inte behöver prata med en ny person varje gång.
- Tro mer på företagarna:
  - ”Så länge du fuskar med sjukskrivning eller är socialbidragstagare bryr sig ingen om dig men så fort du startar företag betraktar de dig som potentiell brottsling och du hamnar under bevakning”.
- Mer förebygga i stället för att straffa
- Ha inte bråttom att skicka ärende till Kronofogden.
- Satsa på utbildning:
  - “Jag behöver lära mig mer om avdragsmöjligheter”.
- Anonym rådgivning, gärna på eget språk föreslås:
  - “Om man misstänker att man har gjort fel vågar man inte ringa och fråga men om jag förbli anonym kan jag ställa mina frågor”.
- Information på antingen flera språk eller på lätt svenska:
  - ”Trots att jag har varit här i 30 år förstår jag bättre om det är på arabiska”.
- Mer information: (Motsägelsefull signal då många klagar på att de inte hinner läsa all material de får från skattemyndigheten.)
Veckobrev via e-post (en företagare).

7.4 Sammanfattande slutsatser

Sammanfattningsvis ger undersökningen vid handen att de intervjuade:

- Var mer kritiska till skattesystemet än till skattemyndigheten
- Hade samma problem som andra småföretagare inom respektive bransch
- Att förekommande problem förstärks av språk- och kulturbarriärer
- Att skattefusk mer var ett branschrelaterat problem
- Anser att det finns ett samband mellan bidragssystemet och omfattningen av svartarbete

Bland förslagen finns önskemål om en

- speciell kontaktperson,
- anonym rådgivning på eget språk samt
- information på flera språk eller lätt svenska

De synpunkter i Veritas rapport, som tar sikte på Skatteverkets arbete, behandlas i kapitlet Mötet med Skatteverket, kapitel 12.

8 Invandrarföretagande, utvärderingsfrågor och de intervjuade i ljuset av genomförda intervjuer

8.1 Historisk och teoretisk beskrivning av invandrarföretagandets villkor

Det var dock inte förrän vid 1980-talet slut som efterkrigstidens svenskar på allvar upptäckte invandrarföretagarna och deras företagande¹⁸. Främlingarna, invandrarna, fanns där men ändå inte. De var för att citera den amerikanske sociologen Erwin Goffman, föremål för den ”taktfulla ouppmärksamheten”. Man ignorerade deras existens. De förbigicks med tystnad. De osynliggjordes. Detta gällde även invandrarnas, främlingarnas företagande. Med 1980- och 1990-talets ökande arbetslöshet och växande invandring från utomeuropeiska länder trädde fram ur skuggorna såväl invandrarna, främlingarna som deras företagande. De synliggjordes. De blev dom. Men mellan individer tillhörande olika invandrade grupper finns det enorma skillnader. Det finns över huvud taget ingenting – utöver att de inte är födda i Sverige och ofta blir ihopklumpade i kategorin invandrare – som förenar dessa hundratusentals människor som har sökt sig hit.

Arbetsgivaren har svårt att värdera invandrarens kunskaper och meriter. Om personen blir anställd finns en tendens att underutnyttja den etniska arbetskraften, att välja så enkla arbetsuppgifter som möjligt för människor som man inte riktigt förstår sig på, framför allt använda deras muskelkraft när kontakten med deras intellekt och känslor inte fungerar som det brukar med människor som delar samma kulturbakgrund. Detta är i själva verket inte så mycket en fråga om diskriminering som om informations- och organisationskostnader som är nödvändiga för att på ett bra sätt tillvarata annorlunda människors produktiva potential.

Det finns emellertid en person som kan bedöma den invandrades meriter bättre än någon annan, och det är han själv. Denna kunskap kommer till uttryck genom att invandraren anställer sig själv, dvs. han blir egenföretagare. I nästa steg anställer han personer vars kvalifikationer han också har lätt att bedöma, alltså familjemedlemmar, släktingar och vänner – naturligt nog nästan alla landsmän. Etniskt företagande fungerar många gånger som ett sätt att möta utanförskap på arbetsmarknaden. Egenfinansieringen är hög och företagaren satsar den produktionsfaktor som är mest tillgänglig för honom – sin arbetskraft. Detta leder till en hög koncentration av etniskt företagande inom tjänstesektorn på varierande nivåer av specialisering – allt från kiosker och enkla förtäringstillfällen till kvalificerad verksamhet som översättningsbyråer och konsultverksamhet för exportföretag.

Bland invandrargrupper med högt entreprenörskap i Sverige, startas den absoluta majoriteten av egenföretagen utan banklån. Det är ett mönster som går igen i andra delar av världen. Den

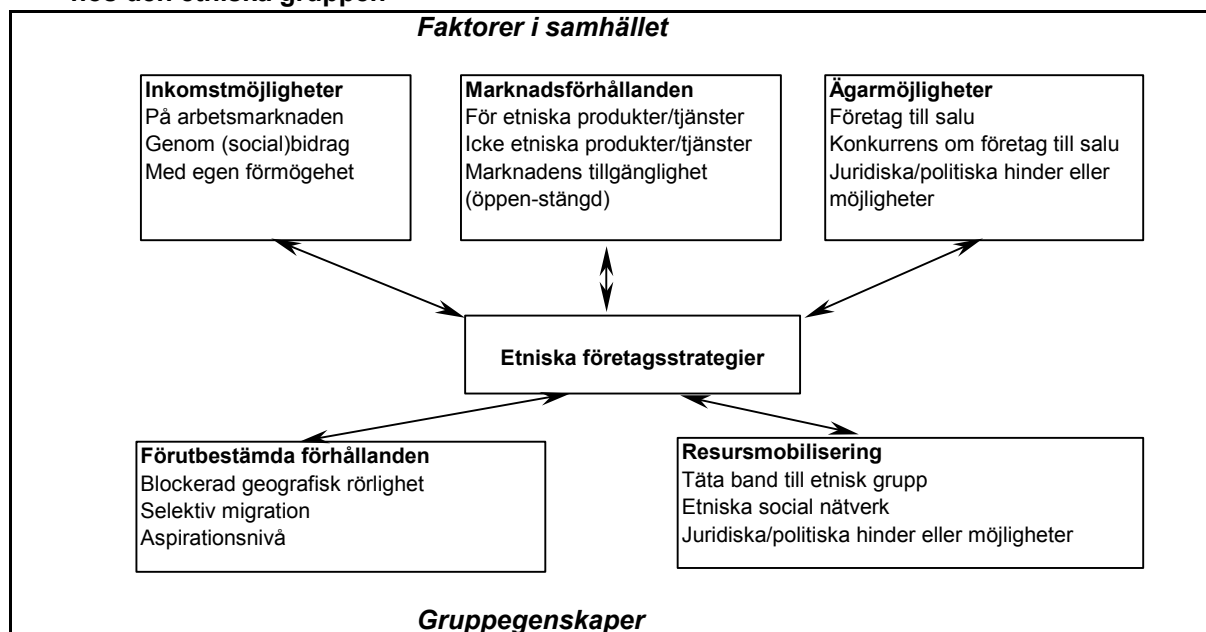
---

¹⁸ Sven Nordlund, *Invandrarföretagande i Sverige – en historisk tillbakablick*. SOU 1999:49, bil. 7, s. 354

Utvärderingsfrågor och de intervjuade

avgörande informationen som fordras för att man ska kunna bedöma ett nytt företags framtidsutsikter är information om vilket slags människa entreprenören är, och den informationen är betydligt lättare tillgänglig för affärsmannens familj och vänner än för någon bank.¹⁹ Rantefria lån mellan släkt och vänner har utgjort startkapitalet för många.

35 Schema. Invandrarföretagens etniska strategier beroende på förhållanden i samhället och hos den etniska gruppen

Schema efter Bager T. och Rezaei S. (2001) Invandrervirksomheder i Danmark – med vægt på selvstændige erhvervsdrivende fra Ex-Jugoslavien, Pakistan, Tyrkiet, Iran og Kina.

Familjesammanhållningen och familjens anseende är en avgörande faktor. Företagandet är under dessa förhållanden allt annat än en individualistisk företeelse. Invandrarföretagaren är inte den ensamme entreprenören som ensam utmanar världen utan marknadsframgången är en funktion av civila nätverk. Invandrargrupper med starka traditionella band till familj, släkt och vänner har visat sig vara mer framstående som entreprenörer. Internationellt har detta faktum främst gällt grupper som judar, kineser, japaner och koreaner. Ekonomiskt framgångsrika minoriteter bygger sin styrka på en stark känsla av gemenskap och gruppsammanhållning, som i själva verket är deras mest värdefulla resurs. De är därför också beredda att strida för rätten till en egen etnisk-kulturell eller religiös identitet.

Företagande är för de flesta förknippande med positiva faktorer. Man kan förverkliga idéer, bygga upp en ekonomisk trygghet och kunna glädjas åt den frihet under eget ansvar som ligger i själva företagandet. Många vill utveckla sitt företag – från ett lokalt och etniskt företag till ett företag som kanske täcker hela landet och/eller riktar sig även till svenska kunder. En sådan omorientering och företagsuppbyggnad kräver dock i allmänhet tillgång till legalt kapital.

¹⁹ Thomas Sowell. *Marknader och minoriteter. Vägen ut ur slummen*

36 Schema. Invandrarföretagens marknadsmässiga orientering

	Etnisk	Icke-etnisk
Icke lokal	C Regionala eller landstäckande företag orienterade mot invandrarkunder	D Regionala eller landstäckande företag orienterade mot svenska kunder
Lokal	A Etnisk inkapsling: Lokal service eller handelsverksamhet orienterad mot invandrarkunder	B Etnisk inkapsling: Lokal service eller handelsverksamhet orienterad mot svenska (alla) kunder

Schema efter Bager T. och Rezaei S. (2001) Invandrervirksomheter i Danmark – med vægt på selvstændige erhvervsdrivende fra Ex-Jugoslavien, Pakistan, Tyrkiet, Iran og Kina.

Men att starta och driva ett företag är också förenat med ansträngningar och bekymmer i varierande omfattning. Det kan vara fråga om svårigheter att få bankfinansiering, krångliga lagar och regler, tuff konkurrens och långa arbetsdagar.

För invandrarföretagen finns ytterligare svårigheter. Innanför det nya hemlandets gränser möts invandraren av svårigheter som har att göra med språkkunskaper och kulturell kompetens²⁰. Han möts av tvivel, fördomar, främlingsrädsla och även diskriminering. Hans utländska namn signalerar risk för otillräckliga språkkunskaper och kulturkrockar.

8.2 Utvärderingsfrågorna – en problematiserande ansats

De utvärderingsfrågor som ska försöka besvaras i denna rapport är:

- Möter invandrarföretag specifika hinder och svårigheter och vad beror de på?
- Har invandrarföretag specifika hjälpbehov och i så fall vilka?
- Finns skillnader mellan företag som drivs av svenskfödd jämfört med utlandsfödda och vari består skillnaden?
- Särskilt bör belysas i vad mån kulturella och språkliga skillnader spelar någon roll i de tre frågorna ovan.
- Vilka erfarenheter och attityder har företagare med utländsk bakgrund till skattetjänstemän och omvänt?

I tidigare avsnitt har redovisats resultaten från en kvantitativ och en kvalitativ undersökning nämligen

- Skatteverkets enkätundersökning år 2003 bland 20 700 företagare
- Skatteverkets intervjuundersökning år 2003 bland företagare i Stockholm som talar persiska och arabiska

Den stora statistiska enkätundersökningen gav oss möjlighet att jämföra enkätsvar från personer som vuxit upp utanför Sverige med dem som vuxit upp i Sverige. En nackdel med en enkätundersökning är att man inte kan få förklaringar till varför de svarande ”tycker” på ett visst sätt – man saknar möjlighet att ställa följdfrågor. Ett generellt problem med enkäter är bortfallet – vad anser de som inte svarat på enkäten och finns systematiska skillnader i svarsbortfallet jämfört med svenska företagare? Det finns när det gäller invandrarföretagen stor anledning att anta att de som svarat är de som förhållandevis väl behärskar svenska språket.

²⁰ Thomas Gür, *Svälj inte kamelerna – om att förbättra för etniskt företagande*. SOU 1999:49, bil 7, s. 327

Utvärderingsfrågor och de intervjuade

Intervjuundersökningen av persisk- och arabisktalande företagare i Stockholm gav oss möjlighet att se vilken syn på skatter och skatttjänstemän vissa utländska företagare har när de själva får beskriva hur de upplever sin värld. Det var mycket svårt att rekrytera intervjuobjekt med resultat att de som faktiskt blev intervjuade var mer etablerade som företagare än genomsnittet för den intervjuade gruppen – det fanns exempelvis fler som drev sitt företag i aktiebolagsform. Undersökningen gav oss viktiga och intressanta resultat men det finns mot den redovisade bakgrunden anledning att sätta ett frågetecken för att de intervjuade personerna är representativa för alla persisk- och arabisktalade invandrarföretagare i Stockholm.

8.3 De intervjuades referensram

De ovan redovisade kunskapskällorna har på angivna skäl sina begränsningar. Företagare i allmänhet och invandrarföretagare i synnerhet sköter nämligen i stor utsträckning sina skattefrågor via ombud.

Invandrarföretagarens möte med det svenska skattesystemet berör således – förutom invandrarföretagarna själva – i första hand de skatttjänstemän som ska handlägga deras skatteärenden och de ombud som åtagit sig att hjälpa dem. Men vid sidan av nu nämnda personer, som sysslar med skattefrågorna, finns företrädare för andra myndigheter som har kunskaper om invandrarföretagare.

I syfte att fånga upp denna kunskap har genomförts ett antal intervjuer med skatttjänstemän, andra myndighetsföreträdare, redovisningskonsulter samt olika rådgivare i syfte att komplettera bilden. När i det följande genom citat redovisas vad som framkommit vid intervjuer kan det vara av intresse att veta vilken slags person det är som står för uttalandet i fråga. Följande indelning används:

- Skatttjänsteman
- Myndighetsperson, företrädare för annan myndighet än Skatteverket
- Redovisningskonsult, benämningen omfattar här även revisorer
- Annan rådgivare

Personerna har valts ut för intervju för att de är experter eller har stor erfarenhet av företagare med utländsk bakgrund eller viss problematik. Den intervjuade har först informerats om syftet med undersökningen och sedan fått berätta fritt om sina erfarenheter av kontakter med utländska företagare och svara på frågan: *Har företagare med utländsk bakgrund särskilda problem och svårigheter när det gäller skatter eller kontakten med skattemyndigheten?* Intervjuerna har spelats in på band och sedan skrivits ut. Alla som valts ut för intervju har med stort engagemang tagit sig tid och ställt upp på intervju som tagit 1-3 timmar i anspråk. De intervjuade har utlovats anonymitetsskydd för att kunna tala helt fritt, vilket jag upplever att de faktiskt gjort.

Flertalet av de intervjuade, bortsett från skatttjänstemännen, har själva invandrarbakgrund. En del av de intervjuade personerna har själva upplevt hur det har varit att vara invandrarföretagare. Sistnämnda personer har på ett särskilt bra sätt kunnat belysa orsaker till skillnader mellan svenska företagare och invandrarföretagare.

När man ställer frågan om företagare med utländsk bakgrund har särskilda problem och svårigheter när det gäller skatter eller kontakten med skattemyndigheten svarar de intervjuade var och

en efter sin kunskap och erfarenhet. Den ställda frågan har fokus på problem och svårigheter och redovisningen blir därefter. Frågeställningen är problematiserande. Den typen av ansatser möts ofta av kritik – man kan hävda att man därigenom utpekar invandrarföretagen som problematiska. Men syftet är att få en ökad insikt om de problem som faktiskt finns, vilket kan hjälpa oss att bättre tillgodose invandrarföretagens behov av hjälp och stöd och statens intresse av att rätt skatt betalas.

8.4 Medelinvandrarföretagaren finns inte

Medelsvensson finns inte. Det gör inte den genomsnittliga invandrarföretagaren heller. En genomsnittlig bild av invandrarföretagaren skulle bli en ungefär lika blandning av företagare födda i och utanför västvärlden. En sådan bild ger därför heller inte skattemyndigheten någon ledning när det gäller att ta itu med brister i skilda hänseenden.

Visst har invandrarföretagare från våra nordiska grannländer sina problem – men det är inte den gruppen, som de intervjuade i första hand kommer att tänka på när de svarar på frågan, utan de avser oftast företagare som är födda i Asien, Afrika och Östeuropa. Det är fråga om länder som inte är kända för demokrati och mänskliga rättigheter.

Kan man säga något mer om vilka invandrarföretagare de intervjuade tar sikte på när de svarar på frågan? Svaret är ja – en hel del företagare har svårigheter vid starten av företaget – det är mycket som är nytt och ska fås att fungera. De svårigheterna är ännu större för den som inte tidigare känner regelverket och hur man rent praktiskt bör gå till väga. Flera av de intervjuade är personer som hjälper blivande företagare att starta eget – praktiskt taget alla rådgivare som intervjuats har sin kunskap och erfarenhet om invandrarföretagare från rollen som rådgivare till invandrare som vill starta eget.

Läsaren måste alltså vara medveten om att de intervjuade som svarat på frågan om invandrarföretagarnas särskilda problem och svårigheter med skatter och kontakten med skattemyndigheten utifrån sin kunskap och erfarenhet i första hand haft i åtanke

- företagare födda i Asien, Afrika och Östeuropa
- nystartade invandrarföretag

Men även mot denna bakgrund måste man ha en sak fullständigt klar för sig när man ska tolka intervju svaren. Den bild som en intervjuad ger om invandrarföretagare gäller inte alla. När den intervjuade svarar på frågan försöker han generalisera utifrån sin kunskap och erfarenhet från sina möten med invandrarföretagare.

Men invandrarföretagare är individer och alla är olika. En högskoleutbildad tandläkare från Irak med egen tandläkarpraktik har mer gemensamt med en svensk tandläkare än han har med en bonde från Turkiet, som är analfabet och driver en korvkiosk. Det enda de har gemensamt är att de råkar vara födda utanför Sveriges gränser och driver näringsverksamhet i Sverige. Det finns invandrarföretagare som är mer svenska än infödda svenskar – de kan ha vuxit upp i Sverige, utbildat sig i Sverige, behärskar svenska språket i tal och skrift och känner sig som svenskar.

Redovisningen av intervjuresultaten sker så att först behandlas skatter och skatteredovisningen sett ur invandrarföretagarens synvinkel och sedan behandlas invandrarföretagarens möte med Skatteverket och den information vi lämnar.

9 Skatter och skatteredovisning sett ur invandrarföretagarens synvinkel

9.1 Inga skatter inga problem!

När man inledningsvis ställde frågan – ”Har företagare med utländsk bakgrund särskilda problem och svårigheter när det gäller skatter eller kontakten med skattemyndigheten”? – blev svaret oftast ett JA. Men när det intervjuade sedan ombads peka på speciella hinder eller svårigheter utkristalliserade sig två grupper svarande nämligen:

- de som i sitt svar primärt tog sin utgångspunkt i de kommunikationsproblem som orsakas av att vi talar olika språk
- och de som i första hand tog sin utgångspunkt i skillnader i kultur, Man jämförde då särskilt den svenska skatte- och myndighetskulturen med den som finns de i länder som många nya företagare kommer från framför allt invandrarföretagare från Afrika, Asien och Östeuropa.

Men en rådgivare – själv invandrarföretagare med flera anställda – svarade så här:

Om 80 procent av dina inkomster är svarta ... detta innebär att de sänker skatter för sig själva dvs. man kan inte påstå att de har problem med skatter.- - - Det är vad jag ofta argumentera emot. Man upplever inte att man har problem med skatter tills man någon gång någonstans fastnar/Rådgivare

Självfallet har rådgivaren rätt men utgångspunkten för den fortsatta framställningen i detta avsnitt är de företagare, som i grunden har en ambition att göra rätt för sig.

9.2 Språk- eller kommunikationsproblem i första hand?

De få svarande som huvudsakligen tog sin utgångspunkt i kommunikationsproblemet menade att invandrarföretagare i grund och botten har samma problem och svårigheter med skatter och kontakten med skattemyndigheten som vilket annan företagare som helst. Skattelagsstiftningen är krånglig och svåröverskådlig – men språket och kommunikationen är viktigast.

Tre citat från en svensk rådgivare (marknadsekonom och beteendevetare på högskolenivå med decenniers erfarenhet av eget företagande) som främst sysslar med företagsutbildning, kan få representera denna grupp:

Skatter och skatteredovisning

Språkproblemet är det största och tyngsta. Vid utbildning och information går informationen inte fram. Och sedan kan man tycka – öppna ett minilivs eller en pizzeria – varför ska man då behöva kunna svenska? – Men när man inte förstår skrivelser man får, när man inte kan fylla i blanketter då blir det problem. De flesta problem har som sagt sin grund i språket. Sen handlar det inte bara om att kunna uttrycka sig själv utan också om det byråkratiska språket som används av myndigheterna i kontakterna med medborgarna. Det är en sak att du går och lär dig svenska och går på SFI men hur många av dessa uttryck som finns i myndigheternas foldrar och broschyrer lär du dig på SFI?. Men det är lika svårt för många som har svenska som modersmål. Ett annat problem är djungeln av alla dessa regler – men det är inte specifikt för alla invandrare. /Rådgivare

Det finns uppfattningen att det jag själv tjänar är mina pengar men jag tror inte det har att göra med någon speciell mentalitet. Det är vi själva som har brustit i vår information om hur det svenska samhället fungerar. --- Men när det gäller skyldigheterna fanns det aldrig något om bakgrunden en förklaring till VARFÖR – utan bara så här är det, så här är det. Man måste förankra reglerna och synsättet. – Vad går min skatt till? Informationen till nyföretagare som lämnas av AMS är bara att ”så här är reglerna” – aldrig något om helheten i det svenska skattesystemet och vart skatterna går. /Rådgivare

Man tvingas lära sig landets språk – inte för att försörja sig – utan för att regelverket i ett land ser ut som det gör. Det hjälper inte att du får informationen på ditt eget språk. Men du hamnar ändå i att fylla i en blankett eller svara på frågor och då måste du kunna svenska. /Rådgivare

De intervjuade uppger att det är svårare för en invandrare än en infödd svensk att förstå det juridiska och byråkratiska språket i Skatteverkets broschyrer och blanketter. Information om vart skatterna går och förklaringar av regelverket menar man är viktig för ökad acceptans av vårt skattesystem.

Flera utländska studier har funnit att hög språklig förmåga (läsförståelse) ökar sannolikheten för sysselsättning på arbetsmarknaden. En svensk studie²¹ av Rooth bekräftar att detta även gäller i Sverige. Denna iakttagelse är naturligtvis av stort intresse från policysynpunkt – om nämligen effekten är stor bör språkträning vara ett viktigt element i integrationspolitiken. Den lägre sysselsättningen på arbetsmarknaden för personer från icke-europeiska länder jämfört med den hos personer från Väst-Europa brukar ibland förklaras med det geografiska ursprunget – kulturskillnader. Rooths studie ger inte stöd för detta antagande. De skillnader i sysselsättning, som finns när man indelar invandrarna efter ursprungsland, kan förklaras med skillnader i språklig förmåga.

²¹ Rooth D-O (2001) *The Effect of Language Proficiency on Employment for Immigrants – the Case of Sweden*. Department of Economics Kalmar University College.

9.3 Skilda kulturer och synsätt!

Den andra gruppen svarande, tog sin utgångspunkt i kulturskillnader i förhållande till de nya företagen, framför allt från Afrika, Asien och Östeuropa. Man började ofta med att starkt betona att invandrarföretagarna upplevde våra höga skatter som ett stort problem. Språkproblemet ansågs underordnat.

Nedanstående citat är från en i redovisning välutbildad person med mastersexamen i ekonomi utomlands och svenska universitetsstudier. Personen är född och uppvuxen i Asien. Han startade som egenföretagare genom att driva en pizzeria men har nu en redovisningsbyrå med många invandrarföretagare som klienter.

Invandrarföretagares problem och svårigheter hänger ihop med okunskap och den kulturella bakgrunden.

De flesta är inte vana från hemlandet att betala skatt. Att betala skatt anses som bortkastade pengar.

De förstår inte sambandet mellan skattesystemet och välfärden, infrastruktur i samhället.

Jag tror inte att det är språket som är orsaken till problem i samband med skatter. Det är bakgrund, varifrån de kommer osv.

Invandrarföretagarna har svårt att ta till sig den svenska skatte- och välfärds-kulturen nämligen att välfärden i Sverige bygger på skatter. Sambandet mellan skatt och välfärd – något som svenskfödda matas med från barndomen – är svårt att tillägna sig för en invandrarföretagare, som kommer från ett land med vissa påtagliga välfärdsanordningar som sjukhus, skolor och vägar men där de flesta företagare inte betalar skatt eller bara betalar låg skatt. De förtjänster invandrarföretagaren gjort i sin verksamhet anser han vara hans pengar och särskilt svårt att förstå är att skatten är hög även vid mycket låga företagareinkomster – särskilt egenavgifterna ifrågasattes.

En skatterevisor noterade dock att invandrarföretagare i vissa andra avseenden inte har svårt att ta till sig den svenska kulturen.

Försök till mutor förekommer dock inte – vissa saker i vår kultur har dom greppat direkt.

Vi talar om att invandrare har svårt att förstå den svenska kulturen och regelsystemet. I deras hemländer är mutor och bestickning en del av deras kultur – men det har dom uppenbarligen lärt sig att det inte är lönt att försöka med. /Skattetjänsteman

Nedanstående fyra citat är från en i redovisning välutbildad person (ekonomexamen på svenskt universitet), som är född och uppvuxen på Balkan. Efter att ha fått nobben på 178 anställningsansökningar, driver han en omfattande redovisningsbyrå med anställda.

Skatter och skatteredovisning

Min utgångspunkt är att jag inte frågar mina klienter om de ska betala skatt. Talar jag om skatt blir det en barriär. Det är till de överordnade – det är något man tar från folk och man ger inget tillbaka.

Det är en sak vi måste förstå här i Sverige och det är att det är vårt system som är avvikande i världen. Vi har en öppenhet och transparens som inte finns på annat håll utom möjligen i Finland. Samtidigt har det totala systemet en hög komplexitet. Det är inte bara så att det är myndigheternas krav som bidrar till den stora komplexiteten. Ska man ha få ett kontrakt inom byggsektorn måste man ha ett hängavtal med ett fackförbund. Det blir obegripligt för mycket!

I Sverige får man information om alla bidrag och staten tar hand om allt och man är intresserad av att få sin nettobidragspeng. När de sedan ska driva företag och klara sig själva och ska betala skatt blir det motstånd. Har man varit arbetslös eller levt under knappa bidragsförhållanden och tjänar pengar – det tar emot att betala så stor del i skatt – det som behövs för att finansiera familjens behov. Dom klarar sig ofta inte på så små inkomster som blir efter skatt. Dom säger – vi har så mycket att vi klarar oss. Dom vill jobba för sitt uppehälle själva och vara stolta.

Den tysta kunskapen – hur saker och ting hänger samman – den är viktig att förmedla. Den går inte att förmedla med hugg och slag. Vi kan ge våra kunder den tysta kunskapen. Vi förmedlar direkt och indirekt hur Sverige fungerar och hur reglerna är tänkta att fungera ihop

När de skilda kulturerna möts uppkommer allt som oftast s.k. kulturkrockar vilket kan få illustreras av ett citat från en redovisningskonsult – själv invandrare och ett citat från en skattetjänsteman – båda med mycket stor erfarenhet av invandrarföretagare utanför Västeuropa.

Jag har två tre kunder eller ville inte ha dem som kunder. De levde först på socialbidrag, fick bostad, pengar och gratis skola, men sen när de höll på att starta eget och kom till mig - det första de frågade var: "Hur mycket är det minimum man kan betala utan att skattemyndigheten misstänker nåt och nöjer sig med det?" Jag sa vilket minimum, det finns inget minimum, man anmäler viss inkomst, och av den inkomsten betalar man 60 procent i skatt och egna avgifter. Om du har 1000 kr i inkomst så betalar du alltså 600, om du har 100000 kr så betalar du 60 000 kr. Så det finns inget maximum eller minimum. Jag sa till dem, om vi alla hade fuskat, som du vill, då hade du inte haft nåt bröd att äta när du kom hit i början.

Oftast är det människor från länder där regeringar bryr sig inte om folk, där alla bara tänka på att skaffa sig mer och mer rikedomar på folkets bekostnad. Man är där tvungen att fuska och lura för att kunna överleva. Och när de är här kanske de vill fortsätta som de var vana med i hemlandet. /Redovisningskonsult

Något som jag råkat ut för när jag mött företagare från de här feodala länderna – skatt är fråga om en förhandling – en uppskattning. Att det skulle grunda sig på någon form av objektiva fakta grundade på räkenskaper och sådant har de ingen som helst förståelse för. De går ofta in i en diskussion om hur mycket de ska betala då? Jag säger då – du ska betala efter den vinst du gör. Men frågan återkommer – vad ska jag betala? Till sist ger man upp som skatttjänsteman och fastställer en preliminärskatt och sedan blir de förbannande när den preliminära skatten inte överensstämmer med den slutliga. Det kan dom inte förstå och säger: ”Jag har ju varit på skattemyndigheten och fått besked om vad jag ska betala.” Dom förstår inte grunderna för vårt agerande. Jag vet inte hur många gånger jag suttit i sådana förhandlingar med torghandlare, taxiägare, restaurangägare och ägare till små byggfirmor. Jag frågar hur mycket tar du betalt i timmen, hur mycket kör du in i timmen, vilka omkostnader har du?

Men det är inte samme skatttjänsteman som sitter i den förhandlingen som sedan tar beslutet om den slutliga skatten. Man skulle kunna tänka sig att göra en sköning som gäller. Men här uppkommer ett nytt problem. Om du har invandrarinställningen och sedan kombinerar den med en svensk revisor/rådgivare till företagaren. Där kommer man som svensk skatttjänsteman till korta. Först slås du gentemot invandraren och den kulturen och hittar något som är ungefär rätt sedan kommer revisorn – ett svenskt ombud – som säger ”Vad fan är det ni gjort här – vad håller ni på med – vad har ni för underlag/bevis för detta”? Plötsligt slåss man mot två kulturer samtidigt – där har man inte en chans i helvetet. Man får jätteproblem som skatttjänsteman – då rasar allt ihop. /Skatttjänsteman

Förhandlingsinviderna och fastställandet av en preliminärskatt som är densamma som den slutliga skatten för tankarna till schablonbeskattning. Då skulle man komma ifrån regelverkets komplexitet och risken för kulturkrockar men i stället få andra mycket svåröverskådliga problem.

Bortsett från preliminärskatten – finns det andra skatteregler som är svåra? Självfallet finns de. Men det är ett faktum, men kanske inte särskilt förvånande, att i det omfattande intervjumaterialet finns inte några exempel på skatteregler eller förfaranderegler som man kan peka ut och säga att den eller den skatteregeln är svårare att förstå för en invandrare.

Men frågeställningen är knappast relevant. De allra flesta företagare – svenskfödda som invandrare – löser sina problem med regelverken genom att ta hjälp av någon annan som kan. I de allra flesta fall är det någon som yrkesmässigt hjälper dem med redovisning, skattefrågor och skattedeklarationer. Och då blir frågan om detaljer i regelverken av helt underordnad betydelse. Det bästa råd man därför kan ge en invandrarföretagare är att han skaffar sig en bra redovisningskonsult som håller honom i örat och står honom bi när det gäller skatter och deklaration och svar på myndighetsskrivelser. Då kan han själv ägna hela sin tid åt det företagarens själv helst vill och kan – sin affärsverksamhet.

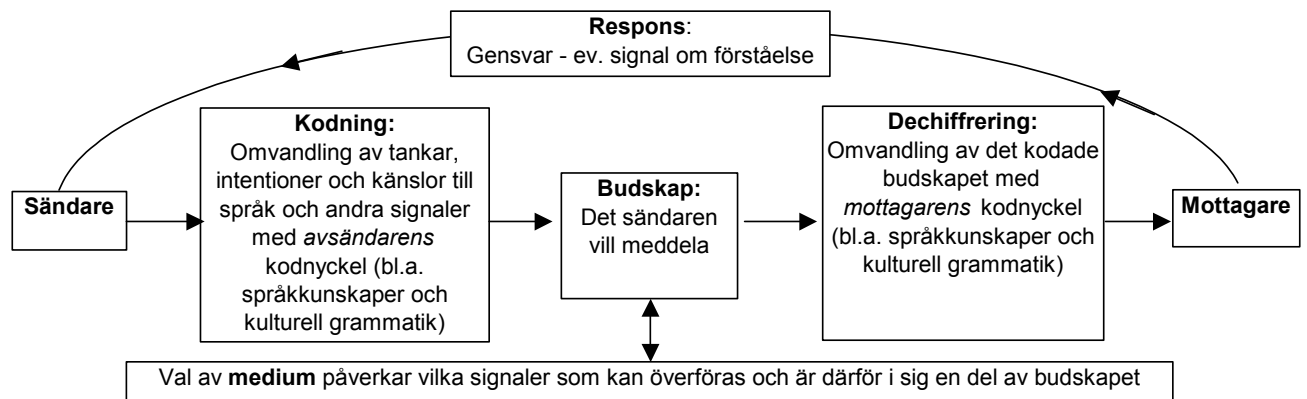
Kommunikationsproblematiken är jättestor – det är där skon klämmer - resten är för fan bara lite regler och paragrafer som man fattat beslut om. Det gäller att på ett pedagogiskt sätt framföra budskapet så att man möts. Men när man kommer till pengar, din egen skaparkraft och dubbelsidigheten av ett öppet samhälle – då är problemet stort. /Rådgivare

Bedömning

- ✓ Språk och kultur är var för sig viktiga beståndsdelar i kommunikation. Vad som har störst betydelse beror på sammanhanget. Alldeles oavsett vad man ska förmedla – antingen det nu är innehållet i ett myndighetsbrev från Skatteverket eller hur vårt skattesystem och vår skattekultur fungerar – måste det först och främst finnas en vilja hos mottagaren att förstå och hos avsändaren en vilja att försöka utforma budskapet så att mottagaren kan förstå.
- ✓ Vilket medium som används – muntligt, skriftligt, teckenspråk, tolk – har också stor betydelse. I praktiken fungerar redovisningskonsulter och även rådgivare, som medium och budbärare för överföring av budskap mellan skatteförvaltningen och invandrarföretagaren.
- ✓ Sambanden mellan individ och samhälle samt skatt och välfärd – något som vi matats med från barndomen – är inte lika uppenbara för alla invandrarföretagare.

37 Modell. Kommunikation mellan personer med olika kodnycklar, beroende på språkliga och kulturella skillnader, kan skapa oklarhet i budskapet

Den fortsatta framställningen kommer att behandla:

- Skatte- och bidragssystemet för den stora grupp invandrare som vill gå från att uppbära försörjningsstöd till att bli skattebetalande företagare
- Den stora betydelse som redovisningskonsulter har för nystartade företagare i allmänhet och blivande invandrarföretagare i synnerhet.

10 Från bidragstagare till skattebetalande företagare

10.1 Synpunkter från de intervjuade

Flertalet intervjuade skattetjänstemän tog inte själva upp frågan om arbete lönar sig för invandrarföretagare. Man kan säga att frågan inte är relevant för en skattetjänsteman. För honom eller henne gäller att reglerna ska följas.

Redovisningskonsulter däremot tog upp frågan om arbete lönar sig men särskilt betonades problematiken av andra rådgivare – de som är rådgivare till blivande företagare.

Nedan återges en del citat från intervjuade:

I allmänhet kommer många av de nya inte upp i nivåer som de har haft i form av socialbidrag utan kommer att hamna på en betydligt lägre nivå. Det är en enorm ansträngning även ekonomiskt för familjen. Man dömer sig själv till ett riktigt slavarbete med att stort öppethållande från tidig morgon kl. 7-8 på morgonen till kl. 22-23 på kvällen – livsmedelsbutiker, gatukök, pizzerior osv. Man håller öppet lördagar och söndagar och blir helt låst till denna sin företagsamhet och kan inte ha något socialt liv i övrigt och ta hand om sin familj. Socialt sett med samvaro och så blir hela familjen involverad med att hålla företaget vid liv. Jag tror ju i många fall att inkomsten ligger väldigt lågt så det är nätt och jämnt att man kan hålla familjeförsörjningen över vattenytan. Men man försöker och kämpar och vill bli befriad från samhällsliga stödet som man fått från socialbyrån. Därför håller man ut i hög grad. /Myndighetsperson

Samhället borde hjälpa småföretagare med låga inkomster som jobbar 16 timmar om dagen för de ska få något över socialbidragsnormen. /Redovisningskonsult

Det här systemet – du har bara så här mycket – samtidigt blir det här ett problem – pengarna räcker inte i alla fall – det föder lust att smita. /Redovisningskonsult

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

En socialbyrå har tryckt på för att invandrare ska få starta eget bidrag. Men det är dåligt med upplysningar om att socialbidraget faller bort efter bidragstidens slut. Vems skyldighet är det att upplysa om bortfallet av socialbidrag? Man lurar in människor i det här. Det är ett jättebra sätt förbättra statistiken. Du är inte öppet arbetslös längre – du är inte i åtgärder. Det är för mycket politik bakom. Det är för liten ärlig vilja att få folk till att kunna vara självförsörjande och klara sig själva om man ska vara riktigt krass./Rådgivare

Det finns många som jobbar med att starta eget – kanske för många aktörer – men det finns mig veterligt inte en enda kurs om hur man lägger ner sitt företag. Hur bär man sig åt för att avveckla ett företag under ordnade former? Vi har inga pengar att hjälpa dem med det. Men vi måste prioritera nyföretagarna. /Rådgivare

Det har hänt att någon med 5 barn startat företag som gått dåligt – och trodde de skulle få hjälp med hyra eller annat – Har du företag ska du leva på det! – Det kan bli katastrof om man startat en livsmedelsbutik med dålig lönsamhet. Som vuxen kan man leva på bröd och vatten – har man barn går det inte! Vårt budskap: Är det inte realistiskt ska du inte starta företaget – svartarbete är ingen lösning! /Rådgivare

Bedömning

- ✓ Att starta företag är särskilt riskfyllt för dem som har en familj att försörja och tidigare uppburit försörjningsstöd – en risk som inte alla är medvetna om
- ✓ Det privatekonomiska utbytet av företagandet är långt mindre än många blivande invandrarföretagare har en föreställning om
- ✓ Samhällsintresset av att upplysa om ovanstående och hjälpa företagare som misslyckats med sitt företagande är mindre än samhällets intresse av att få fler att starta som företagare. Nu nämnda brister drabbar oftare och hårdare invandrarföretagare och ofta med väsentliga personliga och samhälleliga konsekvenser.

10.2 Lönar sig arbete?

Integrationsminister Mona Sahlin sa bland annat följande i ett anförande om regeringens syn på invandras företagande på NUTEK:s konferens den 26 maj 2003:

Behovet av ökad sysselsättning är stort. Vinsten för samhället när en person går från arbetslöshet till arbete eller till eget företagande uppgår till betydande belopp. Därför kommer den svenska regeringen att verka aktivt för att uppmuntra företagandet.

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

Uppenbarligen är arbete lönsamt för samhället. Men det var inte det rubriken avsåg utan om arbete är lönsamt för individen.

Finansdepartementet har i en rapport, som ställt frågan lönar sig arbete?²², visat vilket ekonomiskt skydd som dagens socialförsäkringar i Sverige ger vid arbetslöshet och långvarig sjukdom med hänsyn till skatter, inkomstberoende bidrag och avgifter. Bakgrunden är att sjunkande sysselsättning innebär att allt färre måste försörja allt fler. Det tär på de offentliga finanserna, tunnar ut medborgarnas kunskapskapital och på sikt kan det hota den sociala sammanhållningen. Man menar att en viktig faktor är våra drivkrafter att arbeta och att detta delvis bestäms av hur reglerna för sociala ersättningar, skatter och bidrag samverkar.

Marginaleffekten visar hur stor andel av en liten bruttolöneökning som hushållet inte får behålla till följd av ökad skatt, ökade avgifter och minskade bidrag. En marginaleffekt på 100 procent innebär att hela löneökningen går bort och att hushållets disponibla inkomst inte ökar alls. Med *ersättningsgrad* menas hur stor andel av den disponibla inkomst (efter skatter och bidrag av olika slag) som hushållet får behålla när individen går från arbete till arbetslöshet eller sjukskrivning. *Tröskeeffekten* visar hur mycket t.ex. en arbetslös får behålla av den bruttolön han får när han börjar arbeta. Måttet visar den ”genomsnittsskatt” man får betala på lönen och ”genomsnittsskatten” består i detta fall av höjda inkomstskatter, bortfallet arbetslöshetsstöd, minskade inkomstberoende bidrag och höjda avgifter för t.ex. barnomsorg.

38 Schema. Olika effekter (begreppsdefinitioner) vid förändrade inkomstförhållanden

	Förändring i:	Vid:	I relation till:
Marginaleffekt	Hushållets disponibla inkomst	Marginellt ökad löneinkomst	Individens marginellt ökade bruttolöneinkomst
Tröskeeffekt	Hushållets disponibla inkomst	Statusbyte (arbete/ej arbete)	Individens bruttolöneinkomst vid arbete
Ersättningsgrad	Hushållets disponibla inkomst	Statusbyte (arbete/ej arbete)	Hushållets disponibla inkomst vid arbete

Källa: Långtidsutredningen 2003/2004, bilaga 14, s.29

Om en arbetslös inte får påtagligt bättre inkomst när hon eller han börjar arbeta brukar man tala om att skatte- och transfereringssystemen har skapat en arbetslöshetsfälla. I rapporten konstateras²³ att det finns arbetslöshetsfällor i Sverige. Mer än var tredje arbetslös har en ersättningsgrad på 90-99 procent och små ekonomiska motiv att återgå till arbete. Den genomsnittliga ersättningsgraden är 85 procent. Hög ersättningsgrad är vanligast bland arbetslösa som har barn, bland kvinnor och tidigare lågavlönade. Detta beror på att bostads- och försörjningsstöd minskar eller faller bort helt när man börjar jobba, samtidigt som man får betala mer för barnomsorgen. Ett citat från en redovisningskonsult – själv invandrare – kan få illustrera problematiken:

Jag hade en kund som hade två firmor, ett städföretag och det andra fastighetsföretag. De ville anställa folk men inte svarta sådana, men de fick inga eftersom alla vill jobba svart. - - - Ju för att hälften blir bort på en gång, de jobbar så mycket och tjäna så lite, nu har de det gratis dagis, bostadsbidrag, sjukhusersättningar och allt, men så fort de börjar jobba då måste de betala allt detta själva ovan på skatten de betalar. - - Detta har nog kulturella orsaker. Utlänningar från Centraleuropa t ex Tyskland eller nordiska länderna de är redan vana med sånt, att acceptera de här spelreglerna. Men de andra från utanför Europa, från Afrika och Asien de vill jobba men kanske har inte möjlighet att hitta jobb. Det är inte så att de inte vill, men de är inte vana med sånt. Att arbeta och betala skatt. De upptäcker nu här att man kan sitta hemma och ändå få pengar. De förstår inte vad det handlar om./Redovisningskonsult

²² Lönar sig arbete, ESO-rapport, Ds 1997:73

²³ Slutsatserna bekräftas av långtidsutredningen 2003/2004, bilaga 14, Vem tjänar på att arbeta?, SOU 2004:2

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

I rapporten konstateras sammanfattningsvis: ”Systemproblemen orsakas enligt vår bedömning av att olika delsystem, som kanske är funktionellt väl avvägda var för sig sammantaget när de utnyttjas leder till åtskilliga både okontrollerade och oönskade kombinationseffekter. När exempelvis A-kassans eller förtidspensioneringens utformning övervägs tar man inte tillräcklig hänsyn till att progressiva skatter, avtalsförmåner, inkomstprövade bostadsbidrag, barnomsorgsavgifter, socialbidrag också i praktiken fungerar som delar av försäkringarna vid arbetslöshet eller långvarig sjukdom. Om problemen ska minskas måste man i grunden förenkla skatte-, socialförsäkrings-, bidrags- och avgiftssystemen så att tröskeeffekter och marginaleffekter reduceras och kontrolleras i ett och samma system, företrädesvis inom skattesystemet.”

En viktig del i en strävan att öka sysselsättningen är att se på förmåns- och skattesystemens utformning, vilka kan påverka människors motivation för att söka arbete. Hur stor betydelse utformningen har varierar antagligen mellan olika individer. Vad är det då som styr människors val mellan arbete, studier och fritid? – Valet handlar ju inte bara om pengar.

I den vanligaste ekonomiska förklaringsmodellen den s.k. livscykelhypotesen, antar man att valet är ett rationellt beslut. Individer strävar efter att välfärden sammantaget under hela livet ska bli så stor som möjligt. Man antar att den enskilde vid varje tidpunkt med hänsyn till tillgänglig information fördelar sin tid mellan studier, arbete och fritid på det sätt som han (intuitivt) bedömer ska ge största möjliga välfärd under hela livet sammantaget i form av konsumtion av varor, tjänster och fritid. Han tar då hänsyn till sina tillgångar, både ekonomiska tillgångar och kompetens, förväntad framtida lön, sociala förmåner och räntenivå – samt det sociala värdet av att ha ett arbete.

Men ekonomiska förklaringsmodeller har sina begränsningar. Valet mellan arbete, studier och fritid kan också bero på inlärd beteenden, sociala normer och institutionella förhållanden. Individgrupper upprepar samma beteendemönster med små förändringar generation efter generation därför att de uppfattas som funktionella, har ett högt socialt värde. Arbetet är för många givande i sig, trots inte sällan slitsamma arbetsförhållanden. Genom arbetet får man uppskattning och socialt värde. Sociala normer ger självrespekt till dem som arbetar och väcker skuld-känslor hos arbetslösa. Arbetsdagen ger stadga och kontinuitet i livet, något som många arbetslösa säger sig sakna. Önskan att arbeta drivs av många faktorer och inte bara ekonomiska. Man antar att beslutet att arbeta bestäms inte bara av den kortsiktiga förändringen av den disponibla inkomsten utan också av välfärden i vid mening under hela livet. Det betyder att drivkrafterna att arbeta varierar under livet och är beroende av familjeförhållanden, sociala normer osv. Yngre har större drivkrafter – att trappa ned arbetet med åren är socialt accepterat.

Det ska löna sig att arbeta även på kort sikt, det torde nästan alla vara överens om. Sunt förnuft säger oss att inkomsten av arbete bör vara högre än vad man kan få i ersättning i form av olika bidrag från samhället. OECD har i flera studier av skatte- och bidragssystemens effekter funnit att höga marginaleffekter förekommer i flera länder – ibland överstigande 100 procent. Allvarliga fattigdomsfällor kan uppkomma om det privatekonomiska utbytet av arbete är lågt även för personer med låg inkomst. De får då få svårt att förbättra sin ekonomiska situation av egen kraft.

Den empiriska forskningen²⁴ har inte lett fram till någon entydig bild av hur mycket arbetsutbudet påverkas när de ekonomiska drivkrafterna förändras. Flera resultat pekar dock på att låg-

---

²⁴ Långtidsutredningen, bilaga 14, s. 10

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

avlönade påverkas starkt och högavlönade svagt. Det är därför bland de lågavlönade man kan förvänta sig att det finns en stor potential för ett ökat arbetsutbud.

Så här uttryckte sig en redovisningskonsult (svensk civilekonom) från Östeuropa som tidigare arbetat med redovisning i Sverige för ett större företags räkning och nu har många invandrarföretagare som klienter:

Jag tror man skulle hjälpa dem från början. Att de ska kunna leva på sitt arbete, på sina företag. Om jag har 200 000, då är det lättare för mig att betala 100 000 i skatt. Jag kan ju leva på resten 100 000. Men om jag har 100 000 och ska betala 50 000 i skatt, ju då blir det svårt att leva på 50 000. Då blir det svårt att betala skatt. - - -

Då alltså företagaren tjäna kanske 120 000 men staten ta ifrån honom hälften så 60 000 kr går i skatter. Han har alltså mindre, som han fick i socialbidrag, jobbar hela året och så, ju då frågar han sig varför han egentligen jobbar eller har eget? Då tvingar staten en del av dem att ge upp, inte startar eller fortsätta med eget och föredra att leva på socialbidrag. Sen de går och jobbar svart kanske ovanpå. /Redovisningskonsult

De som kommer till oss vill inte jobba svart. Det finns dom som vill etablera sig i städ – jag hade en dam i fredags. Hon hade uppenbarligen fått frågan om hon vill jobba med städ och hemtjänst. Vi har jobbat med budgeten – vad har dom erbjudit? Dom borde ha erbjudit dubbelt så mycket – men jag vill inte jobba svart! Du måste säga att det inte kostar 100 kr i timmen utan det dubbla. Det är inte kul – det löser inget att vara arbetslös och få socialbidrag och inte kunna starta ett seriöst företag/Rådgivare

Invandrare i all världens länder har många gånger fått börja från botten med enkla arbeten och där kunnat visa sin duglighet för att sedan avancera till mer kvalificerade jobb. I Sverige finns i praktiken inte den privata hushållsnära tjänstesektorn som inkörsport till arbetsmarknaden. Det beror på att det är dyrt att köpa hushållsnära tjänster. Låg disponibel inkomst och höga skatter gör att få har råd att köpa avlastningstjänster i Sverige. I USA räcker det i allmänhet med att köparens inkomst är 40-90 procent högre än säljarens för att det skall löna sig att köpa den typen av tjänster. Motsvarande siffror för Sverige är mellan 270 – 400 procent, vilket uppmuntrar till egenproduktion och användning av svart arbetskraft.

Bedömning

- ✓ Det är mycket svårt för en arbetslös eller lågavlönad familjeförsörjare att på skattemässigt lagligt sätt förbättra familjens ekonomiska situation av egen kraft. Detta ökar intresset för svartarbete.
- ✓ När man i forskningen kring arbetsutbud studerar de ekonomiska drivkrafterna för arbete avses nästan undantagslöst legalt (vitt) arbete. Det är nämligen endast sådana arbetsinkomster som påverkar bidrag etc. Hur höga tröskeleffekter och ersättningsgrader påverkar omfattningen av svart arbete har inte studerats – i vart fall inte i Sverige.
- ✓ Det är dyrt att köpa hushållsnära tjänster i Sverige, vilket försvårar etableringen av sådana (vita) tjänsteföretag.

10.3 Varför beslutar sig vissa människor för att bli egenföretagare?

Finansdepartementet har i en rapport²⁵ gett en översikt av den nationalekonomiska forskningen om faktorer kring individers beslut att bli och förbli egenföretagare. När det gäller personorienterade förklaringar redovisar man förklaringsfaktorer från tre olika discipliner.

Inom de olika disciplinerna anses följande viktigt för valet mellan anställning och egenföretagande.

Psykologer:

Självförverkligande: Individer med ett starkt behov av att själva definiera och lösa problem, tenderar att föredra egenföretagande

Tro på den egna förmågan: Individer som tror på sin egen förmåga att påverka händelseutvecklingen tenderar att oftare bli egenföretagare

Riskattityd: Egenföretagare är oftare personer som inte skyr att ta risker

Sociologer:

Deklassering: Individer som av någon anledning upplevt en negativ förändring i sin sociala position, t.ex. flyktingar eller arbetslösa, verkar ha en högre sannolikhet att bli egenföretagare.

Status: Egenföretagandets status i den egna sociala gruppen är viktig, t.ex. för att barn till egenföretagare oftare blir egenföretagare.

Resurser: Det krävs egna finansiella resurser för att bli egenföretagare

Ekonomer:

Inkomst: Valet av egenföretagande beror på att detta ger högre inkomst för individen

Beskattning: Egenföretagare antas ha större möjlighet både legalt och illegalt att undvika inkomstbeskattning.

Entreprenörsförmåga: Högre entreprenörsförmåga innebär att den förväntade entreprenörsinkomsten blir högre.

Riskattityd: Egenföretagare löper större finansiella risker

Likviditetsransonering: Eget kapital kan inte lånas upp utan säkerhet

Kunskapsöverföring: Den konkreta företagarkunskapen förs från generation till generation främst inom familjesituationen.

Som framgår av uppställningen är förklaringsgrunderna inom olika discipliner delvis överlappande. Egenföretagande är en verksamhetsform som individerna väljer efter en sammanvägning av flera olika faktorer. Vetenskapliga undersökningar pekar på att den framtida förtjänsten har ett relativt osäkert inflytande. Samtidigt utesluter olika former av likviditetsransonering stora delar av befolkning från att över huvud taget överväga valet. Detta är i grunden ett informationsproblem för kreditgivaren nämligen att bedöma projektets utsikter att lyckas och låntagarens förmåga att genomföra det.

---

²⁵ Egenföretagande och manna från himlen, ESO-rapport, Ds 1997:71

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

Vid intervjuer med rådgivare och redovisningskonsulter framkom ofta att drivkraften bakom företagandet ofta var en stark önskan att komma bort från bidragsberoende och därmed få en ökad självkänsla och bli mer respekterade i familjen och i den egna invandrargruppen. Man menade att denna drivkraft var särskilt stark hos mannen i invandrarfamiljer.

Men jag tycker att de ändå försöker undvika att stanna kvar som socialbidragstagare och vill bli oberoende – man föredrar att jobba. De blir mer respekterade inom deras invandrargrupp om de jobbar istället för att få socialbidrag. /Redovisningskonsult

Vi hjälper alla dom som är arbetslösa att starta företag och ännu värre dom som är socialbidragsberoende; och som tror att de har kunskap och förmåga att starta företag, och vill jobba helt enkelt. Det är svårt att få jobb.

Många drömmer om att vara företagare – det beror på varifrån man kommer. I vissa kulturer är det inte fel att ha anställning. I andra är det en självklarhet att ha företag.

Är mycket arbetslöshetsdrivet? Det är en orsak – men inte det viktigaste. Man måste ha vilja och förutsättningar – annars dör företaget. Det bidrar till företagandet – alternativen finns inte – mellan en fin fast anställning och driva företag.

Kan jag inte välja – startar jag företag - det har jag själv upplevt. /Rådgivare

Bedömning

- ✓ För många invandrare är det en stark drivkraft att genom arbete kunna försörja familjen (*självförverkligande*)
- ✓ För en del invandrargrupper är egenföretagande ”finare” än att arbeta som anställd eller uppbära bidrag (*status*)
- ✓ Att komma in på arbetsmarknaden och känna sig delaktig i samhället är svårt för många invandrare - en sista utväg för många är att starta ett företag (*deklassering*).
- ✓ I en del fall är affärsidén inte genomtänkt, vilket framtvingar skattefusk för försörjning. I andra fall är skattefusk en del av affärsidén.
- ✓ Genom att undvika *beskattning* kan uppnås försörjning, förändring i den sociala situationen eller skapas genom skattefusk finansiella resurser för en fortsatt expansion av företaget (*likviditetsransonering undviks*). – ”Svarta” företag blir ibland senare ”vita”.

Vid företagsstarten händer inte sällan att man bortser från de ekonomiska realiteterna av vad det innebär att vara företagare. Detta berörs något i efterföljande avsnitt.

10.4 Från försörjningsstöd till företagande - de ekonomiska realiteterna

10.4.1 Om försörjningsstöd och företagarinkomst

I Sverige finns ett socialt skyddsnät för de mest utsatta grupperna i form av försörjningsstöd²⁶ (tidigare socialbidrag). En förutsättning för att få försörjningsstöd är att man inte kan försörja sig på annat sätt. För att få försörjningsstöd krävs s.a.s. att man uttömt sina ekonomiska tillgångar i form av sparkapital. Har man t.ex. ett hus som är värt mer än lånen kan man bli tvungen att sälja det och förbruka överskottet innan man kan få försörjningsstöd. För de som är etablerade i Sverige är detta ofta en allvarlig restriktion. Många invandrare och flyktingar är från början medellösa.

Stadsdelen Rosengård i Malmö består av flera olika delar sinsemellan mycket olika.

Den 1 januari 2002 hade stadsdelen 21 345 invånare fördelade på 7 600 hushåll och 85 procent av invånarna hade utländsk bakgrund.

Den stadsdel som heter Herrgården är mest dominerad av invandrare. I denna stadsdel hade hela 98 procent av invånarna utländsk bakgrund och 11 procent förvärvsarbetade. Av de 1 293 hushåll som finns i stadsdelen behövde 1 106 försörjningsstöd år 2001, vilket motsvarar 85 procent av hushållen.

Källa: Lifvendahl (2003), s. 24

Det är respektive kommun som i det individuella fallet beslutar om försörjningsstöd. Det finns en riksnorm som är vägledande för kommunerna men försörjningsstödet beslutas individuellt – normen kan både över och underskridas. Riksnormen tar bara sikte på vissa kostnader som kan schabloniseras. Bidrag till andra kostnader beräknas till vad som är skäligt för en låginkomsttagare. Utifrån hemsidan för Uddevalla kommun har tagits fram två exempel på barnfamiljer som visar vilken kostnad som kommunen kan tänkas ha i de två fallen – en kostnad som följer riksnormen.

Nämnas bör att alla inkomster och bidrag t.ex. barnbidrag²⁷, hyresbidrag etc. ska reducera beloppen nedan. När det gäller hyra är det den faktiska kostnaden som ersätts. I exemplen har räknats med den högsta hyra som kommunen långsiktigt är beredd att ersätta.

²⁶ Förr i tiden fanns en möjlighet till extra avdrag vid inkomsttaxeringen genom att åberopa existensminimum.

²⁷ Barnbidraget för två barn är 1 900 kronor och för fyra barn 4 814 kronor i januari 2004

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

39 Tabell. Exempel på försörjningsstöd inkl. hyra, Uddevalla kommun

Exempel på bidragsfamiljer	2 barn	6 barn
Schabloniserade kostnader:		
Personliga kostnader (<i>livsmedel, kläder, hygien, fritid</i>)		
Två samboende vuxna	4 685 kr	4 685 kr
Barn 15 år	2 360 kr	2 360 kr
Barn 12 år	2 090 kr	2 090 kr
(Barn 10 år)		1 815 kr
(Barn 8 år)		1 815 kr
(Barn 6 år)		1 635 kr
(Barn 4 år)		1 635 kr
Gemensamma hushållskostnader, 4 personer (<i>dagstidning, telefon, tv, förbrukningsvaror</i>)	950 kr	1 265 kr
Exemplifierade kostnader:		
Tilläggsbelopp (<i>hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring, läkarvård, medicinkostnader, akut tandvård, glasögon), lågt räknat</i>)		
	800 kr	1 200 kr
Bostadshyra (<i>norm Uddevalla</i>)	5 250 kr	8 450 kr
Summa försörjningsstöd	16 135 kr	26 950 kr
<i>./. Barnbidrag</i>	-1 900 kr	-8 614 kr
Summa försörjningsstöd, exkl. barnbidrag	14 235 kr	18 336 kr

Ett schabloniserat typexempel gäller inte för någon. Inte desto mindre kan sådana exempel vara ett komplement till statistik och abstrakta effektbeskrivningar. På ett pedagogiskt illustreras kärnan i en annars svåröverskådlig problematik. Exemplet ovan visar inte på storleken på det försörjningsstöd som faktiskt utbetalas utan på den *levnadsnivå* samhällets skyddsnet i olika former totalt sett garanterar.

Alltså – en svår fråga är när man ska konstruera typfallet – hur stor arbetsinkomst efter skatt bör en familj ha för att ha motsvarande levnadsstandard som i exemplet ovan? Den som arbetar kan ha merkostnader för arbetsresor, lunchmat, fackföreningsavgifter och arbetskläder. Den som inte lever på bidrag behöver dessutom ha marginaler, som täcker tillfälliga större utgifter t.ex. möbelinköp och tandvård – utgifter som bidragsfamiljen efter prövning kan få extra bidrag till.

Låt oss anta att vi landar på att den förvärvsarbetande familjen med 2 barn behöver ett belopp på 16 000 kronor och 6-barnsfamiljen behöver 21 000 kronor.

Vilka inkomster måste man ha som företagare för att ha en kontantinkomst efter skatt på motsvarande nivå? I tabellen nedan har beräkningar gjorts för en egenföretagare i en kommun med medelutdebitering. Den fullständiga skatteberäkningen och de förutsättningar som exemplet bygger på återfinns i bilaga 4.

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

40 Tabell. Överskott i näringsverksamhet och dito behållning efter skatt, inkomståret 2002, kommunal medelutdebitering.

<i>Överskott i näringsverksamheten per månad</i>	11 111	22 222	33 333	44 444	55 556	66 667
ÖVERSKOTT	133 333	266 667	400 000	533 333	666 667	800 000
Schablonavdrag för egenavgifter 25%	-33 333	-66 667	-100 000	-133 333	-166 667	-200 000
Förvärvsinkomst	100 000	200 000	300 000	400 000	500 000	600 000
Allmänna avdrag	0	0	0	0	0	0
TAXERAD FÖRVÄRVSSINKOMST	100 000	200 000	300 000	400 000	500 000	600 000
Avdrag för allmän pensionsavgift	1 800	3 500	5 300	5 500	5 500	5 500
Grundavdrag/Särskilt grundavdrag	18 500	12 400	11 200	11 200	11 200	11 200
BESKATTNINGSBAR FÖRVÄRVSSINKOMST	79 700	184 100	283 500	383 300	483 300	583 300
SLUTLIG SKATT	56 771	123 115	189 686	272 263	358 198	445 678
Varav egenavgifter och allmän löneavgift	31 010	62 020	93 030	124 040	155 050	186 060
Dito i procent av slutlig skatt	55%	50%	49%	46%	43%	42%
BEHÅLLNING: ÖVERSKOTT MINUS SLUTLIG SKATT	76 562	143 552	210 314	261 070	308 469	354 322
Dito per månad	6 380	11 963	17 526	21 756	25 706	29 527
"Marginalskatt" på ökat överskott	43%	50%	50%	62%	64%	66%
Skatt/överskott	43%	46%	47%	51%	54%	56%
Skatt/taxerad förvärvsinkomst	57%	62%	63%	68%	72%	74%

Som framgår av tabellen är skattens andel av inkomsten hög redan i låga inkomster antingen vi nu ser på marginalskatten eller ställer den slutliga skatten i relation till överskottet eller till taxerad förvärvsinkomst. Marginalskatten på ett ökat överskott är nästan detsamma vid överskott på 133 000 kronor som vid 400 000 kronor.

Det krävs ett överskott i näringsverksamheten för företagaren i 2-barnsfamiljen på cirka 30 400 kronor i månaden för att det ska motsvara försörjningsstödet och för företagaren i 6-barnsfamiljen krävs ett överskott på 42 900 kronor i månaden.

Mycket få enmansföretagare och i synnerhet nystartade invandrarföretagare kommer upp i de inkomster som krävs för att kunna leva på samma nivå som man hade när man fick försörjningsstöd. Men i exemplet har inte tagits hänsyn till att man kan få andra bidrag exempelvis hyresbidrag beroende på inkomsten. Men företagarincomester är svåra att beräkna och det hyresbidrag man är berättigad till varierar med inkomsten. Det gör att det är svårt för en företagare att beräkna vilket bidrag och vilken disponibel inkomst hans familj kommer att ha. Och som företagare behöver man ofta ekonomiska marginaler. Om exempelvis försäljningen och därmed kundfordringarna växer leder det till ett ökat behov av rörelsekapital. Om kunderna drar ut på betalningarna måste ändå momsens betalas osv.

Men vi kan också notera – att om företagarna med exemplet förutsättningar tjänar (har ett överskott i näringsverksamheten) lika mycket som det de uppburit i bidrag ”fattas” varje månad för i 2-barnsfamiljen mer än 7 000 kronor och i 6-barnsfamiljen mer än 9 500 kr,

Om en tvåbarnsfamilj som uppstår försörjningsstöd lyckas försörja sig som företagare är det en stor vinst för samhället – kommunen behöver inte betala ut försörjningsstödet på runt 14 000 kronor och staten får i stället in skatt på cirka 16 000 kronor dvs. vinsten för samhället blir runt 30 000 kronor utan att företagaren fått en högre levnadsstandard.

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

När vi förklarar skattesystemet – ibland tappar dom hakan. Det är väldigt mycket. Herre Gud – hälften i skatt och bara hälften kvar! Hade det inte varit så hade jag klarat mig. Svårt att förstå varför är det bättre för staten att jag går arbetslös och får socialbidrag. Hade det inte varit så hög skatt hade jag kunnat klara mig själv på eget arbete. Det är för oss rådgivare att acceptera – någon lösning kan vi inte ge. Alternativet att inte betala skatt – att arbeta svart – är inte något vi kan rekommendera.

Det finns invandrarföretagare som har låga vinster de första åren. Skattemyndigheten ställer ibland frågan hur man kan leva. Många från Asien – känner att de måste ha eget – de vill inte gå på socialbidrag – de sparar och gnider. Man äter hellre ris bara för att komma igång. Det ifrågasätts ibland hur någon kan leva på 7-8 tusen i månaden. Svenska myndigheter vill ibland inte förstå att man kan leva på så lite. Det gäller banker också. Dom lånar bara ut pengar vid högre omsättning och vinst. Många folk från Mellanöstern utnyttjar socialbidrag men gillar det inte – kan de driva verksamheten med två tusen mer i handen än socialbidrag tar de hellre det. Men banken har inte förståelse för det. Invandrare funkade lite annorlunda./Rådgivare

Bedömning

- ✓ Skillnaden mellan den samhällsekonomiska och den privatekonomiska vinsten av att en person övergår från försörjningsstöd och andra bidrag till att försörja sig själv som egenföretagare är stor.
- ✓ Om behovet av ökad sysselsättning från samhällets sida är stor bör det finnas ekonomiska incitament för individen också att arbeta. Så är i allmänhet inte fallet för flertalet barnfamiljer med försörjningsstöd.
- ✓ Det är ett pedagogiskt problem inte bara för skatteförvaltningens personal att förklara för en företagare logiken i att hans överskott i näringsverksamheten ska beskattas med mer än 50 procent fastän inkomsten ligger under det försörjningsstöd han tidigare fått.
- ✓ Det är svårt för en företagare att beräkna sin disponibla inkomst efter skatt och med hänsyn till olika bidrag.

10.4.2 Skattekontrollen i ett dilemma

Skattekontrollen syftar till preventiv effekt och i skattekontrollen bör inte finnas s.k. kontrollfria zoner – inget område eller grupp av skattskyldiga ska kunna undgå risken för skattekontroll. Skattekontrollen måste också inriktas mot sådant skattefusksom är särskilt samhällsskadligt.

När det gäller skattekontrollens inriktning när det gäller företagare som har inkomster runt gränsen för försörjningsstöd ställs skattekontrollen inför ett dilemma. Kortsiktiga välfärdsluster ställs mot långsiktiga välfärdsvinster. Ett förvärvsavdrag för låga företagsinkomster skulle minska eller eliminera detta dilemma.

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

41 Schema. Skattekontrollens effekter på kort och lång sikt – ett dilemma.

		Mindre skattekontroll	Mer skattekontroll
Levebrödsföretag	Kortsiktiga effekter	Fler företagare, färre bidragstagare dvs. en samhällsekonomisk vinst	Färre företag, fler bidragstagare dvs. en samhällsekonomisk förlust
Ej levebrödsföretag		Lägre preventiv effekt - lägre skatteintäkter	Ökad preventiv effekt - högre skatteintäkter
Alla företag	Långsiktig effekt	Utslagning av fler seriösa företag i fler branscher - fler ineffektiva företag - samhällsekonomisk förlust	Konkurrens på lika villkor - fler effektiva företag - samhällsekonomisk vinst

Bedömning

- ✓ Skillnaden i samhällsekonomisk vinst på kort och på lång sikt ställer skattekontrollen inför ett dilemma

10.5 Om goda råd till nya företagare

För en företagare är goda råd ofta dyra – om råden inte följs. Det kan i detta sammanhang vara värt att förmedla några sådana goda råd.

Alla rådgivare understryker gång på gång vikten av en *ordentlig affärsplan* innan man startar sitt företag – man ska ha tänkt igenom sin affärsidé i detalj – vad verksamheten ska gå ut på, vilka som är mina kunder och varför de ska anlita just mig, vilka som är mina leverantörer, hur startkapitalet ska räcka till initiala driftskostnader, rörelsekapital, investeringar och något att leva på innan inkomsterna börja komma in. Inte desto mindre startar många företag utan att ha gått igenom alla steg i affärsplanen. Det kan gå an om man har en tjänsteinkomst vid sidan av att leva på men annars kan det vara förödande för ekonomin – särskilt om man ska ta steget från bidragsberoende i någon form.

Och när man kommit så långt att man bestämt sig för att starta sitt företag är det bästa rådet av alla att företagaren skaffar sig en kunnig och *seriös redovisningskonsult*.

En rådgivare betonade starkt att nystartade företagare, som uppburit arbetslöshetsunderstöd eller socialbidrag, och beviljats starta eget bidrag måste informeras om följande ”*stanna upp och tänk efter*”:

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

- *Om du har möjlighet att få försörjningsstöd under starta eget bidragstiden 6 månader måste du, när det gått 5 månader, sätta dig ner och fundera – kommer du att ha tillräckligt med inkomster den dag både starta eget bidraget och försörjningsstödet faller bort? Om svaret är nej måste du sätta igång och avveckla ditt företag så du kan få socialbidrag igen.*
- *Om du tidigare kvalificerat dig till arbetslöshetskassa måste du, när det gått 11 månader, och du betalat till A-kassan, sätta dig ner och fundera – vilket överskott har jag – vad kommer att hända om jag blir sjuk eller arbetslös? Om ditt skydd är för dåligt måste du avveckla ditt företag för att komma in i systemet./Rådgivare*

En annan rådgivare ger alla nystartade företagare tre *försäkringsråd* och framhåller den bristande informationen om möjligheterna till återanknytning till arbetslöshetsförsäkringen:

En företagare behöver ta tre sprutor för att förhindra konkurs – konkursvaccinering.

- *Den första är företagsförsäkring – vad ska den innehålla – egendom, avbrott, ansvar och rättsskydd och måhända olycksfall.*
- *Den andra sprutan är att han ska tillhöra A-kassa.*
- *Den tredje sprutan är sjukpenning – och då ska han se till att få kvitto, offert och ett skriftligt beslut från försäkringskassan. Och så är det det här med jämförelseinkomst. Det finns möjlighet i lagstiftningen att bli jämförelseinkomstplacerad – och då ska du för försäkringskassan tala om vad du skulle tjäna i ett jämförbart jobb oavsett vad du tjänar. Den längsta perioden är fem år – två-tre år är vanligt. Som enskild näringsidkare ska du sedan välja en, tre eller trettio dagars karenstid i sjukförsäkringen. Kräv alltid skriftligt besked på allt./Rådgivare*

Bedömning:

- ✓ Informationen till nystartade företagare från samhället om vad som gäller i bidragshänseende är bristfällig – informationen är inte heller händelseorienterad. För en invandrarföretagare är denna information särskilt svår att skaffa själv.
- ✓ Sitt försäkringsskydd är något man måste inventera och tänka igenom redan när man startar sitt företag. Har man inte tid och råd för detta kanske man inte ska starta företaget alls.
- ✓ Det samhälliga stödet är inriktat mot start av nya företag – inte att hjälpa företagare som misslyckats med sitt företag att avveckla det. Och den sistnämnda kategorin är den som verkligen behöver hjälp, om inte annat så för att hindra eller lindra ekonomiska och personliga problem, som ofta blir en följd av misslyckandet.

10.6 Några synpunkter på skattesystemet för företag

10.6.1 Beskattningsregler för nyföretagande

Samhället vill gynna nyföretagande. Det sker bl.a. för den som är anställd och således har tjänsteinkomst genom att man kan få avdrag med upp till 100 000 kronor för förlust som uppkommit under ett nystartat företags fem första verksamhetsår, alltså med 0,5 miljoner kronor. Avdraget görs som ett allmänt avdrag, vilket innebär att avdrag kvittas mot tjänsteinkomster. Det är värdefullt därför att avdraget då får ett högt skattemässigt värde motsvarande marginalskatten på tjänsteinkomsten.

Om verksamheten går med större förlust eller går med förlust efter de fem första åren medges skattereduktion med 70 procent av den ansamlade förlusten i inkomstslaget kapital, när verksamheten avvecklas. Om kapitalinkomsten inte räcker till får man skattereduktion i inkomstslaget tjänst med 30 procent upp till 100 000 kronor och för den del som överstiger 100 000 kronor får man skattereduktion med 21 procent.

Den socialbidragstagare som vill byta sitt utanförskap från arbetsmarknaden och startar ett företag innebär som ovan visats en stor vinst för samhället. Går verksamheten med vinst beskattas även inkomster som ligger i samma storleksordning som det tidigare försörjningsstödet. Och personen ställs helt utanför samhällets skyddsnet (han kan inte få försörjningsstöd) och kan i princip inte få samhällets hjälp till familjens försörjning förrän han avvecklat företaget. Om företaget går med förlust har han typiskt sett inga tjänsteinkomster att kvitta förlusten mot. Om företaget gått med förlust och han avvecklar företaget finns i princip möjlighet till skattereduktion men den kan bara utnyttjas i den mån han har inkomster, för vilka ska betalas skatt, men typiskt sett har han varken kapital- eller tjänsteinkomster, vilket gör att avdraget inte kan utnyttjas.

Bedömning

- ✓ Skattesystemet gynnar nyföretagande som går med förlust
- ✓ Skattesystemet gynnar de som redan är etablerade på arbetsmarknaden framför dem som står helt utanför. Frågan är om detta är rättvist?

10.6.2 Beskattningsprinciper och komplexitet

Skattesystemet är uppbyggt efter en rad principer syftande till rättvisa mellan olika skattskyldiga och likformighet i beskattningen för olika inkomstslag. Dessutom finns en mängd regler i syfte att hindra oönskad skatteplanering och skatteundandragande. Behovet av sådana regler ökar med stigande skattetryck. Varje regel och bestämmelse har sitt bärande skäl för sin existens. För företag gäller dessutom regler om bokföring och årsredovisning och näringsidkaren ska utöver regelverket följa god redovisningssed.

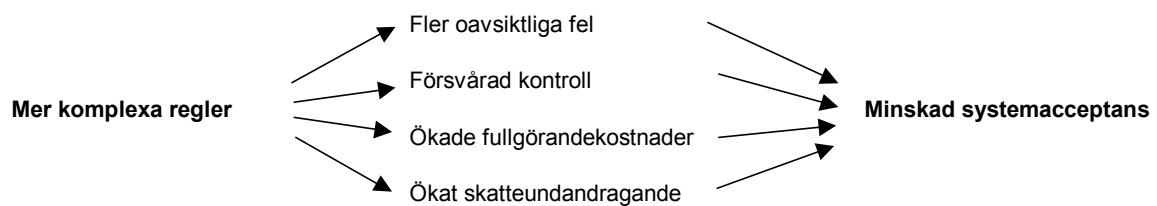
Frågan är om vi följer principen om skatt efter bärkraft. I näringsverksamhet ska mervärdesskatt betalas redan på första försäljningskronan, grundavdraget vid inkomstbeskattningen är litet så redan små inkomster beläggs med kommunalskatt, landstingsskatt och kyrkoavgift och därtill ska egenavgifter betalas för sjukförsäkringsavgift, föräldraförsäkringsavgift, ålderspensionsavgift, efterlevandepensionsavgift, arbetsskadeavgift och arbetsmarknadsavgift.

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

Personer med låga inkomster kan i Sverige mycket väl vara skyldiga att betala skatt samtidigt som de helt korrekt uppbär bidrag till sin försörjning.

Skatteförvaltningen har gjort väldigt mycket för att förenkla deklaration och betalning av skatter. Detta har påtagligt underlättat de skattskyldigas arbete. Men komplexiteten är stor och det är svårt för den skattskyldige att se vad det är han betalar till – skatternas slutmottagare och ändamål är inte uppenbara.

Problemet är att önskemål om enkelhet och önskemål om rättvisa ofta står i strid mot varandra. I det politiska systemet offras nästa alltid önskemålet om enkelhet på rättvisans altare. Riksskatteverket har i två rapporter²⁸ om schablonbeskattning tagit upp det nuvarande systemets komplexitet, komplexitetens påverkan på fullgörandekostnaderna och möjligheterna att uppnå målet om rätt skatt.

RSV skriver i utredningen (s.10):

”För att nå dessa mål har man konstruerat ett i princip perfekt regelverk sprängfyllt med detaljer. Mängden av detaljer tenderar också att öka över tiden och regelverket att bli mer svåröverskådligt. För små företag har regelverket med tiden blivit alltför svårhanterligt. ----Det är tyvärr ingen överdrift att påstå att kontrollen av små företag i många avseenden har misslyckats, särskilt när det gäller kontantbranscher.”

Bedömning

- ✓ Totalt sett är regelverket på företagsbeskattningsområdet omfattande och svårt att överblicka. Det är också svårt att förstå och tillämpa för de skattskyldiga, särskilt de små företagen. Detta gäller inte minst personer med annat modersmål än svenska.

10.6.3 Mera bidrag eller ändrade beskattningsregler

I samband med arbetet med Socialstyrelsens allmänna råd om försörjningsstöd (SOSFS 1998:11) har Socialstyrelsen noterat²⁹ ett antal problem som direkt eller indirekt rör försörjningsstödet och som inte har kunnat lösas inom de allmänna rådens ram.

Den som driver företag kan i princip inte få försörjningsstöd. Bakgrunden är den att kommuner i princip endast får vidta åtgärder som *allmänt* främjar näringslivet i kommunen. Av 2 kap 8 § kommunallagen (1991:900), framgår att individuellt inriktat stöd till enskilda näringsidkare bara får lämnas om det finns synnerliga skäl för det.

²⁸ Schablonbeskattning, Kartläggingspromemoria (RSV Rapport 2000:12) och Schablonbeskattning – en principskiss (RSV Rapport 2002:3)

²⁹ Socialstyrelsen, 1999-04-22, Dnr 62-346/1999

Från bidragstagare till skattebetalande företagare

Socialtjänsten utgår från familjen/hushållet. En egen företagare som inte kan försörja såväl sig själv och sin familj hänvisas i många fall till att avveckla verksamheten i företaget och anmäla sig som arbetslös när han ansöker om ekonomiskt bistånd från socialtjänsten.

Nuvarande lagstiftning kan således i en del fall få till följd att arbetsmarknadsmyndigheten hjälper till att bygga upp företag som blir lönsamma, men som den enskilde strax därpå tvingas avveckla därför att han har många barn och/eller en partner med låg eller ingen inkomst. Även i andra fall kan socialtjänstlagens regler framtvunga en avveckling av "normalt" lönsamma företag och därigenom försämra den enskildes och hela familjens möjligheter till självförsörjning. Inte minst invandrargrupper och andra med särskilt stora svårigheter på arbetsmarknaden riskerar att drabbas av denna brist i lagstiftningen.

Följande frågor behöver klarläggas enligt Socialstyrelsen

- Kan försörjningsstöd utbetalas med hänvisning till att 2 kap 8 § kommunallagen endast tar sikte på företaget som sådant och inte en enskild företagare i egenskap av privatperson? Det vill säga, är det möjligt att göra en åtskillnad mellan företag och företagare beträffande de företagare som kan komma ifråga för försörjningsstöd?
- Kan ekonomiskt bistånd utbetalas till företagarens familj men inte till företagaren själv?
- Kan ett behov av försörjningsstöd betraktas som "synnerliga skäl"? I specialmotiveringen till 2 kap 8 § kommunallagen framhålls att rättstillämpningen vad gäller avgränsningen av tillåtna insatser gentemot enskilda företag måste anpassas till samhällsutvecklingen, – har detta uttalande någon relevans i detta sammanhang?
- Eller är rättsläget sådant att en lagändring behövs för att försörjningsstöd till företagare i vissa fall skall vara möjligt?

Bedömning

- ✓ Det är rimligt att familjen i övrigt inte ska bli lidande för att en person i familjen är företagare antingen detta nu beror på skatte- eller bidragssystemet. Är den nuvarande lösningen värdig i ett välfärdssamhälle?
- ✓ Men lösningen kanske inte ska sökas enbart inom försörjningsstödet ram.
- ✓ Höjda grundavdrag är en statsfinansiellt sett dyr lösning
- ✓ En statsfinansiellt billigare lösning skulle vara förvärvsavdrag vid låga inkomster. Det skulle ha positiva effekter på samhällsekonomi, sysselsättning och svartarbete.
- ✓ Åtminstone borde enskilda näringsidkare, som från företaget har sin huvudsakliga försörjning, kunna få förvärvsavdrag vid låga inkomster från företaget.
- ✓ Ett förvärvsavdrag för just näringsidkare kan också motiveras med deras höga kostnader när de ska fullgöra sina skyldigheter i främst skattelagsstiftningen (fullgörandekostnader).

11 Invandrarföretagen och deras rådgivare

11.1 Invandrarföretagare behöver mer extern hjälp

I Skatteverkets stora enkätundersökning år 2003 ställdes frågan till 20 700 företag i vilken omfattning de anlitar extern hjälp.

42 Fråga: Anlitar företaget extern hjälp t.ex. av redovisningskonsult?

Företagaren har huvudsakligen vuxit upp:	i Sverige	utanför Sverige
Ja	77	84+
-För löpande bokföring	30	47+
-För årsbokslut	55	60
-För årsredovisning	43	55+
-För skattedeklaration avseende moms och arbetsgivaravgifter	35	45+
-För inkomstdeklaration	49	46
Nej	23+	14
Vet ej/Ej svar	1	2

Anm.: Plustecken anger att siffran är signifikant högre än i andra kolumnen.

Cirka 23 procent av svenska företagare sköter sin redovisning och deklaration själv mot endast 14 procent av dem som vuxit upp utomlands. Men även de flesta svenska företagare anlitar extern hjälp när man ska göra upp det årsbokslut som ligger till grund för inkomstdeklarationen.

Noteras bör att vi inte ställt några detaljfrågor om man faktiskt fått hjälp av en redovisningskonsult eller fått hjälpen av släktingar och vänner. Men antagligen uppfattas frågan som i vilken utsträckning man betalat för extern hjälp.

Den största skillnaden berör den löpande bokföringen varmed man vanligen avser bokföringen av affärshändelser allt eftersom de inträffar – främst kassa- och verifikationshantering inklusive kontering.

Bedömning:

- ✓ Invandrarföretagare är i större behov av stöd och hjälp när det gäller bokföring och skattedeklaration än svenska företagare

11.2 Redovisningskonsulter av utländsk bakgrund

Det finns många redovisningskonsulter, som mot ibland låg betalning och på ett uppoffrande sätt, hjälper invandrarföretagare. Hjälp lämnas inte bara med deras redovisning utan i många andra ärenden typ myndighetskontakter. Invandrarföretagare, som är redovisningskonsulter, har därtill ofta den språkliga kompetensen att överbrygga från företagaren till skattemyndigheten.

Som framgått av undersökningen ovan är behovet av sakkunnig hjälp med skatter och redovisning stort. Sannolikt är detta hjälpbehov ännu större än som framgår av tabellen ovan. Man kan nämligen anta att företagare som inte behärskar svenska inte svarar på Skatteverkets enkäter.

Vid intervjuer och på annat sätt har framkommit att invandrarföretagare har ett mycket stort hjälpbehov och att de i stor utsträckning förlitar sig på landsmän, andra invandrare, vänner och bekanta för att få hjälp med bokföring och deklaration.

Finns det en bokföringsbyrå, som drivs av landsmän, går man dit oavsett hur dålig vederbörande är. Det kostar dem mellan 10-20 tusen kronor om året. Det finns en del av dem som inte sköter sitt jobb och dom tar inte mindre betalt. Många gånger uppfattar invandrarföretagare det som om han har fullgjort sin plikt när de tagit kontakt med någon som är kunnig för att det ska bli rätt, när dom själva inte förstår. De förstår inte att man har fullt ansvar även om man lämnar bort sin bokföring. Men de här invandrarföretagen är utlämnade på ett helt annat sätt. Det är svårare för dom att sätta i fråga det som skett – i stället blir det med automatik myndigheten som har fel – inte medhjälparen. Det är märkligt att det inte finns någon form av godkännande av bokförare/skatterådgivare. /Skattetjänsteman

Invandrarföretagare arbetar ofta i branscher med låg vinstmarginal – butiker, restauranger och olika tjänsteföretag – typ städ. Det är branscher som vi som seriösa revisorer inte vill ha som klienter – vi ratar sådana företag oavsett om det är svenskar eller invandrare som driver företaget – alla vet ju att det fuskas – och vi vill inte bli förknippade med sådant./Redovisningskonsult

Man kan ställa sig frågan varför det är så – varför föredrar de inte svenska redovisningskonsulter? Vid intervjuerna har framkommit ett antal förklaringar till detta:

1. Det är naturligt för en blivande invandrarföretagare att fråga andra landsmän (företagare) hur de skaffat sig hjälp.
2. Om man frågar skattemyndigheten, arbetsförmedlingen eller andra ”myndighetsrådgivare” (t.ex. Internationella Företagareföreningen i Sverige, IFS) anser dessa att de inte bör svara på frågan om vem som de lämpligen kan anlita. Svaret blir – läs i telefonkatalogens gula sidor eller fråga någon annan företagare!
3. Invandrarföretagare som driver redovisningsbyråer är billigare – ibland mycket billigare.

Invandrarföretagen och deras rådgivare

4. Svenska redovisningsbyråer vill inte ha fler (nya) klienter i kontantbranscher där man av erfarenhet vet att fusket med skatter är omfattande och betalningsförmågan låg – det är inte lönsamma klienter.

Det är dock inte så att invandrarföretagare alltid anlitar landsmän. Vid intervjuerna har framkommit att det finns företagare, som vill vara oberoende av sina landsmän, och som inte vill att hans inkomstförhållanden ska komma ut. Det kan också finnas behov för företagaren att hålla hemligt för konkurrenter vilka kunder som är lönsamma inkomstkällor och vilka leverantörer som är bra. Det förekommer att invandrarföretagare i nu nämnda hänseenden litar mer på andra än landsmän. Dessutom finns uppfattningen att det är mer status att ha en svensk revisor och att denne har större förutsättningar att företräda honom inför bl.a. myndigheter.

Det finns rädsla och främlingsfruktan mellan svenskar och invandrare men den finns också mellan olika invandrargrupper. Det är inte självklart att en arab som driver redovisningskonsult ska kunna fånga lika många klienter bland araberna som vi kan fånga. Därför att araben kan få ryktet att andra araber får veta vad jag som företagare gör./Redovisningskonsult

Hur vanligt är det med inregistrerade redovisningsfirmor bland invandrarföretagare? Svaret på frågan finns i nedanstående tabell.

43 Tabell. Antal företagare år 2001 i branschen "Redovisning och revision", SNI 74120

Ursprung	Födda utomlands	Utländsk bakgrund
Norden (utom Sverige)	169	358
EU 15 (utom Norden)	31	99
Europa (utom EU15 och Norden)	65	114
Sovjetunionen	1	3
Afrika	4	6
Asien	47	53
Nordamerika	10	33
Sydamerika	5	6
Oceanien	1	1
Total	333	673

Källa: SCB

Det finns således ett betydande antal redovisningskonsulter som är födda utomlands eller har utländsk bakgrund och de betjänar i stor utsträckning invandrarföretagare. Men för den skull bör man inte dra slutsatsen att redovisningskonsulter med utländsk bakgrund bara har andra invandrarföretagare som klienter. Frågan har inte studerats närmare men man kan säga så att allt eftersom redovisningskonsulter med utländsk bakgrund blir mer etablerade, sköter sina klienter väl och tillvaratar deras intresse på ett bra sätt, får de en mer varierad etnisk sammansättning bland sina klienter. De kan också med stigande kvalitet motivera en högre prisnivå och fasa ut olönsamma klienter.

Invandrarföretagare, som klienter hos en redovisningsbyrå, är ofta arbetskrävande vilket kan vara ett bekymmer. Det kan vara särskilt svårt att få betalt för den privatekonomiska rådgivningen. Redovisningskonsulten kan lättare kommunicera med sin klient om han är landsman men denna konkurrens fördel motverkas av att invandrarföretagaren ofta har dålig betalningsförmåga.

"--- och de kommer med alla blanketter till oss från dagis, till försäkringskassan och bostadsförmedlingen, till lånetagande, privatlån --- sådana grejer, blanketter, när det handlar om ekonomiska siffror hur mycket de har i inkomster...och det går inte att fixa dessa per telefon att säga du har t ex tjänat 100 000 och så.

Nej de vill de ska komma hit och vi hjälper dem av nära håll. Mycket krav, de behöver mycket hjälp - - - det mesta gör vi gratis, de har inte råd, det löner sig annars inte för dem. På det sättet konkurrerar vi med de svenska revisorerna, eftersom vi kan deras språk och deras kultur ./Redovisningskonsult

Bedömning:

- ✓ Invandrarföretagare, som behöver hjälp med bokföring och deklaration tar ofta hjälp av landsmän som har en fördel nämligen att kunna invandrarens språk, kultur och hjälpbehov.
- ✓ Ett inte obetydligt antal invandrare har startat företag i redovisningskonsultbranschen
- ✓ Priskonkurrensen i branschen är mycket stor

11.3 Behovet av hjälp till nystartade företag

En företagare med en god affärsidé bör i första hand ägna sig åt den och åt sitt företag.

Att ha tillräcklig ekonomisk kompetens så att man kan sätta sig in i företagets utveckling och ställning är ofta nödvändigt för att kunna fatta viktiga beslut om vägval exempelvis om företagets inriktning, expansion, överlåtelse, nedläggning och investeringar. Att praktiskt kunna hantera bokslut, upprätta årsredovisning och skattedeklarationer, välja finansieringsformer och utforma avtal etc. är däremot inte nödvändigt att behärska för en företagare även om han måste fatta själva besluten. Han kan i den delen anlita sakkunniga för uppgiften. Det är frågor som hans redovisningskonsult, revisor, advokat eller bank kan hjälpa honom med – allt beroende på kompetensen hos den han anlitar.

Det är däremot mycket viktigt att på en övergripande nivå förstå och kontrollera vad andra gjort, veta vilka risker man tar och vilket ansvar man har i skilda situationer.

Dom överlämnar allt på mig litar helt på mig – de sätter sig inte in i hur jag gör – gör nu som det ska vara är beskedet från dom! Det tycker jag är lite synd – att de inte är mer insatta.

*Jag tycker inte om att klienterna inte vet vad jag gör och jag försöker sätta dom in i allt jag gör – det är inte bara skatter utan även resultat- och balansräkningar.
./Redovisningskonsult*

Invandrarföretagen och deras rådgivare

Många företagare har inte den nödvändiga ekonomiska kunskapen. Många har inte heller kunskapen på den övergripande nivån. De lämnar allt till sin ”revisor”. Rådgivarens moraliska ansvar inför sin klient blir då desto större.

Det är inte ovanligt att företagare lämnar in blanco undertecknade skattedeklarationer till sin ”revisor” som denne fyller i och skickar in med in blanco undertecknade betalningsorder till banken utan att företagaren ens sett deklarationen än mindre kontrollerat dess innehåll mot bokföringen. Vanligast är kanske att revisorn fyller i skattedeklarationen och lämnar över den till sin klient för underskrift och betalning. Kontroll mot underlaget dvs. redovisningen görs ofta inte – inte ens om revisorn skickat med sådant underlag.

Det förekommer att ”revisorn” får en hög osorterade verifikationer att kontera, underlag för kundfakturer att fakturera, leverantörsfakturer att betala etc. Om allt material lämnas på överenskomna tider och i ordnat skick kan det i praktiken komma att fungera. Men det gäller i sådana situationer att ”revisorn” ställer krav på klienten och s.a.s. håller honom i örat – att materialet är ordnat på överenskommet sätt och att tidsplaner för leverans av bokföringsunderlag nogt följs.

Bokföring är i grunden ganska lätt men beskrivning av hur det ska gå till gör att det blir omöjligt för de flesta. Du kan lösa alla dina bokförings- och redovisningsproblem, skatter och moms genom att utbilda dig till civilekonom med redovisningsinriktning – det tar drygt 3 år. Men ska du starta företag – köp tjänsterna! Men man måste ha förståelse för bokföring även om du får hjälp – man kan göra vissa delar och lämna bort annat – det kan man komma överens med bokföraren om är ett körschema. /Rådgivare

En rekommendation vi ger till alla – och det många av våra samarbetspartners säger till oss – vad du än gör – rekommendera alla som startar företag att ha en bra och kunnig bokföringsfirma som hjälper och en duktig och erkänd bra revisor som håller i trådarna. Då slipper du oron som du som kreativ och hårt arbetande företagare annars lätt får. /Rådgivare

Särskilt för nystartade invandrarföretagare är hjälpbehovet väsentligt större och det ställer i sin tur särskilda krav på rådgivaren, nämligen att kunna förklara vikten av att spelreglerna mellan klient och revisor följs.

Bedömning:

- ✓ Invandrarföretagare är jämfört med svenska företagare mer beroende av sin redovisningskonsult.

11.4 Brister bland rådgivare till invandrarföretagare

Redan vid de inledande intervjuerna med rådgivare stod det klart att invandrarföretagare har särskilda problem med de tjänster som tillhandahålls av ”revisorer” för att få hjälp med bokföring och deklaration. (Revisionstjänster i ordets egentliga mening behandlas inte i det följande).

Det finns en stor begreppsförvirring. Jag berättar på alla nyföretagarträffar att ”revisor” inte är en skyddad titel. Det förstår inte företagarna – i vart fall inte de som är invandrare. Då säger jag att alla ni som sitter här kan kalla er för revisorer. Då blir alla förvånade. Dom tror att ”revisor” är en skyddad yrkestitel./ Skattetjänsteman

Titeln ”revisor” är till skillnad mot i många andra länder inte någon skyddad titel i Sverige utan används både av personer som uppträder som revisorer och redovisningskonsulter. Redan där uppkommer ett kommunikationsproblem. Kvalitativt högre tjänster tillhandhålls i Sverige av personer som tillhör branschorganisationer och/eller står under viss tillsyn från Kommerskollegium såsom auktoriserade och godkända revisorer. Visst kan det finnas personer, som utan nu nämnd tillhörighet etc. är väl kvalificerade men det är närmast undantag som bekräftar regeln. När titeln ”revisor” används i relationen till en invandrarföretagare händer det att invandrarföretagaren tror att personen i fråga har åtminstone vissa kvalifikationer, men så behöver således inte alls vara fallet eftersom vem som helst utan kvalifikationer kan kalla sig ”revisor”.

Vad har dina konkurrenter i redovisningsbranschen för kompetens? Jag känner en del av dem, jag vet inte om det går eller inte, men en av dem hade ingen bakgrund från bokföring och redovisning alls. Han har kemiutbildning, han var styrelseledamot i några företag i Iran, han var min kompis, men sen fick han hjälp av någon annan som hjälpte honom, som han hade som sin hjälp hos sig, men nu bedriver han sitt företag men jag vet inte hans kvalitet. Men en gång kom en av hans kunder med pappren till mig, jag var inte nöjd, men det är svårt att uppskatta kvalitén. /Redovisningskonsult

Tyvärr inom den här branschen finns det många oseriösa revisorer. Och många invandrare hamnar hos dem...vi har sett många gånger de här slarviga redovisningarna, att det inte går ihop nåt, men folk förstår inte vad de här siffrorna betyder. Och de här revisorerna, om man få kalla dom för sådana, de kör hur som helst och hur skall man komma åt dem?/Rådgivare

Jag vet inte om jag är så insatt men vad vi märker här det är att det etableras en del små bokföringsbyråer av personer som kan bokföringsbiten men som inte kan så mycket om skattebiten. De är inte så bra – de kan inte skattereglerna helt enkelt. Inte vad som krävs för att upprätta en deklaration för ett företag. /Skattetjänsteman

Invandrarföretagen och deras rådgivare

Vi har två bokföringsbyråer som är under all kritik – den ene är exceptionellt dålig - och vi har faktiskt övervägt att granska alla deras klienter. Den ene av bokförarna – som jag talade med häromdagen - trodde inte att företag som kunde deklarerar på N1, under 20 basbelopp, ens behövde ha någon bokföring eller följa bokföringslagen./Skattetjänsteman

Kostnaden för redovisningstjänster varierar bl.a. med omfattningen på klientens verksamhet (hur många verifikationer etc.), hur komplex redovisning klienten kräver, i vilken utsträckning företagaren kan göra en del av bokföringen själv samt redovisningskonsultens kvalifikationer och lönsamhetskrav. Priserna i branschen varierar mycket starkt. Ett vanligt pris för ett mindre företag är cirka 1 000 kronor i månaden om företaget har skattedeklaration varje månad. Men det finns redovisningskonsulter som tar mindre än hälften av denna summa.

Är det fråga om ett aktiebolag tillkommer ett revisionsarvode – 15 000 kronor är ett vanligt arvode för ett litet aktiebolag.

Många invandrarföretagare etablerar sig i s.k. kontantbranscher med låg lönsamhet. De har rent ekonomiskt svårt att betala kanske 1 000 kronor i månaden för att få sin bokföring skött på ett ordentligt sätt.

Det finns företagare som inte har råd att anlita professionell hjälp utan försöker fixa ihop det här själv – man kanske har hjälp av frun att hålla ordning på alla papperna – i bästa fall./Rådgivare

Det är en hög kostnad för de små. De kan hamna hos dåliga rådgivare också – absolut. Men man försöker inte få bort de dåliga – nej – men det finns ett jobb att göra./Rådgivare

För invandrarföretagare finns i praktiken oftast inte alternativen att få hjälp av hustrun eller att själv sköta bokföring och upprätta deklARATIONER.

Det närmast till hands liggande och nödvändiga alternativet är att anlita någon som kan göra det billigare – för ett lägre timarvode. Men det är inte alltid som billigt är bra.

Invandrarföretagen och deras rådgivare

Man kan dela in rådgivarna i A-B-C och D-lag. När det gäller rådgivarna är det viktigt att så många som möjligt skaffar sig en bra rådgivare.

Det finns en del redovisningsfirmor som lever gott på att likt den lokale byskrivaren i en by i turkiska Turkmenistan – med skrivmaskin sitta och författa olika dokument – starta-eget-bidrag, skattejämningsansökningar, daglig bokföring, gör bokslut och deklaration – och allting utan några etiska eller moraliska skruler./Rådgivare

--- invandrare betalade 10 000-20 000 eller 30 000 svart till landsmän för att få information av dem som de kunde få gratis av oss. Det är därför att de inte kan vårt språk och när vi träffat en del invandrare som hade eget företag och har haft problem med oss, så visar sig att deras revisorer, för de kallar sig för revisorer, det är då landsmän som pratar deras språk och som hjälper dem att fylla i de blanketter. Kunskapen är oftast så jävla låg att de får problem med oss, för revisorn kan inte sitt jobb men hävdar att det är så här det funkar i Sverige. De vågar inte komma till oss. /Skattetjänsteman

Jag vet att vissa revisorer som hjälper invandrare jobbar svart för några av de företagare, som varit på besök, har haft väldiga problem med sina revisorer som slarvade och de lämnade inte ut uppgifter till dem fast de fått betalt. När jag har slagit bilderna på de här revisorerna har de inte ens haft F-skattsedlar. Jag kan inte säga att alla är oseriösa men av de fem jag slagit har ingen haft F-skattsedel./Skattetjänsteman

Anm. Med ”slagit” i citatet ovan avses ”kontrollerat i skatteregistret”

Att döma av intervjuvären förekommer svarta inkomster i redovisningsbranschen. I vilken omfattning kan inte bedömas från intervjuerna.

Ett sätt att få lönsamhet är att öka antalet kunder. Detta är godtagbart så länge det inte går ut över kvaliteten på de tjänster man tillhandahåller. Uppenbarligen är så inte fallet i alla redovisningsbyråer som drivs av invandrare. Följande uttalande har gjorts av två personer födda utomlands.

En kille från (afrikansk land, namn), han har två anställda, som momsbokför 300 enskilda eller handelsbolag på en månad. Den ena bara konterar och den andra knappar in. Aldrig görs sammanställningar av konton, och han tycker kunden kan betala, hon har ju pengar och han själv har ju inget ansvar. Jag skrev till skattemyndigheten hur det var, att allt var fel, då fick hon betala 22 000 till, men de (skattemyndigheten) har aldrig forskat i saken varför den där konsulten (namnet på bokföringsbyrån) gjorde så. -- Tjejen som jobbar med, vill han inte visa hur man gör bokföringen. Han vill inte att de lär sig bokföringen. Han vill att de bara knappar in. Tänk bara – 300 företag bara på en månad med bara två anställda. Fast han utnyttjar hela tiden praktikanter arbetskraft och sånt. Han tjänar mycket pengar och har flott villa och båt (skratt). /Redovisningskonsult

Invandrarföretagen och deras rådgivare

--- han (bokföraren) skiter i dem och jag är helt övertygad om att han kör med 500 kunder och han skiter fullständigt i det här och han vet att invandrare gillar att få moms tillbaka då tycker de den här är en bra kille "han ser till att jag får moms tillbaka" - - Så killen berättade vidare att han kände att det här var inte rätt på något sätt så han lät någon annan revisor kolla det så han såg att allting var fel och så kollade han igen, så skickade han berättelse till skattemyndigheten. Men jag känner många som jobbat med honom i 5-6 år och så. Man tror att skattemyndigheterna kommer inte att kolla det där och det är garanterat - skulle man kolla det så åker man dit. /Rådgivare

I samband med skattekontroll sker ofta en kontroll av redovisningens kvalitet. En påvisat dålig bokföring, i kombination med faktiska omständigheter t.ex. utelämnade inkomster eller lågt kontantöverskott (kontantberäkning), kan medföra att bokföringen saknar bevisvärde och inkomsten eller skatten ska då uppskattas efter skälig grund (sköning/skönstaxering).

Bevisbördan vältras i detta läge över på den skattskyldige som då har olika handlingsalternativ. Det kan exempelvis vara att göra om bokföringen, att påvisa brister i den föreslagna skönstaxeringen eller argumentera för en annan rimligare skönsbeskattning. Den typen av insatser kräver ofta redovisningskonsultens medverkan och ett samarbete mellan konsult och klient. Vid intervjuerna har skattetjänstemän pekat på brister i redovisningskonsulternas intresse och förmåga att hjälpa sina klienter. I något fall kan bristen på hjälp från redovisningskonsultens sida – åtminstone delvis – förklaras med att redovisningskonsulten om han är invandrare också han är rädd för skattemyndigheten.

*Ofta väljer invandrarföretagare bokförare som är urdåliga och inte kan. Eller väljer de sådana som är bombastiska och kör klienthandläggning och med det menar vi att han inte svarar på våra frågor – det kan han inte för det skulle se för dåligt ut med det bokföringsunderlaget. I stället attackerar han handläggaren, skriver att han ska anmäla oss någonstans, säger att vi är idioter och rasister – bombastiska brev som invandrarföretagaren nog tycker är imponerande. Men det är ju fullständigt meningslöst för han förlorar processen. Dom här bokförarna vi talar om säger aldrig nej till en klient hur dåligt underlag dom än kommer med – dom ställer inga krav på klienten för att det ska bli rätt från början utan försöker bara göra bästa möjliga av det dåliga underlaget. --- Landsmän, billiga bokförare, dåliga bokförare och aggressiva bokförare som inte hjälper mycket – det är hos sådana invandrarföretagare ofta hamnar och då blir det bara ännu värre så att säga.
/Skattetjänsteman*

Man kan naturligtvis ställa frågan om invandrarföretagare söker sig till de här dåliga bokförarna därför att det blir enklare, billigare och godtar deras uppgifter på ett väldigt dåligt underlag. Det är ett stort problem för de blir helt utelämnade åt bokföraren och de förvärrar ju egentligen problemet. Invandrarföretagarna skulle behöva en helt annan kategori som hjälper dem och i kommunikationen med myndigheten också, för i den rollen är de bokförare vi talar om helt värdelösa. De kan inte företräda invandrarföretagaren och de begriper själva inte heller så mycket på kontantberäkningar. Dom frågar inte klienten om rätt saker – nej dom klarar inte det. Det är synd. /Skattetjänsteman

Invandrarföretagen och deras rådgivare

Hur är det med rådgivarnas roll när det gäller att företräda invandrarföretagarna? – Det är en större katastrof. De väljer nästan uteslutande dåliga för att inte säga katastrofala bokförare - - - När dom sen hamnar i klammeri med skattemyndigheten hjälper bokföraren inte dom ett dugg – för han kan inte. Dom blir därför ofta skönstaxerade och klarar sig inte ur den./Skattetjänsteman

Jag vet inte om jag har lämnat alla mina papper till dem, de har lämnat dem till sina advokater, eftersom jag sa jag kan inte hjälpa dem, helt klart och tydligt att de inte har redovisat 100 %. Jag vill inte vara inblandad i det här så klart. Skattemyndigheten har ju bevis. Man har kanske kört för 500 000 kr per år, men redovisat för 200 000 kr, och det finns bevis, jag kan inte hjälpa. Jag kan inte satsa så mycket tid att förbereda underlaget för skattemyndigheten och komma tillbaka och reda ut och satsa så mycket tid och kanske tvingas ljuga, det lönar sig inte för mig och sen kanske kräva betalning från kunden som kanske inte har råd att betala. Det här är meningslöst för mig. /Redovisningskonsult

Vid de samtal jag haft med bokföringsbyråer tog jag ibland upp frågan om varför det kunde bli så här dåligt och jag fick då ofta svaret "Jag har sagt till han" – men när man sedan talade med dom är jag mycket tveksam om de någonsin sagt något till någon enda klient om hur det skulle vara – det ligger inte i de dåliga bokförarnas policy.

Bokföringsbyråerna är nyckeln till det här. Invandrarföretagaren köper en tjänst och har varmt förtroende för sin redovisningskonsult som de tror i sin tur har förtroende hos skattemyndigheten. Möjligheterna att informera om det här är mycket begränsade. /Skattetjänsteman

Jag har en del unga människor som blivit övertygade att ta över en rörelse – av oseriösa. Så man kan åka på en blåsning – "köp det här och du kan göra din lycka – du kan fylla börsen" men det är oftast åt andra hållet. /Rådgivare

Det som upprört mig mest är landsmän, som sitter och lurar landsmän i ett annat land. Där går gränsen för allt vad etik och moral heter. Man ger sken av att man hjälper när man stjälpur en person som skulle kunna ha lyckats göra något bra./Rådgivare

Bedömning:

- ✓ I Sverige uppställs till skillnad mot många andra länder inga som helst kompetenskrav på den som ska hjälpa någon annan med bokföring och skattedeclaration. Den branschen skiljer sig därigenom också från vissa andra rådgivningsområden i Sverige t.ex. för mäklare och placeringsrådgivare. Många invandrarföretagare är inte medvetna om detta.
- ✓ Rådgivare inom området bokföring och skattedeclaration får i Sverige, oavsett kompetens och till skillnad mot vad som gäller i flertalet länder, företräda sina klienter inför domstol. Detta gagnar inte kvaliteten på rättsprocessen.
- ✓ Redovisningskonsulter, som själva är invandrare och som sköter sig bra, kan vara en viktig och mycket bra källa till kunskapsförmedling för sin klient.
- ✓ Bland redovisningskonsulter, som vänder sig till invandrarföretagare, finns förhållandevis fler som har undermålig kvalitet på sina tjänster med allvariga konsekvenser för klienterna och för Skatteverket.
- ✓ Invandrarföretagare, som köper en tjänst från en redovisningskonsult eller rådgivare, har ofta stort förtroende för honom. Men bland dem, som hjälper invandrarföretagare, finns personer – ofta själva invandrare – som för egen vinning utnyttjar klienternas okunskap och rädsla för Skatteverket.

11.5 Samhällets kontroll av enskilda näringsidkare och rådgivare

11.5.1 Förebyggande insatser

I Sverige finns som ovan nämnts inga kompetenskrav på den som ska starta en redovisningsfirma. Skattemyndigheten anser sig inte få och företrädare för andra myndigheter och offentlig-finansierade organisationer anser sig ofta inte kompetenta att ge råd om lämpliga redovisningskonsulter. Inte ens vid direkt förfrågan.

Företagaren får ta smällen. Skulle vi få bestämma skulle vi ju vilja att företagaren inte anlitar den där personen mer – men det får vi ju inte säga till honom./Skattetjänsteman

Vad gör skattemyndigheten åt detta? – Absolut ingenting, vi får inte rekommendera någon hyfsad. När dom ringer och fråga kan vi inte ens säga vilka som är seriösa och som kan hjälpa och företräda dom./Skattetjänsteman

Om nu vägen till ett preventivt agerande är stängd så är vägen för sanktioner i efterhand möjlig.

11.5.2 Skatterevision

Fysiska personer, som driver näringsverksamhet, ska själva betala in skatter och avgifter både för anställda och för sig själv. Det öppnar för större möjligheter för skatteundandragande än vad en vanlig löntagare har.

Skattegranskning kan ske både från skrivbordet och genom skatterevision. Vid skatterevisionen tar revisorn del av räkenskaperna. Vid skrivbordsgranskning granskas själva deklARATIONEN och granskaren har möjlighet att ställa frågor. Av nedanstående tabell framgår i vilken utsträckning fysiska personer som driver bokförings- och revisionsbyråer har blivit föremål för skatterevision.

44 Tabell. Antal bokförings- eller revisionsbyråer¹⁾, som drivs av fysiska personer, och som blivit kontrollerade genom skatterevision de senaste två åren samt motsvarande revisionsfrekvens för alla F-skatteregistrerade fysiska personer

Skatteregion	Antal reviderade ³⁾	F-skatte-registrerade ²⁾	Revisions-frekvens ⁴⁾	Revisionsfrekvens ⁵⁾ alla med F-skatt
Stockholm	1	1 384	0,0%	0,3%
Linköping	3	425	0,4%	1,0%
Växjö	6	508	0,6%	1,3%
Malmö	2	899	0,1%	0,6%
Göteborg	4	915	0,2%	1,0%
Örebro	1	379	0,1%	1,6%
Västerås	3	677	0,2%	0,9%
Gävle	2	437	0,2%	1,6%
Östersund	1	281	0,2%	1,4%
Luleå	0	339	0,0%	1,0%
Riket	23	6 244	0,2%	0,9%

¹⁾ Redovisning och bokföring, revision, skatterådgivning, SNI 74120

²⁾ Registrerade till F- eller FA-skatt 31 dec. 2003, redovisning och revision etc.

³⁾ Åren 2002 och 2003 sammantaget

⁴⁾ Genomsnitt

⁵⁾ Alla fysiska personer registrerade till F- eller FA-skatt 31 dec. 2003, genomsnitt för 2 år

Räknat efter antal F-skatteregistrerade granskas 2 promille av F-skatteregistrerade fysiska personer som sysslar med redovisning och bokföring, revision, skatterådgivning. Siffran är lägre än för andra fysiska personer som driver näring.

Men för att komma åt oseriösa rådgivare behöver man inte revidera redovisningskonsulterna själva. I samband med skatterevisioner av andra företagare upptäckts ofta brister i den bokföring som ombesörjts av redovisningskonsulten.

11.5.3 Sanktioner mot oseriösa rådgivare

Ofta försöker man få helårsredovisning. Det finns fall där man vid slutet av året sagt att dom pengarna har jag inte till moms betalning och då får man självklart hjälp med det – att göra om bokföringen. Flera av dom här redovisningsfirmorna – särskilt de som har betalningsanmärkningar – ser man vilka klienter dom har - ser man ofta rent kriminella personer - och dom här revisorerna sitter i styrelser i bolag spridda över hela landet med besynnerliga människor i. Ibland gör vi rätt noga undersökningar. /Rådgivare

Invandrarföretagen och deras rådgivare

Sanktionerna mot oseriösa rådgivare är straff eller förbud att utöva rådgivningsverksamheten.

Straff

Den, som i sin näringsverksamhet lämnar råd av juridisk eller ekonomisk art, kan dömas till böter eller fängelse för vårdslöst biträde i högst två år, om han därvid av grov oaktsamhet främjar en straffbelagd gärning.

Brottsförebyggande rådet, BRÅ, har hand om den officiella brottsstatistiken. Statistiken omfattar anmälda och uppklarade brott samt misstänkta och lagförda personer. Lagföringsstatistiken innehåller uppgift om ett lagrum (en lagparagraf) varit tillämplig i en dom även om ett annat brott varit huvudbrottet.

Enligt BRÅ:s statistik, som omfattar åren 1990-2002, har bara två personer (män) lagförts för brottet vårdslöst biträde:

- 1997 Tingsrättsdom villkorlig dom
- 2002 Tingsrättsdom villkorlig dom

I domen år 2002 var domen vårdslöst biträde ett s.k. huvudbrott dvs. det allvarligaste brottet som ingick i domen.

Det är på ett sätt inte anmärkningsvärt att det inte finns fler straff. Om någon döms för medverkan till brott enligt 23 kap brottsbalken blir det inte aktuellt med det lindrigare brottet vårdslös rådgivning. Men därtill kommer att intresset är lågt att utvidga en förundersökning; fokus ligger på att utreda det anmälda brottet vanligen skatte- eller bokföringsbrott.

En förfrågan till Ekobrottsmyndigheten och till Skatteverkets skattebrottsenheter om man känner till i vilken utsträckning bokförare ”revisorer” blir anmälda för skattebrott, dömda för skattebrott eller medhjälp till annans skattebrott har besvarats nekande. Därmed inte sagt att det inte alls förekommer.

Förbud

Den som gjort sig skyldig till vårdslöst biträde kan – om brottet inte är ringa – av domstol förbjudas att lämna råd av juridisk eller ekonomisk art. Det maximala förbudet är numera högst 10 år.

Förutsättningen är att rådgivaren gjort sig skyldig till brott, inte bara vårdslöst biträde. Det kan vara ett annat brott enligt brottsbalken t.ex. oredlighet mot borgenärer. Det kan också vara ett brott enligt specialstraffrätten exempelvis skattebrottslagen. Rådgivningsförbudet har alltså mer vidsträckta tillämpningsmöjligheter.

Patent och registreringsverket (PRV) tog den 1 juli 2001 över registret över biträdesförbud från RSV. Enligt uppgift från PRV fanns då i registret uppgift om fem förbud som numera upphört nämligen:

Invandrarföretagen och deras rådgivare

Upphörda biträdesförbud – datumet är det då förbudet började gälla:

- 1997-06-09 - fem år (dåvarande maxgräns)
- 1998-10-13 - fem år
- 1998-11-03 - fem år
- 2000-01-03 - tre år
- 2000-11-07 - tre år

PRV uppger att det idag endast finns ett gällande förbud i registret. Personen ifråga har den 18 juni 2003 meddelats tillfälligt rådgivningsförbud i deldom.

Många näringsidkare döms för skatte- eller bokföringsbrott. I praktiken har redovisningskonsulter och andra bokföringsmedhjälpare ett mycket stort ansvar för hur bokföringen utförs. I dessa fall skulle ett rådgivningsförbud kunna meddelas.

Det har förekommit att redovisningskonsulter döms till näringsförbud men i vilken omfattning är inte känt. När en person dömts till näringsförbud och misstanke uppkommit att näringsförbudet överträtts har hänt personerna invänt att de inte alls drivit näringsverksamhet utan bara varit rådgivare.

Den som överträder rådgivningsförbud kan dömas till böter eller fängelse i högst två år. Något sådant fall har inte kommit till PRV:s kännedom.

11.5.4 Om att arbeta förebyggande

För i tiden framgick ofta deklaraionsupprättarens namn på deklaraionen. Och när det gällde kontrollen av företag var skattemästarens kunskap om revisorernas standard en viktig urvalsgrund. Så är inte längre fallet. Det är en brist. Uppgift om medhjälparens namn etc. finns mera sällan på deklaraionerna och uppgift om det nystartade företagets bokföringsmedhjälpare är sällan känd bl.a. till följd av att denna uppgift inte framgår av skatte- och avgiftsanmälan (SoA).

I Holland ska alla nystartade företag kontaktas eller besökas inom ett halvår, rubbet. På deras skatte- och avgiftsanmälan står alltid vem som är revisor och man har listor över revisorer och vet vilka som är bra revisorer. Man ringer upp revisorn och säger han då att allt är i ordning, att allt är bra, då gör man ingen kontroll.

Är det fråga om en okänd revisor gör man kontroll direkt utan att fråga för man vet att ingen seriös företagare går till en sådan./ Skattemästare

Bedömning:

- ✓ Att hindra oseriös rådgivning har starkt preventiv effekt
- ✓ Det är sällsynt att Skatteverket med skatterevison kontrollerar bokförare, vilket skulle kunna ha en stor preventiv effekt
- ✓ Det är ovanligt att bokförare/revisorer blir dömda för eget skattebrott eller medhjälp till annans skattebrott

Invandrarföretagen och deras rådgivare

- ✓ Rådgivningslagen är visserligen tillämplig på rådgivare som är auktoriserade, godkända eller på annat sätt registrerade för sin yrkesutövning. Lagens potential ligger på rådgivare stående utanför denna krets t.ex. de som stjälpur invandrarföretagare
- ✓ Ett skäl till att det finns så få dömda och så få rådgivningsförbud kan vara att vare sig Skatteverket eller konkursförvaltare har anmälningsskyldighet till åklagare och, liksom åklagare, fokuserar på gärningsmannens brott.

11.6 Småföretagare med utländsk bakgrund

Det finns en intervjuundersökning³⁰, *Småföretagare med utländsk bakgrund*, som delvis tar upp samma frågor som vi behandlar i denna rapport, nämligen information kring nyföretagandet, invandrarens relation till revisorn/redovisningskonsulten, relationen till myndigheter och särskilt då till Skatteverket samt behovet av individbaserad information.

Man har i undersökningen intervjuat 45 butiksägare med utländsk bakgrund i Skåne.

Ett utdrag från rapporten finns som bilaga 8.

Resultaten från intervjuerna i rapporten pekar på att:

- invandrarföretagare inte får eller inte når den information och den hjälp de behöver
- invandrarföretagarens revisor ofta är en viktig förmedlare också av samhällsinformation
- invandrarföretagarens beroende av revisorn gör honom är utelämnad åt revisorn och därmed sårbar
- skattemyndigheten ofta upplevs som skrämmande
- skattekontrollen ibland upplevs som diskriminerande
- det är viktigt att nå nyanlända med relevant samhällsinformation tidigt
- det behövs individorienterad information av flerspråkiga informatörer.

I nästa kapitel tar vi upp frågan om de problem och svårigheter som möter invandrarföretagarna i kontakten med Skatteverket.

---

³⁰ Petersson S. och Saleh R. (2003) *Småföretagare med utländsk bakgrund*. Länsstyrelsen i Skåne län, Samhällsbyggnadsenheten, 2003:39, ISSN 1402-3393

12 Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

12.1 Inledning

12.1.1 Kraven på Skatteverket

Till skillnad mot andra myndigheter i Sverige kommunicerar Skatteverket med alla medborgare. Det är ärenden som rör folkbokföring, beskattning och brottsutredning. De personer vi ska kommunicera med har mycket skiftande bakgrund i ålder, kunskaper och språk. Målet för vår verksamhet är att eftersträva skatte-, tull- och avgiftsintäkter skall säkerställas på ett rättssäkert och ekonomiskt effektivt sätt, samtidigt som enkelhet skall eftersträvas och brottslighet motarbetas.

I vår verksamhet lämnar vi service och utövar kontroll. En del berörs av kontrollen men än fler tar bara del av vår skriftliga information. Men vi har många personliga kontakter genom skrivna brev eller telefonsamtal. Belastningen på Skatteverket är stor och för att minska belastningen och förbättra servicen har vi utvecklat en särskild servicetelefon och en hemsida från vilka man kan få information, blanketter och broschyrer. Företagarna är den grupp som på olika sätt har relativt sett flest kontakter med oss.

Grunden för den statliga förvaltningspolitiken redovisades i propositionen En förvaltning i medborgarnas tjänst (prop. 1997/98:136). Målen är en statsförvaltning, som med höga krav på rättsäkerhet, effektivitet och demokrati, är tillgänglig och tillmötesgående. Den ska ha medborgarnas förtroende och ge näringslivet goda arbets- och tillväxtförutsättningar. De statliga myndigheterna ska genomföra sina uppdrag med hög servicenivå, öppenhet, kompetenta och motiverade anställda, duktiga chefer och en stor förändringsförmåga.

I handlingsprogrammet En förvaltning i demokratins tjänst anges att statliga myndigheter ska uppfylla höga krav på tillgänglighet och tillmötesgående, kunna deklarerat vilka tjänster som erbjuds och i vilka former detta sker samt ge medborgarna tillfälle till dialog och möjligheter att lämna synpunkter på den verksamhet de berörs av. I det enskilda ärendet skall man så långt möjligt behöva ha kontakt med bara en myndighet. Alla medborgare med särskilda behov ska ha likvärdig tillgång till de tjänster som erbjuds och till offentlig information.

Riksdagen beslutade år 1997 om integrationspolitiken. Beslutet grundade sig på propositionen³¹ Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik. Målet för integrationspolitiken är bl.a. lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett

---

³¹ prop. 1997/98:16

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

etnisk och kulturell bakgrund och en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans.

För genomförandet av integrationspolitiken har regeringen utfärdat en särskild förordning (1986:856) om bl.a. myndigheternas ansvar och serviceskyldighet.

Bedömning

- ✓ Det är regering och riksdag, som beslutar om vår verksamhet genom att anslå medel och ställa krav på verksamhetens kvalitet. Omfattningen på verksamheten får anpassas till kraven från medborgare och statsmakterna. Ställs exempelvis krav på mer omfattande service för t.ex. invandrare måste resurserna för detta hämtas från något annat verksamhetsområde eller skapas genom effektiviseringar.

12.1.2 Vad Skatteverket gjort för att möta kraven

Under åren 2001 och 2002 bedrevs ett särskilt program ”Medborgarmötet” för att undersöka hur Skatteverket lämpligen kan leva upp till främst ovannämnda krav. Inom ramen för programmet har försöksverksamheter och ett flertal olika medborgarundersökningar genomförts som underlag för förslag till strategier för hur skatteförvaltningen ska förbättra sitt sätt att möta medborgare och företag. Programmet har lämnat en slutrapport ”I medborgarnas tjänst – vägarna dit”.³²

Program Medborgarmötet spänner över många områden men frågan om teknikutveckling har en strategisk ställning vilket bl.a. framgår av ingressen till sammanfattningen av rapporten:

”De flesta medborgare och företag vill ha kontakt med skattemyndigheten per telefon. Samtidigt har besöken på RSV:s webbplats nästan fördubblats mellan 2001 och 2002. Attraktiva och enkla e-tjänster kommer framöver att göra att allt fler möten sker via Internet. Det ger oss utrymme att rikta den personliga servicen till dem som bäst behöver den.”

I rapporten presenteras strategier för det personliga mötet, de tekniska mötena, telefonmötena, de skriftliga mötena samt för möten i kontrollverksamheten.

En *erfarenhet* som vunnits i Medborgarmötets arbete är att olika grupper av medborgare och företag har olika krav och behov vad gäller myndigheternas verksamhet. Programmet har identifierat gruppen ”invandrare” som en grupp som har alldeles särskilda behov. Vidare handlar det inte om *en* homogen grupp. Det handlar om olika invandrargrupper som tillsammans har mångfasetterade behov.

---

³² RSV Rapport 2002:20

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

I de medborgarundersökningar som genomförts inom ramen för program Medborgarmötet, har det framkommit att det finns *behov* av

- Anpassade former av våra rutiner/tjänster som underlättar invandrarnas kontakter med oss
- Särskilda kontaktpersoner inom vår verksamhet
- Bättre, enklare, tydligare och anpassad skriftlig information. Med fördel även på de större invandrarspråken
- Mer grundläggande information
- Ett nytänkande från vår sida vad gäller informationskanaler och informationstillfällen
- Förbättrad tillgänglighet för de som inte talar svenska.

Bland de *framgångsfaktorer* som programmet identifierat märks särskilt

- Aktiv omvärldsbevakning och informationsinhämtande från invandrare eller deras företrädare
- Samverkan med andra myndigheter
- Helhetssyn på organisationen och verksamheten
- Kontinuerlig förankring och återkoppling till verksamhetsutveckling och -planering
- Ledningens engagemang och styrning.

Ledningens fortsatta engagemang och styrning har kommit till uttryck i Skatteverkets verksamhetsplaner med målsättningar att förbättra informationen till medborgare med invandrabakgrund och att underlätta för dem att förstå det svenska skattesystemet. Där finns också målet att skaffa kunskap om de krav och förväntningar som medborgare och företag ställer på oss för att sedan systematiskt utnyttja denna kunskap i vår verksamhetsutveckling.

Inom Skatteverkets olika skatteregioner har bedrivits och bedrivs många olika undersökningar och projekt som tar sikte på målsättningarna.

Resultatet från olika undersökningar visar att medborgarnas och företagens krav på kontakterna med skattemyndigheten kan delas in i fyra dimensioner där den viktigaste kommer först:

1. Hur - formen för mötet och vårt förhållningssätt
2. Vad - kompetens och kunskap
3. När - vid vilka tider behöver vi vara nåbara
4. Var - på vilka platser ska vi finnas

”Hur” handlar främst om vilka attityder och vilket bemötande vi visar upp i mötet med den enskilde. Det är centralt för att mötet ska upplevas som meningsfullt. Vikten av ett bra bemötande är det som betonas tydligast i de gjorda undersökningarna.

Skatteverket har under hösten 2003 låtit ett undersökningsföretag undersöka vilka attityder olika grupper av medborgare och företag uppfattar att myndighetens personal har och vilken attityd som är den önskade samt vilken attityd som skapar förtroende för Skatteverket. Med attityd menas i sammanhanget känsla, tanke, handling, eller med andra ord inställning, förhållningssätt eller beteende. Definitionen är bred eftersom det är upplevda attityder som undersöktes. Att medborgare och företagare upplever en viss attityd från en tjänsteman behöver inte innebära att tjänstemannen faktiskt har den attityden, men det uppfattas så. Det är inte heller så att en tjänsteman endast har en attityd – man kan uppfattas på olika sätt i olika möten, i olika situationer och av olika individer. Se redovisning i [bilaga 7](#).

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Samma undersökningsföretag har också nyligen (febr. 2004) gjort en undersökning av personalens egen uppfattning om sina egna attityder. Målsättningen i det arbetet är att undersöka om medborgare och personal har olika uppfattning om attityderna och att därefter på olika sätt bl.a. genom en fastställd ”Medborgarpolicy” försöka påverka personalens attityder i syfte att förbättra kommunikationen och skapa förtroende för Skatteverket och dess personal.

Bedömning

- ✓ De erfarenheter, behov och framgångsfaktorer, som program Medborgarmötet identifierat vad gäller invandrare i allmänhet gäller även för gruppen invandrarföretagare.

Den nu gjorda bedömningen underbyggs och utvecklas vidare i det följande.

12.2 Invandrarföretagarnas problem och den principiella lösningen

12.2.1 Invandrarföretagarnas problem vid mötet med Skatteverket

Som tidigare sagt finns ingen ”Medelinvandrarföretagare” och en beskrivning av en sådan imaginär figur ger därför heller ingen ledning för skattemyndigheterna när de ska utveckla verksamheten för att tillgodose alla invandrarföretagarnas behov.

Läsaren erinras om att de intervjuade när de svarat på frågan om invandrarföretagarnas särskilda problem och svårigheter med skatter och kontakten med skattemyndigheten i första hand haft i åtanke:

- Företagare födda i Asien, Afrika och Östeuropa
- Nystartade invandrarföretag

När det gäller svaret på frågan om invandrarföretagare har särskilda problem med kontakten med skattemyndigheten är svaret ett entydigt JA och det beror på ett antal sinsemellan samverkande faktorer utan inbördes rangordning nämligen:

- Rädsla för Skatteverket
- Tidigare dåliga myndighetserfarenheter
- Bristande kommunikation
- Bristande kunskap
- Bristande ömsesidig förståelse.

Följande lilla anekdot kan få illustrera hur lätt det är att utgå från skatteförvaltningens egen vokabulär och föreställningsram och hur fel det då kan bli.

I skatteförvaltningen använder vi ordet ”skattefel” och det står för både avsiktliga och oavsiktliga fel eftersom vi oftast inte kan avgöra om det finns något bakomliggande uppsåt. Vid den första intervjun jag gjorde frågade jag om ”företagare med utländsk bakgrund har särskilda problem och svårigheter att göra rätt för sig när det gäller skatter och kontakten med skattemyndigheten”.

Den intervjuade utlandsfödda rådgivaren blev mycket upprörd över frågan och tyckte den var oförsämmande. Jag förstod inte omedelbart upprördheten. Först efter det att rådgivaren förklarade

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

hur hon uppfattat frågan³³ och jag förklarat vad jag avsåg samt bett om ursäkt kunde vi gå vidare med själva intervjun. Självfallet använde jag inte vid någon intervju därefter den formuleringen.

Exemplet visar i all sin enkelhet hur lätt det är att komma fel och få en blockering i en kommunikation beroende på att vi lägger olika värderingar i ord. Och att vi kunde fortsätta med intervjun berodde på att det fanns ett ömsesidigt intresse.

Det finns i intervjumaterialet några citat som jag skulle vilja lyfta fram för att öka förståelsen för den i punktform ovan gjorda sammanfattningen.

Att inte kunna kommunicera på sitt språk upplevs frustrerande för invandrarföretagare, vilket vi i inte visar tillräcklig förståelse för:

För dom här människorna är det inte alltid så lätt att förstå att det är fråga om olika myndigheter - de ser alltihopa som en myndighet. I botten kan nog 80 procent förklaras med språket – dom fattar inte varför vissa beslut tagits och varför beslutet ser ut som dom gör och dom kan inte förklara sig gentemot den svenska tjänstemannen över huvud taget.

Det är ungefär som om du själv blir tagen i den grekiska tullen och möter en grekisk tullare som bara kan grekiska och har alla maktbefogenheter och du själv är totalt såld och kan inte kommunicera. Du blir ju så fruktansvärt frustrerad i en sådan situation.

De upplever frustrationen inte en eller två gånger utan ofta. Detta har jag ju som svensk skattetjänsteman - det har jag ju normalt sett ingen som helst förståelse för. Jag har ingen känsla för att den här personen har blivit utsatt för den ena frustrationen efter den andra i tidigare möten med den här myndigheten eller andra myndigheter. Det bagaget ser eller känner inte jag. Det är ju upplagt för missförstånd direkt när det kommer en frustrerad invandrare – han känner sig till viss del dömd redan från början.

Möter man då en svensk som över huvud taget inte kan kommunicera på mitt språk och inte förstår mig. Det är inte lönt att förklara – för det förstår den här svensken ändå inte. Och svensken upplever det på samma sätt – det är inte lönt att förklara för invandraren. Båda går in i ett möte med att det är dömt att misslyckas från början. Det finns lite av dessa ansatser i varje sådant möte.

Vi bygger ju på detta rätt så rejält från svensk skattemyndighets sida. Vi har inte en invandrare på expeditionerna. Vi har inte en hjälp – en vardaglig hjälp i vanliga invandrarspråk – utan då ska det fixas med tolk etc. och förberedas helst tre dagar i förväg och då blir det stelt och uppstylat./Skattetjänsteman

³³ Frågan uppfattades som om företagare med utländsk bakgrund skulle ha särskilda problem och svårigheter med att vara ärliga

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Vi är till för medborgarna men invandrarföretagaren uppfattar oss som ett hot:

Det inte lätt att förstå det svenska skattesystemet och alla de begrepp som finns där. Invandrarföretagarna får inte den hjälp de behöver – icke! Vi har inte anpassat utbudet av service. När det gäller de svenska nystartade företagarna där börjar vi bli rätt så bra. Men inte när det gäller invandrarföretagarna.

De svenska företagarna har den fördelen av att han vet – svensken är knepig – vill han klaga på en myndighet så går han till den myndigheten han vill klaga på och ber om hjälp från den myndigheten att klaga på myndigheten. Detta är ju fullständigt absurt i ett internationellt sammanhang. Svensken förutsätter att myndigheten är till för honom. Det finns väl knappast något annat land i världen där det är så. Den svenske skattetjänstemannen agerar också utifrån utgångspunkten att han är till för medborgarna.

*Medan då den invandrarföretagare som kommer hit – det förstår ju inte han. Han är ju van vid att myndigheten den lurar en, den bedrar en, den skinnar en in på bara benen och här gäller det att hålla inne med informationen så mycket så möjligt så dom tar så lite som möjligt. Vart går man för att få hjälp – svensken går till myndigheten – jag undrar om det finns något annat land där man gör det?
/Skattetjänsteman*

Skatteverket upplevs i särskilt hög grad som ett hot om man fuskat med skatten:

De är mycket rädda för skattefusket de som skattefuskar. De vill slippa fusket men det går ibland inte för dem. De har ingenting och de kan inte betala hela skattebeloppet. De får hjälp av sina revisorer. Men de ändå vilja ha den större delen av sina inkomster. - - - De borde få information om allt detta innan de börjar startar eget. De tycker att man har en affär och så få man in pengar, sen finns skattemyndighet i vägen som också vill ha en del av kakan. De tänker inte eller kanske förstår inte att Skattemyndigheten driver in skattepengarna i samhällets uppdrag för välfärdsändamål.

*---
De tycker att skattemyndigheten bara står i vägen. Man ska ge dem det minst möjliga som går. Jag tycker det är väldigt viktigt att man satsar på att informera dem, de behöver det här att få information om hur samhället fungerar i Sverige.*

*---
Genom integrationspolitiken t.ex. kan de kanske känna en tillhörighetskänsla osv. Det hjälper men kanske inte direkt, det tar tid. Det är ingen lätt fråga. De måste komma in i samhället och förstå samhällseliga sammanhanget och få kunskap om samhället. Jag tillhörde dem som skattefuska minst kan man säga, men ändå hade jag dåligt samvete hela tiden. Jag var rädd också. Om någon polis stod utanför eller trafikpolis kom blev jag rädd också./Myndighetsperson, f.d. invandrarföretagare*

12.2.2 Den principiella lösningen

- Rädsla för Skatteverket

Rädsla – vad den än beror på – är en känsla som leder vidare till flykt eller strid. Det är ingen bra början för kommunikation i syfte att överföra kunskap och skapa förståelse. Ett grundläggande recept för att förbättra kontakterna med invandrarföretagare är därför att försöka eliminera denna känsla.

Dom är livrädda för att råka ut för någonting oavsett om de gjort sig skyldiga till något brottsligt eller inte - - de kommer från feodala samhällen – det är sådana vi talar om./Skattetjänsteman

Journalisten Sören Karlsson har intervjuat några riktigt framgångsrika invandrarföretagare.³⁴ Intervjuerna avslutas med några råd till andra invandrarföretagare. Bland de råd som ges finns också råd om hur invandrarföretagaren bör förhålla sig till myndigheter:

- Se myndigheterna som samarbetspartners, Anastasia Georgiadous
- Se myndigheter som vänner du kan ha nytta av, Aram Afsahis
- Se de svenska myndigheterna som ett stöd, inte som ett hot, Maria Masoomi

Råden bör ses mot bakgrund av att myndigheter i de länder som många av invandrare flyktingar kommer från av dem upplevts som ett hot.

- Tidigare dåliga myndighetserfarenheter

Tidigare dåliga myndighetserfarenheter är inte något vi kan göra något åt för dem som redan upplevt dessa. Invandrarföretagare har i allmänhet levt många år i Sverige innan de startar sitt företag. Det enda vi kan göra i framtiden är att komma före andra myndigheter. Vi kan inte vänta till dess de startar sitt företag. Ska vi lyckas måste vi därför få kontakt med invandrarna så snart de kommit hit.

Egentligen så skulle jag tycka att det vore bra att träffa flyktingar och invandrare på ett tidigt stadium./Skattetjänsteman

- Bristande kommunikation

För att förbättra kommunikationen måste vi ha därtill lämpliga personer. Vi måste ha personer som har språklig och kulturell kompetens att kommunicera med invandrarföretagarna.

Mångfald – dvs. att i Skatteverket anställa personer med utländsk bakgrund är inte tillräckligt. Också andra måste engageras i uppgiften.

Men bristande kommunikation beror också på grundläggande attityder:

³⁴ Sören Karlsson. *Invandrarföretagen förnyar och utvecklar svenskt företagande*

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Det finns folk i det allmännas tjänst som tyvärr mellan skål och vägg säger – ”nu fan kommer det en sån till” – hur kan man då mötas, kommunicera och göra något bra – jag tror man inte kan det. Det är grundläggande attityder som spökar till det./Rådgivare

- Bristande kunskap

Att råda bot på bristande kunskap handlar inte alls om att lära ut redovisning och företagsbeskattning till invandrarföretagare (och invandrare). Det handlar om den mycket svåra uppgiften att försöka förklara hur samhället i stort är uppbyggt och de värderingar som format vårt samhälle – saker som demokrati, mänskliga rättigheter och solidaritet med de svaga och utsatta i samhället. Det är värderingar som sedan genomsyrar alla myndigheter i deras agerande.

Men att förmedla detta kan inte vara den *primära* uppgiften för Skatteverket.

Det behövs någon form av information som många aktörer kan använda sig av om den svenska modellen – skatte- och välfärdssystemet; en broschyr på alla språk på 10 sidor. /Rådgivare

Skatteverkets uppgift handlar primärt om tre saker

- att ge lika service och information till alla medborgare,
- att handlägga ärenden på ett rättssäkert sätt – att alla behandlas lika och efter lagen samt
- att genom skattekontroll i olika former skapa rättstrygghet - att skydda medborgare och företag från andras skadliga brottslighet t.ex. skattefusk.

Allmän information om skatter och vad dom går till tror jag inte – för det har jag hållit på för länge inom skattemyndigheten. Däremot de grundläggande kraven – de måste man få ut! /Skattetjänsteman

Den mer specifika kunskap företagare i allmänhet och invandrarföretagare i synnerhet behöver är kunskapen om vilket övergripande ansvar de har. Det handlar om de krav som skattemyndigheten därför ställer på bl.a. bokföring och skattedeklarationer, hur dessa krav kan tillgodoses (genom att anlita en seriös rådgivare) och vad som kan hända vid en kontroll och vad företagaren då ska göra.

- Bristande ömsesidig förståelse

Och så var det till slut det där med förståelse. Om vi kan lyckas förmedla kunskapen ovan får invandrarföretagaren en större förståelse för oss som myndighetspersoner och rädslan minskar.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Vi ska inte inbilla oss att den i normalfallet försvinner helt – en viss med rädsla och obehag uppblandad respekt upplever vi alla när vi utsätts för kontroll eller kommer i kontakt med personer som har makt över oss.

Men kan vi förstå invandrarföretagaren – kan vi förstå hans frågor och problem så vi kan hjälpa honom? Det beror först och främst på oss själva – inte på språk inte på kultur. För vill vi inte och har vi inte inlevelseförmåga går det inte alls. Men naturligtvis krävs i en sådan situation mycken tid och ansträngning. Mångfald bland personalen kan effektivt minska tidsåtgången om vi har ambitionen att verkligen hjälpa invandrarföretagaren. Mångfald är i detta sammanhang vägen till ett mer effektivt resursutnyttjande.

*Vi försöker ändå förstå men vår kapacitet för inlevelseförmåga räcker inte till – det är därför vi behöver invandrare anställda hos oss. Ska vi få förtroende från dom så måste vi visa det förtroendet genom att vi har deras landsmän anställda.
/Skattetiänsteman*

Tillräcklig förståelse för att kunna hjälpa en annan människa kräver från vår sida kräver inlevelse i en annan människas situation och en stor dos ödmjukhet. Denna rapport inleddes med en dikt av Kierkegaard som gärna kan läsas och begrundas.

*Om jag vill lyckas
med att föra en människa mot ett bestämt mål,
måste jag först finna henne där hon är
och börja just där.*

*Den som inte kan det
lurar sig själv, när hon tror att hon kan hjälpa andra.*

*För att hjälpa någon
måste jag visserligen förstå mer än vad han gör
men först och främst förstå det han förstår.*

*Om jag inte kan det
så hjälper det inte att jag kan och vet mera.*

*Vill jag ändå visa hur mycket jag kan,
så beror det på att jag är fåfäng och högmodig och
egentligen vill bli beundrad av den andre i stället för att hjälpa honom.*

*All äkta hjälpsamhet börjar med ödmjukhet inför den jag vill hjälpa och därmed måste
jag förstå att detta med att hjälpa
inte är att vilja härska,
utan att vilja tjäna.*

*Kan jag inte detta
så kan jag inte heller hjälpa någon.*

/Søren Kierkegaard

12.3 Den principiella lösningen omsatt i praktiken

12.3.1 Inledning

Den i föregående avsnitt redovisade lösningen är av principiell natur och måste naturligtvis omsättas i praktiskt genomförbara handlingar. Skatteverkets resurser är små i förhållande till vår uppgift och förslag till insatser måste vägas mot andra angelägna önskemål.

Det har inte heller setts som en primär uppgift för denna utredning att komma med förslag till vad Skatteverket bör göra. Men några saker kommer ändå att tas upp.

Genomförda intervjuer har i allmänhet avslutats med den löst ställda frågan ”Och vad tycker du skattemyndigheten ska göra”? De intervjuade har då ofta antingen lyft fram och betonat förslag som de tidigare nämnt, eller har de kommit med helt nya förslag. Ibland har de intervjuade – som ett alternativ till förslag – betonat något de tycker är särskilt bra eller dåligt i Skatteverkets verksamhet.

I det följande redovisas några sådana förslag från de intervjuade. Ett och samma förslag kan ha bäring på flera olika saker som berör det vi tidigare varit inne på och vill råda bot på nämligen rädsla för Skatteverket, tidigare dåliga myndighetserfarenheter, bristande kommunikation, bristande kunskap eller bristande ömsesidig förståelse. Läsaren kan säkert själv placera in de olika förslagen i respektive fack. Inget enskilt förslag är lösningen utan det behövs för att lyckas en väl avvägd mix av flera eller alla förslagen.

Här berörs inte heller i vad mån de synpunkter som framförts vid intervjuerna helt eller delvis är genomförda eller planeras. Det är ogörligt att överblicka allt och en beskrivning blir dessutom fort inaktuell.

12.3.2 Ska vi översätta till andra språk?

I ett internationellt perspektiv ligger den svenska skatteförvaltningen långt framme.

Min bedömning är att skattemyndigheten redan idag har ett förhållandevis högt betyg när det gäller att vara en skattemyndighet i världen som kan kommunicera med andra länders människor. Det är inte i alla länder där vissa uppgifter finns på engelska på hemsidan eller där man ger ut vissa foldrar på olika språk. Så på det viset är den svenska skattemyndigheten ett föredöme för många andra länder redan som man är nu, men det innebär ju inte att man inte kan bli bättre./Rådgivare

Vid intervjuerna har inte framkommit några konkreta förslag om webbsidan eller servicetelefonen för den grupp invandrarföretagare som här är aktuella. Vid den av Veritas genomförda intervjuundersökningen av invandrarföretagare på persiska och arabiska (jfr avsnitt 7.3.9) framkom bl.a. följande önskemål:

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Anonym rådgivning, gärna på eget språk föreslås:

– *”Om man misstänker att man har gjort fel vågar man inte ringa och fråga, men om jag förbli anonym kan jag ställa mina frågor.”*

Information på antingen flera språk eller på lätt svenska:

– *”Trots att jag har varit här i 30 år förstår jag bättre om det är på arabiska”.*

När det gäller frågan om broschyrer och blanketter och vad som bör översättas finns flera uppfattningar. Det finns många argument för och emot³⁵.

Vissa förespråkar ”översättning” bara till lätt svenska medan andra menar att broschyrer bör översättas till olika språk.

De säger vi jobbar i Sverige vi ska kunna svenska, vi har kompisar som översätter till oss. Sen tänker jag visst kompisar, de ligger ju i händerna på de här oseriösa rådgivarna. Å andra sidan är jag realist. Vi kan inte trycka upp information på samtliga språk för nyföretagare, men kanske liten kortfattad information på engelska och franska./Skattetjänsteman

Det finns de som menar att det inte är lämpligt och ibland omöjligt att översätta och att invandrarna därför ska lära sig vårt språk. Det finns vissa svenska ord och begrepp som saknar motsvarighet i det andra landets språk. I kurdiska finns inte ordet ”myndig” och det kan vi kanske förklara för en kurd via tolk. Men det är i sanning svårt att förklara regelverket för moms vid handel mellan EU:s medlemsländer, utan att använda andra beskattningstermer, som i sin tur kanske måste förklaras. När invandrare talar med varandra om myndigheter och om olika regler på sitt eget språk blandas det talade språket t.ex. arabiska upp med de svenska ”specialorden”.

Översättningar är inte bara en lämplighetsfråga. Att översätta är kostsamt. Broschyrer på främmande språk måste revideras med hänsyn till ändrade förhållanden i regelverk och organisation. Översättningar till vissa språk gör att man diskriminerar andra språkgrupper. Bör i Sverige erkända minoritetsspråk nämligen samiska, finska, meänkieli (tornedalsfinska), romani chib och jiddisch i översättningshänseende inta en särställning?

För att en broschyr ska bli läst – av en svensk företagare eller en invandrarföretagare – krävs att han har tid och intresse. Behovet av information uppkommer i en konkret situation. Och det man då behöver är en situationsanpassad information. Att ur en eller flera broschyrer vaska fram just den viktiga information en företagare i en viss situation behöver, är ett besvärligt och osäkert arbete med tanke på risken för missförstånd.

³⁵ Integrationsverket har utarbetat en liten skrift ”nä ända fram – guide för informatörer som vill nå alla i Sverige” Den innehåller tips för att nå läsare med begränsade kunskaper i svenska språket.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Det finns ju idag en massa broschyrer på engelska. Men det måste bli så överskådligt som möjligt. Det är ju svårt att läsa ändå. Det måste finnas någon paketslösning för dem. Där man kan läsa allt någorlunda. Och det är det jag tycker fattas. För det är ju ingen som orkar läsa till slutet i alla fall. Inte ens en svensk. Det är ett känt faktum att ingen läser instruktionerna till slutet. /Skattetjänsteman

Jag tror att det finns information. Men problemet är att de inte har tid att läsa dem, det finns t ex broschyrer om hur man gör momsdeklarationen men de läser inte. De lämnar alltihop till mig, de har inte tid och de har inte lust att läsa dem, det är mycket jobb för dem, de tycker det här är revisorsjobb/Redovisningskonsult

– Invandrare är inte en ras för sig. Dom kan språk eget, svenska, ofta engelska och är duktiga på att jobba. Hellre de sätter tjänstemän som oss att göra jobbet att räkna ut skatten och svara på myndigheter. /Redovisningskonsult

Självfallet är det enklare om broschyrer är på ”lätt svenska”. Att innehållet i broschyrer upplevs svårt beror till en del på att Skatteverkets broschyrer i allmänhet utgår från lagtext och författarna har svårt att frigöra sig från den.

Om vi översätter broschyrer kan man naturligtvis fråga sig varför vi inte översätter brev. Naturligtvis för att det är kostsamt och besvärligt och för att vi då inte är riktigt säkra på vilket budskap vi förmedlar.

Många upplever en skräck när den här symbolen – snurran – kommer. De mest extrema fallen läser inte utan ger brevet till oss och när det gäller invandrare förstår man sämre vad där står. Svenskarna kanske läser men i slutändan hamnar det hos oss ändå. Vi märker det i samband med skatteförvaltningens stora utskick – då får vi framför allt från invandrarna – telefonsamtal. Invandrarna läser inte vad som står – de bara ringer – och ibland vi vet inte alltid själva vad som står i brevet. Det problemet får vi ta i när vi får brevet. Man är rädd att ta kontakt med skattemyndigheten generellt sett./Rådgivare

Citatet ovan uttrycker vad många sagt vid intervjuer nämligen att företagare i kontakten med skattemyndigheten tar hjälp och det gäller i synnerhet invandrarföretagare. Man kan då fråga sig varför vi ska översätta?

Kanske är den dag inte långt borta då brev (en förfrågan från Skatteverket) förmedlas elektroniskt (eller i annat fall skannas in) och mottagaren använder en programvara för att översätta brevet till sitt språk, författar ett svar på sitt språk och skickar svaret (översatt till svenska) tillbaka till myndigheten?

Bedömning

- ✓ Det är en klar fördel om man kan informera på invandrarens hemspråk – man kan inte acceptera att språket är en hindrande faktor. Man kan inte översätta allt men man bör underlätta för de nya medborgarna så att väldigt viktig information finns på deras eget språk.
- ✓ Inom företagsbeskattningsområdet är det tre saker som det är särskilt viktigt att informera om nämligen *Starta eget företag*, *Skatte- och avgiftsanmälan* och *F-skatt*. De som står i begrepp att starta företag måste själva ska kunna bilda sig en uppfattning om vad som krävs av dem som företagare och veta vilka uppgifter som ska lämnas och inte redan från början hamna i händerna på oseriösa rådgivare. Inom dessa områden är det därför önskvärt med information på främmande språk.

12.3.3 Vilket budskap vill vi förmedla?

Om och när man översätter måste man göra klart för sig vilket budskap man vill förmedla – och faktiskt förmedlas genom ord och illustrerande bilder.

När invandrare kommer till Sverige får de en av Integrationsverket utgiven bok: *Sverige – en pocketguide* och den innehåller fakta, tips och råd till nya invånare. Den finns förutom på svenska även på lätt svenska, arabiska, engelska, franska, serbiska/bosniska/kroatiska och aktuella versioner finns på Integrationsverkets webbsidor.

Det är mycket som ska rymmas i en sådan skrift och det som står om skatter har därför av naturliga skäl mycket litet utrymme. Invandraren informeras om att ”Självdeklarationen visar hur mycket skatt var och en ska betala” och när det gäller att betala skatt står i boken följande:

Betala skatt

Den lön du och arbetsgivaren kommer överens om kallas **bruttolön**. Från bruttolönen drar arbetsgivaren av en viss andel som betalas in i skatt. De pengar du sedan får kallas **nettolön**.

Att **arbeta svart** betyder att arbetsgivaren inte betalar in skatten, och inte heller betalar in de **sociala avgifter** som bland annat går till din sjukförsäkring och din framtida pension. Svartjobb blir billigare för arbetsgivaren, och om du är utan jobb kan det vara lockande för dig också. Men det är riskabelt att arbeta svart. Du får ingen sjuklön eller sjukpenning om du är sjuk, du får ingen ersättning om du råkar ut för en arbetsskada eller blir arbetslös, och du får ingen pension för den tid du arbetat svart.

Det blir också stora problem om svartjobbet upptäcks. Att arbeta svart och samtidigt ha bidrag från **Försäkringskassan** är brottsligt, liksom att låta bli att deklarerar de pengar man tjänat. Man kan bli tvungen att betala böter och att i efterhand betala in den skatt som arbetsgivaren inte har betalat in. Arbetsgivaren kan också dömas till böter eller fängelse, och bli tvungen att betala en straffavgift.

Sverige – en pocketguide **101**

Bedömning:

- ✓ Texten i boken är framtagen i samarbete med Skatteverket. Vi bör tänka på inte bara vad vi informerar om, utan också vilken uppfattning och vilka känslor en invandrare får om myndigheter och regelverk.

12.4 När vi invandrarföretagare med information?

12.4.1 Nyföretagarträffar – för dem som kan och vill

Skatteförvaltningen kallar alla nyföretagare till informationsträffar på myndigheten. Information om tidpunkt för träffar finns i regel också på skatteregionens hemsida.

De företagare som kommit till nyföretagarträffar är ofta mycket nöjda. Träffarna är också PR för Skatteverket. Men frågan är i vilken utsträckning invandrarföretagarna kommer? Uppfattningen i denna fråga var tämligen entydig bland de intervjuade. Här är några röster.

Många som varit på skattemyndighetens nyföretagarträffar tycker att dom är jätteuppskattade. Men bara av dom som har varit där! Man kommer inte för man är rädd att skattemyndigheten ska förmynda mig.

Frivilligt utsätter man sig väl inte att gå till skattemyndighetens nyföretagareträffar och känna att man är dum i huvudet./Rådgivare

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Nyföretagarträffar – jag tror aldrig det förekommit att invandrare varit på en sådan även om de får samma inbjudningar. Och jag har jobbat med detta i 10 år - det har varit ett par tre stycken kanske – sen kan man inte alltid se på folk om de är invandrare. /Skattetjänsteman

Det är inte lönt för dom att gå dit. Går de dit går de rätt snabbt därifrån. - - - Även för den som är infödd svensk är en del av den informationen oerhört tung och svår att ta till sig. När du dessutom har språkbarriären – det är orimligt. Även om dom sitter där kan dom inte ta det till sig. Hur man än försöker göra den enkel och begriplig.

Du måste ha samtalet där dom kan bolla sina funderingar och frågor och det dom är intresserade att diskutera t.ex. affärshändelsen att köpa en begagnad kassaapparat från någon annan än en affärsidkare. Ska man fixa det måste det vara på deras hemspråk och så måste man stå till förfogade att svara på deras frågor och på deras språk. / Skattetjänsteman

Och har jag märkt, när jag är utanför huset då träffar jag invandrare, men när jag håller nyföretagarträffar i skattehuset då träffar jag inga invandrare alls. - - - Och de flesta jag pratat med tycker att det är bättre att jag kommer till dem, då känner de att det är på hemmaplan. Det är lättare att nå dem på andra ställen än på skattemyndigheten, eftersom detta symboliserar någonting för dem. / Skattetjänsteman

Ja, ja, och när de kommer till oss då märker de att det varit bra att de tog kontakt med oss. Men när det gäller att nå nyföretagare som är invandrare då måste vi gå ut och säga att ”nu kommer vi”. De kommer inte spontant till myndigheten. Och det är dom som inte kommer till våra nyföretagarträffar som vi egentligen vill nå, de som kommer hit, de kan redan. /Skattetjänsteman

Skatteverkets kontakter med invandrarföretagarna fungerar i praktiken så att olika mellanhänder sköter kontakten. En rådgivare tog upp denna fråga från en mer principiell utgångspunkt.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

I ett land där relation mellan stat, myndighet och individ baserar på rättigheter, man måste förstå myndigheten och den måste tala om för mig vad är det som hänt, vad är det som är fel, det ska inte vara några mellanhänder.

Medan t ex i Libanon då är det lika bra att anlita någon som kan lösa saker och ting på ett "annat sätt", i en demokrati då allt ska var tydlig, klart och enkelt, alltså att kunna träffa vem som helst. Om mellanhänder i en sådan ordning får avgörande roller istället för en direkt relation mellan individ och myndighet då är det nåt fel.

Skattemyndigheten kanske skulle ändra roll och strategi, vi lever ju i ett land där 20 procent av befolkningen har rötterna någon annanstans och då måste systemet inse vi måste fånga de här människorna./ Rådgivare

12.4.2 Att informera invandrarföretagare ställer särskilda krav

Skatteinformatörerna håller oftast i nyföretagarträffarna och de är som framgått ovan uppskattade av dem som kommer dit. Skatteinformatörerna åtar sig ibland också uppdrag att informera invandrarföretagare. Den pedagogiska förmågan att göra detta varierar dock om man får tro en av de intervjuade som har god inblick.

Vi har ju kört en hel del utbildning för nyföretagare och också anlitat en del av skattemyndighetens informatörer. Dom är helt suveräna. Man är mycket, mycket, duktiga just här i (det här länet). Vi anlitar skattemyndigheten också i andra län där vi kör starta eget utbildningar och där det varit stående på utvärderingarna att det hade varit trevligt om skattemyndigheten hade skickat folk med lite pedagogisk grund. - - -

Men om man tittar mer generellt – vill man upplevas som ett serviceorgan – och vill man få folk att förstå just varför systemet fungerar som det gör, bör man nog börja med att utbilda sin egen personal internt både i service och pedagogisk förmåga till att kunna lära ut och påverka invandrare och företagare. Dom brister väldigt mycket i pedagogisk förmåga./ Rådgivare

Det ställs stora krav på skattetjänstemannen som ska kommunicera ett budskap med invandrare som inte behärskar vårt språk.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Följande verkliga exempel visar hur svårt det kan vara och vad som krävs, för att till invandrare verkligen nå ut med budskapet om vilket ansvar man har som företagare:

Bakgrunden var att man med information till sökande med F-skatt ville förhindra att de av andra oseriösa personer utnyttjades som bulvaner. Det sätt man ville göra detta på var bl.a. att till personerna i fråga förmedla vilket ansvar de har som företagare. Då fråga var om F-skatteansökningar i livsmedelsdetaljhandel var det nästan uteslutande fråga om invandrare.

Skattemyndighetens informatörer satte ihop ett särskilt informationsblad som gällde bokföringsskyldigheten, deklarationsskyldigheten och hur momssystemet fungerar vid handel mellan Sverige och utlandet. Informationen som sattes ihop presenterades för en grupp bestående av 4-6 stycken invandrare på OH-bilder. De som ville ha tolkhjälp fick det. Släkt och vänner accepterades inte som tolk – man var angelägen om kvalitet på informationsöverföringen.

När informatörerna visade bilderna på svenska, som alla också fick i pappersform, kunde det vara upp till tre tolkar samtidigt i rummet. Informationen tog lite mer än en timme. Därefter satte man sig ned med de sökande var för sig, en skattetjänsteman och en företagare i förekommande fall med tolken. Man förde resonemang om det man nyss försökt informera om för att kontrollera om man förstått just den information som nyss lämnats. Man hade olika kontrollfrågor. De visade att man inte hade kunnat ta till sig och förstå informationen i den form den lämnades. Efter ett antal omgångar med grupper av företagare slutade man därför med denna allmänna information.

Skattemyndighetens erfarenhet var att man var tvungen att ha ett enskilt samtal vid ett personligt besök. En annan slutsats var att man måste anpassa informationen direkt till den företagarens egna erfarenheter och kunskaper.

Problemet var att personerna helt enkelt inte orkade ta emot informationen på svenska – efter en kvart tog uppmärksamheten slut – det blev för ”kämpigt” även om man hade hjälp av tolk. När man sedan kom in på reglerna om momshandel över nationsgränserna – något som är svårt att förklara för en svensk företagare också, måste det anses näst intill orimligt för en invandrare att ta till sig den informationen på ett annat språk. Dessutom upplevdes närvaron av en tolk som en konstig extraomgång som gjorde sitt till att det var svårt att upprätthålla koncentrationen.

Den slutsats man kom fram till var att man skulle behöva informatörer som tog det på deras språk – då kanske man skulle kunna ha dem i grupp. Man menade vidare att man i storstadsområdena har så många invandrare från vissa språkgrupper att det vore rimligt att vi hade några av dessa anställda som kunde tala deras språk.

Även om den språkliga frågan är viktig finns det kritiska röster om att vi inom förvaltningen på sina håll dåligt tar till vara den kulturella kompetensen hos den personal vi faktiskt har.

Jag tror att för att underlätta för utlänningar som skall bedriva sina företag i Sverige så måste vi bli mer mångkulturella på myndigheterna. Det är en förutsättning för att förstå, fatta, kunna jobba, tala samma språk. Nu menar jag inte språk som svenska eller så utan kulturen. Så att man förstår kulturen.

Jag tycker skatteförvaltningen är usel på att ta vara på alla de invandrare som jobbar här. Det är viktigt så att det inte blir en massa missförstånd, och det skulle göra oss alla mer utåtriktade och flexibla i vår syn. - - - Jag tycker inte att vi är en mångkulturell förvaltning. När vi anställer personer med utländsk bakgrund så ska de bli så förvaltningssvenska som möjligt. Det kan vara svårt nog för en svensk som jag att passa in, men de skall bara in och strömlinjeformas och bli som alla andra för att komma längre i karriären. Det tycker jag är lite synd, för de skulle kunna lära oss andra mycket. - - - För flyttade jag från Sverige till ett annat land, så skulle jag ju kunna förklara för den utländska förvaltningen hur en svensk funkar./Skattetjänsteman

Bedömning

- ✓ Till nyföretagarträffar kommer bara de som kan svenska språket, vill göra rätt för sig och vågar komma till myndigheten. Det utesluter den stora grupp invandrarföretagare vi här talar om.
- ✓ Att kommunicera med invandrarföretagare ställer särskilda krav på kompetens, som inte alla skatteinformatörer har.
- ✓ Bland vår egen personal med utländsk bakgrund finns kompetens som vi inte tillvaratar fullt ut.

12.5 Hur ska vi ta hand om nystartade invandrarföretagare?

12.5.1 En personlig kontakt

Företagens önskemål om en egen kontaktperson har dokumenterats i flera undersökningar – så också i undersökningen bland persisk- och arabisktalande invandrarföretagare i Stockholm.

Inför en speciell kontaktperson så företagarna inte behöver prata med en ny person varje gång. /Invandrarföretagare

- - - hamnar man hos rätt person får man bra handledning. Men det handlar ofta om ett fåtal eldsjälar – en del nöjer sig med att sticka fram en broschyr – här har du en broschyr att läsa! I linjen upplever jag inte det som att det finns några avgörande konflikter men man bäddar för det om man inte i linjeverksamheten upprättar någon sorts kontakt – ett ansikte – en personlig bankman./Rådgivare

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Att ägna nya företagare uppmärksamhet är angeläget också av det skälet att rådgivarna anser att man inte behöver påräkna skattekontroll under de första tre åren och att det därför är den tid man har på sig för att ordna upp redovisningen.

De första tre åren kommer man inte åt en företagare - - - jag menar tre år har man på sig ställa saker och ting i ordning, det är en uppfattning man får när man jobbat ett tag med det här. /Rådgivare

Bedömning

- ✓ Det är viktigt i kommunikationen med invandrarföretagaren att Skatteverket får ett ansikte – en person som han kan återkomma till.
- ✓ Nyregistrerade företag är en riskgrupp.

12.5.2 Nyföretagargrupper

I flera skatteregioner har startats särskilda nyföretagargrupper, varav flera med relativt kort erfarenhet. Målsättningen med en nyföretagargrupp är att den nya företagaren om möjligt ska ha samma tjänsteman som handlägger hans skatteärenden som t.ex. SoA-anmälan, frågor från företagaren, deklARATIONER och besök av och hos företagaren. I vissa fall deltar tjänstemannen även vid revision av företaget. Positiva erfarenheter från arbetet med nyföretagargrupp finns dokumenterat³⁶. I bilaga 6 lämnas en kort redogörelse.

Intervjuer har gjorts med tjänstemän med både längre och kortare erfarenhet av att arbeta i nyföretagargrupp.

Genom att vi håller ihop SoA och taxering kan vi lättare granska dem med underskott i näringsverksamhet och det ger mycket – man drar privata kostnader och drar av moms. Det är stora pengar det handlar om. /Skattetjänsteman

En tjänsteman med mångårig erfarenhet av att jobba i nyföretagargrupp och som också prövat att gå tillbaka till det gamla arbets sättet sa så här:

³⁶ Slutrapport för projektet nya företag. Anders Yngström, Skattemyndigheten i Göteborg

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Här finns sedan flera år en särskild nyföretagargrupp. Allt material delas upp på handläggarna efter slutsiffror. Den ordningen uppfattas som mycket positiv. Man identifierar mycket snabbare de som det är problem med och kan ägna tiden åt dem. När man återgår till det gamla märker man hur mycket tyngre det är. Den här modellen vinner man på – jag är väldigt positiv.

När vi handlagt deras SOA skickar vi ut ett brev till dom och i det inbjuder vi till informationsbesök och de kan kontakta oss. Och det är det en del som gör. Sen är vår grupp kopplad till expeditionen och det gör det lätt att få naturlig direkt kontakt med företagaren när han kommer in och ibland bestämmer vi om ett möte direkt. Det är väldigt uppskattat av företagarna – dom blir väldigt positiva – det är roligt också. Det är en djungel för företagarna med alla regler i början om man inte drivit ett företag innan. Det är väldigt krångligt för företagarna.

Skillnaden här - - - mot många andra ställen är att det är vi själva – i nyföretagargruppen – som håller i informationen. På andra ställen är det skatteinformatörerna som håller i informationen. Vi vill väldigt gärna behålla den här ordningen eftersom det är ett bra tillfälle att lära känna varandra och de kan etablera en personlig kontakt med dem som ska jobba med deras deklarationer m.m. längre fram. /Skattetjänsteman

En intervjuad menade att nyföretagargrupper var effektivare när det gällde att upptäcka olika typer av fuskupplägg.

Vi ser mer och mer olika typer av upplägg när vi har företagen med i nyföretagargruppen.

Man kör den nystartade verksamheten vitt ett år – med bra nettointäkt och bruttovinst bl. a till följd av låga arbetskraftskostnader. Allt ser fint ut. Under samma tid har han två kollegor i företaget som i huvudsak lever på bidrag A-kassa eller socialbidrag – det är alltså sammanlagt tre personer inblandade.

Den nystartade verksamheten drivs som enskild firma och de två andra hjälper till i företaget mot låg svart ersättning. Men det sista ser inte vi – det är inte officiellt. Året efteråt byter man ägare på den här restaurangen – under tiden den förste ägaren inte äger restaurangen får han A-kassa - han har tjänat så bra så han får en hög ersättningsnivå men andra året får han bara socialbidrag – samtidigt som han bägge åren fyller ut den inkomsten med svarta inkomster genom att hjälpa till i restaurangföretaget.

När person nummer två ägt företaget under ett år är det sedan dags för näste att bli företagare. Man låter verksamheten cirkulera mellan tre personer. Vi ser det här mönstret – egenföretagare sedan bidragstagare – givetvis i det sistnämnda fallet kombinerat med svarta inkomster. /Skattetjänsteman

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Frågan är om man ska ha särskilda nyföretagargrupper för just invandrarföretagare. Risken finns både att invandrarföretagarna kan komma att känna sig utpekade eller mer kontrollerade. Men risken finns också att man kan komma att ställa olika krav på företag beroende på ursprung.

Dom nystartade företagen – om de samlas till en särskild grupp är det bra – för det gäller samma problem för många av dem – även svenska nyföretagare. Om det i en sådan grupp ingår ett antal tjänstemän med invandrarbakgrund hade det besparat oss en massa tid och problem i organisationen. /Skattetjänsteman

Bedömning

- ✓ Rätt genomförda är nyföretagargrupper effektiva och stimulerande för personalen
- ✓ Det är en fördel om personalen i nyföretagargrupper har en blandad kompetens

12.5.3 Särskilt om kontrollen av skatte- och avgiftsanmälningar

Arbetet med att handlägga skatte- och avgiftsanmälningar (SoA) är ett mängdarbete. Vilka som ska få F-skattsedel är en ständigt återkommande fråga. Frågan om utländska företagare – alltså bl.a. F-skattetilldelningen till dessa behandlas i kapitel 13.

Vid intervjuerna tog skattetjänstemännen särskilt ofta upp två saker:

- Reglerna kring och kontrollen av SoA (F-skattetilldelningen) är svåra att tillämpa. Man ansåg å ena sidan att självständighetskravet i en del fall inte var tidsenligt samtidigt som detta krav i andra fall lätt kringgås i ett led för systematiskt skatteundandragande.
- Helårsredovisning till moms skapar kontrollproblem

Ingen vore gladare än vi om man ändrade lagstiftningen om F-skatt. Den är inte marknadsanpassad och till hur samhället ser ut./Skattetjänsteman

Det skulle vara månadsredovisning för alla till moms. Eller tvåmånadersredovisning. Genom helårsredovisning för moms ges för stora möjligheter för fusk./Skattetjänsteman

Vid Skatteverket i Stockholm har under 2003 som ett led i en gemensam insats i riksplanen genomförts kontroll av nyregistrerade nya företagare. Insatsen har avrapporterats i en slutrapport³⁷. Av rapporten framgår att man vid insatsen har gjort 3 600 utredningar, 99 företagsbesök och 18 skatterevisioner. Man konstaterar att ”det är svårt och i vissa fall omöjligt, trots att erfa-

³⁷ Lundgren K. Kontroll av nya företagare. Slutrapport 2004-01-26, dnr 101-11386-04/121

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

ren personal går igenom samtliga inkomna SoA, att vid inregistreringsskedet upptäcka företag där det finns risk för ekonomisk brottslighet. Även om man skulle hysa viss misstanke så saknas lagliga möjligheter att avslå ansöka/anmälan om F-skatt, moms och arbetsgivarregistrering.”

I rapporten påpekas också att de som redovisar moms i inkomstdeklarationen utgör ett stort kontrollproblem och att det i värsta fall kan ta två år och tio månader innan bolaget ska lämna inkomstdeklaration där momsredovisningen finns. Av rapporten framgår vidare att en förutsättning för att kunna bedriva en organiserad hantering av ”svart arbetskraft” är tillgång till företag som innehar F-skattsedel och att detta skapar en oseriös marknad för företag med F-skattsedel. Det enda tillfälle när kontakt med skattemyndigheten inte kan undvikas är i samband vid ansökan om F-skatt. Besök hos företag där det finns misstanke om skatteundandragande har varit svåra att genomföra dels på grund av att dessa företag är svåra att få kontakt med dels på grund av att personalen upplever situationen som olustig.

Bedömning

- ✓ Regelverket kring tilldelning av F-skatt är i delar inte tidsenligt och innehåller – liksom helårsredovisning till moms – kontrollproblem och möjligheter till fusk

12.6 Om invandrarföretagare och fusk

12.6.1 Skattefusk sällan frågan om missförstånd om regelverket

Vare sig rådgivare eller skattetjänstemän har gjort gällande att det beror på missförstånd om gällande regler när en invandrarföretagare utelämnat inkomster i sin bokföring eller inte som lön redovisat vad som utbetalts till andra för utfört arbete i näringsverksamheten.

En skattetjänsteman som arbetat mycket med kontroll i restaurangbranschen uttalade sig så här i frågan:

Vad vi angriper i regel i utredningar i kontantbranscher är ju intäktsredovisningen. Där föreligger inga missförstånd så där på termen, vilka är mina inkomster, där råder ingen begreppsförvirring över det. Det är ju ofta den typen av fel det handlar om i de här företagen – alltså odeklarerade inkomster. Det finns ju alltså inget som är svåra skatteregler i dessa sammanhang. Dom har bara ett enda problem och det är med intäktsredovisningen. Och den är inte svår!

Men det blir svårt när det gäller kraven på underlaget dvs. kvitton och handlingar som utvisar affärshändelserna blir det ofta delade meningar. De säger ofta att de inte förstår vitsen med att spara t.ex. körrapporter. De sparar inte kassarullarna i restaurangen – de säger att ingen har ju sagt till dem. Och det är ju fullt möjligt eftersom de har bokförare som ofta inte vet bättre eller i vart fall inte talar om det för dom?

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

En bra bokföringskonsult eller revisor ser naturligtvis till att upplysa sin klient vad som gäller i redovisningshänseende gentemot bl.a. skattemyndigheten. Och han ser till att klienten etablerar rutiner och att dessa följs så att intäktsredovisningen blir korrekt och räkenskapsmaterial bevaras.

Det finns nog ingen begreppsförvirring när det gäller löner heller. Vi kan ju säga att det finns ett problem med en annan dimension, och det är släkten. I restaurangbranschen är släkten involverad på ett helt annat sätt än i många andra företag. Asiatiska restauranger, i dem var det ju legio – det fanns inga anställda. Hela systemet bygger på släkten, dvs. de har inga anställda. Men om de haft någon som jobbat mot betalning hade de nog vetat att det var lön och att man ska dra skatt – jag tror inte det finns någon begreppsförvirring där heller.

Mycket av det undanbehållna gå att betala svarta löner och svarta leverantörer, så det ena systemet föder det andra. De andra handläggarna i restaurangprojektet är inte av uppfattningen att diskussionerna med de skattskyldiga förs utifrån någon begreppsförvirring om vad som ska redovisas som inkomst och som lön. Däremot kunde de bli det när vi kom till kraven på verifikationer. Vad som blev problem var den efterföljande diskussion när vi försökte påvisa brister i redovisningen och pekade på kontantunderskott, låg bruttovinst och gjorde kontantberäkningar som inte gav tillräckligt att leva på..

Om man till att börja med fick kontroll på de svarta lönerna skulle företagare vara tvungna att redovisa en större del av inkomsterna med åtföljande moms. Redovisades lönerna skulle belastningen på bidragssystemet minska i den mån svarta löner uppbärs av bidragstagare. Skatteförvaltningen saknar emellertid – till skillnad mot skatteförvaltningen i många andra länder – egna möjligheter att göra identitetskontroll på arbetsplatser.

12.6.2 Attityder till invandrarföretagens fusk

Vid intervjuer kom de intervjuade ofta in på frågan om skattefusket bland invandrarföretagare, orsakerna till fusket och hur de såg på invandrarföretagarnas fusk. Fusket är inte centralt när tjänstemännen tar upp invandrarföretagarnas problem till diskussion. Alla är naturligtvis medvetna om att fusk finns – bland svenskfödda som bland invandrare.

Inte vid någon intervju har jag uppfattat att en intervjuad uttalat sig moraliskt fördömande utan ibland en viss förståelse för invandrarföretagarnas fusk i pressade lägen. Att minska sin skatt för att familjen ska få mat på bordet anses knappast av någon som särskilt klandervärt.

Då kan jag konstatera att har man köpt en affärsverksamhet på felaktiga premisser så personligen, om jag hade gjort det och hade en familj att försörja, så hade jag kört en del svart. Jag skulle föredra min familj före skatter, det tror jag att de flesta ska göra./Skattetjänsteman

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Däremot har funnits kritiska röster mot att samhället inte med kontroll motverkar fusk, särskilt när det gäller bidrag i olika former. Bidrag uppfattas som något man får från samhället. Att på felaktiga grunder tillskansa sig bidrag uppfattas som mer klandervärt än att minska sin skatt. Det har också bland många funnits en oro över vart vårt samhälle och solidariteten med vårt välfärdssystem är på väg.

Dilemmat för överlevnadsföretaget – eller det sociala företaget – det ger ett ansikte. Det ger en aktning och en hållning – man kör bara man kan betala sin hyra och el och lite till. Det är en liten grupp men den syns väldigt mycket – i cashekonomin – det är inte representativt, men det är det vi ser. Och sen finns det lokala politiker som säger – det är så trevligt och med handel på torget med bord, vi borde ha mer av dessa småbutiker. Och de har ingen aning om att flera verksamheter - i vissa kluster inte bär sig – och kollar vi på skattekontot, om de ens har något, finns där inget. Och vi ser när dom säljs – då krävs någon form av bakgrundsdokumentation – då ser man – om det finns någon bokföring - att omsättningen är så låg att vinsten inte ens räcker till papperet de är skrivna på./Rådgivare

En sak – en oerhört slapp svensk statsapparat som har låtit det här ske. Jag fördömer inte dom här människorna – jag gör inte det. Ska jag fördöma något då är det den svenska statsapparaten. Nu har det gått så långt att det är svårt att göra något. När inget görs – man deklarerar vad man vill – ja där är vi. Det går heller inte att kontrollera med de traditionella revisionsinstrumenten. Det är väl – kort och kort – invandrare eller svenskar - dom här bokförarna som ställer upp med råd – dom är ju svenskar. Och advokater. Rådgivarnas roll är ibland avancerad. /Skattetjänsteman

12.6.3 Fusk bland invandrarföretagare

När det kommer till kombinationen skattefusk och bidragsfusk är upprördheten väsentligt större³⁸. Det gäller fall som att man driver näringsverksamhet helt svart samtidigt som man uppbär bidrag. Intervjuade har berättat om ganska avancerade och ibland systematiska upplägg, som involverar felaktig folkbokföring³⁹ och skilsmässor för skens skull för att tillskansa sig bidrag i olika former.

³⁸ Om attityder till svart arbete, jfr Riksrevisionsverkets rapport, RRV 1998:36, Svart arbete 4. Förslag.

³⁹ När det gäller fusk som handlar om upphörd bosättning, flera identiteter, skenanknytningar, illegala vistelser och svartjobb finns en rapport från Migrationsverket, Slutrapport Projekt Argus, PM 2000-12-31.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Invandraren som var från (nationen) hade ett företag här i Sverige. Han var gift och paret hade två barn. Men han skiljde sig – på papperet – en upplösning av det i Sverige registrerade giftermålet hade för dem ingen betydelse. – De var fortfarande gifta i (nationen). Han folkbokförde sig i sin företagslokal – som var ett bageri och det stod en säng där. Han hade inte ens F-skattsedel eftersom det var hon som stod för företaget. Hon anställde honom med lönebidrag för han hade varit arbetslös i många år. Själv arbetade hon inte i bageriet utan hade sjukpenning som hon uppburit under ett helt år. Eftersom de skilde sig fick hon underhållsbidrag för två barn och han betalade inget – han var redan restförd så han hade inget att förlora på det. Hon fick fullt bostadsbidrag, han fick lönebidrag plus att han hade hela verksamheten svart och i sin tur hade svart arbetskraft anställd.

Vi kom på detta genom samverkan med försäkringskassan. Personal från försäkringskassa åkte helt enkelt hem till kvinnans bostad och då öppnade mannen – han som inte alls skulle bo där längre. Hustrun var inte hemma – hon var sedan flera månader i (nationen). I detta fall stoppade man utbetalning av lönebidrag, underhållsbidrag och sjukpenning och paret blev återbetalningsskyldiga.

Både skattemyndigheten och försäkringskassan gjorde åtalsanmälan. Försäkringskassan fick besked efter två veckor från åklagaren att man lagt ner ärendet eftersom personerna hade så dåliga kunskaper i svenska språket att man inte kunde begära att de skulle kunna sätta sig in i dom här bestämmelserna. När det gällde bokföringsbrott kom det i förra veckan från tingsrätten en fällande dom med påföljden samhällstjänst.

Den här typen av upplägg är inte engångsföreteelser – det är nog ganska vanligt – vi har flera fall som vi tittar på. Det är i det här fallet en ganska liten stad, så vi känner folk väl, men det krävs i alla fall en ganska stor utredning för att myndigheterna ska kunna ingripa. Men hur man utreder sådana här fall i större städer som Stockholm, Göteborg eller Malmö vet jag inte. Enligt min uppfattning är de personer som gör sådana här ”upplägg” inte okunniga utan vet exakt vad som gäller. Det är ett väl planerat och genomfört agerande. Personerna som gör så här har en annan syn på skatte- och bidragssystemet – man försöker få ut så mycket pengar man kan från systemet. Och det är intressant att se. /Skattetjänsteman

I avsnitt 12.5.2 har beskrivits en form av ägarrotation. Näringsstället finns kvar men byter ofta ägare. Samma personer men i andra roller arbetar kvar på samma arbetsplats. Försörjningsstöd, A-kassa och olika former av anställningsstöd finansierar arbetskraftskostnaden. Denna typ av systematisk ägarrotation uppges vara är inte ovanlig i t.ex. restaurangbranschen.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

En rådgivare – själv invandrare – tycker att kontrollen av svart arbetskraft som uppbär försörjningsstöd (socialbidrag) är obefintlig och att det sänder fel signaler till bidragstagare.

Vill man ha ordning i samhället kan man kolla mera. Vi som invandrare är alltid förvånade, alla vet att det fuskas. I andra länder har man piskan i handen och kollar väldigt noga allt, både bidrag och skatter väldigt noga. Invandrare vet själva att en del invandrare är väldigt duktiga på att hämta bidrag. Det finns alltid folk som jobbar svart och några har till och med verksamhet i sitt hemland.

Ingen myndighet frågar – ingen som kontrollerar. Inte ens när upprörda grannar skickar ett anonymt brev till myndigheten händer något. - - - På A-kassan och försäkringskassan säger dom att vi inte har tid att kolla ens när vi får konkreta upplysningar om fusk. Det ger hemska signaler till omgivningen. Det hänger bara på moralen på var och en om man är fuskare eller inte. Kollar man mera tänker man mer efter.

Man kan spara pengar på att förbättra kontrollen – man borde avsätta en del av handläggarstyrkan till att kolla svart arbetskraft som uppbär socialbidrag. Det finns verksamheter som man säljer vidare hela tiden. Varför gör man det? Jo, skattemyndigheten hinner inte kontrollera om man bara deklarerat för verksamheten en eller två gånger. Den första ägaren försvinner. Man borde vara mer noga med kontroll. Varje gång man slår till hittar man något. Man ska kolla noga, inte bara invandrare!

När det står i tidningen att försäkringskassan eller sociala myndigheter inte kan kolla efter tips i anonyma brev – det stod i Metro – en handläggare citeras – vi har inte möjlighet att gå och kolla. De som fuskar förstår att det är fritt fram att fortsätta. Och de som inte fuskat hittills tänker – kan man göra det? Och så ser man hur grannen, som min kollega berättat, att en familj uppbär socialbidrag och gubben åker tre gånger i månaden ner till Bosnien för att sköta om sina fem företag där. Folk har skickat brev till myndigheter – kolla honom – men inget händer! Bosnier är jättetacksamma att fått komma hit och så går en och skrattar åt dom som går och jobbar för fattiga 15 tusen i månaden, dumskallar – det är lika mycket som jag får i socialbidrag. Det är ju snällt mot honom att inte kontrollera – ett bra samhälle att leva i. / Rådgivare

Man tycker på många håll inom Skatteförvaltningen att man får en större respons från Försäkringskassan. Skatteförvaltningens samarbete med kommunernas socialförvaltningar är inte lika etablerat. På ömse håll finns mellan tjänstemännen en osäkerhet om vad som gäller i sekreteshänseende eftersom det normalt råder absolut sekretess.

Det måste till ändrade sekretessregler som gör att vi kan prata med andra myndigheter om misstänkta fall av fusk med skatter och bidrag. Annars får vi inte till stånd något tillräckligt effektivt samarbete./Skattetjänsteman

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Myndigheterna måste samarbeta! Det är inte bara skattefusk – det är lika mycket bidragsfusk. Vi försöker samarbeta med försäkringskassan. Det är mycket fusk med lönebidrag – som man lär sig väldigt fort att missbruka. Men det inte invandrare i första hand som det handlar om utan ofta personer med utländsk bakgrund men också svenskar. /Skattetjänsteman

En vanlig fråga man möts av är om invandrarföretagare skattefuskar mer än andra företagare. Frågan är näst intill omöjlig att besvara därför att det finns få djupa undersökningar.

I Danmark har under många år bedrivits en djup forskning kring invandrarnas integration och den informella ekonomin bland invandrare utförd vid Rockwoolfondens Forskningsenhet och av fristående universitetsforskare.

Nedanstående citat är hämtat från sammanfattningen (s. 8) i delrapport 2 ”Det duale arbejdsmarked i et velfærdsstatligt perspektiv – et studie af dilemmaet mellem uformel økonomisk praksis og indvanderes socio-økonomiske integration” som Shahamak Rezaei vid Roskilde Univeritetscenter publicerat i december 2003.

Samlet set tegner analyserne i kaptiel 8 et billede af, at hvad angår den enkeltes indtjening er omfanget af sort arbejde lige stort hos indvandrere og infødte danskere. Forskellen er, at indvandrere har flere uformelle arbejdstimer men til gengæld en laver uformel timeløn end infødte danskere. Såvel ejere som ansatte handler ud fra egennyttmaksimerende motiver idet de kun i begrænset omfang mener at kunne ingå på lige fod med infødte danskere i en større samfundsmæssig kollektivitet.

I Sverige finns ingen motsvarande studie.

Ett inte helt osannolikt antagande kan vara att svenska företagare är mer medvetna om vad som krävs och försöker tillgodose de kraven och fuskar i stället på ett mer sofistikerat sätt – t.ex. har ett särskilt dataprogram för att reducera de korrekt i kassaapparaten inrapporterade intäkterna. Eller att han gick till en bättre bokförare som inte accepterade dåliga underlag. Men man kan kanske säga att fuskets av invandrarföretagarna är ”mer illa skött”. Det är sämre, det är mer uppenbart men det är lika mycket oavsett etnisk bakgrund./Skattetjänsteman

Bedömning

- ✓ När oredovisade inkomster eller löner inte bokförts och därmed inte kommit att beskattas på rätt sätt är det inte fråga om något missförstånd om gällande regler.
- ✓ Det finns enligt min mening inte anledning att tro annat, än att skattefusket bland invandrare och svenskfödda räknat per person i respektive grupp har ungefär samma omfattning mätt i kronor trots att invandrare troligtvis svartarbetar fler timmar. Bidragssystemet bidrar till att priset på svartarbetet kan hållas lägre än annars.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

- ✓ Invandrare, som driver företag, är i större utsträckning än svenska företagare etablerade i branscher som kännetecknas av stark konkurrens som t.ex. restaurang, taxi och livsmedelsdetaljhandeln. På den grunden kan man möjligen anta att det genomsnittliga skattefusket bland invandrarföretagare är större än bland svenska företagare. Men en sådan jämförelse är knappast rättvis. Vid intervjuer med skattetjänstemän är uppfattningen att givet bransch är fusket bland invandrarföretagare och svenska företagare av samma omfattning.
- ✓ Regelverket i sekretesslagen upplevs som oklar och orsakar osäkerhet i tillämpningen och personalen vill inte begå tjänstefel. Skattetjänstemän ska inte utreda bidragsfusk och andra myndigheter än Skatteverket ska inte utreda skattefusk. Men när misstanke om fusk i det ena eller andra avseendet uppkommer bör en myndighet, med uttryckligt stöd i sekretesslagen, ha möjlighet att lämna över ärendet till den andra myndigheten tillsammans med relevanta upplysningar. Detta bör gälla även om personen driver verksamheten personligen eller i bolagsform.

12.7 Särskilt om nyföretagande och företagsöverlåtelser

12.7.1 Skatte- och avgiftsanmälan och starta eget bidrag

12.7.1.1 *Allmänt om reglerna för starta eget bidrag*

Det välkända ”Starta eget bidraget” heter egentligen ”Stöd till start av näringsverksamhet”. Stöd till start av näringsverksamhet är en av flera ersättningar som ingår i samhällets ”Aktivitetsstöd”. Aktivitetsstöd är den sammanfattande benämningen på ersättningar som lämnas till arbetssökande som deltar i något av sju arbetsmarknadspolitiska program (febr. 2004). Syftet med stödet till start av näringsverksamhet är att ge i första hand arbetslösa bidrag till försörjningen vid företagsstarten.

Inom Arbetsmarknadsverket, AMV, är det Arbetsförmedlingen och Arbetslivstjänster som har de direkta kundkontakterna. Information om Aktivitetsstödet lämnas av AMS Infocenter eller Arbetsförmedlingen. Ansökan ska lämnas till Arbetsförmedlingen och det är Försäkringskassan som betalar ut aktivitetsstödet. Enkelt?

Men de som kommer för att söka om starta eget bidrag vill väldigt väl komma ifrån den här delen av det svenska samhälle och själva försörja sig och slippa det månatliga redovisandet – ständigt – hos den sociala handläggaren, som de haft under ett antal år tillbaka. Man vill inte stå med mössan i hand och tigga och få pengar i handen till sin familjs försörjning.

Det är också ett handikapp i rollen som familjeförsörjare, som framför allt männen – från Irak och Balkan – där mannen inte kan uppfylla rollen som familjeförsörjare och blir föremål för kritik från hustru och barn att man inte kan leva som andra. Det gör att man försöker komma ur det här genom att starta eget företag eftersom den vanliga arbetsmarknaden är stängd./Myndighetsperson

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Faktaframställningen nedan bygger med små justeringar på en intervju med en person vid Arbetsförmedlingen. Själva faktaredovisningen kompletteras med intervjuцитат som återges i ”pratbubblor”.

Stöd till start av näringsverksamhet kan utgå till personer som är registrerade som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen. Bidraget kan utgå under en tid av 6 månader med viss möjlighet att få det förlängt med ca 3-4 ytterligare månader om man uppfyller kraven på en sådan förlängning.

Grundmässigt är det så att man måste vara arbetslös men man kan få stödet om man löper risk att bli arbetslös. Det kan räcka – t ex att man är varslad av sin arbetsgivare och bedömer att man kan bli uppsagd – under de premisserna kan man få bidraget.

Man blir kartlagd som arbetssökande och man får redovisa skriftligt sin affärsplan – sin affärsidé. Man får ange sin tidigare bakgrund och yrkeserfarenhet eller erfarenhet av företagande i hemlandet. Man ska också kunna ange en resultatbudget för sitt första och andra verksamhetsår. Om man ska överta en befintlig rörelse ska man bilägga ett s.k. bokslut från den tidigare ägarens rörelse. Och bokslutet ska då omfatta minst två år tillbaka.

Arbetsförmedlingen tittar igenom affärsplanen och gör en företagsekonomisk bedömning om den sökande kan försörja sig och sin familj på det här. Blir det positivt använder man den för att gå vidare i ärendehandläggningen och nästa steg blir i så fall att den sökande kontaktar Skatteverket och lämnar en skatte- och avgiftsanmälan (SoA) för att få F-skattsedel. När man fått det vänder man sig till Arbetsförmedlingen och visar upp sitt F-skattebevis. Vid det tillfället när allt är klart – fattas själva beslutet om stödet.

Det här med F-skattebevis. Normalt går det på 2-3 veckor men ibland tar det 2 månader – särskilt kring sommartid när semesterperioden infaller. Vid kontakt har man fått besked om att det kommer nästa månad. Det kan vara problematiskt om man skaffat lokaler och annat om ärendet är klart för beslut på AMS.

*Det är inte bra om allting är grönt. Ibland kan man få känslan att det beror på tveksamheter från skattemyndighetens sida när det gäller den enskilde. I somras hade jag dock känslan att det berodde på skattemyndighetens bemanning i semestertider.
/Myndighetsperson*

*Vi har inte gräddfil i SOA-hanteringen för dem som fått starteget-bidrag. Vi vet inte ens vilka dom är.
/Skattetjänsteman*

Den ersättning som kan utgå under 6 månader beror på om sökanden har upparbetat A-kasstillhörighet dvs. är medlem i en fackförening och arbetat här i landet minst 6 månader eller uppnått fullt medlemskap i fackföreningen under 12 månader. Man får då den dagliga ersättning man skulle ha fått från A-kassan. Nya invandrare är en stor grupp sökande men de tillhör i regel inte A-kassan och får därför det absolut lägsta beloppet dvs. f n 223 kr/dag och sedan går 30 procent i skatt vilket innebär att man netto i handen får ut cirka 3 500 kronor i månaden.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Det är med andra ord ett väldigt billigt stöd kostnadsmässigt för staten. Det här beloppet anser jag generellt vara alldeles för lågt för att ge stöd att driva företagsamhet och därför är den enskilde i behov av att ha skaffat sig eget kapital vid sidan om.

Då våra sökande oftast är socialbidragsmottagare finns oftast det kapitalet inte i familjen utan man får gå vidare till släkten. Man tar kontakt med utlandsboende släktingar i USA eller Tyskland eller andra i Sverige som kan låna ut pengar. Man skuldsätter sig inom sitt kontaktnät för kanske 2-3 hundra tusen kronor – det är inte alls ovanligt. /Myndighetsperson

När vi godkännt ärendet och står i färd med att utbetala ersättningen bör nämnas att de som är bidragsmottagare, de får behålla sitt försörjningsstöd till sig och sin familj under den tiden starta eget bidraget utgår. Bidraget reduceras inte utan det blir en form av extra tillskott.

Dock när starta eget bidraget avslutas så kappar man även linan för socialbidraget så då avslutas även den bidragsformen så familjen får klara försörjningen på egen hand. Gör man inte det – får man återkomma till förmedlingen. Då får man i det specifika fallet avsluta sitt företagande och sedan återkomma till förmedlingen som arbetssökande.

Avveckling av företag tar tid och handläggarna på socialförvaltningen ställer väldigt tuffa krav. Man måste dokumentera sin tidsperiod då man varit företagare och vilka inkomster man haft och klarar man inte av det riskerar man att bli ställd på gatan och då får man förlita sig på släkt och vänner. /Myndighetsperson

Bedömning

- ✓ Om samhället, efter företagsekonomisk prövning av affärsidén, preliminärt godkännt att ge stöd till nya företag vore det bra om skattemyndigheten hade kännedom om dessa ärenden för att snabbt kunna klara av helt okomplicerade SoA-anmälningar.

12.7.2 Rådgivarna och starta eget bidrag

Många invandrare kan inte själva fylla i ansökan om starta eget bidrag utan tar hjälp av rådgivare.

En person lämnade följande upplysningar:

Det finns företag i den här staden som säljer affärsplaner – till landsmän – och där man alltså lurar dom rätt igenom. Först lurar man dom på pengar – de får betala för att få den här affärsplanen. Sen är det inte den sökandes affärsplan. Om de åtminstone orkade lyssna på den här människan – och skriva affärsplan för honom!

Dom kör samma affärsplan rätt igenom och kopierar. Ofta orkar de inte ens ändra sådana uppgifter som var företaget ska vara lokaliserat - adressen där företaget ska bedrivas. Vi har en adress här i staden där det ligger en databutik men enligt de affärsplaner vi fått ligger i den lokalen på den uppgivna adressen en databutik, ett slakteri, en blomstergrossist och ytterligare företag. Man har inte ens brytt sig om att ändra uppgifter om lokal och adress.

Det kan i affärsplanen stå att företagaren ska satsa 150 tusen kronor och givetvis ställer jag frågan – hur ska du finansiera det – och den här personen faller i gråt – hur ska jag kunna satsa 150 tusen kronor? Jamen det står ju i din affärsplan! Och personen svarar – det vet jag inget om. - - -

Det här är satt i system. Man blir ledsen för den här personens skull. Det finns människor som köper sig en affärsplan för att komma åt bidrag – givetvis finns det. Men det finns också människor som vänder sig till de här personerna/rådgivarna i fullt ärliga avsikter för att få hjälp med språket vid utformningen av en riktig affärsplan – de blir totalt lurade.

Det här har vi dagligen. Och de här personerna kallar sig revisor. /Rådgivare

Starta eget bidraget föregår ansökan om skatte- och avgiftsanmälan (SoA). ”Revisorerna” hjälper naturligtvis till i den delen också oavsett om ansökan om starta eget bidrag bifalls eller inte. Har Arbetsförmedlingen avslagit en ansökan t.ex. på den grunden att den bygger på felaktiga uppgifter har Skatteverket inte någon kunskap om detta.

Bedömning:

- ✓ Det finns personer som mot betalning hjälper andra att upprätta ansökan om starta eget bidrag utan att egentligen bry sig om klienten
- ✓ Det vore önskvärt om det av SoA:n framgår vem som är företagets ”revisor” eller biträtt den sökande vid upprättandet av SoA:n. Då skulle man kunna ringa in oseriösa rådgivare.

12.7.3 Seriösa företagsöverlåtelser eller spelet om Svarte Petter?

Vid samtal med rådgivare framkom att invandrare oftare startar sitt företag utan ordentlig affärsplan.

När man startar företag – särskilt första gången – är det viktigt att inte ha för bråttom, skriva ner alla fakta i en affärsplan och ta hjälp av rådgivare eller erfaren kollega. Rådgivare berättar att invandrarföretagare inte i samma utsträckning följer dessa råd.

Invandrarföretagare ställer inte de avgörande frågorna på samma vis – de bara kör igång. /Skattetjänsteman

Alltså svenskarna är mycket mycket försiktigare än de med invandrarbakgrund, de kör på utan att vara rädda för någonting, svenskarna är mycket försiktigare, gör steg för steg, samlar in information och sen går de till nästa steg. Men de bara kör på. /Redovisningskonsult

Det är vanligt att invandraren startar sitt företag genom att ta över en befintlig rörelse. Vid intervjuer har framkommit att ett sådant övertagande ofta är förknippat med problem. Ska man ta över en rörelse bör man skaffa kunskap om lönsamheten i den tidigare verksamheten genom att ta del av redovisningen från den tidigare ägaren. Då händer inte sällan att säljaren med hänsyn till att han inte vill avslöja affärshemligheter inte visar upp redovisningen eller att säljaren påstår att redovisningen inte speglar den verkliga intjäningsförmågan därför att så mycket är svarta inkomster som inte är bokförda.

En seriös rådgivare som hjälper en invandrarföretagare kan givetvis inte godta lösa påståenden om svarta inkomster av viss omfattning med hänsyn till de risker som är förenat med ett sådant råd.

Det finns bokföringsbyråer som absolut inte alls bryr sig. Vid övertag av livsmedelsbutiker ser man bruttovinster som är för dåliga. Den borde ligga på 20 procent och då vi ser täckningsbidrag på 5-7 procent. Man ser med detsamma att det är fel – och omsättningen samma som lagret! Vi kan inte ringa bokföraren och säga ifrån – vi säger bara att vår kund inte ska köpa en sådan verksamhet. Säljaren påstår att det är mer – vi säger att det som bokförs är det som sker. Man kan inte bara bokföra kostnader och inte intäkter. Var och en från skattemyndigheten ser på 5 minuter att det är svart verksamhet i den. Vi skrämmer dom lite grand i preventivt syfte att inte köpa sådana verksamheter.

– Du menar att invandrare erbjuds ta över företag med låg bruttovinst och säljaren säger att man har intäkter vid sidan om - lösa påståenden från överlåtarens sida - är det det du menar? Godtar de sådana påståenden tar de en risk menar du?

– Jag menar de ska definitivt inte köpa företaget – bokföringen är för dålig. Jag kan inte ringa vare sig säljaren eller bokföraren och säga att de ska skämmas för bokföringen. Vi ger rådet köp inte. Du kan inte leva på verksamheten, Du kan inte lita på säljare. /Rådgivare

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Men inte bara rådgivare vittnar om invandrarföretagare som i samband med företagsöverlåtelser blivit lurade på olika sätt. Skattetjänstemän gör det också.

Vi har inte de möjligheter vi skulle vilja ha. Under ett års tid gjorde jag 50 företagsbesök och det visade sig i samtliga fall vara invandrarföretag där man hade tagit över en affärsverksamhet, typ pizzeria. Och då hade alla utom två blivit lurade. - - -. Då känner jag att i och med att vi saknar möjlighet att kunna göra såna sökningar på övertagen affärsverksamhet, så blir det väldigt mycket manuellt hantverk. Om vi hade fått en varningssignal och gått ut direkt och pratat direkt med de här personerna, då hade vi fått in mera rätt skatt. Och även att ryktet sprider sig.

Vad ska man tänka på när man ska överta en affärsverksamhet? Jag frågade många av dem "Har ni inte tittat i bokföringen innan ni köpte servicebutiken"? Nej, i det läget vill man inte visa den. Och ändå köper man! En av dem berättade, att före detta ägaren berättat, "halva omsättningen är svart" och att han trodde på det, men sen visade sig att den redovisade omsättningen var den hela omsättningen./Skattetjänsteman

Många av dem som blivit lurade vid ett företagsköp ser bara en möjlighet att komma ur det hela utan stora skulder och det är i sin tur att lura någon annan – men till sist är det någon som sitter där med Svarte Petter.

Bedömning

- ✓ Det är inte ovanligt att invandrare luras i samband med företagsförvärv
- ✓ Om det framgick av skatte- och avgiftsanmälan (SoA) vem som var säljare av övertagen verksamhet och köpeskillingen för förvärvet skulle värdefulla kontrollmöjligheter skapas för Skatteverket.

12.7.4 Om tillväxt och tillgången på legalt kapital

12.7.4.1 Kulturella mönster krockar ibland med skattekontrollen

Det är väldokumenterat att invandrare har svårt att i det reguljära banksystemet i Sverige finansiera sina företagsförvärv och investeringar. Så har också historiskt varit fallet även i många andra länder. Invandrare har då genom släktingar och andra nätverk fått låna pengar.

I vissa länder och kulturer dokumenteras inte alltid avtal med handlingar och ränta tas inte ut.

För myndigheter som betalar ut bidrag eller sysslar med beskattning kan frånvaron av lånehandlingar och dokumenterade betalningsflöden vara ett problem i kontakterna med invandrare eller invandrarföretagare.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

– Om en svensk går till en bank och lånar pengar är det inte på samma villkor som en invandrare – och det beror på olika lång historik. En genomsnittlig invandrare har därför lägre sannolikhet att få lån än en genomsnittlig svensk. Han söker sig då i stället en annan finansiering – en finansiering i de egna kretsarna. De har en högre rotation på pengar mellan varandra – man lånar kontanter mellan varandra. Då har RSV och domstolarna bestämt sådana villkor att de är svåra för en invandrare att kunna bevisa. Det krävs nämligen att pengarna figurerat på bankkonto eller med växlingskvitto. Om en person i hemlandet presterar bevis – intyg – att pengar lånats ut anses det inte ha bevisvärde i skattesammanhang och i stället blir personen skönstaxerad till lånebeloppet och så får han skattetillägg. Hur kommer man åt detta problem?

– Han skulle kunna satt in pengarna på sitt konto.

– Det händer att de inte ens får inlåningskonto. De avvisas – men man klagat inte – känner man sig inte välkommen går man. /Rådgivare

Förutsättningen för att en person ska få försörjningsstöd är att personen inte kan försörja sig på annat sätt. Han får helt enkelt inte ha några besparingar utan dessa ska först användas. En person som vid en företagsstart själv kan sätta in hundratusentals kronor riskerar att få frågor från socialförvaltningen och att bli återbetalningspliktig för försörjningsstödet. Har man lånat pengarna är det bra att kunna styrka med lånehandlingar från banken eller av någon privatperson. När man startar ett företag krävs i initialskedet kapital – för investeringar och egenförsörjning - tills dess verksamheten genererar ett positivt kapitalflöde.

*Våra sökande är oftast socialbidragsmottagare och då finns oftast det kapitalet inte i familjen utan man får gå vidare till släkten. Man tar kontakt med utlandsboende släktingar i USA eller Tyskland eller andra i Sverige som kan låna ut pengar. Man skuldsätter sig inom sitt kontaktnät för kanske 2-3 hundra tusen kronor – det är inte alls ovanligt.
/Myndighetsperson*

I skattekontrollen görs s.k. kontantberäkningar, som visar vilket kontant överskott som finns för personen eller familjen att leva på, sedan man också tagit hänsyn till andra inkomster, bidrag och förmögenhetsförändringar. Om personen driver ett företag är presumtionen att svarta inkomster kommit från den bedrivna rörelsen. Det ankommer på företagaren att lämna godtagbara förklaringar. Kan personen inte det, finns i regel grund för att inkomsten uppskattas skönsmässigt.

Invandrare gör gentemot skattemyndigheterna ofta gällande att man lånat pengar från i utlandet. För att godta ett sådant påstående ställer Skatteverket vissa krav.

*Jag har fått in så mycket tipsvinstkuponger och lånehandlingar så vi kan tapetsera alla tjänsterum i hela skattehuset vi behöver inte ha fler. Det här med notarius publicus praktiserades genomgående av personer framför allt från Öststaterna – sanningsintyg inför notarius publicus. ”Jag heter det och det och har lånat ut en halv miljon kronor till min son i Sverige” Sen gör man gällande att dessa pengar satts in i restaurangen i Sverige. Fullständigt meningslöst – intygandet görs långt efter flera påstådda insättningar som dessutom omfattas av kraven på verifikation enligt bokföringslagen. Hade de kunnat visa växlingsnotor eller banköverföringar till Sverige hade de kommit i ett bättre läge. Vi får ibland sådana intyg trots att vi skriftligen informerat om att vi inte vill ha dem.
/Skattetjänsteman*

*Jag tror att informationen är nyckeln till det förbättringsutrymme man har. Jag har inte själv varit på träffar på länge. Men det nämns nog inget där om att transaktionerna ska gå över inlåningskonto – och det borde man berätta på ett väldigt tydligt sätt på de lokala språken – i Malmöområdet på jugoslaviska, arabiska och polska dvs. de språk som är stora lokalt. Det initiativet kan man ju ta lokalt.
/Rådgivare*

Bedömning

- ✓ Service, information och kontroll hänger ihop. Finns ett kulturellt mönster att hantera lån och pengar på ett visst sätt måste Skatteverket vara tydlig med de krav Skatteverket ställer. Man måste exempelvis vara tydliga med att man i bokföringen måste ha ett kassakonto, att egna uttag/insättningar ska bokföras, att överföringar av medel till och från utlandet bör dokumenteras genom banktransaktion eller växlingskvitto samt att verifikationer och annat underlag ska sparas/arkiveras. Om Skatteverket gör det kan man få större förtroende för både Skatteverket och skattekontrollen.

12.7.4.2 Tillväxtsatsningar måste synkroniseras med kontrollinsatser

Finansieringsmomentet är av avsevärd vikt för ett bolags tillväxt. Insatser för både ett ökat nyföretagande och en tillväxt bland de etablerade företagen kräver realinvesteringar och investering i kompetenshöjande insatser samt naturligtvis en finansiering av dessa via antingen interna eller externt tillförda medel.

Banker ska vid en låneförfrågan värdera säkerhetsmassan i bolaget eller hos dess ägare, och inte i någon högre grad värdera potentialen i affärsidéns innehåll.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

I behovsanalyser, avseende kapital- och kompetensbehov, kan följande konstateras:

- Invandrarföretagaren verkar i huvudsak inom lokal marknad
- Invandrarföretagarna är starkt överrepresenterade inom branscherna restaurang konsumentnära tjänstesektor, mindre dagligvaruhandel och olika typer av butiker
- Invandrarföretagaren har ofta köpt ett företag eller övertagit en befintlig affärslokal när han startar företaget
- Invandrarföretagaren upplever sig ha stora problem att finansiera både etablering och expansion via banksystemet.

Fallstudier⁴⁰ av ärenden som rört finansieringen vid övertagande av befintlig rörelse eller företag visar att företagen är vid försäljningstillfället starkt övervärderade i förhållande till förmodade substansvärden dvs. summan av anläggningstillgångar och omsättningstillgångar.

Den direkta effekten av övervärderingen är att den omöjliggör för banksystemet att gå in och finansiera köpet, och att köparen då måste finna alternativa finansieringskällor för att slutföra affären. Kapitalförsörjningen till tillväxtföretag kommer att ytterligare försvåras genom tillämpningen av de nya kapitaltäckningskrav, som banker och andra finansieringsinstitut inom EU kommer att åläggas⁴¹.

De näringar, som invandrarföretagarna är överrepresenterade i kännetecknas av lägre etableringshinder. Låga hinder är enligt tillgänglig forskning ett incitament för att företagen i högre grad verkar inom s.k. "informell ekonomi". Informell ekonomi definierar en sfär som tangerar både kriminell verksamhet och icke konventionella metoder.

Informellt företagande kan vara:

- Att företagaren arbetar mot en ersättning som är lägre än vad han/hon skulle ha fått som anställd
- Att företagaren tar hjälp av familjemedlemmar för att sänka lönekostnaderna i förhållande till reguljär arbetskraft, vilket är tillåtet innanför lagen om anställningsskydd
- Att företagaren betalar lön till personal utan att betala lönebikostnader
- Att företagaren säljer varor/tjänster utan att redovisa försäljningen.

Inom sektorer såsom restaurang, frisering och hushållsnära tjänsteproduktion är det ett väl känt problem att inkomster undanhålls från beskattning. Vi vet även att många småföretagare arbetar mot löneersättningar som väsentligen understiger avtalsmässiga löner. Hos invandrarföretagarna är det dessutom inte ovanligt att familjemedlemmar bistår i produktionen. Detta skapar förutsättningar för en informell avkastningsvärdering.

Den informella avkastningen tjänar som värderingsprincip vid försäljning av företaget eller affärslokalen och kommer därmed vid överlåtelse, till en person som avser att driva verksamheten på liknande sätt, att ge företaget ett högre värde än vid en formaliserad avkastningsvärdering.

Banksystemets utlåningsregler är säkerhetsorienterade. För att öka utlåningen, i den mån de informella förutsättningarna är legala, bör de värderas gentemot de formaliserade alternativen. I

---

⁴⁰ Källa: Fritz Sprung, Regionchef IFS, Umeå

⁴¹ Basel-2

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

den mån de informella förutsättningarna är olagliga måste åtgärder vidtas för att den informella ekonomin formaliseras.

De illegala åtgärder som är vanliga och ger störst effekter på det ekonomiska resultatet är att undanhålla inkomster och resultat från beskattning och att betala de anställda "svarta" löner. Dessa två åtgärder kan i exempelvis restaurangnäringen ge kostnadsfördelar som är större än 50 procent gentemot konkurrenter, som sköter sin verksamhet i enlighet med regelverket. Den informella balansräkningens post för övervärde (s.k. goodwill) kommer i ett sådant fall att höjas väsentligt, och den direkta effekten är att ett förvärv av enheten inte kan finansieras med bankmedel.

--- men problemet också är det att de ska förstå att om man ska växa som företag så finns bara en väg och det är den lagliga vägen. Man kan inte växa och blir stor på olagliga vägar. Banker måste vara med och andra aktörer måste vara med. Annars är som med pizzabagaren som jobbar dygnet runt och tjänar bara de där pengarna, det är ingenting.

De stora de har blivit stora för att de har kommit in i banksystemet, de har förstått vad det handlar om. Men om de känner sig trygga, ja det är en fråga (lite skratt). Ju det hänger ihop också om man gör rätt för sig så kanske känner man sig trygg och tvärtom. /Rådgivare

Tillväxtinsatser och riktade insatser för ett ökat nyföretagande tjänar inget till om inte det finns förutsättningar för ett inflöde av externt legalt kapital. En ökad bankutlåning för köp av befintliga verksamheter och för investeringar i befintliga företag ställer ett ökat krav på de offentliga intressenter som skall utöva kontroll på näringslivet. Därför måste tillväxtinsatserna synkroniseras med kontrollinsatser. Det är av betydelse för tillväxten på den lokala marknaden att Skatteverket tillsammans med andra myndigheter skapar kontrollmetoder som formaliserar resultat/balansräkningarna i de företag som verkar på den lokala marknaden. Om detta inte sker finns små förutsättningar för vare sig utlåning av medel eller att riktade kompetensinsatser ska vinna acceptans i det lokala näringslivet.

Ökar inte utlåningen till företagen och företagens investeringar i kompetens kommer den lokala marknaden med all sannolikhet att fortsätta informaliseras och gå i recess.

Nämnas kan att EU genom s.k. strukturfonder bedriver en omfattande politik för att utjämna regionala skillnader inom unionen. I strukturfonderna finns tre så kallade målprogram. Mål 3 – programmet omfattar hela Sverige och syftar till att stödja anpassning och modernisering av politik och system för utbildning, yrkesutbildning och sysselsättning. För åren 2000-2006 uppgår budgeten för detta program i Sverige till 24 miljarder kronor, varav EU satsar 6,4 miljarder. Kan delar av dessa medel användas för att främja tillväxt i kombination med kontroll?

Bedömning

- ✓ För tillväxt krävs ofta investeringar som finansieras med externt kapital. Sådant kapital kan inte lånas ut från banksystemet om överlåtelsesummorna till följd av skattefusk är orealistiskt höga. Skattekontroll kan gå hand i hand med tillväxt.

12.8 Diskriminerar Skatteverket invandrare?

Med etnisk diskriminering⁴² brukar man oftast avse negativ särbehandling på grund av nationalitet, hudfärg och religion som medför att vissa individer eller grupper placeras i en underordnad position i materiella villkor, trygghet, delaktighet, inflytande och makt. Rasistiska ideologier förklarar sociala fenomen och social ojämnlighet i synnerhet utifrån utseendemässiga och/eller kulturella drag och rangordnar individer efter dessa. Rasism och diskriminering kan inte reduceras till enskilda individers attityder utan är ett betydligt mer komplext och utbrett problem. Diskriminering⁴³ är en grundläggande mekanism i en maktstruktur som i sin tur bygger på idéer, föreställningar och värderingar och genomsyrar samhällets strukturer, institutioner och organisationer.

Frågan om Skatteverket diskriminerar invandrarföretagare kan på grund av frågans komplexitet inte besvaras. Här ska endast redovisas vad som framkommit vid de intervjuer som gjorts.

Bland personalen finns det faktiskt en ärlig övertygelse om att man vill göra rätt och försöker göra rätt – det är oerhört sällsynt att man hör en svensk skattetjänsteman säga att man ska sätta dit någon för att han är invandrare – oerhört sällsynt och om dom finns ska vi inte ha dom i frontlinjen eller i kontrollen.

*Ska man som invandrare komma till ett land som är så annorlunda så är nog en svensk skattetjänsteman bland det bäst du kan möta i detta helvete.
/Skattetjänsteman*

*Jag hoppas att invandrarföretagare får samma goda service och samma goda hjälp som en svensk företagare får men jag tror inte det i verkligheten.
/Skattetjänsteman*

Några anmälningar mot Skatteverket hos Diskrimineringsombudsmannen från invandrarföretagare finns inte.

Enligt uppgift finns hos Diskrimineringsombudsmannen åtta anmälningar som riktar sig mot skattemyndigheter. Fyra av dessa anmälningar har kommit under 2002 och lika många under 2003. Hälften dvs. fyra anmälningar handlar om anställningar hos skattemyndigheten eller praktikplatser. De andra fyra avser följande: En handlar om att skattemyndigheten inte skickar deklaraionsblanketter till nyinflyttade invandrare. En handlar om att skattemyndigheten ändrar stavningen av vissa utländska namn, en handlar om att skattemyndigheten har nekat en kvinna att ge sitt efternamn till sitt barn och en anmälan handlar om att skattemyndigheten inte tar hänsyn till analfabetism.

Vid intervjuerna har ingen hävdats att personalen inom Skatteverket medvetet diskriminerar invandrarföretagare. Men diskriminering kan även ske omedvetet.

Svaret på den i rubriken ställda frågan är beroende på hur man ser på saken. Först bör kanske klarläggas att skatteförvaltningen i beskattnings- och kontrollverksamheten inte har tillgång till

⁴² se ordförklaringar, bilaga 1, för mer exakt definition

⁴³ Integrationsverket. Vardagsdiskriminering och rasism i Sverige, s.11

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

uppgift om en persons födelseland etc. Vi kan därför inte systematiskt välja ut invandrarföretagare för kontroll och har inte heller något sådant intresse.

Från skatteförvaltningens synpunkt finns inget fiskalt intresse av att kontrollera småföretag, som sedan inte kan betala den skattedebitering som sedan ofta följer. I valet mellan kontroll-objekt som kan ge stora skatteinkomster har företag i olönsamma branscher kommit långt ner på listan. Och invandrarföretag finns i många sådana branscher. Men Skatteverket måste också ha ögonen på skattefusk som är skadligt. Skattefusk, som sätter konkurrens på lika villkor ut spel, är däremot något Skatteverket känner sig tvingat att ingripa mot.

Varför har vi inte gjort kontroller? Ja det är samhällets tysta gillande att vi slipper dom i vart fall i försäkringsväsendet och socialbidrag – ok – dom klarar sig på det dom har. Det här håller tills botten går ur branschen – det är det vi försöker göra något åt när vi nu agerar mot livsmedelshandlarna. Här klarar sig inte Ica och Konsumhandlarna när branschen invaderas av företagare som inte betalar någon skatt över huvud taget. Då rasar ett fundament i samhället när detta får hända i bransch efter bransch - taxi, restauranger och livsmedelshandel. Då börjar det bli verksamheter som arbetar helt skilt från det svenska samhället i övrigt – då rämnar samhället – eller får vi ändra på systemet./Skattetjänsteman

Beroende på hur man ser på saken kan man om kontrollen av invandrarföretagen säga att den tidigare diskriminerat till deras ”fördel” men om vi satsar på kontroll som förhindrar oseriös konkurrens diskriminerar till deras ”nackdel”.

När det gäller kontroll – tyvärr – jag tror faktiskt det är så – om du tagit ett antal löntagardeklarationer Karlsson och Svensson och sedan tagit ett antal invandrardeklarationer där personerna jobbar med samma sak, har ungefär samma resor och avdrag – så undrar jag om inte invandrarna råkar mer illa ut dvs. får fler avdrag underkända. Inte därför att vi jagar invandrare eller vill sätta åt invandrare utan därför att invandraren har svårare att argumentera gentemot svenska skattetjänstemän. Du är handikappad som invandrare. Skattetjänsteman

Invandrare drabbas förhållandevis hårdare än svenska företagare av skattemyndighetens handläggning och beslut. Bland annat till följd av sämre rådgivare. Det är viktigare att koncentrera sig på mötet med invandraren och få något vettigt ut av det. Och vägen dit är väl att utbilda tjänstemännen i kommunikation./Skattetjänsteman

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

När Skatteverket drar åt skruvarna i skattekontrollen kan det bli känslösamt och tufft – så tufft att de skattskyldiga rent av inte på ett bra sätt kan företräda sig själva.

De har problem att förstå regelsystemet, de har problem att förstå frågorna från skattemyndigheten, de har problem med kontakter med myndigheter. Och det är olyckligt att de kontrollmetoder som skattemyndigheten har när det gäller kontantbranscher framför allt kontantberäkningar är komplicerade för företagaren.

*Och det gör att det blir svårt. Det blir så svårt då att man kan misstänka att invandrarföretagaren missar i processen när de har sådana problem. Det är en uppenbar risk att de inte kan anföra vad de egentligen ska för att klara den rättsliga processen
./Skattetjänsteman*

*Som jag tidigare sagt är problemen att vi upplevs som myndighetshot, vår avsaknad av handlingsmandat och vårt beteende. Svensken svarar kortfattat på våra frågor – han är lika torr i sina svar som vi är i våra frågor. Invandraren ska gå igenom och berätta och räkna med att vi gemensamt ska komma till en uppgörelse – men vi har inget förhandlingsmandat – det finns inte i vår lagstiftning och finns därför inte i vår myndighetskultur. Vi bara sitter där och säger nej, vi öppnar oss inte alls på samma sätt och det leder till låsta positioner och det har invandrarföretagaren svårt att förstå och hantera. I många fall är det tufft. Det blir så tufft i dom här diskussionerna att det finns en risk att de inte kan företräda sig själva på rätt sätt.
./Skattetjänsteman*

För invandraren är det besöksformen som gäller. Men det var mycket känslösamt och tufft. Det var nästan lika överraskande varje gång och alla drabbades av det här. Det finns en risk att det färgar inställningen till gruppen invandrare. Några uppfattade deras beteende som en strategi att komma undan beskattningseffekterna – det här teatraliska. Svensken i kontrollsituation skulle ta beskedet från oss som en man och gå till sin revisor medan man med invandrarföretagaren får sitta och diskutera i timmar. Svensken vet ungefär vad han bör göra – och han har i regel bättre rådgivare. /Skattetjänsteman

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

Även om anmälningar om diskriminering inte kommit in till Diskrimineringsombudsmannen från invandrarföretagare händer det ibland att klagomål om främlingsfientlighet kommer in till myndigheten själv.

Det kan göra en som svensk tjänsteman alldeles blå i ansiktet – det är när man blir misstänkt för någonting som man över huvud taget inte är ute efter. Man blir anklagad för rasism t.ex. – jag har ju gått i taket ett antal gånger med två svarta ungar där hemma. /Skattetjänsteman,

*– Är man på sina håll inom skattemyndigheten rasistisk?
– Jag vet inte, det är svårt att säga, men det är inte säkert att det är så. Men det finns mer eller mindre förståelse /Skattetjänsteman*

Vi får ofta brev där man skriver att vi är inkompetenta, korkade, utbildade – den typen av påhopp kan man lätt avfärda, men när det kommer till främlingsfientligheten är det en känslig fråga och det blir lätt en hysterisk inställning. Förmodligen är vi väl lika lite eller mycket främlingsfientliga som gemene man. Även om vi har vår beskärda del av främlingsfientliga personer har vi ett regelsystem som motverkar en rasistisk tillämpning. Men visst – det kan vara så att man godtar en uppgift från en svensk – medvetet eller omedvetet – men inte gör samma bedömning när uppgiften kommer från en invandrare. /Skattetjänsteman

Väldigt ofta slutade diskussionen med restaurangägaren med att han sa att ”ni kontrollerar mig bara för att jag är utländsk företagare”. /Skattetjänsteman

Vi meddelar ofta avslag för starta eget bidrag särskilt i vissa branscher. Det spelar ingen roll om det är svenskar eller invandrare utan det beror på affärsidén eller konkurrenssituationen. Det händer aldrig att en svensk kommer tillbaka skäller och härjar och säger att han har fått avslag för att han är svensk. Men det är det vi mest möter när det gäller invandrare. Svenskar kan också vara ledsna och skälla av olika skäl men när det gäller invandrare framför de just detta att det beror på de är invandrare. Det har inget med det att göra. Det spelar ingen roll om jag så säger det ett hundra gånger så köper dom det inte i alla fall./Myndighetsperson

*– Är man på sina håll inom skattemyndigheten rasistisk?
– Nej, jag tror att det finns en del invandrare som utnyttjar det här också. T.ex. när han kör mot rött ljus och stoppas av polisen så kallar han polisen för rasist. Men man ska inte bry sig om det, om man inte är det dvs. rasist eller så. /Skatterådgivare*

Bedömning

- ✓ Frågan om Skatteverket diskriminerar invandrarföretagare kan på grund av frågans komplexitet inte besvaras. Här har endast redovisats vad som framkommit vid de intervjuer som gjorts.

Invandrarföretagarna och mötet med Skatteverket

- ✓ Vid intervjuerna har inte gjorts gällande att Skatteverkets tjänstemän skulle behandla invandrarföretagare på ett annat sätt än svenska företagare.
- ✓ Kontrollen är till stora delar baserad på maskinella urval efter vissa kriterier eller slumpmässighet och i övrigt baserad på riskbedömningar. Vem som blir utsatt för kontroll är därför inte ett uttryck för främlingsfientlighet.

12.9 Tjänstemännens attityder gentemot de skattskyldiga – faktiska och önskade

Attityder är inte givna – de är i viss utsträckning påverkbara. Vad en person känner, tänker och gör påverkas bl.a. av hur han eller hon blivit bemött. Vilken inställning och hur vi betar oss mot de skattskyldiga påverkar alltså deras uppfattning om oss och vår verksamhet.

Kan inställning, förhållningssätt och beteende förändras i rätt riktning kan inställningen till oss och vår verksamhet förändras i positiv riktning – att allt fler på ett korrekt sätt medverkar i t.ex. beskattningen. Men för att veta om en förändring av våra attityder behövs och i så fall i vilken riktning en sådan förändring bör ske måste man veta vilken attityd medborgarna uppfattar att vi har och vilken attityd som bäst främjar verksamhetens intressen.

Men vilka attityder har då tjänstemännen? Ett sätt att ta reda på det skulle vara att fråga dem. Men det är inte säkert att det skulle ge rättvisande svar. Dessutom är det då fråga om ett inifrån och ut perspektiv. I en kundorienterad verksamhet som skatteförvaltningens är det därför av större intresse att se vilka attityder våra ”kunder” upplever att vi uttrycker genom t.ex. ordval, tonfall och kroppsspråk.

Insikten om vikten av att ta reda på vilka attityder vi uttrycker mot medborgarna har gjort att Skatteverkets ledning beslutat⁴⁴ att närmare undersöka vilka attityder olika grupper av skattskyldiga upplever från tjänstemännen.

NFO Infratest har på uppdrag av Skatteverket genomfört undersökningar – en kvalitativ och en kvantitativ undersökning – i syfte att kartlägga vilka attityder medborgare och företagare upplever från tjänstemännens sida idag, hur en önskad/förväntad attityd ser ut samt vilka attityder som bäst bygger förtroende för Skatteverket. Det är generella resultat som framkommit och de torde gälla även för företagare antingen de är invandrare eller inte.

I bilaga 7 redovisas i kortfattad form det väsentligaste som framkommit i undersökningarna.

---

⁴⁴ Ansvarig för projektet har varit Ulla Kristina Wennergren

13 Utländska enmansföretagare

13.1 Inledning

När vi i det föregående berört frågan om utlandsfödda företagare eller företagare med utländsk bakgrund har vi i samtliga fall avsett personer som bor i Sverige och som ska deklarerera sin inkomst av näringsverksamheten här i Sverige. Med utländska enmansföretagare är det en helt annan sak. Det är fråga om personer som inte – i vart fall officiellt – är bosatta här.

Nedanstående uppgifter om uppehållstillstånd⁴⁵ är i mars månad 2004 sammanställda från Migrationsverkets hemsida.

En företagare *utanför EU*, som vill vistas i Sverige mer än tre månader för att starta och/eller driva eget företag eller gå in som delägare i ett företag, måste ha ett uppehållstillstånd. Migrationsverket beviljar uppehållstillstånd. Upphållstillståndet ska vara klart och infört i passet innan man reser in i Sverige. Han kan alltså inte åka till Sverige och vänta på beslutet. För personer utanför EU krävs för att få uppehållstillstånd att företagsplaner vid en företagsekonomisk värdering är realistiska och att företaget ska förväntas uppnå en tillfredsställande lönsamhet. Med handlingar ska styrkas att personen har det kapital som behövs för att etablera eller köpa ett företag i Sverige och att personen har tillräckligt med egna pengar för att försörja sig själv och sin familj under det första året i Sverige. Till ansökan ska bifogas en marknadsplan, en resultat- och likviditetsbudget samt en budgeterad balansräkning samt redogörelse för till exempel kundkontakter, bankförbindelser, branschvana och utbildning. Har personen köpt ett företag, som redan är etablerat ska bifogas de två senaste årsredovisningarna. Om man bifogar ett yttrande eller ett utlåtande om företagsplanerna från en godkänd eller auktoriserad revisor, som är verksam i Sverige, kan man få sitt beslut snabbare. Yttrandet ska visa om företagsplanerna är realistiska och om företaget kan förväntas uppnå en tillfredsställande lönsamhet. Den sökande får själv betala kostnaderna för revisorns arbete.

När det gäller uppehållstillstånd för företagare som är *EU-medborgare* krävs för uppehållstillstånd som egenföretagare att personen måste kunna styrka att han är egen företagare genom att till exempel visa ett registreringsbevis för företaget eller en F-skattsedel.

Skattereglerna om F-skatt skiljer dock inte på varifrån en utländsk person kommer. F-skattsedel tilldelas på ansökan. Alla som redan har F-skatt får i början på varje år utan ansökan en ny F-skattsedel och ett registreringsbevis med F-skattebevis. För en uppdragsgivare är det en säkerhet att veta att uppdragstagaren är registrerad företagare för då kan skattemyndigheten normalt inte göra gällande att man borde ha dragit skatt och betalat arbetsgivaravgifter t.ex. om en villaägare anlitar en hantverkare.

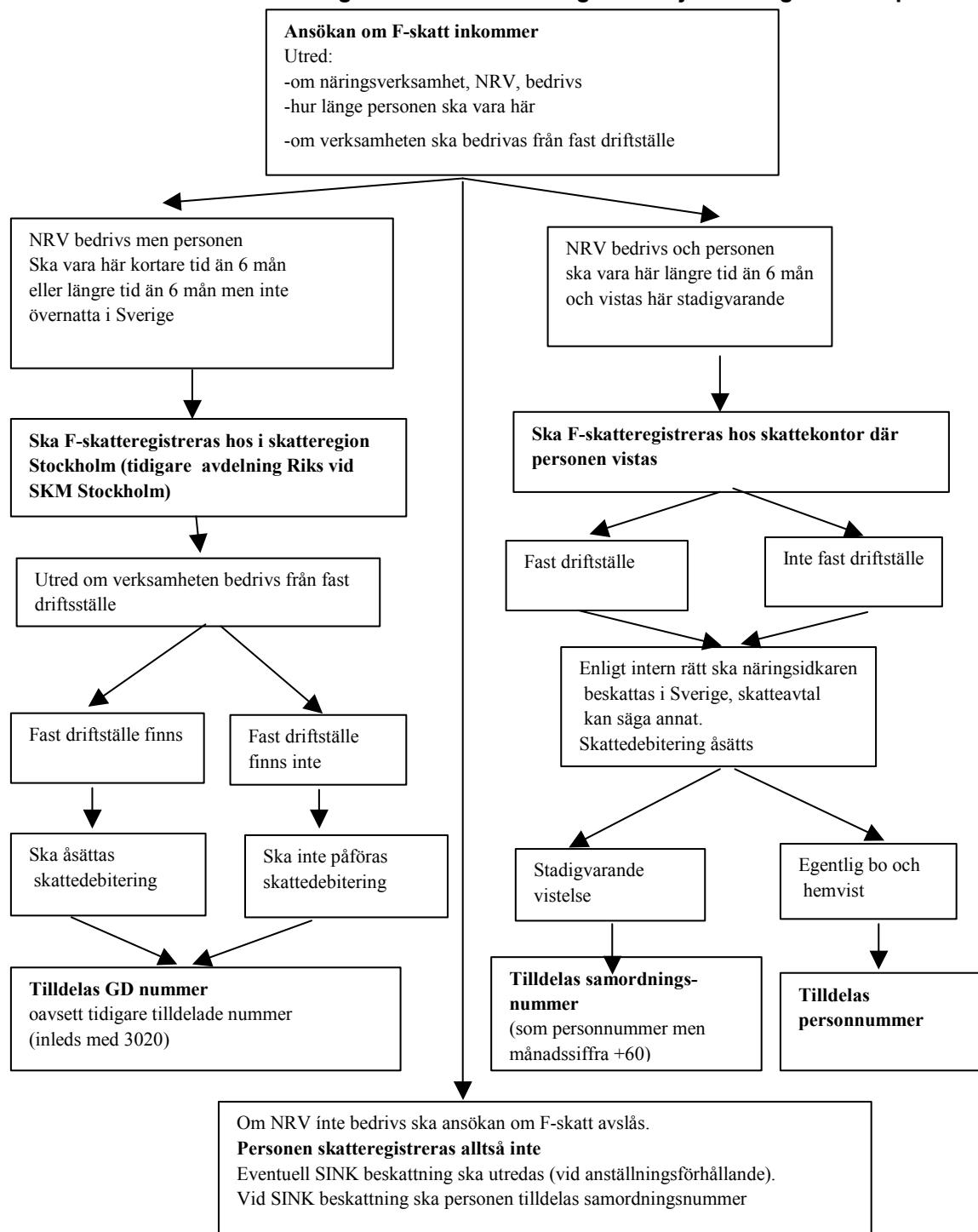
---

⁴⁵ Reglerna som beskrivs avser EU/EES-medborgare, beträffande detta begrepp, se ordförklaringarna, bilaga 1.

Utländska enmansföretagare

Rutinerna för handläggning av ansökan om F-skatt och tilldelning av olika skattenummer skiljer sig på sätt som framgår av nedanstående schema.

45 Schema. Översikt av hantering av F-skatteansökningar från ej skatteregistrerade personer

F-skattsedel har den rätt till som har för avsikt att bedriva näringsverksamhet om man därutöver uppfyller vissa krav, främst kravet på självständighet. Den som är anställd kan således inte få F-skatt för att arbeta hos sin arbetsgivare. Men om man väl fått en F-skattsedel – på korrekta eller felaktiga uppgifter – kan man åberopa den i ett anställningsförhållande.

Utländska enmansföretagare

~~Anlitar en uppdragsgivare/arbetsgivare en svensk person som åberopar F-skattsedel i ett uppenbart anställningsförhållande, finns i skattebetalningslagen en anmälningsskyldighet. Om denna anmälningsskyldighet inte har fullgjorts kan arbetsgivaren bli betalningsansvarig för de svenska skatter som F-skattsedelsinnehavaren inte betalat. Det finns alltså ett incitament för arbetsgivaren att anmäla och därmed se till att problemet kommer till Skatteverkets kännedom. När det gäller en person som skattar i sitt hemland är anmälningsskyldigheten satt ur spel eftersom arbetsgivaren inte riskerar att få betala några skatter för utlänningen. Därmed kan missbruket fortgå utan någon risk för påföljder. Utländska företagare har oftast svenska uppdragsgivare och uppdragsgivarna vill att den utländska företagaren har svensk F-skattsedel. Då går som sagt uppdragsgivaren fri från ansvar även om F-skattsedeln skulle missbrukas eftersom uppdragstagaren i regel inte ska beskattas i Sverige. [Se rättelse!](#)~~

F-skatteansökningar från personer som stadigvarande vistas eller bor i Sverige ska hanteras av skattekontoret där personen vistas. Andra personer handläggs av Skatteverket i Stockholm (tidigare avdelning Riks).

13.2 Problem i den praktiska tillämpningen

Ett grundläggande problem för dem som ska besluta om F-skatt är att F-skatten i regel bygger på ett antagande om en *avsikt* att bedriva näring. Skattemyndigheten har svårt att avslå en ansökan om den sökande säger sig vilja driva näringsverksamhet av visst slag och anger omständigheter som kvalificerar för bifall.

Problemet med utländska enmansföretagare är att de är svåra att kontrollera – och det av olika skäl.

När det gäller svenska företagare kan man vid taxeringen i efterhand se om de bedriver näringsverksamhet eller inte. Gör personen inte det kan F-skattsedeln dras in. Den kontrollen är svårare att göra av utländska företagare eftersom dessa normalt inte inkomstbeskattas i Sverige. Det betyder i praktiken att det är möjligt att få en förnyad F-skattsedel år från år, utan att egentligen behöva visa att man driver näringsverksamhet i Sverige, och skattemyndigheten har små kontrollmöjligheter.

Viss kontroll kan göras av utländska företagare som är momsregistrerade. Momsregistreringskontroll kan också göras av oregistrerade. Utländska företagare som är momsregistrerade ska i regel ha ett av Skatteverket godkänt ombud. Men momsregistrering behövs inte alltid för att få moms återbetald. Utländska företagare har nämligen rätt till återbetalning av i Sverige betald moms genom ansökan till särskilda skattekontoret i Ludvika i särskild ordning och årligen återbetalas cirka en miljard kronor. För utländska företagare behövs nämligen momsregistrering om tjänsterna tillhandahålls privatpersoner och andra som inte själva är momsregistrerade. Se vidare nedan.

Bristerna i kontrollsystemet utnyttjas för att kringgå kravet på arbetstillstånd t.ex. vid säsongsarbete. Det har också dykt upp speciella förmedlare vars enda syfte är att ”förmedla F-skattsedlar” och jobb till personer som i avsaknad av möjlighet till arbetstillstånd vill få möjlighet att arbeta i Sverige.

Utländska enmansföretagare

För vi har ett system där man aldrig har tänkt igenom den här situationen. Det har aldrig föresvävat lagstiftarna. Det ser man i förarbetena att det enbart är en förenkling med syfte på EU- inträdet och det är det minsta problemet vi har, med några EU företagare. Utan det är ju andra. Och det är sällan företagarna själva utan det är personer i Sverige som vill tjäna pengar på det dessutom. Och det är det som är så himla illa. Det finns så många så förmedlare. /Skattetjänsteman

F-skattsedeln används i nu nämnda fall i typiska anställningsförhållanden – ett missbruk som kännetecknas av låga löner (vinst för arbetsgivaren) och utebliven inkomstredovisning (vinst för innehavaren av F-skattsedeln). Antalet utländska enmansföretag som ansökt om F-skatt i Sverige har ökat markant. Under år 2003 inkom cirka 1 000 ansökningar mot cirka 350-400 under tidigare år. Detta säger dock ingenting om problemets omfattning.

Nya möjligheter att kunna undgå kontroll har öppnat sig för utländska företagare genom ändringar i momsregistreringen. Lämnar företaget sina tjänster till företag som är skattskyldiga till moms här i Sverige, behövs sedan 1 juli, 2002 inte någon momsregistrering i Sverige för företagare som arbetar som underentreprenör/leverantör till svenska företag eftersom så s.k. förvärvsbeskattning skall ske av det köpande företaget. Utlänningar, som är delägare i brittiska kommanditbolag, räknas i princip som företagare varför arbetstillstånd inte krävs, enligt företrädarnas uppfattning. I ett och samma brittiska kommanditbolag kan ett mycket stort antal utlänningar (från hela världen) vara delägare. Vare sig bolaget som sådant eller dess ”delägare” har F-skatt och är inte heller momsregistrerade i Sverige. De utländska bolagen tillhandahåller främst lågprisarbetskraft åt svenska företag inom bygg- och lantbrukssektorn. Skattemyndigheterna saknar kontrollmöjlighet då de inte anses ha möjlighet att kontrollera identiteten hos personer ens inom ramen för en skatterevision.

Skatteverket har börjat att mer regelmässigt informera utländska skattemyndigheter om att personen i fråga ansökt om F-skatt i Sverige. På så sätt har F-skattsedelsinnehavaren i vissa fall kommit att beskattas i sitt hemland som sig bör. Detta informationsutbyte har dock i vissa fall stött på missnöje bland företagarna i fråga. En möjlig förklaring kan vara att priset på de tjänster de utfört i Sverige varit lågt just därför att de planerat att inte betala skatt vare sig i Sverige eller i hemlandet.

Ett annat problem för Skatteverket är att många ansökningar om F-skatt är bristfälligt ifyllda. Vissa handlingar saknas också. En ny blankett som tydligare anger vad en ansökan ska innehålla har tagits fram och avsikten är att den också ska finnas på engelska. Härmed vill man uppnå att antalet s.k. kompletteringsärenden ska minska, att det ska bli enklare för företagen och att hanteringen av ansökningarna på Skatteverket därmed ska gå snabbare.

Det finns ingen koppling mellan utlänningslagen och skattebetalningslagen. En person som har för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige ska tilldelas F-skatt även om han måste ha men inte har ansökt om uppehållstillstånd. Om Skatteverket tilldelat någon F-skatt, och personen måste ha arbets- eller uppehållstillstånd, är Migrationsverket inte bundet av Skatteverkets beslut och Migrationsverket kan avslå personens ansökan.

Utländska enmansföretagare

Personer som sökt asyl i Sverige har i allmänhet rätt att arbeta under asyltiden – som anställda⁴⁶ eller företagare. Migrationsverket utfärdar s.k. LMA-kort⁴⁷ för alla som sökt asyl och uppgifterna i LMA-kortet bygger på uppgifter som den asylsökande själv lämnat. Det är inte någon identitetshandling och vid utfärdandet görs ingen särskild identitetskontroll. För skatteändamål får s.k. samordningsnummer tilldelas utan fullständig identitetskontroll och Skatteverket kan aldrig säkerställa identiteten mer än vad LMA-kortet säger. Men tillämpningen är inte enhetlig inom Skatteverket. Det finns på sina håll inom Skatteverket ett motstånd att utfärda samordningsnummer i angivna fall.

För att få F-skattsedel får man inte ha skatteskulder. Det gäller även utländska företagare. De ska på begäran kunna styrka att de inte har skatteskulder i sitt hemland. Här uppkommer ibland det omvända problemet – Skatteverket kan på en asylsökande företagare ställa krav som denne inte kan uppfylla. Det kan t.ex. för en asylsökande från Irak vara svårt att få ett skuldfrihetsintyg från t.ex. Irak eller annat land som man flytt ifrån – det finns särskilda skäl att inte ställa kravet. Vidare bör man bara begära skuldfrihetsintyg av dem som kommit hit det senaste året.

På en svensk som söker F-skatt ställs kravet att de företag han är delägare i inte har skatteskulder. Det är svårt att utreda i vad mån en utlänning, som ansöker om F-skatt i Sverige, har bestämmande inflytande i företag utomlands som har skatteskulder. Därför ställs ofta inte det kravet.

Vid prövningen av om en person ska få en svensk skattsedel (A, FA eller F) anses att prövningen inte kan villkoras med att personen måste ha arbets- eller uppehållstillstånd, något som i en del fall ska sökas från hemlandet. Vid prövningen beaktas endast kraven i skattelagstiftningen. Enligt 6 kap 1-2 §§ utlänningsförordningen (1989:547) är emellertid skattemyndigheten i stället skyldigt att lämna underrättelse till polisen när en utlänning första gången ansöker om att få en skattsedel och inte kan visa att han har arbetstillstånd eller permanent uppehållstillstånd. Bestämmelsen gäller inte medborgare i Norden eller EU men inte heller om utlänningen innehar uppehållstillstånd, har ansökt om uppehållstillstånd, eller är undantagen från skyldigheten att ansöka om uppehållstillstånd.

Frågan är svår att hantera vid Skatteverket av flera skäl, men kanske främst den att personalen inte är specialutbildad i utlänningslagstiftningen. Det råder också oklarhet om ansvaret för frågan ligger hos dem som arbetar med folkbokföringen eller med skattefrågor med påföljd att frågan s.a.s. hamnar mellan stolarna.

Rikspolisstyrelsen har genom förfrågan till landets 21 polismyndigheter (län) undersökt i vilken utsträckning de fått underrättelse enligt 6 kap. 2 § utlänningsförordningen från skattemyndigheterna under åren 2002 och 2003. Svar har inkommit utom från tre polismyndigheter. Av de resterande 18 uppger sju polisdistrikt att underrättelser mottas. För bägge åren sammantaget (Västra Götaland inte inräknat) uppskattas antalet underrättelser till 110 fördelade på Stockholm 82⁴⁸, Södermanland 3, Östergötland 5, Jönköping 1, Blekinge 1, Skåne 9, Örebro 8 och noll underrättelser i övriga polisdistrikt.

---

⁴⁶ Om ansökningstiden beräknas överstiga 4 månader eller mer

⁴⁷ Enligt Lagen om Mottagande av Asylsökande utfärdas ett kort som ska ses som ett bevis på att man är asylsökande och på den grunden har rätt att vistas i landet. Det är ingen identitetshandling.

⁴⁸ Genom utdrag ur diariet

Utländska enmansföretagare

Polismyndigheten i Dalarna skriver med anledning av vår förfrågan följande:

”Under de 35 år undertecknad handlagt utlänningsärenden har någon underrättelse enligt 6:2 p.1 utlänningslagen aldrig gjorts från skattemyndigheten – eller från någon annan myndighet. Måste inte något göras åt detta? Vi känner till ett flertal utlänningar som vistas illegalt i Sverige och som utan problem fått skattsedel vid Skattemyndigheten och därigenom fått arbetsgivare att tro att vederbörande har rätt att vistas och arbeta i Sverige.”

Polismyndigheten i Jämtlands län skriver:

”Polismyndigheten kan konstatera att det inte under överskådlig historisk tid inkommit någon sådan anmälan till polismyndigheten.

Frågan har varit aktuell i myndigheten i samband med ingripandet mot svartarbetande polacker i Härjedalen under hösten 2003.

Dessa uppvisade SINK-beslut utfärdade av Skattemyndigheten i Stockholm.

Polismyndigheten har varit i kontakt med - - - Rättsavdelningen vid skattemyndigheten i Stockholm. Vi fann det märkligt att polackerna hamnade i Härjedalen och arbetade svart med husbyggen, med SINK-beslut från Stockholm.

Polismyndigheten och - - - kommer att fortsätta undersöka ifall det finns något ”system-sättande” i att kringgå 6 kap. 2 § Utlänningsförordningen med SINK-beslut i stället.

Vid SINK-beslut finns inte någon underrättelseskyldighet till polismyndigheten. - - -

Det är en mycket intressant frågeställning som Skatteverkets huvudkontor har väckt, polismyndigheten ser fram emot Rikspolisstyrelsen redovisning. Det finns anledning att uppmärksamma frågan i den lokala samverkan med skattemyndigheterna.

Uppskattningsvis har under de senaste två åren årligen lämnats 60 underrättelser enligt 6 kap 2 § utlänningsförordningen till polisen. Antalet anmälningar är mycket ojämnt fördelat över landet – en oproportionerligt stor del av alla anmälningar inkommer till polismyndigheten i Stockholm. Flertalet polismyndigheter får inga underrättelser alls. Den troliga förklaringen till att Stockholm har förhållandevis många underrättelser är att man etablerat fasta rutiner.

SINK-beslut kan meddelas fysisk person som är bosatt utomlands och som uppbär ”SINK-skattepliktig inkomst” (främst⁴⁹ inkomst av anställning) om inkomsten inte är undantagen enligt 183-dagarsregeln. Vid SINK-beslut finns inte som vid utfärdande av skattsedel någon anmälningsskyldighet enligt utlänningslagen.

~~Om den utländske företagaren är arbetsgivare utan fast driftsställe i Sverige behöver enligt praxis inte göra skatteavdrag vid utbetalning av lön till lokalanställda, detta gäller även SINK. Den anställde ska i bägge fallen själv betala in skatten. Arbetsgivaren ska dock betala flertalet socialavgifter och lämna kontrolluppgift. Deklareras inkomsten har den anställde för denna rätt till pension även om arbetsgivaren inte betalat arbetsgivaravgifterna om han omfattas av svensk socialförsäkring t.ex. genom att vara bosatt här. För personer som är utsända från annat land till Sverige gäller särskilda regler i allmänhet innebärande att socialavgifter inte ska betalas under högst 12 månader. [Se rättelse!](#)~~

⁴⁹ Jfr 5-6 §§ lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, SINK.

13.3 Rättsliga problem

~~I Sverige finns en huvudprincip om att skattsedeln ska styra vem som ska göra skatteavdrag och betala arbetsgivaravgifter. Om man således anlitar en företagare som har F-skatt ska arbetsgivaravgifter inte betalas. Men enligt den nya socialavgiftslagen är det avgörande för frågan om arbetsgivaravgifter ska betalas eller inte, om verksamheten bedrivs från fast driftsställe. Hur den regeln förhåller sig till regeln om F-skattsedel är inte prövad av rättsinstanserna.~~

~~En annan fråga som är oprövad är hur F-skatten förhåller sig till reglerna om SINK⁵⁰. Om personen i ett sådant fall har F-skattsedel kan Skatteverket då fatta ett s.k. SINK-beslut? [Se rättelse!](#)~~

Kravet på näringstillstånd för bl.a. utländska personer slopades⁵¹ i början på 1990-talet. I filiallagen⁵² finns ett krav på att bl.a. utomlands bosatta medborgare ska ha en i Sverige bosatt föreståndare med ansvar för den här bedrivna verksamheten. Föreståndaren, som utses av näringsidkaren, är ansvarig för näringsverksamheten och näringsidkaren ska utfärda fullmakt för föreståndaren att i alla frågor som rör verksamheten här i riket handla på näringsidkarens vägnar. Anmälan om föreståndare ska göras till länsstyrelsen där verksamheten huvudsakligen ska bedrivas. Utländska företag ska bedriva verksamheten i Sverige genom ett avdelningskontor med självständig förvaltning (filial) och den ska registreras hos Patent och registreringsverket – för byggnadsentreprenader gäller delvis andra regler. Bestämmelserna syftar bl.a. till att göra det möjligt för domstolar och myndigheter att kunna nå företaget eller utöva viss kontroll⁵³. Genom en ändring av handelsregisterlagen⁵⁴ som trätt i kraft den 1 januari 2004 ska handelsregistret numera för enskild näringsidkare innehålla vissa uppgifter om föreståndaren. En enskild näringsidkare, som är registrerad i handelsregistret vid ikraftträdandet, skall senast den 30 juni 2004 anmäla sådana uppgifter som anges i 4 § första stycket 5 till Patent- och registreringsverket.

I Sverige finns många bolag som har fast driftsställe i Sverige utan att ha registrerat filial här och det finns flera utländska personer som driver näringsverksamhet i Sverige utan att ha en föreståndare. Den myndighet som har kunskap om detta är Skatteverket men vid prövning av om F-skatt ska beviljas ställs inte registreringskraven på filial eller föreståndare enligt filiallagen. Man anser sig inte vid prövningen av F-skatt kunna ställa andra krav än vad som framgår av skattebetalningslagen. RSV efterlyste i sitt remissvar på propositionen om ändrade regler för utlänningars rätt att idka näring i Sverige uttalanden om hur tillsynen av lagens efterlevnad skulle ske och befarade att ”lagen kommer att uppfattas som verkningslös beträffande sådana företag och företagare, som det är särskilt angeläget att få kännedom om”⁵⁵.

Även om ovannämnda regler om föreståndare och filial följdes bör noteras att reglerna inte gäller för byggnadsentreprenad som ska fortgå en kortare tid. Det innebär att det kan verka utländska företagare vid svenska byggarbetsplatser utan krav på någon som helst kontakt med svenska myndigheter. Hur länge är dessutom olika beroende på var ifrån företagaren kommer – för polacker exempelvis gäller 12 månader.

⁵⁰ Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister, idrottsmän m.fl.

⁵¹ Prop. 1991/92:88 om ändrade regler för utlänningars rätt att idka näring i Sverige

⁵² Lag (1992:160) om utländska filialer m.m.

⁵³ Prop. 1991/92:88, s. 20

⁵⁴ Lag om ändring i handelsregisterlagen (1974:157), SFS 2003:866

⁵⁵ Prop. 1991/92:88, bilaga 1, s. 34

Sammanfattningsvis kan man säga att utformning och faktisk tillämpning av regelverket ger Skatteverket och andra myndigheter mindre möjligheter till kontroll av utländska personer och företag än den för svenska företag/företagare.

13.4 Tänkbara lösningar

De förslag på tänkbara lösningar som här förs fram syftar främst till att från kontrollsynpunkt jämställa svenska företagare med utländska. Det kan inte ha varit lagstiftarens mening att förändringarna i lagstiftningen och tillämpning av regelverket skulle gå från att hindra utlänningar från att starta företag i Sverige till att ge dem fördelar framför svenska företagare.

En för Skatteverket enkel lösning skulle vara är att man i större utsträckning beviljar utländska personer arbetstillstånd i Sverige. Då skulle de komma in i systemet och betala skatt här istället för att bli företagare.

Kan man tänka sig några andra lösningar?

En F-skattsedel ska utan ansökan utfärdas för den som året innan hade en F-skattsedel. F-skattsedlar för utländska företagare skulle kunna göras tidsbegränsade (1 år). Vid förnyad ansökan ska uppgifter lämnas om omfattningen på den i Sverige bedrivna verksamheten – svenska kunder och leverantörer etc. Genom ett sådant krav skulle man kunna lägga bevisbördan på de utländska företagen att faktiskt visa att de bedriver näringsverksamhet i Sverige.

Bokföringslagar och filiallagar har inte ändrats samtidigt så det är inte alldeles klart vad som gäller i redovisningshänseende (bokföring, räkenskaper på svenska, arkivering) och därmed vilka krav som kan ställas från skattemyndighetens sida.

46 Tabell över ändringar i Bokföringslagen och Filiallagen

<u>Bokföringslagar</u>	<u>Filiallagar</u>
1929:117	1864:41
1976:125	1955:383
1999:1078	1968:555
	1992:160

Av filialagens 11 § framgår att för filial ska finnas en egen bokföring skild från det utländska företagens bokföring i övrigt och av 26 § framgår – för näringsverksamhet som drivs genom föreståndare – att näringsverksamheten i Sverige ska ha en egen bokföring som är skild från verksamheten i utlandet. Det är oklart vilket straffrättsligt ansvar föreståndare och verkställande direktör har när bokföringsskyldigheten åsidosätts. Det bör klarläggas med inriktningen att föreståndaren har samma ansvar som näringsidkaren själv.

En lösning kan vara att i skattebetalningslagen som villkor för F-skatt införa bestämmelser om att sökande ska ha anmält föreståndare eller låtit registrera filial vid Patent och registreringsverket.

Skillnaderna mellan traditionell anställning och företagande har sett över en längre tidsperiod blivit allt mindre. Frågan är om de skillnader i krav på arbetstillstånd, som finns i utlänningslagen, för anställning respektive egenföretagande är tidsenliga. En annan lösning skulle kunna vara att skattemyndigheten skulle kunna villkora F-skattsedeln med att utländska företagare,

Utländska enmansföretagare

som kommer från ett land utanför EU, ska ha näringstillstånd eller arbetstillstånd från AMS eller liknande.

Det bör utredas om inte Migrationsverket kan ta ett visst ansvar för frågan om tilldelning av samordningsnummer för utlänningar som ska arbeta i Sverige.

Utländska företagare ska i regel beskattas i hemlandet. Mellan Skatteverket och skattemyndigheten i respektive land borde kunna träffas överenskommelse hur samarbete och information ska ske vid och efter tilldelning av F-skatt. Och Sverige har ju motsvarande intresse av att svenskar, som driver näringsverksamhet i utlandet, beskattas här i Sverige.

13.5 Synpunkter från de intervjuade

Det var bara en av de intervjuade som specifikt tog upp frågan om utländska personers förhållande till skattesystemet och Skatteverket.

Den intervjuade är svensktalande utländsk företagare som är väl insatt i andra länders skattesystem.

--- jag en reflektion även om den inte har invandrarperspektiv. Ni har ett kontor i Stockholm som heter skattekontoret Riks där fysiska och juridiska personer som är bosatta utomlands är registrerade. Och Riks skickar ut skattekontoutdrag och deklaraionsblanketter som är förtryckta på svenska till hela världen. Så man kan ju inte ha dem på alla tänkbara språk men man skulle kunna ha hela deklaraionsblanketten och kontoutdraget på engelska eller kanske både svenska och engelska. Kanske kunde man även identifiera även andra språkgrupper – folk från Tyskland, Frankrike och vissa arabländer. Det är nog inte så stora kostnader att ordna det på engelska.

Jag tror att om en skattebetalare får en deklaraionsblankett på svenska någon stans ute i världen så förväntar sig systemet i Sverige att personen förstår vilket datum blanketten ska skickas in och fylla i blanketten. Personen är dåligt motiverad att göra detta om man inte förstår – de är ju i regel oåtkomliga för lagens långa arm. Antag omvänt att vi bor i Sverige --- och så får vi en blankett på arabiska skickade till oss. De flesta normala svenskar vill ta den blanketten och slänga den i papperskorgen för den har inget värde – det finns inget intresse att ta reda på vad den skrivelsen eller blanketten innehåller. Ni skulle kanske kunna öka ert goodwillvärde avsevärt genom att göra blanketten kommunikativ.

De utländska personerna ställer betydligt större krav på skattehandläggarnas språkkunskaper. De bör kunna förstå och kommunicera såväl skriftligt som muntligt på andra språk än svenska och att kunna tyda och rätt tolka handlingar från andra länder t.ex. intyg från utlandet.

Skatteverkets blanketter, broschyrer och annat informationsmaterial måste anpassas till de utländska personerna. Det är inte enbart fråga om att utforma detta på annat språk utan även att göra det mer begripligt för personer med annan kulturell bakgrund.

Utländska enmansföretagare

Bedömning

- ✓ Lagstiftningen som berör utländska företagare fungerar totalt sett inte på avsett sätt. Det kan inte ha varit lagstiftarens mening att skattemyndigheten genom kontroll och förebyggande åtgärder ska ha mindre möjligheter att komma tillrätta med missbruk av t.ex. F-skattsedel av utländska företagare än missbruk av svenska företagare.
- ✓ Ett sätt att i kontrollhänseende likställa utländska företagare med svenska företagare skulle kunna vara att Skatteverket i vissa fall kan tidsbegränsa F-skattsedeln.
- ✓ F-skatt för EU-företagare har inte varit det stora problemet. Bristerna i lagstiftningen har tydliggjorts när rådgivare i stor skala satt systemet på prov.
- ✓ Mellan Skatteverket och skattemyndigheten i respektive land borde kunna träffas överenskommelse hur samarbete och information ska ske vid och efter tilldelning av F-skatt.
- ✓ Det vore en fördel om kontoutdrag och deklarationsblanketter, som skickas utomlands är på engelska.
- ✓ Underrättelseskyldigheten till polisen enligt kap 2 § utlänningsförordningen efterlevs inte på sina håll. Frågan är svår att hantera vid Skatteverket av flera skäl men kanske främst den, att personalen inte är specialutbildad i utlänningslagstiftningen. Det råder också oklarhet om ansvaret för frågan ligger hos dem som arbetar med folkbokföringen eller med skattefrågor med påföljd att frågan s.a.s. hamnar mellan stolarna.
- ✓ Vid SINK-beslut finns inte, som vid utfärdande av skattsedel, någon anmälningsskyldighet enligt utlänningslagen – och frågan är om detta är ett förbiseende av lagstiftaren.

14 Slutsatser, förslag och slutord

14.1 Slutsatser och förslag

I denna rapport har invandrarföretagarna varit i fokus och ett antal tänkbara åtgärder har presenteras. Ibland har inte resonemangen förts fram till konkreta förslag. Här görs ett försök att mera koncentrerat sammanfatta de viktigaste slutsatser som dragits.

– om skattesystemet

En gammal klassisk beskattningsprincip är skatt efter bärkraft. Vårt skattesystem beskattar inkomster som ibland inte räcker till familjens försörjning. När det gäller lågavlönade finns som sista utpost möjligheten till försörjningsstöd. Den möjligheten är stängd för den som driver ett företag. En första konklusion är därför att vi har ett skatte- och bidragssystem som inte fungerar tillsammans vid låga företagsinkomster. Ett billigt och nära till hands liggande alternativ är enligt min mening att införa ett förvärvsavdrag i vart fall vid låga företagsinkomster. Ett förvärvsavdrag för just näringsidkare kan också motiveras med deras höga kostnader när de ska fullgöra sina skyldigheter i främst skattelagstiftningen (fullgörandekostnader).

– om nystartade företag

Invandrarföretagare behöver mer hjälp än andra företagare i starten. Vi behöver nå dessa invandrarföretagare för att förmedla information och för att ta bort rädsla. Den första kontakten invandrarföretagaren har med Skatteverket är vid företagsregistreringen. Det är inte rätt väg att göra detta till en maskinell hantering på Internet. Det kan i vissa fall vara lämpligt att de besöker oss redan i samband med att vi behandlar och beslutar om deras skatte- och avgiftsanmälan. Vi kan då etablera kontakt, ge information samt ställa och svara på frågor. Detta har också kontrollaspekter – ingen är betjänt av att det etableras oseriösa företag.

Nystartade företagare, inklusive alla invandrarföretagare, kan organisatoriskt samlas i nyföretagarkontor bemannade med personer med blandad kompetens – kunskapsmässigt, språkligt och etniskt. Vi bör tidigt besöka företagarna ute i deras verksamheter. Då kan vi snabbt och direkt få kunskap om den bedrivna verksamheten. Tillsammans med eller med hjälp av seriösa redovisningskonsulter kan vi få ut information till nyföretagarna. Vi måste ha en god relation till medlemmarna i denna viktiga yrkeskår.

Den lagstiftning som berör utländska företagare fungerar totalt sett inte. Det kan inte ha varit lagstiftarens mening att skattemyndigheten genom kontroll och förebyggande åtgärder ska ha mindre möjligheter att komma tillrätta med missbruk av t.ex. F-skattsedel av utländska företagare än missbruk av svenska företagare. Ett sätt att i kontrollhänseende likställa utländska företagare med svenska företagare skulle kunna vara att Skatteverket i vissa fall kan tidsbegränsa F-skattsedeln.

– om goda och dåliga rådgivare

Det finns många redovisningskonsulter som mot ibland låg betalning och på ett uppoffrande sätt hjälper invandrarföretagare. Hjälper lämnas inte bara med deras redovisning utan i många andra ärenden typ myndighetskontakter. Ett skäl är språkliga hinder. Ett annat är rädsla för myndigheter – inte minst Skatteverket. De som hjälper dessa invandrarföretagare har den språkliga kompetensen att överbrygga från företagaren till skattemyndigheten. De är av stor strategisk betydelse. Vi bör upprätta en god personlig relation till medlemmarna i denna yrkeskår och varför inte erbjuda dem kontinuerlig utbildning gratis?

Traditionellt har redovisningskonsulter varit lite av Skatteverkets förlängda arm, som ställt krav på sina klienter på bokföringens utförande, men också till hjälp för företagaren själv. När ekonomin sviktar eller Skatteverkets kontrollanter kommer är det tryggt att ha ordning på räkenskaperna och sakkunnig hjälp som kan försvara redovisningen. Med nära kontakter med invandrare och invandrarföretagare växer fram rådgivare av blandad och ibland usel kvalitet. Det är personer, som i eget ekonomiskt intresse struntar i det allmännas krav och klienternas bästa. Detta är en allvarlig utveckling. Skatteverket bör göra insatser för att dessa oseriösa rådgivare fasas ut genom närings- eller rådgivningsförbud. Detta kan ske genom skattekontroll av dem och deras klienter. Vid misstanke om oseriös rådgivning bör finnas en i lag föreskriven anmälningskyldighet gällande Skatteverket och konkursförvaltare. Skattebrottsenheterna har en i lag inskriven brottsförebyggande uppgift och har möjlighet att bedriva spaning och underrättelseverksamhet.

Sverige har skatter som överstiger 50 procent av bruttonationalprodukten och merparten av dessa skatter betalas in av företagen främst i form av moms, punktskatter, arbetsgivaravgifter och inkomstskatt. De största företagen har egen anställd personal men en stor del av företagen tar hjälp av en redovisningskonsult för i vart fall bokslut och inkomstdeklaration. På dessa konsulter som hjälper företagen med skatteredovisning ställer inte samhället några kompetenskrav. Detta är inte en långsiktigt hållbar lösning när priset på redovisningstjänster till följd av överetablering snabbt sjunker. Det behövs en samverkan med branschen för att skapa någon form av auktorisationsförfarande för ”auktoriserade redovisningskonsulter”. Det brådskar.

– att verka preventivt redan vid företagsregistreringen

Resurserna för skattekontroll är starkt begränsade. Alla tillfällen måste tas tillvara för att skapa system som verkar preventivt. För att förbättra kontrollen vid och efter företagsregistreringen bör man göra ett antal förändringar som berör skatte- och avgiftsanmälan. Av skatte- och avgiftsanmälan bör framgå vem som är företaget behjälplig med bokföringen. Vidare bör av skatte- och avgiftsanmälan framgå vem som hjälpt företagaren med ansökan. Särskilt personer som inte i något avseende haft hjälp bör kallas till Skatteverket i samband med att vi behandlar och beslutar om deras skatte- och avgiftsanmälan. Denna information är värdefull för riskbedömningen av företaget och utfasningen av oseriösa rådgivare.

Om ett företag startar genom att ta över en redan befintlig verksamhet ska av skatte- och avgiftsanmälan framgå från vem verksamheten övertagits och överlåtelsesumman. Denna information är värdefull för riskbedömningen när överlåtelsesumman avsevärt skiljer sig från substansvärden eller lönsamhet i den tidigare bedrivna verksamheten.

14.2 Slutord

I globaliseringens spår sker dagligen små förändringar som vi inte märker och vi vet inte riktigt vart vägen bär. Om vi däremot blickar tillbaka har Sverige i flera avseenden förändrats med de invandrare, som kommit och tagit sin kultur med sig och idag är en del av det svenska.

Den värld som många invandrare och invandrarföretagare lever i är okänd för de allra flesta inom Skatteverket – så också för mig. Ett stort TACK till alla dem som vid intervjuer och vid andra tillfällen har delat med sig av sin kunskap och erfarenhet. Utan er medverkan hade det inte blivit någon meningsfull rapport. Ett tack också till min kollega Ali Bahrami, som slitit med att dokumentera intervjuer och mina kolleger Annika Persson och Nils Johansson, som läst det slutliga manuskriptet.

Det har varit stimulerande att under resans gång få träffa så många olika människor som arbetar med integrationsfrågorna – människor med stort engagemang. Under arbetets gång har jag lärt mig en del genom faktainsamlingen och genom att läsa forskningsrapporter om integration och invandrarföretagare. Men det har för mig personligen också varit lärorikt att läsa några böcker av helt annat slag. Det är böcker som ger insikt i invandrarnas vardag och hur de tänker, skillnaden mellan religion och kultur och vikten av att vakta det vassaste av alla vapen – sin egen tunga.

Tove Lifvendahl ville lära mer om invandrarnas situation och flyttade till Rosengård i Malmö och där bodde hon i fem veckor - iakttog och intervjuade. Sin bok *Vem kastar första stenen? Om stenkastning och utläningar på Rosengård* tillägnar hon alla dem som gör det så jäkla lätt för sig genom att tro att Sveriges sociala problem löser sig bara vi får bort de avvikande elementen och de som tror att integration är en enkel process som kan dirigeras fram. Boken innehåller några anspråkslösa förslag från de på Rosengård boende, som berör bl.a. asylsökningförfarandet, bidragssystemet och skattesystemet.

Islam är inte längre ett främmande element i den svenska vardagen. Europeiska Socialfonden, Länsstyrelsen i Skåne län, Integrationsverket och Islamic Center har gett ut en liten bok under titeln *Den gemensamma nämnaren? Insikt*. Med snart en halv miljon muslimer i Sverige borde viss faktakunskap om Islam höra till allmänbildningen menar redaktörerna. Syftet med boken är emellertid större än så. I boken understryks skillnaderna mellan religion, tradition och kultur. Boken har flera författare och innehåller personliga reflexioner och tolkningar, som varje enskild muslim gör utifrån sin situation. Många tror att islam är en religion som förespråkar fusk och fiffel. Allahs Apostel har hört sägas: ”Det som är tillåtet är uppenbart och det som är förbjudet är uppenbart, men däremellan finns de tveksamma fallen, som få människor har kunskap om. Den som aktar sig för det tveksamma håller sin religion och ära fläckfria, men den som hemfaller till det tveksamma, hemfaller snart till det förbjudna” (s. 107).

Boken *Verbal Judo - Om konsten att övertyga* är skriven av en amerikansk polisman George Thompson, som har svart bälte i judo och tillika är universitetslärare i engelsk litteratur. Han har i verbal kommunikation utbildat personal inom stora organisationer som IBM och FBI samt sextusenfemhundra medlemmar i Los Angeles poliskår. Boken handlar om att använda ord på rätt sätt – utan att framkalla eller förstärka konflikt – för att därmed öka den personliga tryggheten, yrkesskickligheten och den egna prestationsnivån. Författaren tar upp att det vi vet minst om är vårt verkliga jag. Det är därför vi måste ta itu med den bild vi har av oss själva. ”Sanningen är tyvärr hur man upplever dig, inte hur du uppfattar dig själv – även om du har rätt.” Hur vi uppfattas av andra är av stor betydelse eftersom vi till stor del kan styra det själva.

Slutord

Författaren menar att man i dagens samhälle inte kan tvinga människor att göra vad man önskar. Man måste åstadkomma frivillig medverkan och samarbete genom att vägleda. ”I samma stund som du använder ord som visar att du förlorat respekten eller ogillar en person, kommer denne att stänga om sig och sluta lyssna. Då har din egen person kommit in på scen och saboterat din yrkesroll.”

Det finns mycket information om invandrarföretagare och integrationspolitik på Internet. Här finns de mest användbara källorna:

- ALMI www.almi.se
- Institutet för tillväxtpolitiska studier, www.itps.se
- Integrationsverket www.integrationsverket.se
- Internationella Företagareföreningen i Sverige www.ifs.a.se
- Jobs and Society www.nyforetagarcentrum.se
- Migrationsverket www.migrationsverket.se
- Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, www.nutek.se
- Rockwoolfondens Forskningsenhet www.rff.dk
- Statistiska Centralbyrån, SCB, www.scb.se
- Studieförbundet Näringsliv och Samhälle www.sns.se

Malmö 20 mars 2004

/H. Malmer

Tabellförteckning

1. Tabell. Personer med okänd och utländsk bakgrund 1990 och 2001 samt förändring under perioden	35
2. Tabell. Personer med känd utländsk bakgrund 1990 och 2001 samt förändring under perioden	36
3. Tabell. Administrativ indelning i skatteregioner och relation till rikets länsindelning	37
4. Tabell. Personer med känd utländsk bakgrund av skilda slag år 2001 samt index för olika skatteregioner	37
5. Tabell. Invandrare (födda utomlands) 1990 och 2001 samt förändring under perioden	38
6. Tabell. Folkmängd efter födelseland med mer än 9 000 utrikes födda, år 2002	39
7. Tabell. Skatteregioner födda i Finland, andel av födda i Finland och andel av utlandsfödda	40
8. Tabell. Invandrare (utrikes födda) i olika skatteregioner år 2001 samt index för invandartäthet (i förhållande till befolkningsantalet)	40
9. Tabell. Invandring av utrikes födda - mest frekventa födelseländer, 2001-2002	41
10. Tabell. Asylsökande flyktingars medborgarskap	42
11. Tabell. Företagare med känd utländsk bakgrund 1990 och 2001, samt förändring	47
12. Tabell. Utlandsfödda företagare, åren 1990 och 2001, förändring mellan åren samt företagsfrekvens	48
13. Tabell. Antalet företagare 16-64 år, efter födelseland år 2001, andel av total och andel företagarkvinnor	48
14. Tabell. Företagare med känt invandringsår och invandrat efter år 1995	49
15. Tabell. Företagare 16-64 år, efter födelseland; fördelning på egenföretagare, delägare och kombinatorer, procent	50
16. Tabell. Arbetsinkomst för företagare fördelad på företagarinkomst och löneinkomst	50
17. Tabell. Faktisk och indexerad arbetsinkomst för egenföretagare, delägare och kombinatorer efter födelseland fördelad på företagarinkomst (F-ink), löneinkomst (Lönink) och sammanlagd arbetsinkomst (Arb ink)	51
18. Tabell. Skatteregioner: Befolkningsandel, andel utlandsfödda, andel utlandsfödda företagare samt dito utanför Västeuropa (Norden och EU 15)	52
19. Tabell. Antal invandrarföretagare med olika ursprung fördelade på skatteregioner	52
20. Tabell. För skatteregioner, invandrarföretagarnas ursprung	53
21. Tabell. Invandrarföretagare med olika ursprung; deras fördelning på skatteregioner	53
22. Tabell. Befolkningens sysselsättning 1990 och 2001 samt förändring	54
23. Tabell. Olika mått på sysselsättning och företagande; förvärvsfrekvens, företagarefrekvens och företagare bland sysselsatta	55
24. Tabell. Företagsstorlek efter antal anställda och företagarens födelseland	56
25. Tabell. För skatteregioner: Antal invandrarföretag med anställda i olika storleksklasser efter antal anställda	56
26. Tabell. Invandrarföretag med känd SNI-kod, andel i procent	57
27. Tabell. Invandrarföretag fördelade på bransch och skatteregion	58
28. Tabell. Invandrarföretag. Index för branschförekomst, hög index = förhållandevis fler företag i branschen i skatteregionen. Enkel ram tal <50% och dubbel ram tal >150 %	59
29. Tabell. Invandrarföretagarnas fördelning på olika företagsformer i olika branscher och skillnad (procentenheter) mot andra företagare	60
30. Tabell. Antalet invandrarföretagare i olika branscher efter födelseland	61
31. Tabell. Efter födelseland – företagarnas procentuella fördelning på bransch	62
32. Tabell. Hur skattemyndigheten utför sin uppgift, svar efter var företagaren vuxit upp	71
33. Tabell. Förtroendet för skattemyndigheten, svar efter var företagaren vuxit upp, alla svarande, procent	71
34. Tabell. Förtroendet för skattemyndigheten, svar efter var företagaren vuxit upp, alla svarande som varit i kontakt med skattemyndigheten under de senaste 12 månaderna, procent	72
35. Schema. Invandrarföretagens etniska strategier beroende på förhållanden i samhället och hos den etniska gruppen	86
36. Schema. Invandrarföretagens marknadsmässiga orientering	87
37. Modell. Kommunikation mellan personer med olika kodnycklar, beroende på språkliga och kulturella skillnader, kan skapa oklarhet i budskapet	96
38. Schema. Olika effekter (begreppsdefinitioner) vid förändrade inkomstförhållanden	99
39. Tabell. Exempel på försörjningsstöd inkl. hyra, Uddevalla kommun	105
40. Tabell. Överskott i näringsverksamhet och dito behållning efter skatt, inkomståret 2002, kommunal medelutdebitering	106
41. Schema. Skattekontrollens effekter på kort och lång sikt – ett dilemma	108

Tabellförteckning

42 Fråga: Anlitar företaget extern hjälp t.ex. av redovisningskonsult?	113
43 Tabell. Antal företagare år 2001 i branschen "Redovisning och revision", SNI 74120	115
44 Tabell. Antal bokförings- eller revisionsbyråer ¹⁾ , som drivs av fysiska personer, och som blivit kontrollerade genom skatterevision de senaste två åren samt motsvarande revisionsfrekvens för alla F-skatteregistrerade fysiska personer.....	124
45 Schema. Översikt av hantering av F-skatteansökningar från ej skatteregistrerade personer	172
46 Tabell över ändringar i Bokföringslagen och Filiallagen.....	178

Litteratur

Bager T. och Rezaei S. (2001) *Indvandreraktiviteter i Danmark – med vægt på selvstændige erhvervsdrivende fra Ex-Jugoslavien, Pakistan, Tyrkiet, Iran og Kina*. Syddansk Universitet Center for Småvirksomhedsforskning, CESFO.

Bevlander B. och Rojas M. (1997) *I krusbärslandets storstäder. Om invandrare i Stockholm, Göteborg och Malmö*. SNS Förlag. ISBN 91-7150-656-X.

Broomé P. och Bäcklund A-K. (1998) *S-märkt. Företagets etniska vägval*. SNS Förlag. ISBN 91-7150-652-7.

Edin P-A. och Åslund O. (2001) *Invandrare på 1990-talets arbetsmarknad*. IFAU-Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Forskningsrapport 2001:7

Ekberg J. & Hammarstedt M. (1999) *Egenföretagande bland invandrare*. Arbetsmarknad & Arbetsliv, årg. 5, nr 3, s. 207-217

Gür T. Och Hellman (1996) *J. En stjälpande hand – om invandrarföretagens villkor i Sverige*. Ekonomifakta

Herlitz G. (1999) *Kulturgrammatik – hur du utökar din förmåga att umgås med människor från andra kulturer*. Uppsala Publishing House. ISBN 91-7005-175-5.

Integrationsverket (2001). *Sverige en pocketguide*. Fakta, tips och råd till nya invånare

Integrationsverket (2002) *Vardagsdiskriminering och rasism i Sverige*. En kunskapsöversikt. 2002:13

Janik A. (1991) *Cordelias tystnad. Om reflektionens kunskapsteori*. Carlssons.

Karlsson S. (2002) *Invandrarföretagen förnyar och utvecklar svenskt företagande*. Sellin & Partners 2002.

Levin H., Najib A. B. och Weström A. (2001) *Invandrares företagande i Sverige. Kartläggning och analys*. NUTEK. Infonr. 004-2001.

Lifvendahl T. (2003). *Vem kastar första stenen? Om stenkastning och utlänningar på Rosengård*. Timbro.

Lundh C., Bennich-Björkman L., Ohlsson R., Pedersen P.J och Rooth D-O. (2002) *Arbete? Var god dröj! Invandrare i välfärdssamhället*. Välfärdspolitiska rådets rapport. SNS Förlag.

Migrationsverket. *Slutrapport Projekt Argus*. PM 2000-12-31

Mogensen G. V. og Matthiessen P. C. (2002) *Indvanderne og arbejdsmarkedet. Mødet med det danske velfærdssamfund*. Rockwool Fondens Forskningsenhed. Spektrum.

Litteratur

- Najib A. B. (1999) *Myten om invandrarföretaget. En jämförelse mellan invandrarföretagande och övrigt företagande i Sverige*. Nya jobb & Företag. Rapport nr 9. NUTEK,
- Nordlund S. (1999). *Invandrarföretagande i Sverige – en historisk tillbakablick*. SOU 1999:49, bilaga 7
- NUTEK (2001). *Marginalisering eller integration. Invandrares företagande i svensk retorik och praktik*. En forskarantologi.
- NUTEK (2001). *Invandrares företagande i Sverige*. Infonr 004-2001.
- Orrung T. (2002). *Småföretagande i Stockholms län. Rapport över ALMI Stockholms finansiering till företag ägda av personer med utländsk bakgrund*.
- Petersson S. och Saleh R. (2003) *Småföretagare med utländsk bakgrund*. Länsstyrelsen i Skåne län, Samhällsbyggnadsenheten, 2003:39, ISSN 1402-3393
- Pripp O. (2001) *Företagande i minoritet. Om etnicitet, strategier och resurser bland assyrier och syrianer i Södertälje*. Mångkulturellt centrum.
- Pripp O. (1998) *Att vara sin egen. Om småföretagande bland invandrare – mönster, motiv och möten*. Mångkulturellt centrum
- Rezaei S. (2003). *Det duale arbejdsmarked i et velfærdsstatligt perspektiv – et studie af dilemmaet mellem uformel økonomisk praksis og indvandreres socio-økonomiske integration*, Roskilde Universitetscenter. Delrapporter 1 och 2.
- Riksrevisionsverket (1998). *Svart arbete 4. Förslag*. RRV 1998:36
- Rojas M. (2002) *Gemenskap och företagande. Företagande bland invandrare och minoriteter i USA*. Timbro.
- Rooth D-O (2001) *The Effect of Language Proficiency on Employment for Immigrants – the Case of Sweden*. Department of Economics Kalmar University College.
- Rosenberg G. *Rådgivarna etiken – hur blev det 20 år senare*. BRÅ antologi: Perspektiv på ekobrottsligheten. BRÅ 2000:10
- Riksrevisionsverket (2002). *Välfärdssystemen behöver förenklas*. Krångliga regler med många ingrepp gör kontrollen och regeltillämpningen i redan hårt belastade välfärdssystem dyr och svår. RRV 2002:20
- Roselius M. och Häll L. (2000) *Arbete och social förankring bland invandrare*. Arbetsmarknad & Arbetsliv, årg. 6, nr 1, s. 49-59.
- RSV (1997). *Service med kvalitet. Serviceprojektets slutrapport*. RSV Rapport 1997:6
- RSV (2003). *I medborgarnas tjänst- vägarna dit*. RSV Rapport 2002:20

Litteratur

SCB (2002a) *Integration till svensk välfärd? Om invandrares välfärd på 90-talet*. Statistiska Centralbyrån. Välfärdens etniska delning. SCB-rapport nr 96/2002.

SCB (2002b) *Nyförstagandet i Sverige 2000 och 2001*. Institutet för tillväxtpolitiska studier, ITPS. Sveriges officiella statistik S2002:008.

SOU 1999:49 *Invandrare som företagare; för lika möjligheter och ökad tillväxt*. Betänkande av Utredningen om företagande för personer med utländsk bakgrund. Statens offentliga utredningar.

Svenska EFS-rådet (2002). *Den gemensamma nämnaren? Insikt*. Förlags ab Gondolin.

Stein P. (2000). *Invandrarna – de nya svenska entreprenörerna. En undersökning av invandrarföretagens villkor i Sverige*. Stockholm. Svensk Handel.

Thompson G. T. (2003) *Verbal judo. Om konsten att övertyga*. Svenska förlaget. WS Bookwell. Finland

Wadensjö E. & Orrje H. (2002) *Immigrants and self-employment in Denmark*. The Swedish Institute for Social Research, Stockholms Universitet, Juni 2002.